

ธมมปทภูฏกถา ตติโย ภาโค

๔. ปุ่ปผวคคควณณนา

๑. ปฐวีกถาปฐตปณจสตภิกขุวตถุ. ๗
๒. มริจิกมมฏฐานิกตเถรวตถุ. ๙
๓. วิชุกทภาวตถุ. ๑๐
๔. ปติปุชีกาวตถุ. ๒๖
๕. มจจรีโกถียสเถฐฐิวตถุ. ๓๐
๖. ปาฎีกาชีวกวตถุ. ๓๖
๗. ฉตตปาณิอุปาสกวตถุ. ๓๙
๘. วิสาขาวตถุ. ๔๓
๙. อานนทตเถรปฬหวตถุ. ๖๗
๑๐. มหากสสปตเถรปณชปาตทานวตถุ. ๗๐
๑๑. โคธิตเถรปรินิพพานวตถุ. ๗๕
๑๒. ครหทินนวตถุ. ๗๘

๕. พาลวคคควณณนา

๑. อณฺญตรปุริสวตถุ. ๘๗
๒. มหากสสปตเถรสส สทธีวิหาริกวตถุ. ๙๘
๓. อานนทสเถฐฐิวตถุ. ๑๐๒
๔. คณฐิภทกโจรวตถุ. ๑๐๕
๕. อุทายิตเถรวตถุ. ๑๐๗
๖. ปาฐุชยภิกขุวตถุ. ๑๐๘
๗. สุปปพุทฐภูฏฐิวตถุ. ๑๐๙
๘. กสกวตถุ. ๑๑๑
๙. สุมณมาลาการวตถุ. ๑๑๔
๑๐. อุปปลวณณาเถรวตถุ. ๑๑๙
๑๑. ชมพุกาชีวกวตถุ. ๑๒๒
๑๒. อหิเปตวตถุ. ๑๓๐
๑๓. สฐฐิภูฏฐิวตถุ. ๑๓๔
๑๔. สุธมมตเถรวตถุ. ๑๓๘
๑๕. วณวาลิติสตเถรวตถุ. ๑๔๔

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๒ มี.ค.๖๑ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 6

แผนผังประกอบ: แผนที่ชมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

๔. ปุ่ปผวคคควณณนา

๑. ปฐวีกถาปฐตปณจสตภิกขุวตถุ.....๗
[ควรปรารภแผ่นดินภายใน].....๗
[แก้อรธ].....๗
๒. มริจิกมมฏฐานิกตเถรวตถุ.....๙
[พระเถระเจริญมริจิกมมฏฐาน].....๙
[ทรงเปรียบกายด้วยฟองน้ำและพยับแดด].....๙
[แก้อรธ].....๙
๓. วิชุกทภาวตถุ.....๑๐
[๓ พระกุมาร ไปศึกษาศิลปะในกรุงตักกสิลา].....๑๐
[๓ พระกุมารได้รับตำแหน่งต่างกัน].....๑๐
[พระราชาทรงเลี้ยงภัตตาหารภิกษุเอง].....๑๑
[พระราชาทรงลื้มจัดการเลี้ยงภิกษุถึง ๓ วัน].....๑๑

- [คนมีบุญย่อมหนักในเหตุ].....๑๑
- [พระราชาสั่งให้ไปทราบทูลพระศาสดา].....๑๒
- [ตระกูลที่ภิกษุควรเข้าไปและไม่ควรเข้าไป].....๑๒
- [เรื่องเกสวดาบส].....๑๓
- [พระศาสดาทรงย่อขาดก].....๑๔
- [พระราชาทรงส่งสาสน์ไปขอธิดาเจ้าศากยะ].....๑๔
- [เจ้าศากยะให้ธิดานางทาสี แก่พระเจ้าปเสนทิ].....๑๕
- [พระกุมารได้พระนามว่าวิชุกทกะ].....๑๕
- [วิชุกทกะเสด็จเยี่ยมศากยสกุล].....๑๖
- [พวกศากยะต้อนรับวิชุกทกะ].....๑๖
- [วิชุกทกะกลับสู่เมืองของตน].....๑๖
- [วิชุกทกะทรงอาฆาตพวกเจ้าศากยะ].....๑๗
- [พันธุละพากรรษาผู้แพ้ท้องอาบน้ำ].....๑๗
- [พวกเจ้าลิจฉวีติดตาม].....๑๘

[อำนาจลูกศรของพันธุละ].....	๑๙
[พันธุละมีบุตร ๓๒ คน].....	๒๐
[พันธุละเสนาบดีถูกฆ่าพร้อมทั้งบุตร].....	๒๐
[นางมัลลิกาเทวีไม่มีความเสียใจ].....	๒๐
[พระราชาสวรรคต].....	๒๑
[พระเจ้าวิฑูทกะเสด็จไปพบพระศาสดา].....	๒๒
[พระเจ้าวิฑูทกะฆ่าพวกศากยะ].....	๒๒
[มานะกษัตริย์].....	๒๓
[พระเจ้าวิฑูทกะถูกน้ำท่วมสวรรคต].....	๒๔
[พวกเจ้าศากยะ ตายสมควรแก่บุรพกรรม].....	๒๔
[แก้อรธ].....	๒๕
๔. ปติปุชิวาทตุ.....	๒๖
[เทพธิดาจุดแล้วเกิดในกรุงสาวัตถี].....	๒๖
[จุดิจากมนุษย์โลกแล้ว ไปเกิดในสวรรค์].....	๒๖
[อายุของมนุษย์ประมาณ ๑๐๐ ปี].....	๒๗
[๑๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับ ๑ วันในสวรรค์].....	๒๗
[แก้อรธ].....	๒๘
๕. มจฉริโกสิยเสฏฐิวาทตุ.....	๓๐
[สมบัติของเศรษฐี ไม่อำนวยการโยชน์แก่ใครๆ].....	๓๐
[เศรษฐีอยากกินขนมเบื้องจนผอม].....	๓๐
[ภรรยาเศรษฐีทอดขนมเบื้อง].....	๓๐
[พระมหาโมคคัลลานะไปทรมานเศรษฐี].....	๓๒
[พระเถระนำเศรษฐีและภรรยา ไปเฝ้าพระศาสดา].....	๓๓
[พวกภิกษุสรรเสริญพระมหาโมคคัลลานะ].....	๓๔
[แก้อรธ].....	๓๕
๖. ปาฐิกาชิวาทตุ.....	๓๖
[ชาวบ้านสรรเสริญธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า].....	๓๖
[นางอยากไปฟังธรรม แต่ไม่สมประสงค์].....	๓๖
[บุตรชายทำตามคำของอาชีวก].....	๓๖
[พระพุทธเจ้าเสด็จไปเรือนอุบาสิกา].....	๓๗
[อุบาสิกาฟังธรรม แล้วถูกอาชีวกตำ].....	๓๗
[อุบาสิกามีจิตฟุ้งซ่าน].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๘
๗. ฉัตตปาณิอุปาสกวัตตุ.....	๓๙
[ฉัตตปาณิเข้าเฝ้าพระศาสดา].....	๓๙
[ฉัตตปาณิไม่ลูกรับเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศล].....	๓๙
[พระราชชาตรัสถามเหตุที่ไม่ลูกรับ กะฉัตตปาณิ].....	๔๐

[พระอานนทสอนธรรมพระราชเทวีทั้ง ๒].....	๔๐
[วาจาสุภาสิต ย่อมมีผลแก่ผู้ปฏิบัติ].....	๔๑
[แก้อรธ].....	๔๑
๘. วิสาขวัตตุ.....	๔๓
[พระศาสดาเสด็จไปโปรดสัตว์].....	๔๓
[ผู้มีบุญทั้ง ๕ ในภัททियนคร].....	๔๓
[คนมั่งมีในแคว้นของพระเจ้าพิมพิสาร ๕ คน].....	๔๓
[เมณฑกเศรษฐีให้นางวิสาขาไปรับพระศาสดา].....	๔๓
[นางได้โสดาปัตติผลแต่อายุ ๗ ขวบ].....	๔๓
[พระเจ้าปเสนทิโกศลอยากได้ผู้มีบุญ].....	๔๔
[มอบธัญชัยเศรษฐี ให้พระเจ้าโกศล].....	๔๔
[การสร้างเมืองสาเกต].....	๔๔
[ลักษณะเบญจกัลยาณี].....	๔๕
[เศรษฐีส่งพรหมณีไปแสวงหาหญิงเบญจกัลยาณี].....	๔๕
[งานประจำปีของนครสาเกต].....	๔๖
[พรหมณีพบนางวิสาขา].....	๔๖
[ชน ๔ จำพวกวิ่งไปไม่งาม].....	๔๗
[พรหมณีสวมมาลัยทองให้].....	๔๗
[พรหมณีกลับเมืองสาวัตถี].....	๔๘
[ธัญชัยเศรษฐีกับธิดา จัดสถานที่ต้อนรับ].....	๔๙
[เครื่องแต่งตัวนางวิสาขา ๔ เดือนจึงเสร็จ].....	๔๙
[เครื่องประกอบในมหาลดาปสาธน์].....	๕๐
[หญิงถวายจีวรยอมได้มหาลดาปสาธน์].....	๕๑
[เศรษฐีจัดไทยธรรมให้นางวิสาขา].....	๕๑
[โอวาท ๑๐ ข้อของเศรษฐี].....	๕๒
[นางวิสาขาถึงกรุงสาวัตถี].....	๕๓
[นางวิสาขาเจรจาไพเราะ].....	๕๓
[นางวิสาขาตำหนิพ่อผัว].....	๕๔
[นางวิสาขาติพ่อผัวว่า บริโภคของเก่า].....	๕๔
[นางวิสาขาชนะความพ่อผัว].....	๕๕
[อรรถาธิบายข้อโอวาทอื่น].....	๕๖
[มีการเศรษฐีขอโทษนางวิสาขา].....	๕๖
[มีการเศรษฐีฟังธรรมของพระพุทธเจ้า].....	๕๗
[นางวิสาขาได้นามว่ามีการมารดา].....	๕๗
[มีการเศรษฐีทำเครื่องประดับให้นางวิสาขา].....	๕๘
[นางวิสาขามีกำลังเท่าช้าง ๕ เชือก].....	๕๘
[นางวิสาขาถ่มเครื่องประดับไว้ที่วิหาร].....	๕๙

[นางวิสาขาตรวจบริเวณวัด].....	๖๐
[นางวิสาขาซื้อที่สร้างวิหารถวายสงฆ์].....	๖๑
[การสร้างวิหารของนางวิสาขา ๙ เดือนจึงเสร็จ].....	๖๑
[นางวิสาขาทำบุญฉลองวิหาร].....	๖๒
[นางวิสาขาเปล่งอุทาน ในวันฉลองวิหารเสร็จ].....	๖๓
[บุรพประวัติของนางวิสาขา].....	๖๔
[สัตว์เกิดแล้วควรทำกุศลให้มาก].....	๖๕
[แก้อรธ].....	๖๕

๙. อานนทตเถรปญทตถุ..... ๖๗

[พระอานนทเถระทูลถามปัญหา].....	๖๗
[พระศาสดาทรงเฉลยปัญหา].....	๖๗
[แก้อรธ].....	๖๘

๑๐. มหากสสปตเถรปิณฑปาตทาวตถุ..... ๗๐

[นางอัปสรอยากทำบุญ แต่ไม่สมหวัง].....	๗๐
[ท้าวสักกะแปลงตัว ทำบุญแก่พระเถระ].....	๗๐
[ท้าวสักกะตรัสบอกความจริงแก่พระเถระ].....	๗๑
[มหากัสสปเถรทานสูตร].....	๗๒
[แก้อรธ].....	๗๔

๑๑. โคธิตเถรปรินิพพานวตถุ..... ๗๕

[พระเถระคิดฆ่าตน เพราะเสียจากภาน].....	๗๕
[มารทูลให้พระศาสดาทรงทราบ].....	๗๕
[มารแสวงหาวิญญานของพระโคธิกะ].....	๗๕
[แก้อรธ].....	๗๖

๑๒. ครหทินนตถุ..... ๗๘

[เป็นสหายนกัน แต่เลื่อมใสวัดุไม่ตรงกัน].....	๗๘
[สิริคุตเตรียมรับรองนิครนถ์].....	๗๙
[พวกนิครนถ์ทกลุมคูถ].....	๘๐
[ครหทินฟ้องสิริคุตแต่พระราชา].....	๘๐
[ครหทินเตรียมแก้แค้นสิริคุต].....	๘๑
[ครหทินเตรียมรับพระศาสดา].....	๘๒
[ครหทินเลื่อมใสพระพุทธรเจ้า].....	๘๓
[สัตว์ไม่รู้คุณพระศาสนา เพราะไร้ปัญญา].....	๘๔
[แก้อรธ].....	๘๔
[ครหทินกับสิริคุตบรรลุโสดาปัตติผล].....	๘๕

๕. พาลวคควณณา

๑. อณญตรปุริสวตถุ..... ๘๗

[พระราชอาประทัภษิณพระนคร].....	๘๗
[อำนาจความรัก].....	๘๗
[ความลำบากในราชสำนัก].....	๘๘
[เรื่องของเปรตผู้กล่าวอักษร พุ. ส. น. โส.].....	๘๙
[พราหมณ์เฒ่าแนะนำให้พระราชอาบูชายัญ].....	๘๙
[บาลีโกศลสังยุต].....	๙๐
[พระนางมัลลิกาทรงเปลื้องทุกข์ของสัตว์].....	๙๐
[พระศาสดาทรงแสดงโทษปรทริภกรรม].....	๙๒
[แก้อรธ].....	๙๓
[พระนางมัลลิกาเคยช่วยทุกข์คนในชาติก่อน].....	๙๔
[เวทดาบูชาพระนางมัลลิกา].....	๙๕

๒. มหากสสปตเถรสส สทธีวิทริภกรรมวตถุ..... ๙๘

[ผู้เกียจคร้านมักอ้างความดีของคนอื่น].....	๙๘
[กรรมตามทัน].....	๙๘
[พระเถระจับความเลวทรามของศิษย์ได้].....	๙๙
[ประทุษร้ายแก่ผู้มีคุณ ตายไปเกิดไปอเวจี].....	๙๙
[เรื่องนกขมิ้นกับลิงวิวาทกัน].....	๑๐๐
[ทรงประมวลชาดก].....	๑๐๐
[แก้อรธ].....	๑๐๑

๓. อานนทเสฏฐิวตถุ..... ๑๐๒

[อานนทเสฏฐีสั่งสอนบุตรให้ตระหนี่].....	๑๐๒
[อานนทเสฏฐิตายไป เกิดในตระกูลคนจันทาล].....	๑๐๒
[มารดาปล่อยบุตรไปขอทานเลี้ยงชีพเอง].....	๑๐๓
[พระศาสดาแสดงธรรมแก่มูลสิริเสฏฐี].....	๑๐๓
[แก้อรธ].....	๑๐๓

๔. คณฐิภทกโจรวตถุ..... ๑๐๕

[โจรลักของที่ขอดไว้ที่พกผ้า].....	๑๐๕
[ผู้รู้สึกตัวว่าเียงยอมเป็นบัณฑิตได้].....	๑๐๕
[แก้อรธ].....	๑๐๕

๕. อุทายิตเถรวตถุ..... ๑๐๗

[คนไม่รู้มักถือตัว].....	๑๐๗
[แก้อรธ].....	๑๐๗

๖. ปาฐุยกภิกขุวตถุ..... ๑๐๘

[ภิกษุสมทานธุดงค์].....	๑๐๘
[แก้อรธ].....	๑๐๘

๗. สุปปพุทธรภูฐิวตถุ..... ๑๐๙

[สุปปพุทธรภูฐิวตถุพิเศษแต่พระศาสดา].....	๑๐๙
--	-----

[คนมีอริยทรัพย์ ๗ เป็นผู้ไม่ขัดสน].....	๑๐๙
[บุรพกรรมของสุปปพุทธะและแม่โค].....	๑๑๐
[คนโง่งทำกรรมลามก].....	๑๑๐
[แก้อรธ].....	๑๑๐
๘. กสกวตฺถุ.....	๑๑๑
[โจรเข้าลักทรัพย์ในตระกูลมั่งคั่ง].....	๑๑๑
[พระศาสดาทรงเล็งเห็นอุปนิสัยของชาวานา].....	๑๑๑
[ชาวานาถูกจับไปประหารชีวิต].....	๑๑๑
[ชาวานาพ้นโทษ เพราะอ้างพระศาสดาเป็นพยาน].....	๑๑๒
[ไม่ควรทำกรรมที่ให้ผลเดือดร้อนในภายหลัง].....	๑๑๒
[แก้อรธ].....	๑๑๓
๙. สุมณมาลาการวตฺถุ.....	๑๑๔
[พระศาสดาเสด็จบิณฑบาต].....	๑๑๔
[นายมาลาการบูชาพระศาสดาด้วยดอกไม้].....	๑๑๔
[ความอัศจรรย์ของดอกไม้ที่เป็นพุทธบูชา].....	๑๑๔
[นายมาลาการบอกแก่ภรรยา].....	๑๑๕
[ภรรยาไม่เลื่อมใส ฟ้องพระราชา].....	๑๑๖
[พระราชาทรงทำเป็นกริ้ว].....	๑๑๖
[พระราชาทรงพระราชทานสิ่งของอย่างละ ๘ อย่าง].....	๑๑๖
[พระศาสดาตรัสสรรเสริญนายมาลาการ].....	๑๑๗
[ไม่ควรทำกรรมที่เดือดร้อนภายหลัง].....	๑๑๗
[แก้อรธ].....	๑๑๘
๑๐. อุปปลวณณาเถรีวตฺถุ.....	๑๑๙
[พระเถรีตั้งความปรารถนา].....	๑๑๙
[พระอุบลวรรณาเถรีบรรลุประอรหัต].....	๑๑๙
[นันทมาณพข่มขืนพระเถรี].....	๑๑๙
[คนพาลประสบทุกข์เพราะบาปกรรม].....	๑๒๐
[แก้อรธ].....	๑๒๐
[พระชีมาสพไม้ยินดีกามสุข].....	๑๒๐
[ภิกษุณีควรอยู่ในพระนคร].....	๑๒๑
๑๑. ชมพุกาชีวกวตฺถุ.....	๑๒๒
[กุฎุมพีบำรุงพระเถระ].....	๑๒๒
[ด่าพระอรหันต์ด้วยอาการ ๔ มีโทษ].....	๑๒๒
[โทษของการด่าพระอรหันต์].....	๑๒๓
[พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดชมพุกาชีวก].....	๑๒๕
[ชมพุกาชีวกได้บรรลุประอรหัต].....	๑๒๖
[ชมพุกะบอกความจริงแก่มหาชน].....	๑๒๘

[แก้อรธ].....	๑๒๙
๑๒. อทิเปตวตฺถุ.....	๑๓๐
[พระมหาโมคคัลลานเถระทำการขี้ม].....	๑๓๐
[พระมหาโมคคัลลานะบอกเหตุแห่งการขี้ม].....	๑๓๐
[บุรพกรรมของกากเปรต].....	๑๓๐
[บุรพกรรมของอทิเปต].....	๑๓๑
[พระศาสดาทรงเปรียบเทียบผลกรรม].....	๑๓๒
[แก้อรธ].....	๑๓๒
๑๓. สกฺขิฏฺฐเปตวตฺถุ.....	๑๓๔
[พระมหาโมคคัลลานเถระเห็นสกฺขิฏฺฐเปรต].....	๑๓๔
[พระศาสดาทรงรับรองว่าเปรตมี].....	๑๓๔
[บุรพกรรมของสกฺขิฏฺฐเปรต].....	๑๓๔
[พระศาสดาตรัสสอนพวกภิกษุ].....	๑๓๖
[แก้อรธ].....	๑๓๗
๑๔. สฺฐมมตเถรวตฺถุ.....	๑๓๘
[จิตตคฤหบดีถวายสวนเป็นสังฆาราม].....	๑๓๘
[คฤหบดีบรรลุนาคามีผล].....	๑๓๘
[พระสุธรรมเถระด่าคฤหบดี].....	๑๓๘
[พระสุธรรมเถระถูกสงฆ์ลงปฏิสนธิกรรม].....	๑๓๙
[สมณะไม่ควรทำมานะและริษยา].....	๑๓๙
[แก้อรธ].....	๑๓๙
[พระสุธรรมเถระบรรลุประอรหัต].....	๑๔๐
[จิตตคฤหบดีไปเฝ้าพระศาสดา].....	๑๔๐
[พระศาสดาทรงแสดงปาฏิหาริย์].....	๑๔๑
[จิตตคฤหบดีถวายทาน].....	๑๔๒
[จิตตคฤหบดีเดินทางกลับ].....	๑๔๒
[บุรพกรรมของจิตตคฤหบดี].....	๑๔๓
๑๕. วณวาสิติสตเถรวตฺถุ.....	๑๔๔
[พระสารีบุตรอนุเคราะห์พราหมณ์ผู้ยากจน].....	๑๔๔
[พราหมณ์ยากจน ตายไปเกิดในกรุงสาวัตถี].....	๑๔๕
[ทารกบริจาคทาน].....	๑๔๕
[การบวชทำได้ยาก].....	๑๔๖
[กัมมฐานที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ไม่เคยทรงละ].....	๑๔๖
[สามเณรมีลาภมากเพราะผลทานในกาลก่อน].....	๑๔๗
[ลักษณะคนตระหนี่].....	๑๔๘
[ให้ของน้อยแต่ได้ผลมาก].....	๑๔๘
[ติสสสามเณรออกป่าทำสมณธรรม].....	๑๔๙

[อุปชฌายะไปเยี่ยมสามเณร].....๑๕๐	[การปรินิพพานของพระอานนท์].....๑๕๔
[เหตุให้ถึงสุขและพ้นจากทุกข์].....๑๕๑	[พระศาสดาสอนทักขิณสามเณร].....๑๕๕
[พวกมนุษย์เลื่อมใสติสสสามเณร].....๑๕๒	[พวกภิกษุสรรเสริญสามเณร].....๑๕๕
[น้ำตาของมนุษย์มากกว่าน้ำในมหาสมุทร].....๑๕๓	[ข้อปฏิบัติ ๒ อย่าง].....๑๕๖
[สถานที่สัตว์เคยตายและไม่เคยตาย].....๑๕๔	[แก้อรธ].....๑๕๖

๔. ปุ่ปุพวคควณณา

เสโชติ เสว สตตวิโร เสโซ.

ยถา นาม กุสโล มาลาการโ ปุพพารามิ ปวิสิตวา ตรุณมกุลานิ ปาณกวิฑธานิ จ มิลาตานิ จ คณฐิกษาทานิ จ ปุพพานิ วชเชตวา
โสมณานิ สุขาทานิ ปุพพานิ วิจินาติ

เอวเมว อิมิ สุกถิตํ สุนิพพิฏฐุํ โพรธิปกขิยธมมปทปิ ปญญา ย ปเจสสติ วิจินิสสติ อูปริกขิสสติ ปฐมิชมิสสติ สจฉิกริสสตีติ.

สตุถา สยเมว ปญหิ วิสสชเชสิ.

เทสนาวसानะ ปญจสตา ภิกขุ สห ปฐมิสมภิทาหิ อรหตตํ ปาปุณิสสุ.

สมปตตปริสายปิ สาทถิกา เทสนา อโหสีติ.

ปฐมวีกถาปฐตปญจสตภิกขุวตถุ.

---

๒. มรฺจิกมมฏฐานิกตเถรวตถุ.

“แผนฺนุปนฺนติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา สาวตถียํ วิหรนฺโต อญฺญตรํ มรฺจิกมมฏฐานิกํ ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

[พระเถระเจริญมรฺจิกมมฏฐาน]

โส กิร สตถุ สนฺติเก กมมฏฐานํ คเหตุวา “สมณธมฺมํ กริสสามิตี อรณฺญํ ปวิสิตฺวา ฌญิตฺวา วายมิตฺวา อรหตฺตํ ปตฺตํ อสภโกนฺโต “วิเสเสตฺวา กมมฏฐานํ กถาเปสสามิตี สตถุ สนฺติเก อากจฺจนฺโต อนฺตรามคฺเค มรฺจิจิ ทิสฺวา

“ยถายํ คิมฺหสมเย อญฺญิตฺวา มรฺจิจิ ทูเร ฐิตานํ รูปคตํ วยิ ปญฺญาตฺติ, สนฺติเก อากจฺจนฺตานํ เนว ปญฺญาตฺติ,
อโย อตฺตภาโวปิ อุปฺปาพายตฺเถน เหวรุโปตี มรฺจิกมมฏฐานํ ภาเวนฺโต อากจฺจนฺตฺวา มคฺคกิลนฺโต อจิริวตฺติยํ นหายิตฺวา
เอกสมิ จณฺทสฺสตีเร ฉายาย นิสินฺโน อุกทเวคาภิสฺวาเตน อญฺญิตฺวา มหนฺเต เณปนฺนเต ภิชฺขมาเน ทิสฺวา
“อโย อตฺตภาโวปิ อุปฺปชฺชิตฺวา ภิชฺชนตฺเถน เหวรุโปยฺเววตี อารมฺมณํ อคฺคเหสิ.

[ทรงเปรียบเทียบด้วยพองน้ำและพยับแดด]

สตถา คนฺธกฺขียํ ฐิตฺวา ว ตํ เถรํ ทิสฺวา

“เอวเมว ภิกฺขุ, เหวรุโปวายํ อตฺตภาโว เณปนฺนเต วยิ มรฺจิจิ วยิ อุปฺปชฺชนภิชฺชนสฺสาโวเววตี วตฺวา อิมํ คากมาห

“แผนฺนุปนํ กายมิมํ วิทิตฺวา

มรฺจิจิธมฺมํ อภิสมฺพุธาโน

เฉตฺวาน มารสฺส ปฺปฺพกานิ

อทสฺสนํ มจฺจฺราชฺส คจฺเจตี.

[แก้อรธ]

ตตถ **แผนฺนุปนฺนติ** อิมํ เกสาทิสฺมุหฺสงฺขาตํ กายํ “อพฺลทฺทพฺพลอนฺทฺนียตฺวา กาลิกตฺเถน เณปนฺนทฺสริกฺโขติ วิทิตฺวา.

มรฺจิจิธมฺนฺติ ยถา มรฺจิจิ ทูเร ฐิตานํ รูปคตํ วยิ คยฺหุคฺคา วยิ โหตี สนฺติเก อุกคจฺจนฺตานํ ฐิตฺวา ตฺจฺจฺวา อคฺยฺหุคฺคา สมฺปชฺชตี เอว
ชณฺนิกิตฺตรปฺจฺจุปฺนฺนตฺเถน อโย กายิปี มรฺจิจิธมฺมํ อภิสมฺพุธาโน พุชฺชนฺโต ชานนฺโตตี อตฺถ.

มารสฺส ปฺปฺพกานิ มารสฺส ปฺปฺพกฺสงฺขาตานิ เณปนฺนิกานิ ฏฺฐานิ อริยมคฺเคน ฉินฺทิตฺวา ชีนาสฺโว ภิกฺขุ
มจฺจฺราชฺส อทสฺสนํ อวิสยํ อมตํ มหานิพฺพานํ คจฺเจยฺยาตี.

คากาปริโยสาเน เถโร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา สตถุ สุวณฺณวณฺณํ สรฺริ โถเมนฺโต วณฺณเมนฺโต วนฺทฺนฺโต อากตฺตี.

มรฺจิกมมฏฐานิกตเถรวตถุ.

โส มาตาศิปโตร ปกฺโกสาเปตฺวา ตตฺถเว วาสํ กปฺเปสึ.

[พระราชาทรงเลี้ยงภัตตาหารภิกษุเอง]

อถกทิวสํ ราชสา อุปริปาสาทะ ฐิตํ อนตรวีถิ โอลกยมาโน “อนาถปิณฑิกสฺส จุฬอนาถปิณฑิกสฺส วิสาขาย สุปฺปวาสาชาติ เอ
เตสํ เคเห ภตฺตกิจฺจตฺถาย คจฺฉนฺเต อนนฺทสฺสสฺส ภิกฺขุ ทิสฺวา “กหํ อยฺยา คจฺฉนฺตํติ ปุจฺฉิตฺวา,
“เทว อนาถปิณฑิกสฺส เคเห นิจฺจภตฺตสฺสลาภตฺตคิลานภตฺตาทินํ อตฺถาย เทวสิกํ เทว ภิกฺขุสฺสสฺสานิ คจฺฉนฺติ,
จุฬอนาถปิณฑิกสฺส เคหํ ปญฺจสฺตา ภิกฺขุ นิจฺจํ คจฺฉนฺติ, ตถา วิสาขาย, ตถา สุปฺปวาสาชาติ วุตฺเต,
สยฺปิ ภิกฺขุสงฺฆํ อุปฺภูตฺตํทูกาโม วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขุสฺสสฺสเสน สหฺริ สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาทํ สหฺตถา ทานํ ทตฺวา
สตฺตเม ทิวเส สตฺถารํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ปญฺจหิ เม ภิกฺขุสฺสเทหิ สหฺริ นิพฺพุธํ ภิกฺขุ คณฺหถาติ อาท.

“มหาราช พุทฺธา นาม เอกภฺตฺตฺวาน นิพฺพุธํ ภิกฺขุ น คณฺหนฺติ, พุทฺ พุทฺธานํ อากมฺนํ ปจฺจาสิสฺสตีติ.

“เตนหิ เอกํ ภิกฺขุ นิพฺพุธํ เปเสถาติ.

สตฺถา อานนฺทตฺถเรสฺส ภารมกาสิ.

[พระราชาทรงลิมจัดการเลี้ยงภิกษุถึง ๓ วัน]

ราชสา “ภิกฺขุสงฺฆเม อากเต, ปตฺตํ คเหตฺวา อิม นาม ปริวิสนฺตฺติ อวิจาเรตฺวา สตฺตาทํ สยเมว ปริวิสิตฺวา
อภฺตฺตเม ทิวเส วิกฺขิตฺโต ปปญฺจํ อกาสิ.

ราชกุเล จ นาม อนาถตฺตา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา ภิกฺขุ นิสิตฺทาเปตฺวา ปริวิสิตฺ น ลภนฺติ.

ภิกฺขุ “น มยํ อธิ ฐาตุํ สกฺขิสฺสามาติ พุทฺ ปกฺกมฺสิ.

ราชสา พุทฺยทิวเสปิ ปมฺชชฺ.

พุทฺยทิวเสปิ พุทฺ ปกฺกมฺสิ.

ตตฺยทิวเสปิ ปมฺชชฺ.

ตทา อานนฺทตฺถเร อากเมว ฐเปตฺวา อวเสสา ปกฺกมฺสิ.

[คนมีบุญยอมหนักในเหตุ]

ปุณฺณวณฺตา นาม การณฺวสิกา โหนฺติ กุลานํ ปสาทํ รกฺขนฺติ.

ตถาคตฺสส จ “สาริปุตฺตตฺถเร มหาโมคคฺลลานตฺถเรติ เทว อคฺคสาวกา ‘เขมา อุปฺปุลลวณฺณาติ เทว อคฺคสาวิกา

อุปาสเกสุ ‘จิตฺโต คหฺปติ หตฺถโก อาพวโกติ เทว อคฺคสาวกา

อุปาสิกาสุ ‘เวฬุคณฺฐกึ นนฺทมาตา ชุชฺชุตฺตราติ เทว อคฺคสาวิกา อิติ

อิม อภฺตฺต ชเน อาทิ กตฺวา ฐานนฺตรปฺปตฺตา สพฺเพปิ สาวกา เอกเทเสน ทสนนํ ปารมีนํ ปุริตฺตทา มหาปุณฺญา อภินิหารสมฺปนฺนา.

[พระราชเสด็จไปทราบทูลพระศาสดา]

อานนทเถโรปิ กปฺปสฺสทสฺส ปุริตปารมี อภินิหารสมฺปนฺโน มหาปุณฺโณ
อตฺตโน การณวสิกตาย กุลสฺส ปสาทํ รกฺขณโต อฏฺฐาสี.

ตํ เอกกเมว นิสิตฺทาเปตฺวา ปรีวีสึ.

ราชา ภิกฺขุณฺ คตกาเล อาคณฺตฺวา ขาทนียโฆษนียานิ ตเถว ฐิตานิ ทิสฺวา “กึ อยฺยา นาคมีสูติ ปุจฺฉิตฺวา
“อานนทเถโร เอกโกว อาคโต เทวติ สุตฺวา “อทฺธา เอตตกมเม เจทนมกํสูติ ภิกฺขุณฺ กุทฺโธ สตถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา
“ภนฺเต มยา ปยฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺตानํ ภิกฺขา ปฏฺยิตฺตา, อานนทเถโร กิร เอกโก ว อาคโต, ปฏฺยิตฺตภิกฺขา ตเถว ฐิตา,
ปยฺจสฺตา ภิกฺขุ มม เคเห สยฺญํ น กรีสฺสุ, กิณฺนุ โข การณฺนติ อาห.

[ตระกูลที่ภิกษุควรเข้าไปและไม่ควรเข้าไป]

สฺตถา ภิกฺขุณฺ โทสํ อวตฺวา “มหาราช มม สวากานํ ตุมहेหิ สทฺธี วิสฺสาโส นตฺถิ, เตน น คตา ภวิสฺสนฺตีติ วตฺวา
กุลานํ อนุปคฺมนการณญจ อุปคฺมนการณญจ ปกาเสนฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา อิมํ สุตฺตมาห^๑

“นฺวหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนนาคตํ กุลํ อนุปคฺนตฺวา จ^๒ นาลํ อุปคฺนตฺตุํ อุปคฺนตฺวา จ^๓ นาลํ อุปนีสิตฺตุํ. กตเมหิ นวหิ.

(๑) น มนาเปน ปจฺจฏฺฐนฺติ (๒) น มนาเปน อภิวาเทนฺติ (๓) น มนาเปน อาสนํ เทนฺติ (๔) สนฺตมสฺส ปรีคฺยหนฺติ
(๕) พหุภุมหิ^๔, โถกํ เทนฺติ (๖) ปณฺนิตฺมหิ^๕, ลูขํ เทนฺติ (๗) อสฺกกจฺจํ เทนฺติ, โน สกฺกจฺจํ (๘) น อุปนีสิตฺหนฺติ รมฺมสฺสวนาย
(๙) ภาสฺนตฺสส^๖, น รณฺชียนฺติ.”

อิมฺเหหิ โข ภิกฺขเว นวหิ องฺเคหิ สมฺนนาคตํ กุลํ อนุปคฺนตฺวา จ^๓ นาลํ อุปคฺนตฺตุํ อุปคฺนตฺวา จ^๔ นาลํ อุปนีสิตฺตุํ.

นวหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนนาคตํ กุลํ อนุปคฺนตฺวา จ อลํ อุปคฺนตฺตุํ อุปคฺนตฺวา จ อลํ อุปนีสิตฺตุํ. กตเมหิ นวหิ.

(๑) มนาเปน ปจฺจฏฺฐนฺติ (๒) มนาเปน อภิวาเทนฺติ (๓) มนาเปน อาสนํ เทนฺติ (๔) สนฺตมสฺส น ปรีคฺยหนฺติ
(๕) พหุภุมหิ, พหุภุ เทนฺติ (๖) ปณฺนิตฺมหิ, ปณฺนิตํ เทนฺติ (๗) สกฺกจฺจํ เทนฺติ โน อสฺกกจฺจํ (๘) อุปนีสิตฺหนฺติ รมฺมสฺสวนาย
(๙) ภาสฺนตฺสส, รณฺชียนฺติ.

อิมฺเหหิ โข ภิกฺขเว นวหิ องฺเคหิ สมฺนนาคตํ กุลํ อนุปคฺนตฺวา จ อลํ อุปคฺนตฺตุํ อุปคฺนตฺวา จ อลํ อุปนีสิตฺตุณฺติ.

๑ อจ. นวก. ๒๓/๔๐๑.

๒ ปาลียํ จสททฏฺฐานฺเนสุ วาสทโท ทิสฺสตี.

๓ ปาลียํ จสททฏฺฐานฺเนสุ วาสทโท ทิสฺสตี.

๔ พหุภุมปี.

๕ ปณฺนิตฺมปี.

๖ ภาสิตฺมสฺส.

๗ รมิสฺสนฺติ.

๘ ปาลียํ จสททฏฺฐานฺเนสุ วาสทโท ทิสฺสตี. สุกฺกปฺกฺเข ปน เอกสทิสฺสเมว. ญ. ว.

๙ ปาลียํ จสททฏฺฐานฺเนสุ วาสทโท ทิสฺสตี. สุกฺกปฺกฺเข ปน เอกสทิสฺสเมว. ญ. ว.

“อิตฺติ โข มหาราช มม สาวกา ตุมหากํ สนฺติกา วิสฺสาสํ อลภฺนฺตา น คตา ภวิสฺสนฺติ,
ไปราณภพณฺชิตา ทิ อวิสฺสาสนียภฺนฺตฺวาน สกฺกจฺจํ อปฺภฺนฺตฺวานาปิ มรณฺนฺตํ เวทฺนํ ปตฺวา วิสฺสาสิภฺนฺตฺวานเมว คมฺมํสูติ
“กทา ภนฺเตติ รณฺญา ปุณฺโณ อตีตํ อหริ:

[เรื่องเกสวตาบส]

อตีเต, พาราณสียํ พุทฺทมทเต รชฺชํ กาเรนเต, เกสโว นาม ราชา รชฺชํ ปหาย อสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชฺ.

ตํ ปณฺจ ปุริสฺสตานิ อนุปพฺพชฺสีสุ.

โส เกสวตาบโส นาม อโหสิ.

ปสาธนภปโป ปนฺสส อนุปพฺพชิตฺวา กปโป นาม อนฺเตวาสิโก อโหสิ.

เกสวตาบโส ปริสาย สหฺธิ อภฺนฺตฺวา มาเส ทิมวฺนเต วสิตฺวา วสฺสารถเต โลงมฺพิลเสวฺนตฺถาย พาราณสี ปตฺวา ภิกฺขาย นครํ ปาวีสี.

อถ นํ ราชา ทิสฺวา ปสีทิตฺวา จาตุมมาสํ อตฺตโน สนฺติเก วสนตฺถาย ปฏฺิณฺญํ คเหตุวา อฺยยาเน วสาเปฺนโต
สหายํ ปาตํ ตสฺส อปฺภฺนฺตฺวานํ คจฺฉติ.

อวเสสา ตาปสา กติปาหํ วสิตฺวา หตฺถิสทฺทาที่หิ อพฺพาพฺพา “อาจริย อุกฺกณฺฐิตฺมहा คจฺฉมาติ อหํสู.

“กหนฺตาตฺตาติ.

“ทิมวฺนตํ อาจริยาติ.

“ราชา อมฺหากํ อาคตฺทิวเสเยว จาตุมมาสํ อีช วสนตฺถาย ปฏฺิณฺญํ คณฺหิ, กถํ คมฺิสฺสธ ตาตฺตาติ.

“ตุมฺเหหิ อมฺหากํ อนาจิภฺชิตฺวา ว ปฏฺิณฺญา ทินฺนา, มยํ อีช น สกโกม วสิตํ, อีโต อวิพฺุเร ตุมฺหากํ ปวตฺติสฺสวณฺฐาเน วสิสฺสามา
ติ วนทิตฺวา ปกฺกมฺีสุ.

กปปกนฺเตวาสิเกน สหฺธิ อาจริโย อโหสิ.

ราชา อปฺภฺนฺตฺวานํ อาคโต “กฺุหิ อຍยาติ ปุจฺฉิ.

“อุกฺกณฺฐิตฺมहाติ วตฺวา ทิมวฺนตํ คตา มหาราชฺชาติ.

กปโปปิ น จิรฺสเสว อุกฺกณฺฐิตฺวา อาจริเยน ปุณฺปฺปุณํ วาริยาโนปิ “น สกโกมฺีติ วตฺวา ปกฺกามิ.

อิตฺเรสํ ปน สนฺตํ อคฺนตฺวา อาจริยสฺส ปวตฺตี สฺนฺนโต อวิพฺุเร ฐาเน วสิ.

อปรภาเค อาจริยสฺส อนฺเตวาสิเก อนฺสฺสรนฺตสฺส, กุจฺฉิโรโค อปฺปชฺชิตฺ.

ราชา เวชฺเชหิ ติกิฉฺฉาเปติ.

โรโค น วุปฺสมฺมติ.

ตาบโส อาห “มหาราช อิจฺฉสิ เม โรคํ วุปสมิตฺตฺติ.

“ภนฺเต สจฺหาํ สกฺกฺเขยฺยํ, อิทาเนว โว ผาสฺกํ กเรยฺยนฺติ.

“มหาราช สเจ เม ผาสฺกํ อิจฺฉสิ, มํ อนฺเตวาสิกานํ สนฺติกํ เปเสหิตฺติ.

ราชา “สาธู ภนฺเตตฺติ ตํ มณฺจเก นิปฺชชาเปตฺวา

นารทามจฺจปฺมุเข จตฺตารโ อมจฺเจ “มม อยฺยสฺส ปวตฺตี ญฺตฺวา มยฺหํ สาสนํ ปหิณฺเวยยาถาติ อฺยุโยเชสิ.

กปฺปกนฺเตวาสิกโ อจฺจริยสฺสาคมนํ สุตฺวา ปจฺจคฺคมนํ กตฺวา “อิตฺเร กนฺหติ วุตฺเต “อสุกฺกฺฐาเน กิร วสนฺตีติ อาห.

เตปิ อจฺจริยสฺสาคตฺตภาวํ สุตฺวา ตตฺถเว สโมสริตฺวา อจฺจริยสฺส อุนฺโหนฺทกํ ทตฺวา ผลาผลํ อทฺสุ.

ตํขณฺณญฺเวว โรคโ วุปสมิ.

โส กติปาเหเนว สุวณฺณวณฺโณ อโหสิ.

อถ นํ นารโท ปุจฺฉิ

“มนุสฺสสินฺทํ ชหิตฺวาน	สพฺพกามสมิทฺธินํ
กถนฺนุ ภาควา เกสิ	กปฺปสฺส รมสิ อสฺสเมตฺติ.
สาทฺตฺนํ รมณฺียานิ	สนฺติ รุกฺขา มโนรมา
สุภาสิตานิ กปฺปสฺส	นารท รมยฺนติ มนฺติ.
สาสินํ โอทนํ ภูตฺวา	สุจิมฺสุปเสจฺนํ
กถํ สามากนิวารา	อโลณา สาทฺยนฺติ ตนฺติ.
อสาทํ ยทิวา สาทํ	อปฺปิ วา ยทิวา พหุํ
วิสสฺสวฺโฐ ยตฺถ ภูณฺเขยฺย	วิสสาสปรมา รสาติ.

[พระศาสดาทรงย่อชาดก]

สตถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อาทริตฺวา ชาตกํ^๑ สโมธานนฺโต

“ตทา ราชา โมคฺคผลฺลาโน อโหสิ, นารโท สาริปุตฺโต, กปฺปกนฺเตวาสิกโ อานนฺโท, เกสวตาบโส อหเมวาทิ วตฺวา

“เอวํ มหาราช ปุพฺเพ ปณฺชิตา มรณฺนตฺกํ เวทนํ ปตฺวา วิสสาสิกฺกฺฐานํ อคฺมํสุ,

มม สาวกา ตุมหากํ สนฺติเก วิสสาสํ น ลภนฺติ มณฺญฺเอติ อาห.

[พระราชาทรงส่งสาสน์ไปขอธิดาเจ้าศากยะ]

ราชา “ภิกฺขุสงฺเขน สทฺธี มยา วิสสาสํ กาทํ วุณฺณฺติ, กถนฺนุโข กิริสสามีติ “สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ญฺาติธิตฺโร เคเห กาทํ วุณฺณฺติ,

เอวํ สนฺเต, ทหฺรา จ สามเณฺรฺวา จ ‘สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ญฺาติ ราชาติ มม สนฺติกํ วิสสฺสวฺฐา นิพฺพทํ อากมฺิสสนฺตีติ จินฺเตตฺวา “เอกํ

เม ชีตร เทนตติ สากยาน สนตีกิ สาสน เปเสสิ,
“กตรสกกสส ชีตาติ ปุจฉิตวา อาคจเฉยยาถาติ วตวา พุเต อาณาเปสิ.

[เจ้าศากยะให้ธิดานางทาสี แก่พระเจ้าปเสนทิ]

พุดา คนตวา สากิเย ทาริกิ ยาจีสุ.

เต สนนิปตติวา “ปกชนตริโย ราชา, สเจ น ทสสาม, วินาเสสสติ โน,
น โข ปน อมเหติ กุเลน สทิส, กิณนุ โข กาดพพนติ จินตยีส.

มหานาโม “มม ทาสียา กุจฉิสมี ซาตา วาสภขตติยา นาม ชีตา รูปโสภคคปตตวา อตถิ, ตัง ทสสามาติ วตวา
พุเต อาห “สาธู รณโณ ทาริกิ ทสสามาติ.

“กสส ชีตาติ.

“สมมาสมพทสส จูปิตุ ปุตตสส มหานามสกกสส ชีตา วาสภขตติยา นามาติ.

เต คนตวา รณโณ อาโรจยีส.

ราชา “ยทิ เอว, สาธู, สีน อานถ, ขตติยา จ นาม พหุมายา ทาสีชีตรปี ปหิณเยย,
ปิตรา สทธี เอกภษเน ภูณชนตี อานเยยาถาติ เปเสสิ.

เต คนตวา “เทว ตุมเหติ สทธี เอกโต ภูณชนตี ราชา อิจฉตีติ อาหสู.

มหานาโม “สาธู ตาตาติ ตัง อลงการาเปตวา อตตโน ภูณชนกาเล ตัง ปกโกสาเปตวา
ตาย สทธี เอกโต ภูณชนาการิ ทสเสตวา พุดาน นียยาเทสิ.

เต ตัง อาทาย สาวตถิ คนตวา ตัง ปวตตี รณโณ อาโรเจสุ.

ราชา ตูภูมมานโส ตัง ปณจันน อิตถีสตาน์ เชภูฏักิ กตวา อคคมเสสิภูฏาเน อภิสสิยจิ.

สา น จิรสเสว สุวณณวณณิ ปุตต วิชายิ.

อถสส นามคคททิวเส ราชา^๑ อยยิกาย สนตีกิ เปเสสิ “สากยราชชิตา วาสภขตติยา ปุตต วิชตา, กิมสส นาม กโรนตติ.

ตัง ปน สาสน คเหตุวา คโต อมจโจ โลกิ พริธาตุโก.

โส คนตวา รณโณ อยยิกาย อาโรเจสิ.

[พระกุมารได้พระนามว่าวิชิตกษัตริย์]

สา ตัง ปวตตี สุตวา “วาสภขตติยา ปุตต วิชิตกษัตริย์ สัพพ ฐน อภิกวิ, อิทานิ ปน รณโณ อติวิย วลลภา ภวิสสตีติ อาห.

๑ ส. ม. ย. ต่าติ นตถิ.

๒ ส. ย. เอตถนตเร อตตโนติ อตถิ.

พริรามจโจ “वलลภาติ वज्जि तुसुत्तु सुत्वा “วิชฺฐโกติ สลลกเขตฺวา ราชานํ อุปคฺนตฺวา
“เทว กุมารสฺส ‘วิชฺฐโกติ นามํ กโรธติ อาท.

ราชา “โพรานกํ โน กุลสนตฺกํ นามํ ภวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา “วิชฺฐโกติ นามํ อกาสิ.

[วิชฺฐกษะเสด็จเยี่ยมศากยสกุล]

อถสฺส ทหฺรกาเลเยว ราชา “สตถุ ปิยํ กโรมีติ เสนาปติภูฏานํ อทาสิ.

โส กุมารปริหารเณ วพฺพนโต สตตฺวสฺสิกกালে อญฺเญสฺสํ กุมารานํ มาตามหฺกุลโต หตฺถิรูกอสฺสรูปกาทีนํ อหฺริยมานานํ ทิสฺวา
มาตฺรํ ปุจฺฉิ “อมม อญฺเญสฺสํ มาตามหฺกุลโต ปณฺณกาโร อหฺริยติ, มยฺหํ โภจฺจํ กิณฺจํ น เปเสติ, กิํ ตวํ นิมฺมาตาปิตฺกาติ.

อถ นํ สา “ตาท ตว สกฺยราชาโน มาตามหา ทูเร ปน วสนฺติ, เตน เต น กิณฺจํ เปเสนตีติ วญฺเจสิ.

ปุณ โสฬสวสฺสิกกালে “อมม มาตามหฺกุลํ ปสฺสิคฺคาโมเมหิตี วตฺวา “อลํ ตาท, กิํ ตตฺถ คนฺตฺวา กริสฺสตีติ วาริยมาโนปิ ปุณฺปุณฺ
ยาจิ.

อถสฺส มาตา “เตนหิ คจฺฉาติ สมฺปฏฺิจฺฉิ.

[พวกศากยะต้อนรับวิชฺฐกษะ]

โส ปิตุ อโรเจตฺวา มหฺนเตน ปริวารเณ นิกฺขมิ.

वासภขตฺติยา ปุเรตรเมว ปณฺณํ เปเสสิ “อหํ อิชฺ สุขํ วสามิ, มาสส กิณฺจํ สามิโน อนฺตรํ ทสฺสยฺยีสฺติ.

สาเกยา วิชฺฐกษสฺสาคมนํ ญตฺวา “วณฺทิตุํ น สกฺกาติ ตสฺส ทหฺรทหฺเร กุมारे ชนปทํ ปทฺธิตฺวา,
ตสฺมี กปิลปุริ สมฺปตฺเต, สณฺฐาคาเร สนฺนิปตฺตีสุ.

กุมารो ตตฺถ คนฺตฺวา อญฺฐาสิ.

อถ นํ “อยนฺเต ตาท มาตามโห, อยํ มาตุโลติ วทิสฺสุ.

โส สพฺเพ วณฺทมาโน วิจฺริตฺวา เอกํปิ อตฺตานํ วณฺทนต์ํ อทิสฺวา “กินฺนุ โข มํ วณฺทนฺตา นตฺถิตี ปุจฺฉิ.

สาเกยา “ตาท กนิฏฺฐกุมารา เต ชนปทํ คตฺวาติ วตฺวา ตสฺส มหฺนนต์ํ สกฺกาโร กริสฺสุ.

โส กติปาหํ วสิตฺวา มหฺนเตน ปริวารเณ นครา นิกฺขมิ.

[วิชฺฐกษะกลับสู่เมืองของตน]

อเถกา ทาสี สณฺฐาคาเร ตสฺส นิสินฺนผลกํ^๑ “อิทํ วาสภขตฺติยาย ทาสิยา ปุตฺตสฺส นิสินฺนผลกนฺติ อุกโกสิตฺวา อุกโกสิตฺวา
ชีโรทเคน โธวติ.

๑ โพรานโปฏฺฐเก เตน นิสินฺนํ ผลกนฺติ ทิสฺสติ.

เอโก ปุริโส อตตโน อาวูธํ ปมมุสสิตวา นิวตโต ตํ คณหนโต วิชฺฐกกุมารสส อโกสนสททํ สุตวา ตํ อนตรํ ปุจฉิตวา
“วาสภขตติยา ทาสยา กุจฉิมหิ มหานามสกกสส ซาตาดิ ญุตวา พลกายสส กเถสิ.

“วาสภขตติยา กิร ทาสีธิตาดิ มหาโกลาหลํ อโหสิ.

[วิชฺฐกษะทรวงอาฆาตพวกเจ้าศากยะ]

ตํ สุตวา วิชฺฐโก “เอเต ตาว มม นิสินนผลกํ ซีโรทเคน ไรวนตุ,
อหํ ปน รชเช ปติญฺฐิตกาลเอ เตสํ คลโลทิตํ คเหตุวา มม นิสินนผลกํ ไรวิสสามีติ” จิตตํ ฐเปสิ.

ตสมิ สาวตถิ คเต, อมจจา สพพํ ปวตตี รมโย อาโรจยีส.

ราชา “มยหํ ทาสีธิตโร อทสูติ สากियานํ กุจฉิตวา วาสภขตติยาย จ ปุตตสส จ ทินนปริหารํ อจฉินทิตวา
ทาสทาสีหิ ลทพพมตตเมว ทาเปสิ.

ตโต กติปาหจเจเนน สตถา ราชนิเวสนํ คนตวา นิสีหิ.

ราชา อาคนตวา วนทิตวา “ภนเต ตุมหากํ กิร ญุตเกหิ ทาสีธิตา มยหํ ทินนา,
เตนสสา อหํ สปุตตาย ปริหารํ อจฉินทิตวา ทาสทาสีหิ ลทพพมตตเมว ทาเปสินติ อาห.

สตถา “อยุตตํ มหาราช สากิเยหิ กตํ, ททนเตหิ นาม สมชาติกา ทาทพพา อสส,
ตํ ปน มหาราช วทามิ ‘วาสภขตติยา ขตติยราชธิตา ขตติยรมโย เคเห อภิเสกํ ลภิ, วิชฺฐโกปิ ขตติยราชานเมว ปฏิจจ ซาโต,
มาตุโคตตํ นาม กิ กริสสตี, ปิตุโคตตเมว ปมาณนติ “ไปราณกปณชิตา ทลิททิตติยา กุญฺฐหาริกาย อคคมहेสิญฺฐานํ อทสู, ตส
สา จ กุจฉิมหิ ซาตกุมารโร ทวาทสโยชนิกาย พารานสิยํ รชชํ ปตวา กุญฺฐวาหนราชา นาม ซาโตติ
กุญฺฐหารियชาตกํ” กเถสิ.

ราชา ธรรมกถํ สุตวา “ปิตุโคตตเมว กิร ปมาณนติ ตูสิตวา มาตาปุตตานํ ปกติปริหารเมว ทาเปสิ.

[พันธุละพากรยาผู้แพ้ท้อองอาบนํ]

พันธุละเสนาปติสสปี โข กุสินารายํ มลลราชธิตา มลลิกา นาม ภริยา ทิฆรตตํ น วิชಾಯิ.

อถ นํ พันธุโล “อตตโน กุลขรเมว คจฉาติ อโยเยเชสิ.

สา “สตถารํ ทิสวาว คมิสสามีติ เซตวนํ ปวิสิตวา ตถาคตํ วนทิตวา ฐิตา “กหํ คจฉสีติ วุตตา
“สามิโก มํ ภนเต กุลขรํ เปเสตีติ อาห.

“กิการณาติ.

“วณณา กิรสมิ อปุตติกาติ.

๑ ส. ย. ไรวาเปสสามีติ.

๒ ข. ซา. เอก. ๒๗/๓. ตทญฺฐกถา. ๑/๒๐๔.

“ยทิ เอว, คมนกัจจันตฺถิ, นีวตตสฺสุตฺติ.

สา ตฺถุจฺจมานสา หุตฺวา สตฺถารวฺ วนฺทิตฺวา นีเวสนํ คนฺตฺวา “กสฺมา นีวตฺตาสีตฺติ วุตฺเต” “ทสฺพลน นีวตฺติตฺตมฺหีตฺติ อาห.

พนฺธุโล “ทิจฺจํ ภาวีสฺสตี ทิสฺสสฺสึนา การณฺนตี สมฺปฏิจฺฉิ.

สา น จิรฺสเสว คพฺภํ ปฏฺฐิตฺถิตฺวา อุปฺปนฺนโทหฺหา “โทหฺโห เม อุปฺปนฺนตี อาโรเจสฺสิ.

“กํ โทหฺโหตี.

“เวสาลีนฺคร คณฺรราชกฺุลานํ อภิเสกมฺจฺคฺลโปกฺขรณฺนิย โอตฺริตฺวา นหฺตฺวา ปานียํ ปาตฺกามมฺหิ สามีตฺติ.

พนฺธุโล “สาธฺตฺติ วตฺวา สหสฺสสตฺถามธฺนุํ คเหตฺวา ตํ รลํ อาโรเปตฺวา สวตฺถิตฺโต นิกฺขมิตฺวา รลํ ปาเชนฺโต
มหาลิฉฉวินฺน ทินฺนทฺวารน เวสาลี ปาวีสี.

มหาลิฉฉวินฺน จ ทฺวารสมิเปเอว นีเวสนํ โหตี.

โส รธสฺส อุมมาเร ปฏฺฐิตฺตสฺสทฺทํ สุตฺวาว “พนฺธุลสฺส รธสฺสทฺทิตฺติ ญตฺวา “อชฺช ลิจฉวินํ ภยํ อุปฺชฺชิสฺสตีตฺติ อาห.

โปกฺขรณฺนิยา อนฺโต จ พหิ จ อารกฺโข” พฺลว, อุปริ โลหฺชาลํ ปตฺถณฺ, สกฺุณานฺปิ โอกาโส นตฺถิ.

พนฺธุลเสนาปตี ปน รธา โอตฺริตฺวา อารกฺขเก มนฺุสเส เวตฺเตน ปหฺรนฺโต ปลาเปตฺวา โลหฺชาลํ ฉินฺทิตฺวา
อนฺโตโปกฺขรณฺนิยา ภริยํ นหาเปตฺวา สยฺปิ นหฺตฺวา ปุน ตํ รลํ อาโรเปตฺวา นครา นิกฺขมิตฺวา อาคตฺมคฺเคเนว ปายาสี.

[พวกเจ้าลิจฉวิติตตาม]

อารกฺขกา ลิจฉวินํ อาโรเจสฺสุ.

ลิจฉวิราชาโน กุชฺฉิตฺวา ปญฺจ รธสฺตานิ อารุยฺห “พนฺธุลมลลํ คณฺทิสฺสสามาตี นิกฺขมิมิสฺสุ.

ตํ ปวตฺตี มหาลิสฺส อาโรเจสฺสุ.

มหาลิ “มา คมิตฺถ, โส ทิ โว สพฺเพ ฆาเตสฺสตีตฺติ อาห.

เตปิ “มยํ คมิสฺสามเอวาทิ วทิสฺสุ.

“เตนฺหิ รธจกฺกสฺส ยาว นาลิโต ปฐฺวี ปวิฐฐฺฐานํ ทิสฺวา นีวตฺเตยฺยาถ,
ตฺโต อนีวตฺเตนฺตา ปุรฺโต อสนิสฺสทฺทํ วย สฺกฺุณิสฺสธ, ตมฺหา ฐฺานา นีวตฺเตยฺยาถ,
ตฺโต อนีวตฺเตนฺตา ตุมฺหากํ รธฺุเรสฺสุ ฉิทฺทํ ปสฺสิสฺสธ, ตมฺหา ฐฺานา นีวตฺเตยฺยาเถว”, ปุรฺโต มา คมิตฺถาตี อาห.

เต ตสฺส วจเนนानีวตฺติตฺวา ตํ อนฺุพนฺธุสฺสุเยว.

๑ สฺ. ยฺ. วุตฺตา.

๒ สฺ. ม. ยฺ. อารกฺขา.

๓ ม. เอตฺถนฺตเร ตฺโต อนีวตฺเตนฺตา -อิตฺติ อตฺถิ.

มลลิกา ทิสวา “รธา สามิ ปญญาณตตี อาห.

“เตนหิ เอกสเสว รธสส ปญญาณกาเล อาโรเจยยาสีติ.

สา ยทา สพเพ เอโก วีย หุตฺวา ปญญาณิสฺส ตทา “เอกเมว สามิ รธสีสํ ปญญาณตตี อาห.

พฺนฺธุโล “เตนหิ อีมา รสมิโย คณฺหาติ ตสฺสา รสมิโย ทตฺวา รเถ จฺฐิตฺว ธนฺ อโรเปสิ.

รธจกฺกํ ยาว นาภิโต ปฐวี ปาวิสี.

ลิจฉวีโน ตํ ฐานํ ทิสวา น นินฺวตฺตีสฺส.

อิตโร โลกํ คนฺตฺวา ชยํ โปเถสิ.

อสนีสทโท วีย อโหสิ.

เต ตโตปิ น นินฺวตฺตีสฺส อนุพฺนฺธนา คจฺฉนฺเตว.^๑

[อำนาจลูกศรของพันธฺุละ]

พฺนฺธุโล รเถ จฺฐิตโก ว เอกํ สรํ ชยิ.

โส ปญฺจนนํ รธสทานํ รธสีเส ฉิทฺทํ กตฺวา ปญฺจ ราชสทานิ ปริกฺรพฺนฺธนาเน วิวิชฺฌิตฺวา ปฐวี ยํ ปาวิสี.

เต อตฺตโน วิทฺธกา ว อชานิตฺวา “ติฏฺฐุ เร, ติฏฺฐุ เรติ วทฺนฺตา อนุพฺนฺธิสฺสเยว.

พฺนฺธุโล รธํ ฐเปตฺวา “ตฺมฺเห มตกา, มตเกหิ สทฺธิ มยฺหํ ยฺยฺหํ นาม นตฺถิตี อาห.

“มตกา นาม อมหาสทิสสา น^๒ โหนฺตตี.

“เตนหิ สพฺพปจฺฉิมสส ปริกฺรํ โมเจถาติ.

เต โมจยฺยิสฺส.

โส มุตฺตมตฺเตเยว มริตฺวา ปติ.

อถ เณ “สพฺเพปิ ตฺมฺเห เอวรฺูปา, อตฺตโน อตฺตโน ฆฺรานิ คนฺตฺวา สฺวิธาตพฺพํ สฺวิทฺหิตฺวา ปุตฺตทารํ อนุสาสิตฺวา สนนฺหา โมเจถา
ติ อาห.

เต ตถา กตฺวา สพฺเพปิ ชีวิทกฺขยํ ปตฺตา.

---

๑ คจฺฉิสฺสเยวาติ ยุตฺตตรํ ภาเวย.

๒ นสทโท นตฺถิ.

[พันธฺระมีบุตร ๓๒ คน]

พันธฺระโลปี มลลิกํ สวตถิ อาเนสิ.

สา โสฬสภคตฺตํ ยมเก ยมเก ปุตเต วิชายิ.

สพเพปิ สุรา งามสมปนนา อหฺลํ. สพเพสิปปานํ นิปผตฺติ ปาปฺณิสฺสุ.

เอเกกสส ปุริสสหฺสสํ ปริวารโ อโหสิ.

ปิตรา สหฺธิ ราชนิเวสนํ คจฺจนเตหิ เตเหว ราชจฺณํ ปริปุริ.

[พันธฺระเสนาบดีถูกฆ่าพร้อมทั้งบุตร]

อถกทิวสํ วิณฺจยเย กุณฺณภูปราชิตา มนุสฺสา พันธฺรํ อากจฺจนตํ ทิสฺวา มหาวีรํ วิรวนตา
วิณฺจยมจฺจานํ กุณฺณภูภกรณํ ตสฺส อโรเจสฺสุ.

โส วิณฺจยํ คนฺตวา ตํ อภูณฺํ ตีเรตฺวา สามิกเมว สามิกํ อกาสิ.

มหาชนโน มหาสทฺเทน สาธฺการํ ปวตเตสิ.

ตํ สุตฺวา^๑ ราชานํ “กิ อิทฺนติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตถํ สุตฺวา ตฺสิตฺวา สพเพปิ เต อมจฺเจ หราเปตฺวา พันธฺรฺสเสว วิณฺจยํ นิยยาเทสิ.

โส ตโต ปฏฺฐาย สมมา วิณฺจยิ.

ตโต โปราณกวิณฺจยิกา อมจฺจา ลญฺจํ อลภนฺตา อปฺปลาภา หุตฺวา “พันธฺระโล รชฺชํ ปตฺเตตฺติ ราชกุเล ปริภินทิสฺสุ.

ราชานํ เตสํ คเหตฺวา จิตตํ นิคฺคเหตฺตํ นาสกขิ “อิมสฺมี อีเรว ฆาตฺยมาเน, ครหา เม อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ปุณฺ จินเตตฺวา
ปยุตฺตปุริเสหิ ปจฺจนตํ ปหฺราเปตฺวา พันธฺรํ ปกฺโกสาเปตฺวา “ปจฺจนฺโต กิร กุปีโต, ตวํ ปุตเตหิ สหฺธิ คนฺตวา โจเร คณฺห- อิติ
ปหฺริณฺตฺวา “เอตฺถเวสส ทวตฺตีสาย ปุตเตหิ สหฺ สีสํ ฉินฺทิตฺวา อหฺรธาติ เตน สหฺธิ อญฺญेषิ สมตฺถे มหฺยาเย เปเสสิ.

ตสฺมี ปจฺจนตํ คจฺจนเตเหว, “เสนาปติ กิรคจฺจตีติ ปยุตฺตโจรา ปลาเยสฺสุ.

โส ตํ ปเทสํ อวาสาเปตฺวา สณฺฐาเปตฺวา นีวตฺติ.

อถสส นครโต อวิหฺวเร ฐานเ เต โยธา สหฺธิ ปุตเตหิ สีสํ ฉินฺทิสฺสุ.

[นางมัลลิกาเทวีไม่มีความเสียใจ]

ตํ ทิวสํ มลลิกาย เทเวีย ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สหฺธิ เทว อคฺคสาวกา นิมนฺติตา โหนฺติ.

อถสสา ปุพฺพณฺเหเวว “สามิกสส เต สหฺธิ ปุตเตหิ สีสํ ฉินฺทิตฺติ ปณฺณํ อหฺริตฺวา อทฺสฺสุ.

สา ตํ ปวตฺตี ญุตฺวา กสฺสจิ อวตฺวา ปณฺณํ อจฺจจฺเค กตฺวา ภิกฺขุสงฺฆเมว ปริวสิ.

อดสสา ปริจาริกาย ภิกขุณฺ ภูตตี ทตฺวา สปปิจาญฺญี อหฺรณฺตโย เถรณํ ปุรโต จาญฺญี ภินฺทิสฺสุ.

ธมฺมเสนาปติ “เกทณธมฺมํ ภินฺนํ น จินฺนเตตพฺพนฺติ อหฺ.

สา อุจฺจนฺคโต ปณฺณํ นีหริตฺวา “ทวตตีสาย ปุตเตหิ สหฺธิ ปิตุ สีสํ ฉินฺนทนต์ติ เม อิมํ ปณฺณํ อหฺริสฺสุ,
อหํ อิทํ สุตฺวาปี น จินฺนเตสฺสี, สปปิจาญฺญิยา ภินฺนาย, กิ จินฺนเตสฺสามิ ภนฺเตติ อหฺ.

ธมฺมเสนาปติ

“อนิมิตฺตมนฺถญาตํ

มจฺจานํ อธิ ชีวิทํ

กสิรณฺจ ปรีตตณฺจ

ตณฺจ ทุกฺเขน สยฺตุตฺตณฺติ^๑

อาทินิ วตฺวา ธมฺมํ เทเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ อคฺมาสิ.

สาปี ทวตตีสฺสสุณฺิสาย ปกฺโกสาเปตฺวา “ตุมหากํ สามิกา นิรปรารธา อตฺตโน ปุริมกมฺมผลํ ลภิสฺสุ,
ตุมเห มา โสจิตฺถ มา ปรีเทวิตถ, รมฺโณ อุปฺริ มโนปฺโทสํ มา กริตฺถาติ โอวทิ.

รมฺโณ จรปุริสา ตํ กถํ สุตฺวา เตสํ นิทฺโทสภาวํ รมฺโณ กถยิสฺสุ.

ราชา สํเวคฺปุตโต ตสฺสา นิเวสนํ คนฺตฺวา มลฺลิกณฺจ สุณฺิสาย จสฺสา ขมาเปตฺวา มลฺลิกาย วรํ อทาสิ.

สา “วโร คหิตฺโต เม โหตุติ วตฺวา, ตสมิ คเต, มตฺกภตฺตี ทตฺวา นหฺตฺวา ราชนํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “เทว ตุมเหหิ เม วโร ทินฺโน,
มยฺหณฺจ อณฺเณน อตฺถนฺติ, ทวตตีสาย จ เม สุณฺิสานํ มมณฺจ กุลฺลชฺรคฺคณํ อนุชานาถาติ อหฺ.

ราชา สมฺปฏฺิจฉิ.

สยฺปี ทวตตีสฺสสุณฺิสาย ยถาสกานิ กุลานิ เปเสสิ.

สา กุสฺสินารายํ อตฺตโน กุลฺลชฺรํ อคฺมาสิ.

ราชาปี พนฺธุลเสนาปติโน ภาคิเนยฺยสฺส ทิฆฺการายนสฺส นาม เสนาปติภูฏานํ อทาสิ.

โส ปน “มาตุโล เม อิมินา มาริตฺติ รมฺโณ โอตารํ คเวสนฺโต วิจฺรติ.

ราชา กิร นิรปรารธสฺส พนฺธุลสฺส มาริตกาลโต ปญฺญา ยวิปฺปฏิสาริ ทตฺวา จิตฺตสฺสาทํ น ลภติ รชฺชสฺสุขํ นานุภเวติ.

[พระราชาสวรรคต]

ตทา สตฺธา สากิยานํ เมทพฺุปี นาม นิคมํ นิสฺสาย วิหฺรติ.

ราชา ตตฺถ คนฺตฺวา อารามโต อวิหฺเร ขนฺธาวารํ นิวาเสตฺวา มหฺนเตน ปรีวาเรน “สตฺถารํ วนฺทิสฺสามิตี วิหฺรํ คนฺตฺวา
ปณฺจ ราชกกุณฺธทานิ ทิฆฺการายนสฺส ทตฺวา เอกโกว คนฺธกุณฺธิ ปาวิสิ.

สพฺพ ฌมมเจตียสฺสุตตนิยามเน^๒ เวทิตพฺพ.

ตสมฺม คณฺฐกฺขี ปรวิญฺญู, ทีฆการายโน ตานิ ราชกฺกุณฺณทานิ คเหตุวา วิชฺฐกฺ ราชานํ กตฺวา รมฺโณ
เอกํ อสฺสํ เอกญจ อฺปฺภูฏานการิกํ มาตุคามํ ฐฺเปตฺวา นินฺตเตตฺวา สวตฺถิ อคฺมาสิ.

ราชา สตถารา สทฺธิ ปิยภํ กเถตฺวา นิกฺขนโต เสนํ อทิสฺวา ตํ มาตุคามํ ปุจฺฉิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา
“ภาคินเณยํ อาทาย คณฺฐวา วิชฺฐกํ คเหตุสํมิตฺติ ราชคฺคหนฺครํ คจฺฉนฺโต, วิกาเล ทฺวาเรสุ ปทฺทิตฺเตสุ,
นฺครํ ปตฺวา เอกิสฺสา สาลาย นินฺชชิตฺวา วาตตปฺกิลนฺโต รตฺติภาเค ตตฺถเวว กาลมกาสิ.

วิภาตาย รตฺติยา, “เทว โกสลนรินฺท อนาโถ ชาโตสฺสิตฺติ วิลปนฺติยา ตสฺสา อิตฺถิยา สทฺทํ สุตฺวา รมฺโณ อาโรเจสุ.

โส มาตุลสฺส มหนฺเตน สกฺกาเรน สรฺริภิกฺจํ การสิ.

[พระเจ้าวิชฺฐกษะเสด็จไปพบพระศาสดา]

วิชฺฐโกปิ รชฺชํ ลภิตฺวา ตํ เวรํ สรฺริตฺวา “สพฺเพปิ สากิเย มาเรสฺสํมิตฺติ มหฺติยา เสนาย นิกฺขมิ.

ตํ ทิวสํ สตถา ปจฺจุสกาเล โลกํ โอลฺเกนฺโต ญฺาตสงฺฆวินาสํ ทิสฺวา “ญฺาตฺสงฺคหํ กาคุํ วมฺภูตฺติ จินฺเตตฺวา
ปุพฺพพฺนหสมเย ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต คณฺฐกฺขี สึหเสยํ กปฺเปตฺวา สายณฺหสมเย อากาเสน คณฺฐวา
กปฺลิตฺถสํมเนเต กพรจฺฉายเ รุกฺขมุเล นิสฺสิทฺติ.

ตโต วิชฺฐกฺสส รชฺชสึมายํ มหนฺโต สณฺทจฺฉายเ นินฺโครธฺรูกฺโข อตฺถิ.

วิชฺฐโก สตถารํ ทิสฺวา อฺปฺสงมิตฺวา วนฺทิตฺวา “ภนฺเต กิการณา เอวรฺรูปาย อุนฺหเวลาย อิมสฺมึ กพรจฺฉายเ รุกฺขมุเล นินฺนฺตล,
เอตสฺมึ สณฺทจฺฉายเ นินฺโครธฺมุเล นิสฺสิทฺถ ภนฺเตติ วตฺวา, “โหตุ มหาราช, ญฺาตกานํ ฉายา นาม สิตฺลาติ วุตฺเต,
“ญฺาตกานํ รุกฺขณฺตถาย สตถา อาคโต ภวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา นินฺติตฺวา สวตฺถิเมว ปจฺจาคมิ.

สตถาปิ อฺปฺปตฺติตฺวา เขตฺวนเมว คโต.

ราชา สากิยานํ โทสํ สรฺริตฺวา ทฺติยมฺปิ นิกฺขมิตฺวา ตตฺถเวว สตถารํ ปสฺสิตฺวา ปุน นินฺตติ.

ตติยวาระปิ นิกฺขมิตฺวา ตตฺถเวว สตถารํ ปสฺสิตฺวา นินฺตติ.

จตฺตถวาระ ปน ตสมฺม นิกฺขนเต, สตถา สากิยานํ ปุพฺพกมฺมํ โอลฺเกตฺวา
เตสํ นทฺยํ วิสปกฺขิปนฺปาปกมฺมสฺส อฺปฺปฏิพาหิยภาวํ ญฺุตฺวา จตฺตถวาระ นาคมาสิ.

วิชฺฐโก “สากิเย ฆาเตสฺสํมิตฺติ มหนฺเตน พเลน นิกฺขมิ.

[พระเจ้าวิชฺฐกษะฆ่าพวกศากยะ]

สมฺมาสมพฺพุธสฺส ปน ญฺาตกา อสฺตตฆาตกา นาม มรฺนตาปิ ปเรสํ ชีวิตํ น โวรเปนฺติ.

เต จินตยีส “มยฺ สิกขิตตตถา กตฺตปาสนา มหิสสาสา, น โข ปน สกกา อมเหติ ปรี ชีวิตา โวโรเปตุ,
อตตโน กมมํ ทสเสตฺวา ปลาเปสสามาติ.

เต กตสนฺนาหา นิกฺขมิตฺวา ยฺหุํ อารภีส.

เตหิ ชิตฺตา สรา วิชฺฐกสฺส ปุริสานํ อนฺตรนฺตเรณ คจฺฉนฺติ, ผลกนฺตรกณฺณจฺฉิทฺทตฺราทีหิ นิกฺขมฺนฺติ.

วิชฺฐโก ทิสฺวา “นฺนุ ภณฺเ สากิยา ‘อสฺตตฺตมาตกมฺหาติ วทฺนฺติ, อถ จ ปน เม ปุริเส นาเสนฺตีติ.

อถ นํ เอโก ปุริโส อหา “กึ สามี นินฺวตฺติตฺวา โอลเกสฺตีติ.

“สากิยา เม ปุริเส นาเสนฺตีติ.

“ตฺมฺหากํ โกจฺ ปุริโส มโต นาม นตฺถิ, อิงฺข เณ คณาเปถาติ.

คณาเปนฺโต เอกสฺสปี, ขยํ น ปสฺสี.

โส ตโต นินฺวตฺติตฺวา “เย เย ภณฺเ ‘สากิยมฺหาติ ภณฺนฺติ, สพฺเพ มาเรถ,
มาตามหฺสส ปน เม มหานามสฺสกสฺส สนฺติเก จิตฺตานํ ชีวิตํ เทถาติ อหา.

สากิยา คเหตุพพคฺคหณฺ อปสฺสนฺตา เอกจฺเจ ตินฺมํ ชีวิตฺวา เอกจฺเจ นลํ คเหตุวา อญฺจีส.

“ตฺมฺเห สากิยา โนติ ปุจฺฉิตฺตา, ยสฺมา เต มรฺนฺตาปี มฺสาวาฬํ น ภณฺนฺติ,
ตสฺมา ตินฺมํ ชีวิตฺวา จิตฺตา “โน สากิ, ตินฺนฺติ วทฺนฺติ,
นลํ คเหตุวา จิตฺตา “โน สากิ, นโฬติ วทฺนฺติ.

เต จ มหานามสฺส สนฺติเก จิตฺตา จ ชีวิตํ ลภีส.

เตสฺส ตินฺมํ ชีวิตฺวา จิตฺตา ตินฺสากิยา นาม, นลํ คเหตุวา จิตฺตา นพฺสากิยา นาม ชาตา.

อวเสเส ชีรปเกปี ทารเก อวิสสชฺเซตฺวา ชาตาเปนฺโต โลหิตนฺที ปวตฺเตตฺวา เตสํ คลโลหิตฺเตน ผลกํ โหฺวาเปสิ.

เอวํ สากิยวโส วิชฺฐกฺเณน อฺปจฺฉินฺโน.

โส มหานามสฺสกํ คหาเปตฺวา นินฺวตฺโต ปาตฺราสเวลาย “ปาตฺราสํ กิริสฺสามาติ เอกสฺมี จฺฐาเน โอตฺริตฺวา,
โกชฺเณน อฺปนีเต, “เอกโต ภฺยชิสฺสามาติ อຍຍကံ ပဂ္ဂေါສာပေလိ.

[มานะกษัตริย์]

ชตฺติยา ปน ชีวิตํ จชฺนฺตาปี ทาสีปฺตฺเตน สทฺธี น ภฺยชฺนฺติ, ตสฺมา มหานาโม เอกํ สรํ โอลเกตฺวา

“กิลิฏฺฐคฺคโตมฺหิ นหายิสฺสามิ ตาตาติ อหา.

“สาธฺ อຍຍကံ นหายถาติ.

โส “อัย มํ เอกโต อภุญชนต์ ฆาเตสสติ, สยเมว เม มตํ เสยโยติ เกเส มุญจิตวา
อคเค คณฐี กตวา เกเสสุ ปาทงคฺกุญฺเฏ ปเวเสตวา อุทเก นิมุชฺชติ.

ตสฺส คฺคุณเตเชน นาคภวนํ อุณฺหาคารํ ทสฺเสสิ.

นาคราชา “กิณฺนุ ไซติ อุปฺชาเรนโต ทิสฺวา ตสฺส สนฺติกํ อาคนฺตวา ฌเณ นิสฺทาเปตวา นาคภวนํ ปเวเสสิ.

โส ทฺวาทสฺวสฺसानิ ตตฺถเว วสิ.

วิชฺฐทภปิ “มยฺหํ อยฺยโก อิทานิ อาคมิสฺสตีติ อาคมยฺมาโนว นิสฺสิทิ,
ตสฺมี อติจฺรายนเต, สเร วิจฺจนาเปตวา ทีปาโลเกน ปุริสพณฺดรานิปิ โอลเกตวา อทิสฺวา “คโต ภวิสฺสตีติ ปกฺกามิ.

[พระเจ้าวิชฺฐทภะถูกน้ำท่วมสวรรคต]

โส รตฺติภาเค อจฺจรวตี ปตฺวา ขนฺธาวารํ นิเวเสสิ.

เอกจฺเจ อนฺโตนทียํ วาลิกาปฺลิวเน นิปฺชฺชิสฺสุ, เอกจฺเจ พหิ ฌเล.

อนฺโต นิปฺนเนสุปิ ปุพฺเพ อกตปาปกมฺมา อตฺถิ, พหิ นิปฺนเนสุปิ ปุพฺเพ กตปาปกมฺมา อตฺถิ,
เตสํ นิปฺนนฺนฺฐาเนสุ กิปลลิกา อุญฺฐหิตฺสุ.

เต “มยฺหํ นิปฺนนฺนฺฐาเน กิปลลิกา, มยฺหํ นิปฺนนฺนฺฐาเน กิปลลิกาติ อุญฺฐหิตฺวา
อกตปาปกมฺมา อุตฺตริตฺวา ฌเล นิปฺชฺชิสฺสุ, กตปาปกมฺมา โอตฺตริตฺวา วาลิกาปฺลิวเน นิปฺชฺชิสฺสุ.

ตสฺมี ขเณ มหาเมโฆ อุญฺฐหิตฺวา ฆนกรกฺวสฺสํ วสฺสิ.

นทียา โอลเ อาคนฺตวา วิชฺฐทภํ สทฺธี ปริสาย สมฺมุตฺตเมว ปาเปสิ.

สพฺเพ ตตฺถ มจฺจกจฺจปภฺกขา อเหสฺสุ.

มหาชนฺโณ กถํ สมฺมูญฺฐาเปสิ “สาภิยานํ มรณํ อยฺยตฺตํ, เวนฺนนาม โภจฺจเวตฺวา โภจฺจเวตฺวา สาภิยา มาเรตฺตพฺพาติ อนฺุจฺจวิกเมตฺนติ.

[พวกเจ้าศากยะ ตายสมควรแก่บุรพกรรม]

สตฺถา ตํ กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว อิมสฺมี อตฺตภาเว กิณฺจาปิ สาภิยานํ เอรํ มรณํ อยฺยตฺตํ,
ปุพฺเพ กตปาปกมฺมวเสน ปนฺ อยฺยตฺตเมว เอเตหิ ลทฺธนฺติ อาห.

“กึ ปนฺ ภนฺเต เอเต ปุพฺเพ อภิสุตฺติ.

“ปุพฺเพ เอกโต หุตฺวา นทียํ วิสํ ปกฺขิปีสุตฺติ.

ปุเนกทิวสํ ภิกฺขุ ฌมฺมสภายํ กถํ สมฺมูญฺฐาเปสฺสุ “วิชฺฐทภเ อตฺตเก สาภิเย มาเรตฺวา อาคจฺจนฺโต,
อตฺตโน มโนเรถ มตฺถกํ อปฺปตฺเต เหว, เอเตตฺกํ ชนํ อาทาย สมฺมุตฺตมจฺจกจฺจปภฺกโข ชาโตติ.

สตถา อากนฺตวา “กาย นุตถ ภิขเว เอตริท กถาย สนฺนิสนฺนาตี ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาตี วุตฺเต,
“ภิขเว, อิมสฺ สุตฺตานิ มโนเรถ มตถกํ อปฺปตฺเต เอว, มจฺจุราชา สุตฺตํ คามํ อชฺโฆตฺถนโต มโหโฆ วย ชีวิตินฺทริยํ ฉินฺทิตฺวา
จตุรฺปายสมุทฺเท นิมุชฺชาเปตฺตี วตฺวา อิมํ คถมาห

“ปุปฺพานิ เทว ปจฺฉินฺตํ พยาสตุตฺตมนสฺ นรํ
สุตฺตํ คามํ มโหโฆว มจฺจุ อาทาย คจฺฉตฺตี.

[แก้อรธ]

ตตถ พยาสตุตฺตมนสฺ นรฺนตี สมฺปตฺเต วา อสมฺปตฺเต วา ลคฺคมานสฺ.

อิทํ วุตฺตํ โหตี “ยถา มาลาการุ ปุปฺพารามํ ปวีสิตฺวา ‘ปุปฺพานิ ปจฺฉินฺตฺวา ตโต ปุปฺพานิ อคฺคเหตฺวา
อณฺณมณฺณํ วา คจฺฉํ ปฏฺฐนฺโต สกฺเล ปุปฺพารามे มนํ เปเสสิ,
‘อิตโต จ ปุปฺพานิ ปจฺฉินฺตฺวา ตโต ปุปฺพานิ อคฺคเหตฺวา อณฺณมณฺณํ มนํ เปเสสิ ตเมว คจฺฉํ ปจฺฉินฺโต ปมาทํ อาปชฺชตี.

เอวเมว เอกจฺโจ ปุปฺพารามสทิสฺ ปญฺจกามคฺคณฺมชฺฉํ โอตริตฺวา มโนรมํ รูปํ ลภิตฺวา
มโนรมานํ สทฺทคฺคณฺธสโณฏฺฐพฺพานํ อณฺณมณฺณํ ปฏฺฐนฺตี,
เตสุ วา อณฺณมณฺณํ ลภิตฺวา อณฺณมณฺณํ ปฏฺฐนฺตี,
รูปเมว วา ลภิตฺวา อณฺณมณฺณํ” ปฏฺฐนฺโต ตเมว อสฺสาเทตี, สทฺทาทีสุ วา อณฺณมณฺณํ.

เอเสว นโย โคมฺหิสทาสีทาสเชตฺตวตฺถคฺคณฺมชฺฉนปทาทีสุ,
ปพฺพชิตานมฺปิ ปรีเวณฺวิหารปตฺตจิวราทีสุตี เอวํ ปญฺจกามคฺคณฺสงฺชาตานิ ปุปฺพานิ เอว ปจฺฉินฺตํ
สมฺปตฺเต วา อสมฺปตฺเต วา กามคฺคณฺ พยาสตุตฺตมนสฺ นรํ.

สุตฺตํ คามนฺตี คามสฺส เคหิตฺตออาทินํ สุปนฺนเสนํ สุปนํ นาม นตฺถิ, สุตฺตานิ ปนํ สุตฺตปฺมตฺตตํ อูปาทาย สุตฺโต นาม โหตี, เอวํ
สุตฺตํ คามํ เทว ตีณิ โยชนานิ อายตคฺคณฺโร มโหโฆว มจฺจุ อาทาย คจฺฉตี,
ยถา โส มโหโฆ อิตถิปูริสโคมฺหิสกุกฺกุฎาทีสุ กถยจิ อนวเสเสตฺวา สพฺพนฺตํ คามํ สมุทฺทํ ปาเปตฺวา มจฺฉกจฺฉปภกฺโข กโรตี
เอวเมว พยาสตุตฺตมนสฺ นรํ มรณฺมจฺจุ อาทาย ชีวิตินฺทริยมสฺส ฉินฺทิตฺวา จตุรฺปายสมุทฺเท นิมุชฺชาเปตฺตี.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนํ ปตฺตา.

มหาชนสฺส สาทฺธิกา เทสนา ชาตาคี.

วิชฺฐกถา.

๔. ปติปุชีกาวตถุ.

“ปุพฺพานิ เหวาติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา สวาทถึยํ วิหรนฺโต ปติปุชีกํ นาม อิตถึ อารพฺภ กเถสิ.

วตถุ ตาวตฺสเทวโลเก สมฺภูตฺติ.

[เทพธิดาจุติแล้วเกิดในกรุงสาวัตถี]

ตถถ กิร มาลาภารี นาม เทวปุตฺโต อจฺจราสทสสปริวฺโต อุตฺตยานํ ปาวีสิ.

ปญฺจสตา เทวธิดโร รุกฺขํ อารุหฺห ปุพฺพานิ ปาเตนฺติ.

ปญฺจสตา ตาหิ ปาติตานิ ปุพฺพานิ คเหตฺวา เทวปุตฺตํ อลงฺกโรนฺติ.

ตาสฺ อเอกา เทวธิดา รุกฺขสาขายเมว จุตฺตา.

สรโร ทิปสฺสชา วิย นิพฺพายี.

สา สวาทถึยํ อเอกสมิ กุลเคเห ปฏฺฐิสฺสนธิ คเหตฺวา ชาตกาเล ชาติสฺสรธา หุตฺวา “มาลาภารีเทวปุตฺตสฺส ภริยมติ อานุสฺสรนฺตี วุฑฺฒิมนฺวาย คนธฺมาลาทิปุชํ กตฺวา สามิกสฺส สนฺติเก อภินิพฺพตฺตี ปฏฺฐุสฺสิ.

สา โสฬสวสฺสกาเล ปรงฺกุลํ คตฺวาปี สลากภตฺตปฏฺธิภตฺตวสฺสวาสิกาทีนํ ทตฺวา

“อโย เม สามิกสฺส สนฺติเก นิพฺพตฺตณฺตถาย ปจฺจโย” โหตุติ วทติ.

[จุติจากมนุษย์โลกแล้ว ไปเกิดในสวรรค์]

อถสฺสา ภิกฺขุ “อโย อญฺญาย สมฺภูตฺตยา ปติเมว ปฏฺฐุสฺสิติ “ปติปุชีกาติ นามํ กรีสุ.

สาปิ นิพฺพทํ อาสนสาลํ ปฏฺฐิขคฺคิตฺติ ปานีโย อุกฺกฏฺเปติ อาสนานิ ปญฺญาเปติ.

อญฺญเปปี มนุสฺสา สลากภตฺตาทินี ทาทุกามา “อมม อิมานิปี ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปฏฺฐิปาเทยฺยาสีติ อหริตฺวา เทนฺติ.

สาปิ เอเตน นียาเมน อาคจฺฉนฺตี คจฺฉนฺตี อเอกปทฺวาเร ฉปฺปญฺญาสกุสฺสธมฺเม ปฏฺฐิลภี.

ตสฺสา กุจฺฉิโย คพฺโภ สมฺภูตฺตฺติ.

สา ทสมฺมาสจฺจเยน ปุตฺตํ วิชานี.

ตสฺส ปทฺสา คมนกาเล “อญฺญมฺปิ อญฺญมฺปิติ จตฺตาโร ปุตฺเต ลภี.

สา อเอกทิวสํ ทานํ ทตฺวา ปุชํ กตฺวา ฌมฺมํ สุตฺวา สิขยาปทานิ รุกฺขิตฺวา

ทิวสปริโยสาเน ตํขณฺมํ นิพฺพตฺเตน เกนจิ โรเคน กาลํ กตฺวา อตฺตโน สามิกสฺสเสว สนฺติเก นิพฺพตฺติ.

[อายุของมนุษย์ประมาณ ๑๐๐ ปี]

อิตรปิ เอตตํ กาลं เทวปุตฺตํ อลงฺกโรนฺติ เอว.

เทวปุตฺโต ตํ ทิสฺวา “ตวํ ปาโต ปญฺญา น ทิสฺสสิ, กุหิ คตาสีติ อาท.

“จฺตามหิ สามีติ.

“กั วเทสีติ.

“เอวเมตํ สามีติ.

“กุหิ นิพฺพตฺตาสีติ.

“สาวตฺถิยํ กุลเคเหติ.

“กิตตํ กาลํ ตตฺถ จิตฺตาสีติ.

“ทสมาสจฺเจน มาตฺตฺกจฺฉิตฺโต นิคมิตฺวา โสฬสวสฺสกาเล ปติกฺกํ คนฺตฺวา จตฺตารุ ปุตฺเต วิชายิตฺวา ทานาทินิ ปุณฺณานิ กตฺวา ตุมฺहे ปญฺญุตฺวา อาคนฺตฺวา ตุมฺหากเมว สนฺติเก นิพฺพตฺตมฺหิ” สามีติ.

“มนุสฺसानํ กิตตํ आयุนฺติ.

“วสฺสสฺตมตฺตฺนฺติ.

“เอตฺตกเมวาทิ.

“อาม สามีติ.

“เอตฺตํ आयุํ คเหตฺวา นิพฺพตฺตา มนุสฺสา กิณฺนุ โข สุตฺตปฺปมตฺตา กาลํ อติกกฺกเมนฺติ? อุทาทุ ทานาทินิ ปุณฺณานิ กโรนฺตีติ.

“กั วเทถ สามิ, อสงฺเขยฺยํ आयุํ คเหตฺวา นิพฺพตฺตา วिय อชฺรามฺรา วिय นิจฺจปฺปมตฺตา มนุสฺสาติ.

มาลาภาริเทวปุตฺตสฺส มหาสํเวโค อุทปาเท

“วสฺสสฺตมตฺตํ आयุํ คเหตฺวา นิพฺพตฺตา มนุสฺสา กิร ปมตฺตา นิปฺชฺชิตฺวา นิทฺทายนฺติ, กทา นุ โข ทุกฺขา มุจฺจิสฺสนฺตีติ.

[๑๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับ ๑ วันในสวรรค์]

อมฺหากํ ปน วสฺสสฺตํ ตาวตีสานํ เทวานํ เอโก รตฺตินฺทิว, ตาย รตฺติยา ตีส รตฺติโย มาโส,
เตน มาเสน ทฺวาทสมาสีโก สํวจฺจโร, เตน สํวจฺจเรณ ทิพฺพํ วสฺสสฺสสํ आयุํปฺปมาณํ.

ตํ มนุสฺสคณฺณาย ติสฺโส วสฺสโกภฺวิโย สฺมฺมฺนึ จ วสฺสสฺตสฺสทานิ,

ตฺสฺมา ตฺสฺส เทวปุตฺตสฺส เอกทิวโสปี นาทิกกนฺโต มุหุตฺตสฺทิว ว กาลो อโหสิ.

๑ นิพฺพตฺตามหิตี ภวิตฺทพฺ.

เอวี่ อปฺปายกานํ ปมาโท นาม อติวีย อยฺตุตฺตติ.

ปุนทิวเส ภิกฺขุ คามํ ปวิภูฏา อาสนสาละ อปฺปฐิกคฺคิตํ อาสนานิ อปฺปญฺญตฺตานิ ปานียํ อญฺญปฐฺฐูปิตํ ทิสฺวา
“กหํ ปติปฐิกาทิ อาหํสุ.

“ภนฺเต กหํ ตุมฺเห ตํ ทกฺขิสฺสธ, หีย อยฺเยสุ ภูณฺชิตฺวา คเตสุ, สายณฺหสมเย มตาติ.

ตํ สุตฺวา ปุณฺณชนภิกฺขุ เอติสฺสา อุการํ สรณฺตา อสฺสูนิ สนฺธาเรตุํ นาสกฺขิสฺสุ.

ชีณาสวานํ ฌมฺมสํเวโค อหฺปาติ.

เต ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา ปุณฺณิสฺสุ

“ภนฺเต ปติปฐิกา นาม อุกาสิกา อญฺญาย สมฺภูฏาย นานปฺปการานิ ปุณฺญานิ กตฺวา สามิกเมว ปญฺญฺสิ,
สา อิทานิ มตา, กหํ นุ โข นิพฺพตฺตติ.

“อตฺตโน สามิกสฺเสว สนฺติเก ภิกฺขเวติ.

“นตฺถิ ภนฺเต สามิกสฺส สนฺติเกติ.

“น สา ภิกฺขเว เอตํ สามิกํ ปญฺญฺสิ, ตาวตฺติสภวเน ตสฺสา มาลาภาริเทวปฺตุโต นาม สามิกโก,
สา ตสฺส ปุณฺณปิลนฺธณฺฏานโต จวิตฺวา ปุน คนฺตฺวา ตสฺเสว สนฺติเก นิพฺพตฺตติ.

“เอวี่ กิร ภนฺเตติ.

“อาม ภิกฺขเวติ.

“อโห ปริตฺตํ ภนฺเต สตฺตานิ ชีวิตํ, ปาโตว อมฺเห ปริวีสิตฺวา สายํ อุกฺกนฺนพฺยาธินา มตาติ.

สตฺถา “อาม ภิกฺขเว ปริตฺตํ สตฺตานิ ชีวิตํ นาม, เตเนวิเม สตฺเต วตฺถุกาเมหิ เจว กิเลสกาเมหิ จ อติตฺเต เอว อนฺตโก
อตฺตโน วเส วตฺเตตฺวา กนฺทเนเต ปริเทวเนเต คเหตุวา คจฺฉตฺตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ปุณฺณานิ เหว ปจฺฉินฺนตํ พฺยาสตฺตมนสํ นรํ
อติตฺตเยว กามฺเมสุ อนฺตโก กุรฺเต วสนฺติ.

[แก้อรรถ]

ตตฺถ ปุณฺณานิ เหว ปจฺฉินฺนตฺติ ปุณฺณาราม มาลาการุ นานาปุณฺณานิ วีย อตฺตภาวปฺปฏิพฺธานิ เจว อุกฺกนฺนปฺปฏิพฺธานิ จ
กามคฺคณฺปุณฺณานิ โอจฺฉินฺนตฺเตว.

พฺยาสตฺตมนสํ นรฺนติ อสมฺปตฺเตสุ ปตฺถนาวเสน สมฺปตฺเตสุ เศวเสน วิวิธนาการเณ อาสตฺตจิตฺตํ.

อติตฺตเยว กามฺเมสุติ วตฺถุกาเมหิเลสกาเมสุ ปริเยสเนนปิ ปฏฺฐิลาเนนปิ ปรีโกเคนปิ นิธานเนนปิ อติตฺตํ เอว สมานํ.

อนฺตโก กุรฺเต วสนฺติ มรณฺสงฺขาโต อนฺตโก กนฺทเนเต ปริเทวเนเต คเหตุวา คจฺฉนฺโต อตฺตโน วสํ ปาเปตีติ อตฺถโ.

ขอ. บาลี ภา.๓ หน้า ๒๙ • ๔. ปติปุชีกาวตฺถุ. • [แก้รรณ]

เทศนาวสานเน พหุ โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสุ.

เทศนา มหาชนสูส สาทถิกา ซาตาติ.

ปติปุชีกาวตฺถุ.

---

๕. มจจรีโกสียเสฏฐิวตถุ.^๑

ยถาปิ ฆมโร ปุพฺพนติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตถา สาวตถียํ วิหรนฺโต มจจรีโกสียเสฏฐิวตถุ อารพฺภ กเถสิ.

วตถุ ราชคเเห สมฺภูตฺตี.

[สมบัตติของเศรษฐิวตถุ ไม่อำนวยประโยชน์แก่ใครๆ]

ราชคหนครสส กิร อวิหุเร สกกรํ นาม นิคโม อโหสิ.

ตตเถโก มจจรี โกสโย นาม เสฏฐิวตถุ อสตีโกวิวิโว ปฏิวสตี.

โส ตินคเคน เตลพินฺทุมปี ปเรสํ นํ เทติ. น อตตนา ปริภุชตี.

อติสส ตํ วิภวชาตํ เนว ปุตตทาราทีนํ น สมณพราหมณานํ อตถํ อนุโภถิ, รกฺขสปริคฺคหิตา โปกฺขรณิ วิย อปริโภคํ ติฏฐตีติ.

[เศรษฐิวตถุอยากกินขนมเบื้องจนผอม]

สตถา เอกทิวสํ ปจฺจุสสมเย มหากรุณาสมาปตตีโต วุฏฐาย สกฺลโลกธาตฺยํ โพรเนยฺยพฺนธเว โอลเณโต
ปฺลยจตตาทิสโยชนมตถเก วสนตสส เสฏฐิวตถุโน สปชาปตติกสส โสตาปตติผลสส อุปนิสสยํ อททส.

ตโต ปุริมทิวเส ปน โส ราชานํ อุปฏฐาตุํ ราชเคหํ คนฺตวา ราชูปฏฐานํ กตวา อาคจฺจนโต
เอกํ ฉาตชมตฺตํ ชนปทมนุสฺสํ กุมมาสปูวํ กปลลปูวํ ชาทนต์ ทิสวา ตตถ ปิปาสํ อุปปาเทตวา อตตโน ฆรํ คนฺตวา จินฺเตสิ
“สจหา ‘กปลลปูวํ ชาทิตุกาโมมหีติ วกฺขามิ, พหุ มยา สทฺธิ ชาทิตุกามา ภวิสสนตี,
เอวํ เม พหุณี ติลตถนฺทุลสปีผาณิตาทีนํ ปริภุชยํ คมิสสนตี, น กสสจि กเถสสามีติ ตถนํ อธิวาเสนโต จรตี.

โส, คจฺจนเต คจฺจนเต กเถ, อุปปณฺฑุปณฺฑุกชาโต ฆมนิสฺนถตคตโต ชาโต,
ตโต ตถนํ อธิวาเสตฺถุ อสโกเนโต คพฺภํ ปวิสตีวา มยจกํ อุปคฺยุหิตวา นิปชฺชิ.

เอวํ คโตปี ฆนทานิภเยน กสสจิ กิณฺจि น กเถสิ.

[ภรรยาเศรษฐิวตถุอดขนมเบื้อง]

อถ นํ ภริยา อุปสงกมิตวา ปิฏฐิวตถุ ปริมชฺชิตวา “กินเต สามิ อผาสฺกนตี ปุจฺฉิ.

“น เม กิณฺจิ อผาสฺกํ อตถีติ.

“กินนุ โข เต ราชา กุปีโตติ.

“ราชาปิ เม น กุปีตีติ.

“อถ กินเต ปุตตธีตาหิ วา ทาสกมฺมกราทีหิ วา กิณฺจิ อมฺนาปํ กตํ อตถีติ.

“เอวรูปปี นตถิติ.

“กิสมี ปน เต ตณหา อตถิติ.

เอวํ วุตเตปิ, ธนทานิภเยน กิณฺจि อวตฺวา นิสฺสทฺโทว นิปชฺชิ.

อถ นํ ภริยา “กเถหิ สามิ, กิสมี เต ตณหาติ อาห.

โส วณํ ปริคฺลินฺโต วีย “อตฺถิ เม ตณหาติ อาห.

“กั ตณหา สามิตฺติ.

“กปลลปูวํ ขาทิตฺกามิมหิตฺติ.

“อถ กิมตถํ เม น กเถสิ, กั ตวํ ทลิตฺทโหสิ, อิทานิ สกฺลสฺกฺกรนิคฺมวาสิณํ ปโหนเก กปลลปูเว ปจิสฺสามิตฺติ.

“กินฺเต เอเตหิ, อตฺตโน กมฺมํ กตฺวา ขาทิสฺสนตฺติ.

“เตนหิ เอกฺรจฺฉวาสิณํ ปโหนเก กปลลปูเว ปจิสฺสามิตฺติ.

“ขานามหํ ตว มหฺทฺธนภวานฺติ.

“อิมสฺมี เคหสามนฺเต สทฺเพสํ ปโหนกํ กตฺวา ปจามิตฺติ.

“ขานามหํ ตว มหฺชฺฉมาสยภวานฺติ.

“เตนหิ เต ปุตฺตทารมตฺตสฺเสว ปโหนกํ กตฺวา ปจามิตฺติ.

“กินฺเต เอเตหิตฺติ.

“กั ปน ตฺยฺหฺลจฺ มยฺหฺลจฺ ปโหนกํ กตฺวา ปจามิตฺติ.

“ตวํ กั กริสฺสสฺสิตฺติ.

“เตนหิ เอกกสฺเสว เต ปโหนกํ กตฺวา ปจามิตฺติ.

“อิมสฺมี ฐฺาเน ปจฺจมาเน, พหุ ปจฺจาสิสฺสนตฺติ, สกฺลตณฺฑุเล ฐฺุเปตฺวา ภินฺนตณฺฑุเล จ อุทฺธนกปลฺลทานิ จ อาทาย โลกํ ชีรฺสฺสปิรมฺรฺฐมาณิตฺถจฺ คเหตุวํ สตฺตณฺฎมิกฺสสฺ ปาสาทสฺส อุปริมตฺลํ อารุญฺห ปจ, ตตฺถาหํ เอกโก ว นิสฺสิตฺตว ขาทิสฺสามิตฺติ.

สา “สารุติ ปฏิสฺสุณฺตีตฺวา คเหตุพฺพํ คาทาเปตฺวา ปาสาทํ อารุญฺห ทาสีโย วิสฺสชฺเชตฺวา เสฏฺฐึ ปกโกสาเปสิ.

โส อาทิตฺโต ปฏฺฐาย ทวารานิ ปิทหนฺโต สทฺพทฺวารेषุ สฺฐิจฺฉมฺภิกานิ ทตฺวา สตฺตมํ ตลํ อภฺริหิตฺตว ตตฺถปิ ทวารํ ปิทหิตฺตว นิสฺสิตฺติ.

ภริยาปิสฺส อุทฺธเน อคฺคิ ชาเลตฺวา กปลลํ อโรเปตฺวา ปูเว ปจิจฺจุ อารภิ.

[พระมหาโมคคัลลานะไปทรมานเศรษฐี]

อด สตถา ปาโต ว มหาโมคคัลลานตเถโร อามนเตสิ “เอโส โมคคัลลาน ราชคหสส อวิหุเร สกกรนิคเม มจจรีเสฏฐี
‘กปลลปูเว ขาทิสสามีติ อดญเฐสํ ทสสนภเยน สตตมฺมิเก ปาสาเท กปลลปูเว ปาจาเปติ,
ตฺวํ ตตถ คนฺตวา เสฏฐี ทเมตฺวา นิพพิเสวันํ กตฺวา อุโภปิ ชายปติเก ปูเว จ ชีรสปฺปิรมฺชฺฌาณิตานิ จ คาหาเปตฺวา
อตตโน พเลน เขตฺวานํ อานนฺทิ, อชฺชาหํ ปญฺจทฺธิ ภิกฺขุสฺเตทฺธิ สทฺธิ วิหาเรเยว นิสีทิสสามิ, ปูเวเหว ภาตตกิจฺจํ กริสฺสามีติ อาท.

เถโรปิ “สาธุ ภาเนตฺติ สตถุ วจฺนํ สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺวา ตาวเทว อิทธิพลฺเลน ตํ นิคมํ คนฺตวา
ตสฺส ปาสาทสฺส สึหปฺลชฺรทฺวารเ สุนิวตฺถเ สุปารุโต อากาเส เอว มณฺธิรูปํ วยิ อฏฺฐาสี.

มหาเสฏฐีโน เถโร ทิสฺวาว ททยมฺสํ กมฺปิ.

โส “อหํ เอวรฺรูปานํเยว ภาเยน อิมํ ฐฺวานํ อาคโต, อดญจ อากนฺตฺวา วาตปานทฺวารเ ฐฺวโตติ คเหตุตพฺพคฺคหณํ อปฺสสนฺโต อคฺคิมฺทิ
ปกฺขิตฺตโลณสฺกขฺรา วยิ โรเสนฺโต ตมฺมุตฺถายนฺโต เอวมาท
“สมณ อากาเส ฐฺตฺวา ก็ ลภิสฺสสิ, อากาเส อปเท ปทํ ทสฺเสตฺวา จงฺกมฺนฺโตปิ เนว ลภิสฺสสิตี.

เถโร ตสมฺมึเอว ฐฺวานเ อปฺราปรํ จงฺกมิ.

เสฏฐี “จงฺกมฺนฺโต ก็ ลภิสฺสสิ, อากาเส ปฺลลงฺเกน นิสีทนฺโตปิ น ลภิสฺสสิเยวาทิ อาท.

เถโร ปฺลลงฺกํ อากฺขิตฺวา นิสีทิ.

อด นํ “อากาเส นิสินฺนเ ก็ ลภิสฺสสิ, อากนฺตฺวา วาตปานอุมฺมาเร ฐฺวโตปิ น ลภิสฺสสิตี อาท.

เถโร อุมฺมาเร อฏฺฐาสี.

อด นํ “อุมฺมาเร ฐฺวโต ก็ ลภิสฺสสิ, ฐฺมายนฺโตปิ น ลภิสฺสสิเยวาทิ อาท.

เถโรปิ ฐฺมายิ.

สกลปาสาทเ เอกธฺมึ อโหสิ.

เสฏฐีโน อกฺขินฺํ สุจฺยิยา วิชณฺนกาโล วยิ อโหสิ.

เคทฺชฌายนภเยน ตํ “ปฺชฺชลงฺนฺโตปิ น ลภิสฺสสิตี อวตฺวา “อโย สมฺโณ สฺสุฏฺฐุ ลคฺโค อลทฺธา น คมฺิสฺสติ,
เอกมฺสส ปูว์ ทาเปสฺสามีติ ภริยํ อาท “ภทฺเท เอกํ ชุทฺทกปฺปูว์ ปจฺิตฺวา สมณสฺส ทตฺวา อฺยุโยเชทฺธิ นนฺติ.

สา โถกํเอว ปิณฺณํ กปลลปาตฺยํ ปกฺขิปี.

มหาปูเว หุตฺวา สกลปาตี ปุเรตฺวา อฺุทฺธฺมาโต อฏฺฐาสี.

เสฏฐี ตํ ทิสฺวา “พหุํ ตฺยา ปิณฺณํ คทิตํ ภวิสฺสตีติ สยเมว ทพฺพิกณฺเณน โถกํ ปิณฺณํ คเหตุวา ปกฺขิปี.

ปูเว ปุริมปูเวโต มหนตฺตโร ชาโต.

เอว ย ย ปจติ, โส โส มหนตมหนโต ว โหติ.

โส นิพพิณโน ภริย อาท “ภทเท อิมสส เอกํ ปุว เทหิติ.

ตสสา ปจฉโต เอกํ คณหนตिया, สพเพ เอกาทฐธา อลลียีส.

สา เสฏฐี อาท “สามิ สพเพ ปุวา เอกาทฐธา, วิสุ กาคุํ น สกโกมีติ.

“อหํ กริสสามิติ โสปี กาคุํ นาสกขิ.

อุโภปี ขนา โภภีย คเหตุวา กพฒนตปิ วิโยเซตุํ นาสกขีสูเอว.

อถสส ปุเวหิ สหธิ วายมนตสเสว, สรโรโต เสทา มุจจิส, ปีปาสา อุปจฉิขิ.

ตโต ภริย อาท “ภทเท น เม ปุเวหิ อตโธ, สมณสส เทหิติ.

สา ปจฉี อาทาย เถรํ อุปสงกมิ.

เถโร อุภินนปี รมมํ เทเสสิ, ตินณํ รตนานํ कुณํ กเถสิ

“อตถิ ทินนํ อตถิ ยิฏฐนติ ทินนทานาทินํ ผลํ คคณตเถ จนทํ วิย ทสเสสิ.

ตํ สุตวา ปสนนจิตโต “เสฏฐี ฆนเต อาคนตวา อิมสมิ ปลลงเก นิสีทิตวา ปริภุชถาติ อาท.

[พระเถระนำเศรษฐีและภรรยา ไปเฝ้าพระศาสดา]

เถโร “มหาเสฏฐี สมมาสมพุทโธ ‘ปุเว ขาทิสสามิติ ปยจหิ ภิกขุสเทหิ สหธิ วิหารเ นิสินโน,
ตุมหากํ รุจिया สติ, เสฏฐี ภริยํ ปุเว จ ขีราทินิ จ คณหาเปถ, สตถุ สนตีกํ คมิสสามาติ อาท.

“กหํ ปน ฆนเต เอตฺรหิ สตถาติ.

“อโธ ปยจจตตาทิสโยชนมตถเก เขตวนวิหารเ เสฏฐีติ.

“ฆนเต กาลํ อนตีกกมิตวา เอตตํ อทธานํ กถํ คมิสสามาติ.

“มหาเสฏฐี ตุมหากํ รุจिया สติ, อหํ โว อตตโน พเลน” เนสสามิ, ตุมหากํ ปาสาทเ โสปานสีสํ อตตโน ฐาเน เอว ภวิสสติ,
โสปานปริโยสานํ ปน เขตวนทวารโกฏฐเก ภวิสสติ, อุปริปาสาทา เฏฐฐาเอตฺรณกาลมตเตเนว^๑ เขตวนํ เนสสามิติ.

โส “สาธ ฆนเตติ สมปฏิจฉิ.

เถโร โสปานสีสํ ตตเถว กตวา “โสปานปาทุมุลํ เขตวนทวารโกฏฐเก โหตุติ อธิฐฐาสิ.

ตเถว อโหสิ.

---

๑ ส. ย. อธิพิพเลน.

๒ ส. ย. เฏฐฐาปาสาท.

เถโร เสฏฐีณจ ภริยณจ อุปริปาสาทา เหฏฐาโอตรณกาลโต ชิปปตริ์ เขตวนิ์ สมปาเปสิ.

เต อุโภปิ สตถาริ์ อุปสงกมิตวา กาลิ์ อาริ์เจสิ.

สตถา ภตตคคิ์ ปริสิตวา ปณญตตพุทธาสเน นิสิทธิ สทธิ ภิกขุสงฆเน.

มหาเสฏฐี พุทธปมฺขสส ภิกขุสงฆสส ทกฺโขณทกิ์ อทาสิ.

ภริยา ตถาคตสส ปตเต ปูริ์ ปติฏฐาเปสิ.

มหาเสฏฐีปิ ภริยาย สทธิ ยาวทถถิ์ ปูริ์ ขาทิ.

ปูวานิ์ ปริโยसानเมว น ปณญายติ.

สกลวิหारे ภิกขุณณจ วิฆาสาทานณจ ทินเนสุปิ, ปริยนโต น ปณญายเตว.

“ภนเต ปูวา ปริกขยิ์ น คจจนตติ กวโต อาริ์เจสิ.

“เตนหิ เขตวนทวารโกฏฐเก ฉชฺเขตธาติ อาท.

เต ทวารโกฏฐกสส อวิหุเร ปพการภูฏาเน ฉชฺชยีสุ.

อชฺชปิ ติ์ ฐานิ์ “กปลลปูวปพการนเตว ปณญายติ.

มหาเสฏฐี สห ภริยาย ภควนตติ์ อุปสงกมิตวา เอกมนตติ์ อฏฐาสิ.

ภควา อนฺโมทนํ อทาสิ.

อนฺโมทนามสาเน อุโภปิ โสตาปตติฝเล ปติฏฐาย สตถาริ์ วนทิตวา

ทวารโกฏฐเก โสปานิ์ อารุยห อตตโน ปาสาทะเยว ปติฏฐหีสุ.

ตโต ปฏฐาย เสฏฐี อสิติโกฏฐนํ พุทธสาสนะเยว วิกกิริ.

[พวกภิกษุสรรเสริญพระมหาโมคคัลลานะ]

ปุนทิวเส สายณหสมเย ธรรมสภายิ์ สนนิปตติกา ภิกขุ “ปัสสธาวุโส มหาโมคคัลลานตเถรสส อานูภาวิ์,
อนฺุพหจจ นาม สทริ์ อนฺุพหจจ โภเค มจจริเสฏฐี มุหุตเตน ทมิตวา นิพพิเสวานิ์ กตวา ปูเว คาทาเปตวา เขตวนิ์ อาเนตวา
สตถุ สมมุขิ์ กตวา โสตาปตติฝเล ปติฏฐาเปสิ อโห มหानูภาโว เถโรติ เถรสส คุณถถิ์ กถเนตวา นิสิทธิสุ.

สตถา ทิพพาย โสตราตุยา ภิกขุณิ์ ถถิ์ สุตวา อากนฺตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนิสินฺนาติ ปุจฺฉิตวา,
“อิมาย นามาทิ วุตเต, “ภิกขเว กุลทมเกน นาม ภิกขุณา อนฺุพหจจ สทริ์ อนฺุพหจจ โภเค กุถิ์ อกิลเมตวา อวิหะฐุตวา
ปุพฺฟโต เรณฺุ คณฺุหนเตน ภมเรน วิย อุปสงกมิตวา พุทธคณฺุณิ์ ซานาเปตพพิ์ ตาทิโส มม ปุตฺโต โมคคัลลาโนติ เถริ์ ปัสสิตวา อิมิ์
คาถมาห

ปเลติ รสมาทาย

เอวํ คามะ มุนี จเรติ.

[แก้บรรทัด]

ตตถ ภมโรติ ยากาจิ มจฺจกรชาติ.

ปุพฺพนติ ปุพฺพารามะ จรณโต ปุพฺพผยจ วณฺณณจ คนฺธณจ อหะเรณฺโต อวินาเสนฺโต จรตีติ อตฺถโถ.

ปเลตีติ เอวํ จริตฺวา ยาวทตฺถํ รสํ ปิวิตฺวา อปรมปิ มจฺจกรณตถาย อาทาย ปเลติ.

โส เอกํ^๑ วณฺคนํ อชโหมคาเหตุวา เอกสมิ รุกฺขสุสิเร ตํ รชมิสสํ รสํ ฐฺเปตฺวา อนุปุพฺพเพน มจฺจรสํ มจฺจํ กโรติ
น ตสส ปุพฺพารามะ จริตฺปจฺจยา ปุพฺพํ วณฺณคนฺธํ วาสส วิคจฺจติ อถโข สพฺพํ ปากติกเมว โหติ.

เอวํ คามะ มุนี จเรติ เอวํ เสชาเสชเภาโท อนาคาริยมุนิ กุลปฺปฏิปาฏิยา คามะ ภิกฺขํ คนฺหนโต จรตีติ อตฺถโถ.

น ทิ ตสส คามะ จรณปจฺจยา กุลานํ สทฺธาหานิ วา โภคหานิ วา โหติ, สทฺธาปิ โภคาปิ ปากติกาวิ โหนติ,
เอวํ จริตฺวา จ ปน นิภมิตฺวา เสชมนิ ตาว พหิคามะ อุกฺกมาสฺสกุณฺฐาเน สงฆาภี ปณฺญาเปตฺวา นิสินฺโน
อกฺขณฺชนวณฺณปฺปฏิจฺฉาทณฺปุตฺตมํสุปมาวเสน ปจฺจเวกฺขนโต ปิณฺทปาทํ ปรีภุชิตฺวา ตถารูปี วณฺณณํ อนุปวิสิตฺวา
อชฺมตฺตีกกมมฺภูฐานํ สมมสนฺโต จตฺตาริ มคฺเค จตฺตาริ จ ผลานิ ทตฺถคตาเนว กโรติ อเสชมนิ ปน ติฏฺฐมฺมุชฺชิวิหารมฺนุชฺชติ.

อยมสส ภมเรน สทฺธี มจฺจกรณสรฺริกฺขตา เวทิตพฺพา.

อิธ ปน ชีณาสโว อธิปเปโต.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺสีสุ.

สตุถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ วตฺวา อุตฺตรปี เถรสส คณฺมํ ปกาเสตฺถุ “น ภิกฺขเว อิทาเนว โมคคัลลานะ มจฺจริเสฏฺฐิ ฐมิโต,
ปุพฺพเพปิ นํ ทเมตฺวา กมฺมผลสมพฺพณํ ชานาเปสิเอวาติ อิมมตฺถํ ปกาเสนฺโต อตฺถิํ อหริตฺวา

“อุโฆ ขยฺชา อุโฆ กุณฺธิ

อุโฆ วิสมจฺกชฺชกา

อุภินฺนํ ปิพฺกา สีเส^๒

นาหํ ชานามิ อิลฺลิสฺนติ

อิมํ อิลฺลีสฺชาติกํ^๓ กเถสีติ.

มจฺจรีโกสยเสฏฐิวตฺถุ.

๑ ส. ย. เอว.

๒ ส. ย. ชาทา.

๓ ช. ชา. เอก. ๒๗/๒๕. ตพฺภุทฺถกถา. ๒/๑๖๓.

๖. ปาฐกถาชีวประวัติ.

“น ปรส วิโลมานิติ อิมิ ฆมมเทสนิ สตุถา สวตถิยิ วิหรนโต ปาฐิกิ นาม อาชีวกิ อารพภ กเถสิ.

[ชาวบ้านสรรเสริญธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า]

สวตถิยิ กิร เอกา คหปตานิ ปุตตภูฏาเน ฐเปตวา ปาฐิกิ นาม อาชีวกิ ปฏิกคคตี.

ตสสานนตรฆเรสุ มนุสสา สตุถุ ฆมมเทสนิ สุตวา อาคนตวา “อโห อจจริยา พุทธานิ ฆมมเทสนาติ นานปกาเรหิ พุทธคณ วณณนตี.

[นางอยากไปฟังธรรม แต่ไม่สมประสงค์]

สา พุทธานิ คุณถิ สุตวา วิหาริ คนตวา ฆมมิ สตุถากามา ตมตถิ อาชีวกสส กเถตวา

“คจจิสสามหิ พุทธสส สนติกิ อายาติ อาห.

โส “มา คจจาทิ นิวาเรตวา ติ ปุนปปุนิ ยาจมานมปิ นิวาเรสิ เอว.

สา “อโย มม วิหาริ คนตวา ฆมมิ สตุถุ เทติ, สตุถาริ นิมนเตตวา อิเธว ฆมมิ สุนิสสามิตี

สายณสมเย ปุตติ ปกโกสิตวา “คจจ, สวตนาย สตุถาริ นิมนเตหิตี เปเสสิ.

โส คจจนโต ปฐมตริ อาชีวกสส วสนภูฏานิ คนตวา ติ วนทิตวา นิสสิ.

อถ น โส “กหิ คจจสิตี อาห.

“มาตุ วจเนน สตุถาริ นิมนเตตุ คจจามิตี.

“มา ตสส สนติกิ คจจาทิ.

“อลิ อยย”, คจจิสสามนตี.

“เอตสส กตสกการิ อุโภปิ ขาทิสสาม, มา คจจาทิ.

“อลิ อยย, มาตา เม ตชเชสสตีตี.

“เตนหิ คจจ, คนตวา จ ปน นิมนเตตวา ‘อมหากิ เคหิ อสุกภูฏาเน วา อสุกวิถิยิ วา อสุกมคเคน วา คนตพพนตี มา อาจิกข สนติเก ฐิตเว วีย อถญเณน มคเคน คจจนโต วีย ปลาถิตวา เอหิตี.

[บุตรชายทำตามคำของอาชีวก]

โส อาชีวกสส กถิ สุตวา สตุถุ สนติกิ คนตวา นิมนเตตวา อาชีวกเณ วุตตนิยาเมเนว สพพิ กตวา ตสส สนติกิ คนตวา

“กินเต กตนตี ปุฏฐู “สพพิ กถิ อายาติ อาห.

“ภททกนเต กตฺ, ตสฺส กตสฺสกาโร อุโภปิ ขาทิสฺสามาตี วตฺวา ปุณฺทิวเส อาชีวกโ ปาโต ว ตฺ เคหํ อคฺมาสี.

ตํ คเหตฺวา ปจฺฉาคพฺเภ นิสฺสีทาเปสฺสุ.

ปฏฺวีตฺสสมนุสฺสสา ตํ เคหํ อลฺลโคมเยน อฺปฺลิมปีตฺวา ลาซปญฺจมาณี ปุพฺผาณี วิภิกฺกิตฺวา
สตุฏฺฐ นิสฺสีทนต์ถาย มหารหํ อาสนํ ปญฺญาเปสฺสุ.

พฺพุเทหิ สหฺวี อปริจิตฺมณฺุสฺสสา หิ อาสนปญฺญุตฺตี น ชานนฺติ.

[พระพุทธรเจ้าเสด็จไปเรือนอุบาสิกา]

พฺพุธานญจ มคฺคเทสเกน กิจฺจํ นาม นตฺถิ.

โพธิมูเล ทสฺสทสฺสีโลกธาตฺถุ กมฺเปตฺวา สมฺโพธิํ ปตฺตทิวเสเยว หิ เนสํ “อโย มคฺโค นิริยํ คจฺจติ, อโย ติริจฺฉานโยนี, อโย เปตฺติวิสัย,
อโย มนุสฺสโลกํ, อโย เทวโลกํ, อโย อมตฺมทานิพฺพานนฺติ. สพฺเพ มคฺคา อาวิภูตา.

คามนิคฺมาทีนํ มคฺเค วตฺตพฺพเมว นตฺถิ.

ตสฺมา สตุฏฺฐา ปาโต ว ปตฺตจิวฺรมาทาย มหาอุปาสิกาย เคหทวารํ คโต.

สา เคหา นิกฺขมิตฺวา สตุฏฺฐารํ ปญฺจปตฺติภูตฺติเตน วนฺทิตฺวา อนฺโตะขเร ปเวเสตฺวา อาสเน นิสฺสีทาเปตฺวา
ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา ปณฺีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน ปริวีสิ.

อุปาสิกา กตฺถตฺตกิจฺจสฺส สตุฏฺฐโน อนฺุโมทนํ กาทเรตฺถุกามา ปตฺตํ คณฺหิ.

[อุบาสิกาฟังธรรม แล้วถูกอาชีวกตำ]

สตุฏฺฐา มธฺุรฺสฺสเรณ อนฺุโมทนธมฺมกถํ อารภิ.

อุปาสิกา “สาธฺุ สาธฺุติ สาธฺุการํ ททมาณา ธมฺมํ สฺถนิ.

อาชีวกโ ปจฺฉาคพฺเภ นิสฺสินฺเวว ตสฺสา สาธฺุการํ ทตฺวา ธมฺมํ สฺถนฺนฺติยา สทฺทํ สุตฺวา สนฺธาเรตฺถุํ นาสกฺขิ,

“น อิทาเนว สา มยฺหนฺติ นิกฺขมิตฺวา “นฺนฺฐาสฺสิ กาทพฺกณฺณิ, เอตฺสฺส เอตํ สกฺการํ กโรหิตฺติ

นานปฺปกาทเรณ อุปาสิกญจ สตุฏฺฐารญจ อุกโกสนโต ปลาโย.

[อุบาสิกามีจิตฟุ้งซ่าน]

อุปาสิกา ตสฺส กถาย ลขฺชิตฺตา อญฺญุตฺตํ คตํ จิตฺตํ เทสนานฺุสาเรณ เปเสตฺถุํ นาสกฺขิ.

อถ นํ สตุฏฺฐา “กึ อุปาสิกเก จิตฺตํ เทสนานฺุคตํ^๑ กาทฺุํ น สกฺโกสฺสีติ.

“ภนฺเต เอตฺสฺส เม กถาย จิตฺตํ อญฺญุตฺตํ อฺปคตฺนฺติ.

สตถา “เอวรูปัสส วิสภาคชนสส กถิตํ กถํ นาม อวชชิตุํ น วญฺญติ,
เอวรูปุ อสมนนาหริตวา อตตโน กตากตเมว โอลเกตุํ วญฺญตีติ วตวา อิมํ คาถมาห

“น ปเรสํ วิโลมานิ น ปเรสํ กตากตํ
อตตโน ว อเวกเขยย กตานิ อगतานิ จาติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ น ปเรสํ วิโลมานีติ ปเรสํ วิโลมานิ ผรุสานิ มมมจเฉทวจนานิ น มนสิกาตพพานิ.

น ปเรสํ กตากตณฺติ

“อสุโก อุปาสโก อสสทโธ อปฺปสนฺโน, นาปิสส เคเห กญฺจจุฎฐิกขาทีนํ ทิยนฺติ, น สลากภตฺตาทินี, น จีวราทีปฺปจฺจยทาณํ
เอตสฺส อตฺถิ,

ตถา อสุกา อุปาสิกา อสสทธา อปฺปสนฺนา, นาปิสสา เคเห กญฺจจุฎฐิกขาทีนํ ทิยนฺติ, น สลากภตฺตาทินี, น จีวราทีปฺปจฺจยทาณํ
เอตีสสา อตฺถิ,

ตถา อสุโก ภิกขุ อสสทโธ อปฺปสนฺโน, นาปิ อุปฺปชฌายวตฺตํ กโรติ, น อจฺจริยวตฺตํ, น อาคนฺตุกวตฺตํ, น คมิกวตฺตํ,
น เจตฺตยงคณวตฺตํ, น อุโปสถาคารวตฺตํ, น โภชนสาลา ยวตฺตํ, น ชนฺตาชรวตฺตาทินี นาปิสส กิณฺจิจิ ฐตฺตงฺคํ อตฺถิ,
น ภาวนารามตฺตย อุตฺตสาหมตฺตมปีติ เอวํ ปเรสํ กตากตํ นาม น โอลเกตพพ.

อตตโน ว อเวกเขยยาติ

“กถมฺภูตสฺส เม รตฺตินฺทิวา วีตฺตปตฺนตีติ ปพฺพชิตฺเตน อภินฺหนํ ปจฺจเวกขิตฺตพฺพนฺติ อิมํ โอลวาทํ” อนุสฺสรนฺโต สทฺธาปพฺพชิตฺโต กุลปฺตฺโต
“กิณฺนุ โข อหํ ‘อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตาทิ ติลกขณฺมํ อโรเปตฺวา โยคกฺขเมมํ กาทุํ นาสกฺขินฺติ เอวํ อตตโน กตากตานิ โอลเกยยาติ.

เทสนาวสาเน อุปาสิกา โสตาปตฺติมลฺล ปตฺติฐิตา.

เทสนา มหาชนสฺส สาทฺถิกา ชาตาทิ.

ปาฐกถาชีวประวัติ.

๗. ฉตตปาณิอุปาสกวตฺถุ.

“ยถาปิ รุจิริ ปุพฺพนติ อิมิ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา สวตฺถิโย วิหรนฺโต ฉตตปาณิอุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

[ฉตตปาณิเข้าเฝ้าพระศาสดา]

สวตฺถิโย หนิ ฉตตปาณิ นาม อุปาสโก^๑ ติปิฏฺกโร อนาคามี.

โส ปาโถว อุโปสฺถิโก หุตฺวา สตฺถุ อุฏฺฐานํ อคฺมาสิ.

อนาคามีอริยสาวกานํ หนิ สฺมาทวนวเสน อุโปสฺถกมฺมํ นาม นตฺถิ.

มคฺเคนว เตสํ พุทฺทมจฺริยญฺจ เอกภตฺติกญฺจ อาคตํ.

เตเนวาท^๒ “ขฺมฺภิกาโร โข มหाराช กุมฺภกาโร เอกภตฺติโก พุทฺทมจาริ สิวา กลฺยาณธมฺโมติ.

เอวํ อนาคามีโน ปกตฺยิว เอกภตฺติกา จ พุทฺทมจาริโน จ โหนติ.

โสปิ ตเถว อุโปสฺถิโก หุตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ฌมฺมกถํ สุนฺนโต นิสิตฺติ.

[ฉตตปาณิไม่ลฺกฺรับเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศล]

ตสมิ สมเย ราชา ปเสนทิโกสโล สตฺถุ อุฏฺฐานํ อคฺมาสิ.

อุปาสโก ตํ อคฺจฺจนฺตํ ทิสฺวา “อุฏฺฐาตพฺพํ หนิ โนติ จินฺเตตฺวา
“อหํ อคฺคฺราชสฺส สนฺตึเก นิสินฺโน, ตสฺส เม ปเทสฺราชานํ ทิสฺวา อุฏฺฐาตุํ น ยุตฺตํ,
ราชา โข ปน, เม อนุฏฺฐหนฺตสฺส, กุชฺฉิสฺสตี, เอตสมิ กุชฺฉนฺเตปิ, เนว อุฏฺฐทิสฺสามิ,
ราชานํ ทิสฺวา อุฏฺฐหนฺเตน หนิ ราชา ครุกฺโต โหติ, โน สตฺถา, เนว อุฏฺฐทิสฺสามิติ น อุฏฺฐทิ.

ปณฺทิตฺปริสา จ นาม ครุตรานํ สนฺตึเก นิสิตฺติว อนุฏฺฐหนฺตํ ทิสฺวา น กุชฺฉนฺติ.

ราชา ปน ตํ อนุฏฺฐหนฺตํ ทิสฺวา กุปิตฺมานโส สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ.

สตฺถา^๓ กุปิตฺถาวํ ญตฺวา “มหาราช อยํ ฉตตปาณิ อุปาสโก ปณฺทิตฺโต ทิฏฺฐธมฺโม ติปิฏฺกโร อตฺถานตฺถกฺสโลติ
อุปาสกสฺส คฺณกถํ กเถสิ.

รณฺโย ตสฺส คฺณกถํ สุนฺนตฺสเสว, จิตฺตํ มุทฺกํ ชาตํ.

๑ อิตฺโต ปรี อโหสิ -อิตฺติ ปเทน ภาวิตพฺพ.

๒ ม. ม. ๑๓/๓๗๕.

๓ อิตฺโต ปรี ตสฺสตี ปเทน ภาวิตพฺพ.

[พระราชชาตรัสถามเหตุที่ไม่ถูกรับ กะฉัตตปาณิ]

อเถกทิวสํ ราชชา อุปริปาสาเท ฐิตโต ฉตตปาณิอุปาสกํ กตถตตทิกจจํ ฉตตมาทาย อุปาหนํ อารุยห ราชชคณน คจจณตํ ทิสวา ปกโกสาเปสิ.

โส ฉตตปาณา อปนตวา ราชานํ อุปสงกมิตวา วนทิตวา เอกมณตํ อฏฐาสี.

อถ นํ ราชชา อาห “โภ อุปาสก, กิณเต ฉตตปาหนํ อปนีตุนติ.

“ราชชา ปกโกสตีติ สุตวา อาคโตมฮีติ.

“อชช อมหากํ ราชภาโว ตุมहेหิ ญาโต ภวิสสตีติ.

“สทาปี มยํ ตุมหากํ ราชภาवं ชานามาติ.

“เอวํ กสฺมา ปุริมทิวเส สตถุ สนติเก นิสินโน มํ ทิสวา น อฏฐฮีติ.

“มหาราช อคฺคราชสฺส สนติเก นิสินโน ปเทสราชานํ ทิสวา อฏฐหนโต สตถริ อคารโว ภเวยยํ, ตสฺมา น อฏฐหิณติ.

“โหตุ โภ ติฏฐเตตํ, ตุมहे กิร ทิฏฐธมฺมิกสมปรายิกานํ อตถานตถานํ กุสลา ติปิฏกธรา, อมหากํ อนเตปุเร ธมฺมํ วาเจถาติ.

“น สกกา เทวาติ.

“กึการณาติ.

“ราชเคหํ นาม มหาสาวชชํ, พุชฺชตตสฺสยุตตทานิ ครุกาเนตถ เทวาติ.

“มา เอวํ วเทถ, ‘ปุริมทิวเส มํ ทิสวา น อฏฐฮีโตมฮีติ มา กุกุกจจํ กโรถาติ.

“เทว คิหีนํ วิจรณฐฺฐานํ นาม สาวชชํ, เอกํ ปพพชิตํ ปกโกสาเปตวา ธมฺมํ วาเจถาติ.

[พระอานนทสอนธรรมพระราชเทวีทั้ง ๒]

ราชชา “สาธุ โภ, คจจณ ตุมहेหิ ตํ อโยเซตวา สตถุ สนตีกํ คนตวา สตถารํ ยาจิ

“ภนเต มลลิกา จ เทวี วาสภยตติยา จ ‘ธมฺมํ ปริยาปฺปณิสฺสามาติ วหนติ,

ปถจหิ ภิกขุสเทหิ สหฺธี นพพธํ มม เคหํ คนตวา ตาสํ ธมฺมํ อุททิสถาติ.

“พุทฺธานํ นพพธํ เอกฐฺฐานคณนํ นาม นตถิ มหาราชชาติ.

“เตนหิ ภนเต อถญํ ภิกขุํ เทถาติ.

สตถา อานนทเถรสฺส ภารมกาสิ.

เถโร นพพธํ คนตวา ตาสํ อุทเทสํ อุททิสติ.

ตาสู มลลิกา สกุกจจ คเหตวา สุขหมายิตวา อุทเทส^๑ ปฏิจจาเปสิ.

วาสภขตติยา ปน เนว สกุกจจ คณหาติ น สุขหมายติ น อุทเทส^๑ ปฏิจจาเปตุ สกโกติ.

อเถกทิวส สตถา เถร^๑ ปุจฉิ “กี อานนท อุปาสิกา ธมม^๑ ปரியานุณตตี.

“อาม ภนเตติ.

“กา สกุกจจ คณหาตตี.

“มลลิกา ภนเต สกุกจจ คณหาติ, สกุกจจ สุขหมายติ, สกุกจจ อุทเทส^๑ ปฏิจจาเปตุ สกโกติ,
ตุมหาก^๑ ปน ญาตีธิตา เนว สกุกจจ คณหาติ, น สุขหมายติ, น อุทเทส^๑ ปฏิจจาเปตุ สกโกตตี.

[วจาสุภาษิต ย่อมมีผลแก่ผู้ปฏิบัติ]

สตถา เถรสส วจัน^๑ สุตวา “อานนท มยา กถิตธมโม นาม สกุกจจ อสสุณนตสส อคคณนตสส อสขมายนตสส อเทเสนตสส
วณณสมปน^๑น อคนธก^๑ ปุप्ผ^๑ วีย อผล โหติ, สกุกจจ ปน สวนาทีนิ กโรนตสส มหปผล โหติ มหานิส^๑สตี
วตวา อีมา เทว คาถา อภาสิ

“ยถาปี รุจิริ ^๑ ปุप्ผ ^๑	วณณวนต ^๑ อคนธก ^๑
เอว ^๑ สุภาสิตา วจา	อผลา โหติ อกุพพโต
ยถาปี รุจิริ ^๑ ปุप्ผ ^๑	วณณวนต ^๑ สคนธก ^๑
เอว ^๑ สุภาสิตา วจา	สผลา โหติ สกุพพโตติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ รุจिर^๑นติ โสภน^๑.

วณณวนต^๑นติ วณณสนฐานสมปน^๑น.

อคนธก^๑นติ คนธรหิต^๑ ปาลิภทท^๑ คิริกณณิก^๑ ชยกุสุมาทีเกห^๑.

เอว^๑ สุภาสิตา วจาติ สุภาสิตา วจา นาม เตปิฏก^๑ พุทธวจัน^๑ ต^๑ วณณสนฐานสมปน^๑น อคนธก^๑ปุพพสทิส^๑.

ยถา ปน อคนธก^๑ ปุप्ผ^๑ โย น^๑ ชาเรติ ตสส สรีเร คนโธ น^๑ ผรติ, เอว^๑ เอตปี โย น^๑ สกุกจจ สวนาทีนิ น^๑ สมาจรติ
ตสส สกุกจจ อสมาจรตสส ย^๑ ตตถ กตตพพ^๑ ต^๑ อกุพพโต สุตคนธ^๑ ธารณคนธ^๑ ปฏิปตติคนธณ^๑ น^๑ อวาทิ อผล^๑ โหติ
เตน วุตต^๑เอว^๑ สุภาสิตา วจา อผลา โหติ อกุพพโตติ.

สคนธก^๑นติ จมปก^๑นีลุปปลาทีเกห^๑.

เอวนติ ยถา ตํ ปุပ္ผํ ธาเรนตสฺส สรีเร คณฺโธ ผริติ

เอวํ เตปิฏกพุทฺธวจนสงฺฆาตา สุภาสิตา วาจาปี สุภุพฺโพโต โย สกฺกจฺจํ สวนาทีหิ ตตฺถ กตฺตพฺพํ กโรติ อสฺส ปุคฺคลสฺส สผลา โหติ
สุตฺตคณฺธ ธารณคณฺธ ปฏิปตฺติคณฺธานํ อวหนโต มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสาติ อตฺถโธ.

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปตฺตา.

เทสนา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ชาตาติ.

ฉตตปาณิอุปาสกวตถุ

---

๘. วิสาขบูชา.

“ยถาปิ ปุพฺพราสิมฺหาติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สุตถา สวตฺถิ อุนิสฺสาย ปุพฺพาราม วิหรนฺโต วิสาขํ อูปาสิกํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระศาสดาเสด็จไปโปรดสัตว์]

สา กิร อังครภูริ ภาทียนฺคร เมณฑกเสฏฺฐิปุตฺตสฺส ฌณฺชยเสฏฺฐิโน อคฺคมเหสิยา สุมฺนาเทเวีย กุจฺฉิสมิ นินฺพตฺติ.

ตสฺสา สุตฺตวสฺสีกกาลे สุตถา เสลพฺราหมณาณิโน โปธเนยฺยพฺนธฺวานํ อุนิสฺสยสมฺปตฺติ ทิสฺวา มหาภิกขุสงฺฆปริวารो จาริกํ จรมาโน ตํ นครํ ปาปุณฺนิ.

[ผู้มีบุญทั้ง ๕ ในภัททียนคร]

ตสมฺมิลจ สมเย เมณฑโก คหปติ ตสมิ นฺคร ปณฺจณฺนํ มหาปุณฺณานํ เซฏฺฐโก หุตฺวา เสฏฺฐิภูมฺมานํ กาวเรติ.

ปณฺจ มหาปุณฺณา นาม “เมณฑโก เสฏฺฐิ, จนฺทปุมฺมา นาม ตสฺเสว เซฏฺฐกภริยา, ตสฺเสว เซฏฺฐกปุตฺโต ฌณฺชโย นาม, ตสฺส ภริยา สุมฺนาเทวี นาม, เมณฑกเสฏฺฐิสฺส ทาโส ปุณฺโณ นามาติ.

[คนมั่งมีในแคว้นของพระเจ้าพิมพิสาร ๕ คน]

น เกวลณฺจ เมณฑกเสฏฺฐิเยว, พิมฺพิสารธฺมฺมโย ปน วิชิตฺเต ปณฺจ อมิตฺโภคา นาม อเหตุํ “โชติโย ชฺฉิลโล เมณฑโก ปุณฺณโก กากวลฺลียติ.

[เมณฑกเศรษฐีให้นางวิสาขไปรับพระศาสดา]

เตสุ อโย เมณฑกเสฏฺฐิ ทสฺพลสฺส อตฺตโน นครํ สมฺปตฺตภาวํ ญตฺวา ปุตฺตสฺส ฌณฺชยเสฏฺฐิโน ธีตรํ วิสาขํ ทาริกํ ปกฺโกสาเปตฺวา อาห “อมม, ตฺยหิปี มงฺคลํ, อมหากิปี มงฺคลํ, ตว ปริวารเหติ ปณฺจเหติ ทาริกาสเตหิ สหฺธิ ปณฺจ รตฺตานิ อารุญฺห ปณฺจเหติ ทาสีเสเตหิ ปริวฺตฺตา ทสฺพลสฺส ปจฺจคฺคฺมนํ กโรหิตฺติ.

สา “สาธฺตฺติ ปุณฺณิสฺสญฺตฺวา ตถา อกาสิ.

การณการณฺส ปน กุสลตฺตา ยาวตฺิกา ยานสฺส ภูมि ยานเนน คนฺตฺวา ยานา ปจฺจโรหิตฺวา ปตฺติกาเว สุตถารํ อุนิสฺสยสมฺปตฺติ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อญฺจาสิ.

อถสฺสา ปุพฺพจริยวเสน สุตถา ฆมฺมํ เทเสสิ.

[นางได้โสดาปัตติผลแต่อายุ ๗ ขวบ]

สา เทสนาวसाने ปณฺจเหติ ทาริกาสเตหิ สหฺธิ โสตาปตฺติผลे ปตฺติญฺจสิ.

เมณฑกเสฏฐิปี โข สตถารุ อุปสงกมิตวา ธมมกถิ สุตวา โสตาปตติผลเล ปติฏฐาย สุวาตนาย นิมนเตตวา
ปุณทิวเส อตตโน นิเวสเน ปณิเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน พุทฺธบุปฺมุขิ ภิกขุสงฺฆิ ปริวิสิตวา
เอเตเนว อุปาเยน อพฺพมาสี มหาทานิ อทาสี.

สตถา ภทฺทियนฺทเร ยถาภีรนต์ วิหริตวา ปกฺกามิ.

[พระเจ้าปเสนทิโกศลอยากได้ผู้มีบุญ]

เตน โข ปน สมเยน พิมพิสารุ จ ปเสนทิโกสโล จ อญฺญมญฺญู ภคินีปติกา โหนติ.

อถกทิวส โกสลราชา จินฺตสิ “พิมพิสารุสส วิชิตะ ปญจ อมิตโกคา มหาปุญญา วสนติ, มยหิ วิชิตะ เอโกปิ ตาทิส นตฺถิ,
ยณฺนุนาหิ พิมพิสารุสส สนฺติกั คนฺตวา เอกิ มหาปุญฺญู ยาเจยยนติ.

โส ตตฺถ คนฺตวา รญฺญา กตปฏฺฐิสฺสนฺถารุ “กัการณา อาคโธสสิตี ปุญฺญู “ตุมหากิ วิชิตะ ปญจ อมิตโกคา มหาปุญญา วสนติ, ตโต
เอกิ คเหตุวา คมิสสามิตี อาคโธมฺหิ, เตสุ เม เอกิ เทถาติ อาห.

“มหากุลานิ อมเหตี จาเลตุํ น สกฺกาติ.

“อหิ อลทฺธา น คมิสสามิตี.

[มอบธรรณชัยเศรษฐี ให้พระเจ้าโกศล]

ราชา อมจเจหิ สทฺธิ มนฺเตตวา “โซติยาทีนึ มหากุลานึ จาลนึ นาม ปุญฺญวียา จาลนสทฺธิสึ,
เมณฑกมหาเสฏฐิสฺส ปุตุโต ธนญชยเสฏฐึ นาม อตฺถิ, เตน สทฺธิ มนฺเตตวา ว ปุญฺจจัน เต ทสสามิตี วตวา
ตํ ปกโกสาเปตวา “ตาท โกสลราชา ‘เอกิ ธนเสฏฐึ คเหตุวา คมิสสามิตี วทตี, ตวํ เตน สทฺธิ คจฺฉาหิตี.

“ตุมเหสุ ปหิณฺนเตสุ, คมิสสามิ เทวาติ.

“เตนหิ ปริวจัน กตวา คจฺฉ ตาตาติ.

โส อตตโน กตตพฺพุตตกั อทาสี.

ราชาปิสฺส มหนฺตํ สกฺการิ กตวา “อิมิ อาทาย คจฺฉถาติ ปเสนทิโกสลราชานึ อญฺโยเชสิ.

โส ตํ อาทาย สพฺพตฺถ เอกรตฺติวาเสน คจฺฉนฺโต เอกิ ผาสุกฺกุฏฺฐานึ ปตฺวา นิवासึ คนฺหิ.

[การสร้างเมืองสาเกต]

อถ นั ธนญชยเสฏฐึ ปุจฺฉิ “อิหิ กสฺส วิชิตฺนติ.

“มยหิ เสฏฐิตี.

“กิวฺทฺโร อิโต สาวตฺถิตี.

“สตตโยชนมตถเกติ.

“อนโตนคร สมพาริ, อมหากั ปริชโน มหนโต, สเจ โรเจถ, อิเชว วเสยยาม เทวาติ.

ราชา “สาธติ สมปฏิจฉิตวา ตสมี ฐาเน นคร มาเปตวา ตสส ทตวา อคมาสิ.

ตสมี ปเทเส สายั วสนภูฐานสส คหิตตตทา นครสส “สาเกตนเตว นาม โหสิ.

สาวตถิมปิ โข มิคารเสฏฐิโน ปุตโต ปุณณวพตทณกุมาริ นาม วยปุตโต โหสิ.

ถ น มาตูปิตโร วทีสุ “ตต ตว รุจจนภูฐาน เอกั ทาริกั อุปธาเรหิติ.

“มยหิ เอวรูปาย ภริยาย กิจจันตถิติ.

“ปุตต มา เอวั กริ, กุลันนาม อุปุตตัง น ติฏฐติ.

[ลักษณะเบญจกัลยาณี]

โส ปุณปุณั วุจมาโน “เตนหิ ปญจกัลยาณสมนนาคตั ทาริกั ลภมาโน ตุมหากั วจัน กิริสสามิติ อาห.

“กานิ ปเนตานิ ปญจ กัลยาณานิ นาม ตาตาทิ.

“เกสกลยาณั มัสกลยาณั อฏฐิกกลยาณั ฉวิกกลยาณั วยกลยาณนติ.

มหาปุณญาย ทิ อิตถิยา เกสา โมรกลาปสทิสสา หุตวา มุญจิตวา วิสสภูฐา นิवासนนตั ปหริตวา นิวตติตวา อุทศคคา ติฏฐนติ, อิทั เกสกลยาณั นาม.

ทนต์วารณั พิมพผลสทิสั วณณสมปนัน สมิ สมุสสิตั โหติ, อิทั มัสกลยาณั นาม.

ทนต์ตา สุกกา สมา อวิวรา อุตสาเปตวา ฐูปิตวชिरปนตี วिय สมุจฉินนสงขปนตี วिय จ โสภนติ, อิทั อฏฐิกกลยาณั นาม.

กาฬิยา วณณกาทีหิ อวิลิโตเอว ฉวิณณโณ สนิหุโธ นิลุปปทามสทิส โหติ โอทาทาย กณณการปุปทามสทิส โหติ, อิทั ฉวิกกลยาณั นาม.

ทสกขตตุ วิชตปิ โข ปน สกั วิชตวา วिय อวิกตโยพพนา ว โหติ, อิทั วยกลยาณั นามาติ.

[เศรษฐีสงพราหมณ์ไปแสวงหาหญิงเบญจกัลยาณี]

ถสส มาตูปิตโร อฏฐตตรสทพราหมณนิ มินนเตตวา โภเชตวา “ปญจกัลยาณสมนนาคตา อิตถิโย นาม โหนตติ ปุจฉิสู.

“อาม โหนตติ.

“เตนหิ เอวรูปั ทาริกั ปริเยสตุ อฏฐ ชนา คจฉนตติ พหุณั ทตวา “อาคตกาเล จ โว กาทพพิ ชานิสสาม, คจฉณ, เอวรूपิ ทาริกั ปริเยส, ทิฏฐกาเล จ อิมิ ปิลนเรยยาถาติ สตสทสคชนิกั สุวณณมัลลั ทตวา อุกโยเชสุ.

เต มหฺนตฺมหนฺตานิ นคฺรานิ คฺนตฺวา ปฺริเยสฺमानา ปฺยจกฺลยฺยานสฺมนนาคตฺ์ ทาริกํ อทิสฺวา นิวตฺติตฺวา อาคจฺจนฺตา
วิภูวนกฺขตฺตทิวเส สากตฺ์ อนุปฺตฺตา “อชฺช อมฺหากํ กมฺมํ นิปฺปชฺชิสฺสตีติ จินฺตยีสฺสุ.

[งานประจำปีของนครสาเกต]

ตสฺมี ปน นคฺเร อนุสงฺวจฺจรํ วิภูวนกฺขตฺตํ นาม โหติ.

ตทา พหิอนิกฺขมนกฺลานิปี ปฺริวารเณ สทฺธิ เคหา นิกฺขมิตฺวา อปฺปฏิจฺจนฺเนน สรีเรณ ปทฺสาว นทีตีรํ คจฺจนฺติ.

ตสฺมี ทิวเส ขตฺติยมหาสาลาที่นํ ปุตฺตาปี “อตฺตโน สฺมานชาติกํ มนาปี กุลทาริกํ ทิสฺวา มาลาคุเลน ปฺริกฺขิปฺสฺสามาติ
ตํ ตํ มคฺคํ นิสฺสาย ติฏฺฐนฺติ.

[พราหมณ์พบนางวิสาखा]

เตปี พฺราหฺมณา นทีตีเร เอกํ सालํ ปฺริสิตฺวา อฏฺฐิสฺสุ.

ตสฺมี ขณฺเ วิสาขา ปณฺณรโสฬสฺสวสฺสุทฺเทสิกา หุตฺวา สพฺพากรณฺปฏฺมิณฺหิตา ปฺยจฺหิ กุมารีสฺเตหิ ปฺริวฺตฺา
“นที คฺนตฺวา นหายิสฺสามีติ ตํ ปเทสํ ปตฺตา.

อถ โข เมโข อฏฺฐทิตฺวา ปาวสฺสิ.

ปฺยจฺสตา กุมาริโย เวเคน คฺนตฺวา सालํ ปฺริสิตฺสุ.

พฺราหฺมณา โอลเณตา ตาสฺ เอกปี ปฺยจกฺลยฺยานสฺมนนาคตฺ์ น ปสฺสิตฺสุ.

วิสาขา ปกตฺิคมนฺเนว सालํ ปาวิสฺสิ.

วตฺถาภฺรณานิ เตมีสฺสุ.

พฺราหฺมณา ตสฺสา จตฺตาริ กฺลยฺยานานิ ทิสฺวา ทนฺเต ปสฺสิตฺตุกามา

“อลสฺชาติกา อมฺหากํ ชีตา, เอตฺิสฺสา สามิโก กฺลยฺชิกมตฺตมปี น ลภิสฺสตี มณฺเญตี อณฺญมณฺญํ กถยีสฺสุ.

อถ เณ วิสาขา อาห “กํ วเทถ ตุมฺเหติ.

“ตํ กเถม อมฺมาติ.

มรฺุโร กิร ตสฺสา สทฺโท กํสฺतालสฺสโร วีย นิจฺจรติ.

อถ เณ ปุน มรฺุรสฺทฺเทน “กึการณา กเถถาติ ปุจฺฉิ.

“ตว ปฺริวาริตฺถิโย วตฺถาลงฺกาเร อเตเมตฺวา เวเคน सालํ ปฺริฏฺฐา, ตฺยหํ เอตตํ ฐานํ เวเคน อากมฺนตฺตมปี นตฺถิ,
วตฺถาภฺรณานิ เตเมตฺวา อากตาสฺสิ, ตสฺมา กเถมาติ.

“ตาทา มา เอวํ วเทถ, อหํ เอตาหิ พลวตฺรา, การณํ ปน สลลกฺเขตฺวา ชเวณ นาคตฺมเหตี.

“ก็ อมมาตี.

[ชน ๔ จำพวกวิ่งไปไม่งาม]

“ตาตา จตตารโ ชนา ชวมานา น โสภนติ, อปรมปี เอก์ การณ์ อตถิติ.

“กตเม จตตารโ ชวมานา น โสภนติ อมมาตี.

“ตาตา (๑) อภิสิตโต ราชา ตาว สพพากรณปปฏิมณฺฑิต กจฺฉิ พนธิตวา ราชงคณ ชวมาโน น โสภติ,

‘ก็ อัย ราชา คหปติโก วย ชาวตีติ อญฺญทตฺถุ ครหํ ลภติ, สณิกํ คจฺฉนฺโต ว โสภติ,

(๒) รมญฺญ มงคฺลหตฺถิปิ อลงกโต ชวมาโน น โสภติ, วารณฺลิฬหาย คจฺฉนฺโต ว โสภติ,

(๓) ปพพชิต ชวมาโน น โสภติ ‘ก็ อัย สมโณ คิหิ วย ชาวตีติ เกวลํ ครหเมว ลภติ, สมิตคมเนน ปน โสภติ,

(๔) อิตถิ ชวมานา น โสภติ ‘ก็ เอสา อิตถิ ปุริโส วย ชาวตีติ ครหิตพพา ว โหติ, ปกตคมเนน โสภติ^๑,

อิมะ จตตารโ ชวมานา น โสภนติ ตาตาตี.

“กตมํ ปเนกํ อปรํ การณ์ อมมาตี.

“ตาตา มาตาปิตโร นาม ธีตรํ องคฺปจฺจจคานิ สณฺฐเปตฺวา โปเสนติ, มยํ หิ วิกกิณฺยภณฺฑํ นาม,

อมเห ปรกฺลํ เปสนตถาย โปเสนติ,

สเจ ชวมานานํ นีวตฺถุสสณฺเณ วา อกกมิตฺวา ภูมियํ วา ปกฺขลิตฺวา ปติตกาเล หตฺถเ วา ปาโท วา ภิชเชยฺย,

กุลสเสว ภาโร ภเวยฺยาม, ปสาธณภณฺฑํ ปน เตเมตฺวา สุกฺขิสฺสตี, อิมํ การณ์ สลลกฺเขตฺวา น ชาวิทฺมहि ตาตาตี.

[พราหมณ์สวมมาลัยทองให้]

พราหมณา ตสฺสา กถนกาเล ทนตสมปตฺตี ทิสฺวา “เอวรูปา โน สมปตฺติ น ทิฏฺฐุปฺพพาตี ตสฺสา สารุการํ ทตฺวา

“อมม ตฺยเหเวสา อนฺจจฺจวีกาตี วตฺวา ตํ สุวณฺณมาลํ ปิลนฺธยีสฺสุ.

อถ เน ปุจฺฉิ “กตฺรณครโต อาคตตถ ตาตาตี.

“สาวตถิติโต อมมาตี.

“เสฏฺฐิกุลํ กตฺรํ นามาตี.

“มิการเสฏฺฐี นาม อมมาตี.

“อวยฺยปุตฺโต โก นามาตี.

“ปุณฺณวทฺชนกฺุมาโร นาม อมมาตี.

สา “สมานชาติกํ โน กุลนฺติ อธิวาเสตฺวา ปิตุ สาสนํ ปหิณฺนิ “อมหากํ รถํ เปเสนตฺตุตี.

ภิกฺขจาปี หิ सा आकमनकाเล पत्सा आकता, सुवण्णमालाय पन पिलन्धनกาลतो पुग्गुणाय तदा कन्तुं लभति.

---

๑ ส. ม. ย. ปกตคมเนน โสภติ -อิติ นตถิ.

อิสสรทริกา รทาทิ คจฺจนฺติ,

อิตรป กตฺติยานกํ อภิรุหนฺติ, ฉตฺตํ วา ตาลปณฺณํ วา อุปริ กโรนฺติ,
ตสมปี อสตี, นีวตฺตสากฺกสฺส ทสนฺตํ อุกฺขิปิตฺวา องฺเส ชิปนฺติเอว.

ตสฺสา ปน ปิตา ปญฺจ รทสฺตานิ เปเสสิ.

สา สปริวารา รถํ อารุหฺห คตา.

พราหมณาปี เอกโตว อคมฺสุ.

อถ เน เสฏฺฐี ปุจฺฉิ “กฺโต อากตฺตถาติ.

“สวตฺถิโต มหาเสฏฺฐีตี.

“เสฏฺฐี กตโร นามาติ.

“มิจารเสฏฺฐี นามาติ.

“ปุตฺโต โก นามาติ.

“ปฺนณฺวทฺตณฺกฺมาโร นามาติ.

“ชนํ กิตฺตกนฺติ.

“จตฺตาฬีส โกฏฺโฆ มหาเสฏฺฐีตี.

“ชนํ ตาว อมฺหากํ ชนํ อุปาทาย กากณฺนิกมตฺตํ,

ทาริกาย ปน อารกฺขมตฺตตาย ลทฺธกาลโต ปฏฺฐาย ก็ อญฺเญน การณฺนาติ อธิวเสสิ.

โส เตสํ สกฺการํ กตฺวา เอกาหํ ทวีหํ วสาเปตฺวา อฺยโยเชสิ.

[พราหมณ์กลับเมืองสาวัตถิ]

เต สาวตฺถี คนฺตฺวา^๑ “ลทฺธา โน ทาริกาติ อโรจยฺสิ.

“กสฺส ชีตาติ.

“ชนญฺชเสฏฺฐีโนติ.

โส “มหากุลสฺส เม ทาริกา ลทฺธา, ชิปปเมว นํ อานตฺตุํ วฏฺฏตีตี ตตฺถ คมฺนตฺถํ รณฺโณ อโรเจสิ.

ราชา “มหากุลํ เอตํ มยา พิมพิสารสฺส สนฺติกา อานตฺวา สาเกเต นีเวสิตี, ตสฺส สมฺมานํ กาทฺตุํ วฏฺฏตีตี

“อหปี คมฺิสสามีตี อาห.

---

๑ สี. ย. เอตฺถนฺตเร มิจารเสฏฺฐีสฺสาตี อตฺถิ.

โส “สาธู เทวาตี วตวา ธนญชยเสฏฐิโน สาสัน เปเสสิ

“มยิ อากจณเต, ราชาปี อากมิสสติ, มหนตฺ ราชนล, เอตตกสส ชนสส กาทพพุตตํ กาทุํ สกขิสสสิ น สกขิสสสิตี.

อิตโรปี “สเจปี ทส ราชาโน อากจณติ, อากจณตฺติ ปฏิสาสัน เปเสสิ.

มิการเสฏฐิ ตาวมหนเต นครเ เคหโคปกมตฺตํ ฐเปตวา เสสชน อาทาย คนตวา อทตโยชนมคเค ฐตวา

“อากตมฺหาตี สาสัน ปหิณิ.

[ธนญชัยเศรษฐีกับบิดา จัดสถานที่ต้อนรับ]

ธนญชัยเสฏฐิ พหุปณณการํ เปเสตวา อิตรา สหธิ มนฺเตสิ

“อมม สสุโร กิร เต โกสสรณญา สหธิ อากโต, ตสส กตรํ เคหํ ปฏิชคคิตพพํ รณโย กตรํ, อุปราชาทินํ กตรานตี.

ปณชิตา เสฏฐิธีตา วชิรคคิตจินณญาณา กปฺปสตสทสสํ ปตฺถิตปตฺถนา อภินิหารสมปฺนนา “สสุรสส เม อสุกํ เคหํ ปฏิชคคค, รณโย อสุกํ, อุปราชาทินํ อสุกานตี สวิทิตวา ทาสกมฺมกรเ ปกโกสาเปตวา “เอตตกา รณโย กตตพพกิจจํ กโรธ, เอตตกา อุปราชาทินํ, หตฺถิสสาทโยปี ตุมเหเวว ปฏิชคคค, อสสพนธาทโยปี อากนตวา มจฺจลจจณํ อนุกวิสสนตีตี สวิทิ.

“กีการณา”

“มย วิสาขาย มจฺจลจจณํ คนตวา น กิณจि ลภิมห, อสสรกฺขณาทินิ กโรนตา สฺขํ น วิจริมฺหาตี เกจि วตฺตํ มา ลภิสฺสุ.

[เครื่องแต่งตัวนางวิสาขา ๔ เดือนจึงเสร็จ]

ตํทิวสเมว วิสาขาย ปีตา ปญจเสเต สฺวณณกาเร ปกโกสาเปตวา “อิตฺตํ เม มหาลตาปสาธนํ นาม กโรธตี

รตตสฺวณณสส นิภขสทสสํ ตทนฺรูปานิ จ รชตมณฺนิมุตตวาปวาพวชिरาทินิ ทาเปสิ.

ราชา กติปาหํ วสิตวา ธนญชยเสฏฐิสส สาสัน ปหิณิ

“น สกกา เสฏฐินา อมฺหากํ ภรณโปสนํ กาทุํ, ทาริกาย คมนกาลํ ชานาตุตี.

โสปี รณโย สาสัน เปเสสิ “อิทานิ วสสกาโล อากโต, น สกกา จาตุมมาสํ วิจริตฺตํ, ตุมหากํ พลกายสส ยํ ยํ ลทฺจํ วฏฺฏตี, สพพนตํ มม ภารโ, มยา เปสิตกาเล เทโว คมิสสตีตี.

ตโต ปฏฺฐาย สาเกตนคฺรํ นิจจนกฺขตตํ วิย อโหสิ.

ราชานํ อาที กตวา สพเพสํ มาลาคนฺชวตฺถาทินิ ปฏฺยิตตาวเนว โหนตี.

เต เต ชนา จินตยีสฺสุ “เสฏฐิ อมฺหากเมว สกการํ กโรตีตี.

เอวํ ตโย มาสา อติกฺกนตา.

ปสาธนํ ปน น ตาว นิฏฺฐาตี.

กมฺมาธิฏฺฐายิกา อากนตวา เสฏฐิโน อโรเจสฺสุ “อญฺญํ อสนนตํ นาม นตฺถิ, พลกายสส ปน ภตตปจฺนทารุณิ นปฺปิหนตีตี.

“คจจถ ตาตา, อิมสมิ นคเร ปริชิตนหตฺถิสาลาทโย เจว ชินฺณกานิ จ เคหานิ คเหตุวา ปจถาติ.

เอวํ ปจฺนตานิปี, อชฺตมาโส อติกกนฺโต.

ตโต ปุณฺปิ “ทารุณี นตฺถิติ อารโหจยีสฺสุ.

“อิมสมิ กาลเ น สกกา ทารุณี ลทฺจํ,
ทุสฺสโกฏฐาคารานิ วิวริตฺวา ถุสสาณฺเณหิ วฏฺฐิโย กตฺวา เตลจากรีสฺสุ เตเมตฺวา ฆตฺตํ ปจถาติ.

เต อชฺตมาสํ ตถา อภิสุ.

เอวํ จตฺตารโ มาสา อติกกนฺตา.

ปสาธนมปิ นิฏฺฐิตํ.

[เครื่องประกอบในมหาลดาปสาธน์]

ตสมิ ปิลนฺธเน จตฺสโส วชิรนาฬิโย อุปโยคํ อคมฺสุ, มุตตานิ เอกาทส นาฬิโย, ปวาฬสฺส พาวีสติ นาฬิโย, มณินํ เตตฺตีส นาฬิโย.

อิติ เอเตหิ จ อณฺเณหิ จ รตฺเนหิ นิฏฺฐานํ อคฺมาสิ.^๑

อสุตฺตมยํ ปสาธนํ, รชเตน สุตฺตกิจจํ กรีสฺสุ.

ตํ สีเส ปฏิมุกฺกํ ปาทปปิฏฺฐิ คจจติ.

ตสมิ ตสมิ ฐาเน มุทฺทิกาท โยเชตฺวา กตฺวา สุวณฺณมยา คณฺฐิกาท โหนฺติ, รชตฺมยา ปาสกา,

มตฺถกมฺชเเม เอกา มุทฺทิกาท, ทวิสฺสุ กณฺณปปิฏฺฐิสฺสุ เทว, คลวาทฺเท เอกา, ทวิสฺสุ ชนฺนุเกสฺสุ^๒ เทว, ทวิสฺสุ กปฺปเรสฺสุ เทว, ทวิสฺสุ กฏฺธิป
เทเสสฺสุ เทวาทิ.

ตสมิ โข ปน ปสาธเน เอกํ โมรัม กรีสฺสุ.

ตสฺส ทกฺขิณฺปสฺเส^๓ สุวณฺณมยานิ ปญจ ปตฺตสฺตานิ อหฺสุ, วามปสฺเส^๔ ปญจ ปตฺตสฺตานิ, ตฺถุชฺชํ ปวาฬมยํ,
อกฺขิณี มณฺนิมยานิ, ตถา คีวา จ ปิณฺณานิ จ,
ปตฺตนาฬิโย รชตฺมยา, ตถา ชงฺฆา.

โส วิสาขาย มตฺถกมฺชเเม ปพฺพตฺตกุญฺเฐ ฐุตฺวา นจฺจนมฺยุโร วีย ขายติ.

ปตฺตนาฬิสฺสสฺสสฺส สทฺโท ทิพฺพสงฺคีตํ วีย ปญจจฺกิกตฺริยโฆโส วีย จ ปวตฺตติ.

๑ ส. ย. ตสมิ ฯเปฯ อคฺมาสิ -อิติ นตฺถิ.

๒ ม. ชตฺตฺตฺตฺ.

๓ ส. ม. ย. ... ปกฺเข.

๔ ส. ม. ย. ... ปกฺเข.

สนตฺตํ อุตฺตตตฺตเวว ตตฺต อมฺรภาวํ ชานนตฺติ.

ปสาธน์ นวโกฏฺโฏคชนกํ อโหสิ.

สตตสทสฺสํ ทตฺตทตมมมฺลํ ทิตฺตต.

[หญิงถวายจิวรย้อมได้มหาตตปสาธน์]

“กิสฺส ปน นิสฺสนทนฺตาเยตํ ปสาธน์ ลทฺทนตฺติ.

“สา กิร กสฺสปสมฺมาสมพุทฺธกาเล วิสตฺติยา ภิกฺขุสทสฺसानํ จิวรสาฎกํ ทตฺวา สุตตมปิ สฺวจิตฺตปิ รชนมฺปิ อตฺตโน สนตฺกเมว อทาสิ.

ตสฺส จิวรทานสฺส นิสฺสนทนฺตา อิมํ ปสาธน์ ลภิ.

อิตฺถินํ ทิ จิวรทานํ มหาตตปสาธเนน มตฺตกํ ปปฺโปตฺติ, ปุริसानํ อิทฺถิมยปตฺตจิวเรนาตฺติ.

[เศรษฐีจัดไทยธรรมให้นางวิสาขา]

เอวํ มหาเสฎฺฐี จตฺตฺติ มาเสทฺธิ ธิตฺตํ ปรีวจฺฉํ กตฺวา ตสฺสา เทยยธมฺมํ ททมาโน กหาปณปุรานิ ปณฺจ สกฺกฺสตา นิ อทาสิ,
สุวณฺณภาชนปุรานิ ปณฺจ สกฺกฺสตา นิ, รชตภาชนปุรานิ ปณฺจ, ตมฺพภาชนปุรานิ ปณฺจ, กสฺสภาชนปุรานิ ปณฺจ,
สุตฺตวตฺตลโกเสยยวตฺตลปุรานิ ปณฺจ, สปิปปุรานิ ปณฺจ, เตลปุรานิ ปณฺจ, ผาณิตฺตปุรานิ ปณฺจ, สาลิตฺตทูลปุรานิ ปณฺจ,
นงฺคผลผาลาทิอุปรกรณปุรานิ ปณฺจ สกฺกฺสตา นิ อทาสิ.

เอวํ กิรตสฺส อโหสิ “มม ธิตฺตํ คตฺตฺตฺตฺตนา ‘อสุเกน นาม เม อตฺถโถตฺติ มา ปรสฺส เคหทวารํ ปหิณฺตี
ตสฺมา สพุทฺธปุรานานิ ทาเปสิ.

เอเวกสฺมิมิ รเถ สพุทฺธาลงฺการปฏฺธิมณฺฑิตา ติสฺโส ติสฺโส วณฺณทาสีโย ฐฺฐเปตฺวา ปณฺจ รทสตา นิ อทาสิ
“เอตตฺตกา นหาเปนฺตีโย, โภเชนฺตีโย, อลงฺกโรนฺตีโย วิจฺจราตฺติ ทิยทตฺตสทสฺสปริจาริกาโย อทาสิ.

อถสฺส เอตทโหสิ “มม ธิตฺตํ คาโว ทสฺสามิตฺติ.

โส ปุริเส อาณาเปสิ “คจฺฉน ภาณ, จุพฺพชสฺส ทวารํ วิวริตฺวา ติสฺส คาวุเตสฺส ติสฺส เภริโย คเหตุวา ติฏฺฐนฺต,
ปุถุโลตฺ อสฺสภมตฺเต ฐฺฐาเน อโภสฺส ปสฺเสสฺส ติฏฺฐนฺต, คาวินฺนํ ตโต ปรี คนฺตํ มา เทถ, เอวํ ฐฺฐิตกาเล เภริสณฺญํ กเรยยาถาตฺติ.

เต ตถา อกัสมฺ.

เต คาวินฺนํ วชฺโต นิภฺขมิตฺวา คาวุตํ คตฺตกาเล เภริสณฺญํ อกัสมฺ, ปุณฺ อทตฺตโยชนํ คตฺตกาเล เภริสณฺญํ อกัสมฺ,
ปุณฺ ติคาวุตํ คตฺตกาเล ปุถุโลตฺ คมนนฺจ นินฺวาเรสิ.

เอวํ ทิฆโต ติคาวุเต ปุถุโลตฺ อสฺสภมตฺเต ฐฺฐาเน คาวีโย อณฺญมณฺญํ นินฺสนตฺติโย อฏฺฐิสฺส.

มหาเสฎฺฐี “มม ธิตฺตํ เอตตฺตกา คาโว อลฺ, ทวารํ ปิทฺททาตฺติ วชฺทวารํ ปิทฺทาเปสิ.

ตสฺมิมิ ปิทฺทิต, วิสาขาย ปุณฺญมฺเลน พลวคาโว จ เณฺโย จ อุตฺตตตฺตวา นิภฺขมิสิ.

มนุสสานัน นีวาเรณตานิ เมว, สกุณฺธิสทฺสสา พลวคาโว จ สกุณฺธิสทฺสสา เณฺโย จ นิภขณฺดา,
ตตตกา พลววจฉา, ตาสฺ เณฺนํ อฺสกา อนุพฺนธา^๑ อเหตุสิ.

“กิสฺส ปน นิสฺสนฺเทน เหวํ คาโว คตาคติ.

นีวาเรณตานิ นีวาเรณตานิ ทินฺนทานสฺส ผลเณ.

สา กิร กสฺสปสมมาสมพฺพุทฺธกาเล กิกิสฺส รมฺโถ สดตฺตณฺนํ ธีตานิ กนิฏฺฐา สงฺฆทาสี นาม หุตฺวา
วีสติยา ภิกฺขุสทฺสสานันํ ปลจฺโครสทานันํ ททมานา, ททธานญจ สามเณฺรธานญจ ปตฺตํ ปิทิตฺวา “อลํ อลนฺติ นีวาเรณตานิ, “อิทํ
มธฺรํ, อิทํ มนาปนฺติ อทาสี.

เอวํ ตสฺส นิสฺสนฺเทน ตา วาริยมานาปิ คาโว นิภขมฺิสฺ.

เสฏฺฐินา เอตตกสฺส ฐนสฺส ทินฺนกาเล เสฏฺฐิภริยา อาท

“ตุมฺเหติ มยํ ธีตฺ สพฺพํ สวิทฺทิตํ, เวยยาวจจกรา ปน ทาสทาสีโย น สวิทิตา, กิการณฺตติ.

“มม ธีตฺริ สฺสเนหนิสฺสเนหานันํ ชานนตฺถํ, อทํ ทิ ตาย สทฺธิ อคฺจฉมานเก คีวายํ คเหตุวา น ปทินฺนามี,
ยานันํ อารุยฺห คมนกาเลเยว ปน ‘เอตตาย สทฺธิ คณฺตุกามา คจฉนฺตุ, มา อคณฺตุกามาติ วุขามิตฺติ.

อถ “เสว มม ธีตา คมิสฺสตีติ คพฺเภ นิสฺนโน ธีตฺริ สมิเป นิสฺทาเปตฺวา

“อมม, ปตฺติกุเล วสนฺติยา นาม อิมญจ อิมญจ อจฺจารี รกฺขิตฺตุ วัณฺณตีติ โฉวาทํ อทาสี.

อยมฺปิ มิคารเสฏฺฐี อนุตฺตรคพฺเภ นิสฺนโน ฐนญชยเสฏฺฐีโน โฉวาทํ อสฺสเสตี.

[โฉวาท ๑๐ ข้อของเศรษฐกิจ]

โสปี เสฏฺฐี ธีตฺริ เอวํ โฉวาทิ “อมม สสุรฺกุลฺเล วสนฺติยา นาม อนุโตอคฺคิ พทฺธิ น นีหริตพฺโพ, พทฺธิอคฺคิ อนุโต น ปเวเสตพฺโพ,
ททนฺตสฺสว ทาทพฺพํ, อททนฺตสฺส น ทาทพฺพํ, ททนฺตสฺสาปิ อททนฺตสฺสาปิ ทาทพฺพํ,

สุขํ นิสฺสทิตพฺพํ, สุขํ ภูยชิตพฺพํ, สุขํ นิปชชิตพฺพํ, อคฺคิ ปรีจริตพฺโพ, อนุโตเทวตา นมสฺสิตพฺพาทิ อิมํ ทสฺวิธํ โฉวาทํ ทตฺวา
ปฺนทิวเส สพฺพา เสนโย สนฺนิปาเตตฺวา ราชเสนาย มชฺเช อฏฺฐ กุณฺมพิเก ปาณฺโณเค คเหตุวา

“สเจ เม คตฺถุณฺนาเน ธีตฺ โทโส อฺปฺปชชติ, ตุมฺเหติ โสเรตพฺโพติ วตฺวา นวโกฏฺฐิอคฺชนเณน มหาลตาปสาธเนน ธีตฺริ ปสาธตฺวา
นทานจฺฉนฺมุลกํ จตฺตฺปณฺณาสโกฏฺฐิณันํ ทตฺวา ยานันํ อโรเปตฺวา

สาเกตสฺส สามนฺดา อตฺตโน สนฺตเกสฺ อนฺรธาปฺรมตฺเตสฺ จุทฺทสฺส ภูตตคาเมสฺ เภริยจฺจาราเปสิ

“มม ธีตรา สทฺธิ คณฺตุกามา คจฉนฺตุติ.

สทฺทํ สุตฺวา ว “อมฺหากํ อຍယာ คมนกาเล กิ อมฺหากํ อธิตติ จุทฺทสฺคามา^๒ กิณฺจิจิ อเสเสตฺวา นิภขมฺิสฺ.

ฐนญชยเสฏฺฐีปฺปิ รมฺโถ จ มิคารเสฏฺฐีโน จ สกฺกาโร กตฺวา โลกํ อนุคฺนตฺวา เตหิ สทฺธิ ธีตฺริ อฺยโยเชสิ.

๑ ส. ย. อนุพฺนธา -อิตฺติ นตฺถิ.

๒ สพฺพตฺถ จุทฺทสฺคาเม -อิตฺติ ทิสฺสตี. อຍယာ อฺปฺปจฺจโรวหาโร นาม.

“เอวํ กิร อมมาติ.

“นาคํ เอวํ วทามิ, เอกสมิ ปน ปิณฑจาริกตเถเร ชรทวารे ฐิตे, สสุโร เม อပ္โปทกं มธูปายาสं ปริภุญชฺชนโต ตं น मनสิกโรติ,
อหํ ‘มยหํ สสุโร อิมสมิ อตตภาเว ปุณฺณํ น กโรติ, ปุราณปุณฺณเมว ขาทตีติ จินเตตฺวา
‘อติจฺฉถ ภนฺเต, มยหํ สสุโร ปุราณํ ขาทตีติ อวจํ, เอตถ เม โก โทโสติ.

“อຍယ อိธ โทโส นตฺถิ, อมฺหากํ ธีตา ยุตฺตํ กเถติ, ตวํ กสมมา กุชฺฌสีติ.

“อຍယာ เอส ตาว โทโส มา โหตุ, อຍํ ปน เอกทิวสံ มชฺฌิมยามေ ทาสทาสีหิ ปริวฺတာ ปจฺฉาเคหํ อคฺมาสีติ.

“เอวํ กิร อมมาติ.

“ตาคา นาคํ อญฺเญน การณน คตา, อิมสมิ ปน เคเห อาชานียวฬวาย วิชิตาย ‘สญฺญปิ อกตฺวา นิสิตฺตํ อยฺยตฺตุนฺติ
ทณฺฑทูปเก คาคาเปตฺวา ทาสีหิ สหฺธิ คนฺตฺวา วฬวาย วิชิตาย ปริหารํ การาเปสี, เอตถ เม โก โทโสติ.

“อຍယ อมฺหากํ ธีตา ตว เคเห ทาสีหิปิ อกตฺตพพกมฺมํ กโรติ, ตวํ เอตถ กิ โทสํ ปสฺสสีติ.

“อຍယာ อีธาปิ ตาว โทโส มา โหตุ, อิมิสฺสา ปน ปิตา อีธาคนกาลเอ อิมํ โววทฺนโต คฺยหปปฏิจฺฉนฺเน ทส โววาเท อทาสี,
เตสํ อตฺถํ น ชานามิ, เตสํ เม อตฺถํ กเถตุ, อิมิสฺสา ปน ปิตา ‘อนฺโตอคฺคิ พหิ น นีหริตฺพโพติ อาห,
สกกา นุ โข อมฺเหหิ อุกฺโต ปฏฺวิสฺสกเคหานํ อคฺคิ อทตฺวา วสิตฺตุนฺติ.

[นางวิสาขาทิพ้อมว่า]

“เอวํ กิร อมมาติ.

“ตาคา, มยหํ ปิตา น เอตํ สนฺชาย กเถสิ, อิทํ ปน สนฺชาย กเถสิ ‘อมม ตว สสฺสสุสฺสรสามิกานํ อคฺคณํ ทิสฺวา พหิ ตสฺมี ตสฺมี เคเห
ฐิตฺวา มา กเถสีติ เอวฺรูเปน ทิ อคฺคินา สทิสฺโส อคฺคิ นาม นตฺถิติ.

“อຍယာ เอตํ ตาว โหตุ, อิมิสฺสา ปน ปิตา ‘พาทิรโต อคฺคิ น อนฺโต ปเวเสตฺพโพติ อาห,
กิ สกกา อมฺเหหิ อนฺโตอคฺคิมหิ นิพฺพุเต พาทิรโต อคฺคิ อนาหริตฺตุนฺติ.

“เอวํ กิร อมมาติ.

“ตาคา มยหํ ปิตา น เอตํ สนฺชาย กเถสิ, อิทํ ปน สนฺชาย กเถสิ
‘สจฺเจ เต ปฏฺวิสฺสกเคหเส อติถิโย วา ปุริสา วา สสฺสสุสฺสรสามิกานํ อคฺคณํ กเถนฺติ, เตหิ กเถตํ อหริตฺวา
‘อสุกโก นาม ตุมฺหากํ เอวํ อคฺคณํ กเถตฺติ ปุน มา กเถยฺยาสีติ, เอเตน ทิ อคฺคินา สทิสฺโส อคฺคิ นาม นตฺถิติ.

เอวํ อิมสมิ การณน สา นิทฺโธสา อโหสิ.

ยถา จ เอตถ เอวํ เสเสสุปิ.

“อมม, ตวั ยถารุจียา ตว สมณ ปฏิกคาคาหิตี อาห.

[มิกการเศรษฐีพ้งธรรมของพระพุทเจ้า]

วิสาข ทสพล์ นิมนตาเปตวา ปุนทิวเส นิเวสน์ ปเวเสสิ.

นคคสมณปิ สตุ มิกการเสฐฐีเน เคทคณนภาวํ สุตวา คนตวา เคห์ ปริวาเรตวา นิสีทิส.

วิสาข ทกขิโณทกํ ทตวา “สพโพ สกกาโร ปฏียาทีโต, สสุโร เม อาคนตวา ทสพล์ ปริวิสตุติ สาสนํ เปเสสิ.

อถ นํ อาคนตคามํ อาชีวกา “มา โข ตวั คหปติ สมณสส โคตมสส สนตีกํ คจฉาติ นิวาเรสุ.

โส “สุณิสสา เม สยเมว ปริวิสตุติ ปหิณ.

สา พุทฐปมฺขํ ภิกขุสงฆ์ ปริวิสิตวา นิฐฐิต ภาตตกิกจเจ ปุน สาสนํ เปเสสิ “สสุโร เม อาคนตวา ฆมมกถํ สฺนาคตติ.

อถ นํ “อิทานิ อคมนํ นาม อติวีย อยุดตุนติ ฆมมํ โสตุกามตาย คจฉนตํ ปุน เต อาหํสุ

“เตนทิส สมณสส โคตมสส ฆมมํ สฺนาคนโต พหิสานนียํ นิสีทิตวา สฺนาคาหิตี ปุเรตรเมวสส คนตวา สาณิ ปริกขิปีส.

โส คนตวา พหิสานนียํ นิสีท.

สตุธา “ตวั พหิสานนียํ วา นิสีท ปรกฺขเท วา ประเสเล วา ปรงกกวาเพ วา ปน นิสีท,

อหํ พุทโธ นาม สกโกมิ ตํ มม สททํ สาเวตุนติ มหาฆมพุกขนธะ คเหตุวา จาเลนโต วีย อมตวสสํ วสสนโต วีย จ

ฆมมํ เทเสตุ อนุปฺพพิกถํ อารภ.

สมมาสมพฺพธะ ปน ฆมมํ เทเสนเต, ปุโรโต ฐิตาปี ปจฉโต ฐิตาปี จกกวาพสตํ จกกวาพสสสํ อติกกมิตวา ฐิตาปี

อกนินฺฐฐวเน ฐิตาปี “สตุธา มณฺเฏว โอลเกติ, มยทเมว ฆมมํ เทเสตีติ วทนติ.

สตุธา ทิ ตํ ตํ โอลเกนโต วีย เตน เตน สทธี สลลปนโต วีย จ โทติ.

จนฺทปมา กิร พุทธา ยถา จนฺโท คคณมฆเม ฐิตโต มยหํ อฺุปริ จนฺโท “มยหํ อฺุปริ จนฺโทติ สพพสตุตทานํ ฆายติ

เอวเมว ยตถ กตถจ ฐิตานํ อภิมฺเข ฐิตา วีย ฆายนติ.

อิทํ กิร เตสํ อลงกตสีสํ ฉินฺทิตวา สฺนาคนออกฺขินิ อฺุปปาณฺตวา ททยมํสํ อฺุพพตเตตวา

ปรงสส ทาสตุถาย ฆาลิสทิสะ ปุตเต กณฺหาฆินาสทิสสา ฐิตโร มททิสทิสสา ปฆาปติโย ปริงจจชิตวา ทินนทานสส ผล.

[นางวิสาขานำนามว่ามีคารมารดา]

มิกการเสฐฐีปี ตถาคเต ฆมมเทสนํ วินิวตเตนเต วินิวตเตนเต พหิสานนียํ นิสินโน ว

สทสสนยปฏิมณฺจิตะ โสตาปตติผล ปติฐฐาย อจลสทฺธาย สมณนาคโต ตีสฺ รตนสฺ นิกกงฺโข หุตวา

สาณิกณณํ อุกฺขิปิตวา อาคนตวา สฺนาคาย ถนํ มฺุฆน คเหตุวา “ตวั เม อชฺชโต ปฏฐาย มาตาทิ ตํ มาติฐฐวเน ฐฺุเปสิ.

ตโต ปฏฐาย มิกการมาตา นาม ฆาตา.

ปจฉาภาเค ปุตฺตํ ลภิตฺวา “มิกาโรติสฺส นามํ อกาสิ.

มหาเสฏฺฐี สุณิสาย ญํ วิสสชฺเชตฺวา คนฺตฺวา ภควโต ปาเทสุ ปติตฺวา ปาเท ปาณินิ จ ปริสมฺพาหนโต มุเขน จ ปริจุมฺพนโต “มิกาโร อหํ ภาเนตฺติ ติกฺขตฺตํ นามํ สาเวตฺวา “อหํ ภาเนเต เตตฺตํ กาลํ ‘เอตถ ทินฺนํ มหปฺพลนฺติ น ชานามิ, อิทานิ เม สุณิสํ นิสาย ญาตํ, สพฺพา อปายทุกฺขา มุตฺโตมฺหิ, สุณิสสา เม อิมํ เคหํ อากจฺฉนฺตี มม อตฺถาย หิตาย สุขาย อากตฺตาติ วตฺวา อิมํ คากมาห

“โสหํ อชฺช ปชานามิ ยตถ ทินฺนํ มหปฺพลํ
อตฺถาย วต เม ภทฺทา สุณิสสา ชรมาคตฺตาติ.

วิสาขา ปุนทิวสตฺถายปิ สตฺถารํ นิมนฺเตสิ.

ปุนทิวเสปิ สสฺสุ โสตาปตฺติผลํ ปตฺตา.

ตโต ปญฺญาย ตํ เคหํ สาสนสฺส วิวญฺฑวารํ อโหสิ.

[มิมคารเศรชฺฐีทำเครื่องประดับให้นางวิสาขา]

ตโต เสฏฺฐี จินฺเตสิ “พหุปการรา เม สุณิสสา, ปณฺณการมสฺสา กริสฺสามิ, เอตฺติสฺสา หิ ภาริยํ ปสาธนํ นิจฺจกาลํ ปสาธิตุํ น สกฺกา, สลลหุภมฺมสฺสา ทิวา จ รตฺโต จ สพฺพิริยาปถेषุ ปสาธนโยคฺคํ ปสาธนํ กาทเรสฺสามิตี สตสฺสสคฺขณิกํ ขนฺมญฺญุกํ นาม ปสาธนํ กาทเรตฺวา, ตสฺมี นิญฺฉิตฺเต, พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา สกฺกจฺจํ โภเชตฺวา วิสาขํ โสฬสฺหิ คนฺโธทกฺขณฺเฑหิ นหาเปตฺวา สตฺถุ สมฺมุเข ชฺฐเปตฺวา สตฺถารํ วนฺทาเปสิ.

สตฺถา อญฺโหมทฺนํ กตฺวา วิหารเมว คโต.

[นางวิสาขามีกำลังเท่าช้าง ๕ เชือก]

วิสาขापि ตโต ปญฺญาย ทานาทินิ ปุณฺณยานิ กโรนฺตี สตฺถุ สนฺติกา อญฺญวเร ลภิตฺวา คคณฺตเล จนฺทเลชา วิย ปญฺญาयมาณา ปุตฺตธิตฺตาหิ วุฑฺฒิํ ปาปุณฺนิ.

ตสฺสา กิร ทส ปุตฺตา ทส ธิตโร อเหสุ.

เตสุ เอเกกสฺส ทส ทส ปุตฺตา จ ธิตโร จ อเหสุ.

เตสุปิ เอเกกสฺส ทส ทส ปุตฺตา จ ธิตโร จาติ

เอวมสฺสา ปุตฺตนตฺตปนตฺตสนฺตานวเสน ปวตฺตานิ วิสาธิกานิ จตฺตาริ สตานิ อญฺญวเร จ ปาณสฺสสฺสานิ อเหสุ.^๑

สยํ วิสวสฺสสฺสํ อญฺญาสิ.

สีเส เอกฺปิ ปลิตํ นาม นาโหสิ.

นิจฺจํ โสฬสฺสวสฺสทฺเทสิกา วิย อโหสิ.

๑ ม. ย. วิสาขา วิสตีปุตฺตา นตฺตา จ จตุโร สตา
ปนตฺตา อญฺญสฺสสฺสา ชมพฺทีเปสุ ปากฺกา -อิตฺติ.

ตำ ปุตตนตตปริวาร วิหาร คจฉนตี ทิสวา “กตมา เอตถ วิสาขาทิ ปฏิปุจฉิตาโร โหนติ.

เย น คจฉนตี ปสสนตี “อิทานิ โลกิ คจฉตฺ, คจฉมานา ว โน อยยา โสภตตี จินเตนตี.

เย น จิตฺ นิสินนํ นิปนนํ ปสสนตี “อิทานิ โลกิ นิปชชตฺ, นิปนนานว โน อยยา โสภตตี จินเตนตี.

อิติ สา “จตุสฺ อิริยาปเลสุ อสุกอิริยาปเล นาม น โสภตตี น วตตพพา อโหสิ.

ปญจนนํ โข ปน หตถีนํ ถามํ ชาเรตี.

ราชา “วิสาขา กิร ปญจนนํ หตถีนํ ถามํ ชาเรตีตี สุตฺวา ตสสา วิหารํ คนตฺวา ธम्मํ สุตฺวา
อาคมนเวลาย ถามํ วิมสิตฺกาโม หตถิ วิสสชฺชาเปสี.

โส โสณทํ อุกฺขิปิตฺวา วิสาขามิขฺ อคมาสี.

ตสสา ปริวาริตฺถิโย ปญจสตา, เอกจจา ปลายีสฺ, เอกจจา นํ อปริจจชิตฺวา,

“กิมิทนตี วุตเต, “ราชา กิร เต อเยเย ถามํ วิมสิตฺกาโม หตถิ วิสสชฺชาเปสีตี วทีสุ.

วิสาขา “อิมํ ทิสวา กิ ปลายิตฺเตน, กถนฺนุ โข ตํ คนทิสสามีตี จินเตตฺวา

“สเจ ตํ ทพฺหํ คนทิสสามิ, วินสเสยยาตี ทวีหิ องคฺคฺสิหิ โสณทาย คเหตฺวา ปฏิปฺปณาเมสี.

หตถิ อตตฺวานํ สณฺฐาตุํ นาสกฺขิ, ราชงคเณ อุกฺกุฏิกิโก หุตฺวา ปตี.

มหาชโน สารุการํ อทาสี.

สา สปริวารา โสตฺถินา เคหํ อคมาสี.

[นางวิสาขาลืมเครื่องประดับไว้ที่วิหาร]

เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยํ วิสาขา มิคารมาตา พหุปุตฺตา โหตี พหุนตฺตา อโรคปุตฺตา อโรคนตฺตา อภิมงคฺลสมมตา.

ตาวตเกสุ ปุตตนตตสทสเสสุ เอโกปี อนตฺตรา มรณปฺปตฺโต นาม นาโหสิ.

สาวตฺถิวาสินนํ มงคฺเลสฺ ฉณฺเสสุ วิสาขํ ปฐฺมํ นิมนฺเตตฺวา โภเชนตี.

อถกสมฺมึ อุตฺสวทิวเส มหาชเน มณฺชิตปฺปสาธิตे ธम्मสฺสวนาย วิหารํ คจฉนเต วิสาขापि นิมนฺติตฺถฺฐานเน ภฺยชิตฺวา มหาลตาป
สาธนํ ปสาธเตตฺวา มหาชเนน สทฺธิ วิหารํ คนตฺวา อารณฺยานิ มฺลฺยจิตฺวา ทาสิยา อทาสี ยํ สนฺธาย วุตตี^๑

“เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยํ อุตฺสวโ หตี มนุสฺสา อลงกตปฺภฺยตฺตา อารามํ คจฉนตี.

วิสาขापि มิคารมาตา อลงกตปฺภฺยตฺตา วิหารํ คจฉตี.

อถโข วิสาขา มิคารมาตา อารณฺยานิ มฺลฺยจิตฺวา อุตฺตราสงเค ภณฺทิกํ พนฺธิตฺวา ทาสิยา อทาสี “หนฺทฺ เช อิมํ ภณฺทิกํ คนฺหาหีตี.

๑ ส. ย. เอตถนตฺเร น -อิติ อตฺถิ.

สา กิร วิหาร คจฉนตี “เอวรูป มหคฺขํ ปสาธนํ สีเส ปฏิมุกกํ ยาวปาทปิฏฐี อลงการํ อลงกริตวา วิหารํ ปวิสิตฺตํ อยุตตนตี
ตํ มุญจิตวา ภาณฺทิกํ กตวา อตตโน ปุญญเนว นินฺพตตาย ปญจหตฺถิตถามธราย ทาสียา หตฺถเอ อทาสี.

สา เอว ตํ คณฺหิตฺตํ สกฺโกติ, เตน ตํ อาห “อมม, อิมํ ปสาธนํ คณฺห, สตฺถุ สนฺติกา นินฺวตตนกาเล ปสาธเสสสามิ นนฺติ.

ตํ ปน ทตฺวา ฆนฺมภูทกํ ปสาธนํ ปสาธตฺวา สตฺถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา ฆมฺมํ อสฺสสฺสี.

ฆมฺมสฺสวณาวसानเ ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา อฺภูทฺธาเยสนา ปกฺกามิ.

สาปิสฺสา ทาสี ตํ ปสาธนํ ปมฺมุทฺธา.

ฆมฺมํ สุตฺวา ปน ปกฺกนฺตตาย ปริสาย, สเจ กิลฺยจิ ปมฺมุทฺธํ โหติ, ตํ อานนฺทตฺถโร ปฏิสฺสามติ.

อิตฺติ โส ตํ ทิวสํ มหาลตาปสาธนํ ทิสฺวา สตฺถุ อารฺโหเสสิ “ภนฺเต วิสาขา ปสาธนํ ปมฺมุทฺธิตฺวา คตฺวาติ.

“เอกมฺนเต ฐฺเปหิ อานนฺทาทิ.

เถโร ตํ อุกฺขิปิตฺวา โสปาณปฺสเส ลคฺเคตฺวา ฐฺเปสิ.

[นางวิสาขาทรงบริเวณวัด]

วิสาขาปิ สฺสปิยาย สหฺสี “อาคณฺตुकคฺมิคคิลานาทินิ กตตพฺพยุดตํ ฆานิสฺสามิติ อนฺโตวิหาเร วิจฺริ.

ตา ปน อฺปาสิกายเ อนฺโตวิหาเร ทิสฺวา สบฺปิมนฺตฺเตลาทีหิ อตฺถิกา ปกฺตियาว ทหฺรา จ สามเณฺรา จ
ถาลกาทีนํ คเหตุวา อฺปสงฺกมฺนตี.

ตสฺมีปิ ทิวเส ตเถว กรีสุ.

อเถกํ คิลานํ ทิสฺวา สฺสปิยา “เกนตฺถเ อยฺยสฺสาตี ปุจฺฉิตฺวา, “ปฏิจฺฉาพฺนิเยนาตี วุตฺเต, “โหตุ อยฺย เปเสสฺสามิติ
ทฺติยทิวเส กปฺปิยมํสํ อถนฺตี อตตโน อูรุมฺเสน กตตพฺพกิจฺจํ กตฺวา ปุณฺ สตฺถริ ปสาเทน ปากตฺถิสฺสึรราว อโหสิ.

วิสาขาปิ คิลานเ ทหฺเร จ สามเณฺเร จ โอลเกตฺวา อญฺญेณ ทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา วิหารุปฺจาเร ฐิตฺวา

“อมม ปสาธนํ อาห, ปสาธเสสสามิติ อาห.

ตสฺมี ฆเน สา ทาสี ปมฺมุทฺธิตฺวา นิกฺขนฺตภาวํ ญตฺวา “อฺยเย ปมฺมุทฺธมฺหิติ อาห.

“เตนหิ คนฺตฺวา คณฺหิตฺวา เอหิ, สเจ ปน มยฺหํ อยฺเยน อานนฺทตฺถเรน อุกฺขิปิตฺวา อญฺญสฺมี ฐฺานเ ฐฺูปิตํ โหติ,
มา อาหเรยฺยาสี, อยฺยสฺเสว ตํ มยา ปริจฺจตฺตนตี.

ฆานาตี กิร สา “มฺมุทฺธานํ ปมฺมุทฺธมฺนทํ เถโร ปฏิสฺสามิตฺติ, ตสฺมา เอวมาห.

[นางวิสาขาคือที่สร้างวิหารถวายสงฆ์]

เถโรปิ ตํ ทาสี ทิสวาว “กิมตลํ อากตาสีตี ปุจฉิตวา, “ออยยาย เม ปสาธนํ ปมมุสสิตวา อากตมเหตี วุตเต,
“เอตสมิ เม โสปาณปสเส ฐูปิตํ, คณหาหิตี อาห.

สา “ออยย ตุมหากํ หตเถน อามภูฐณทกํ มยหํ ออยยาย อนาหรณียํ กตุนตี วตวา ตุจฉหตถาว คนตวา
“กํ อมมาตี วิสาขาย ปุฐฐา ตมตถํ อารโจะสิ.

“อมม นานํ มม ออยเยน อามภูฐณทกํ ปิลนธิสสามิ, ปริจจตตํ มया, ออยยานํ ปน ปฏิกคคิตุํ ทุกขํ,
ตํ วิสสชเชตวา กปปียภณทํ อุปเนสสามิ, คจฉ ตํ ออาหาราหิตี.

สา คนตวา อาหริ.

วิสาขา ตํ อปิลนธิตวา กมมาเร ปกโกสาเปตวา อคฆาเปสิ.

เตหิ “นว โภกวิโย อคฆติ, การาปณียํ ปน สตสหสสนติ วุตเต, ปสาธนํ ยานะ ฐูปेतวา “เตนหิ ตํ วิกกิณถาติ อาห.

ตตตกํ ธนํ ทตวา คณหิตุํ น โภจ สกขิสสตี, ตํ หิ ปสาธนํ ปสาธตํ อนุจฉวิกา อิตถิโย พุลลภา.

ปฐวิมณทลสมิ หิ ติสโสว อิตถิโย มหาลตาปสาธนํ ลภิสสุ

“วิสาขา มหาอุปาสิกา, พนุฐมมถลเสนาปติสส ภริยา มลลิกา, พาราณสีเสฐฐิโน ธีตาติ,

ตสมา วิสาขา สยเมว ตสส มุลํ ทตวา สตสหสสาธิกา นวโภกวิโย สกฆุ อารโจะตวา วิหารํ เนตวา สตถารํ วนทิตวา

“ภนเต มยหํ ออยเยน อานนทเถเรน มม ปสาธนํ หตเถน อามภูฐํ, เตนามภูฐกาลโต ปุฐฐาย น สกกา,

มया ปิลนธิตํ ตํ ปน “วิสสชเชตวา กปปีย อุปเนสสามิติ วิกกิณาเปนตี อถญํ คณหิตุํ สมตถํ อทิสวา

อหเมวสส มุลํ คาหาเปตวา อากตา, จตุสุ ปจเจเยสุ กตฺรปจเจเย อุปเนมิ ภนเตติ.

“ปาจันทวาเร สงฆสส วสนฐฐานํ กาคุํ เต ยุตตํ วิสาเขตติ.

“ยุตตํ ภนเตติ วิสาขา ตุฐฐมานสา นวโภกวิหิ ภูมิเมว คณหิ.

อปราหิ นวโภกวิหิ วิหารํ กาคุํ อารภิ.

[การสร้างวิหารของนางวิสาข ๙ เดือนจึงเสร็จ]

อถกทิวสํ สตถา ปจจุสสมเย โลกํ โวลเณโต เทวโลกา จวิตวา ภททियนคเร เสฐฐิกุเล นิพพตตสส

ภททियสส นาม เสฐฐิพุตตสส อุปนิสสยสมปตตี ทิสวา อนาถปณทิกสส เคเห ภตตกัจจํ กตวา อุตตฺรทวารารภิมุโข อโหสิ.

ปกติยาปิ สตถา วิสาขาย เคเห ภิกขุํ คณหิตวา ทกขิมทวาเรน นิกขमितวา เขตวเนน วสติ,

อนาถปณทิกสส เคเห ภิกขุํ คณหิตวา ปาจันทวาเรน นิกขमितวา ปุพพาราเม วสติ.

อุตตฺรทวารํ สนธาย คจฉนตํเยว ภควนตํ ทิสวา “จาริกํ ปกกมิสสตีติ ชานนติ.

วิสาขापि ตํทิวสํ “สตถา อุตตฺรทวารารภิมุโข คโตตี สุตวา ว เวเคน คนตวา วนทิตวา อาห “จาริกํ คนตูกามตถ ภนเตติ.

“อาม วิสาเขตติ.

“ภนเต เอตตัง ฌนํ ปริจจชิตฺวา ตุมหากํ วิหารํ กาวเรมิ, นีวตตถ ภนเตติ.

“อนิวตตคณนํ อิทํ วิสาเขตติ.

สา “อทธา เหตุสมปนฺนํ กณฺจํ ปสฺสตี ภควาตี จินเตตฺวา

“เตนทึ ภนเต มยํ กตถากตฺวิชานนํ เอกํ ภิกฺขุํ นีวตฺตาเปตฺวา คจฺจถาตี อาห.

“ยํ โรเจสฺสี, ตสฺส ปตฺตํ คณฺห วิสาเขตติ.

สา กิลฺจาปี อาณนฺทเถโร ปิยาติ “มหาโมคคฺคฺลลานตเถโร อิทฺธิมา เอตํ เม นิสฺสาย กมมํ ลหุํ นิปฺชฺชิสฺสตีตี ปน
จินเตตฺวา เถรสฺส ปตฺตํ คณฺหิตี.

เถโร สตถารํ โอลฺลเกสฺสี.

สตถา “ตว ปรีวาวเร ปญฺจสเต ภิกฺขุ คเหตฺวา นีวตต โมคคฺคฺลลานาตี.

โส ตถา อกาสิ.

ตสฺसानุภาเวน ปญฺญาสสฺสญฺญิโยชนานิปี รุกฺขตถาย จ ปาสาณตถาย จ คตา มนุสฺสา

มหนเต มหนเต รุกฺเข จ ปาสาณเ จ คเหตฺวา ตํทิวสเมว อาคจฺจนฺติ, เวน สกฺเข รุกฺขปาสาณเ อาโรเปนฺตา กิลฺมณฺตี,
น อภิโฆ ภาณชฺตี, น จิรสฺเสว เทวญฺมิกํ ปาสาทํ กรีสฺสุ.

“เหตุฐฺฐาญฺมิมิํ ปญฺจ คพฺภสฺตานิ, อุปริญฺมิมิํ ปญฺจ คพฺภสฺตานีตี คพฺภสฺสสฺสปฏฺมิมฺนฺชิตโต ปาสาทโ อโหสิ.

สตถา นวทึ มาเสทึ จาริกํ จริตฺวา ปุณฺ สวตฺถึ อคมาสิ.

วิสาขายปี ปาสาทเ กมมํ นวทึ เอว มาเสทึ นิญฺฐิตํ.

ปาสาททญฺญํ ฆนโกฏฺมิตตฺตฺสฺวณฺณเณว สญฺญิตฺตฺทกฺกมฺมคณฺหนํ กาวเรสิ.

“สตถา เขตฺวณฺมหาวิหารํ คจฺจตีตี สุตฺวา ปจฺจคฺคณนํ กตฺวา สตถารํ อตฺตโน วิหารํ เนตฺวา ปฏฺมึญฺญํ คณฺหิตี

“ภนเต อิมํ จาตุมมาสํ ภิกฺขุสงฺฆํ คเหตฺวา อิเชว วสถ, ปาสาทมมํ กรีสฺสามีตี.

สตถา อธิวเสสิ.

[นางวิสาขาทำบุญฉลองวิหาร]

สา ตโต ปญฺญาญ พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส วิหาเรเวว ทานํ เทติ.

อถสฺสา เอกา สหายิกา สหสฺสคฺชนิกํ เอกํ วตฺถํ อาทาย อาคณฺตฺวา

“สหายิกเ อหํ อิมํ วตฺถํ ตว ปาสาทเ ญฺมมตฺถรณฺสงฺเขเปน อตฺถริตฺุกามา, อตฺถรณฺญฺญานํ เม อาจิกฺขถาตี อาห.

“สหทัยเก สเจ ตยาคี ‘โองาส นตถิติ วุฑฒามิ, ตว ‘เม โองาส อทาตุกามาติ มณญิสสสิ,
สยเมว ปาสาทสส เทว ภูมियो คพภสทสสจจ โอลเกตวา อตถรณญฐานัน ชานาหิติ.

สา สหสคณิกั วตถั คเหตุวา ตตถ ตตถ วิจรนตี ตโต อปตตรมุลั วตถั อทิสวา “นาห อิมสมิ ปาสาเท ปุณญภาคั ลภามิติ โท
มนสสปปตตา เอกสมิ ฐาเน โรหนตี อญฐาสิ.

อถ น อานนทตเถโร ทิสวา “กสมมา โรทสีติ ปุจฉิ.

สา ตมตถั อารเจสิ.

เถโร “มา จินตยิ, อห เต อตถรณญฐานัน อัจจิสสามิติ วตวา ‘โสปาณ ปาพปญจนกั กตวา อตถราหิ,
ภิกขุ ปาเท โรวิทวา ปญม ตตถ ปาห ปุณฉิตวา อนโต ปริสิสสนติ, เอวนเต มหปผลั ภวิสสตีติ อาท.

วิสากาย กิเรต อสลลกขิตญฐานัน.

วิสากา จตตารอ มาเส อนโตวิหาเร พุทูปมุขสส ภิกขุสงฆสส ทานัน อทาสิ.

โอสานทิวเส ภิกขุสงฆสส จีวรสาฎเก อทาสิ.

สงฆนวกน ลทจจีวรสาฎกา สหสส อคฆิสสุ.

สพเพส ปตตานิน^๑ ปุเรตวา เกสขช อทาสิ.

ทานปริจจาคะ นว โภภโย อคมंस.

อติ “วิหารสส ภูมิกคหเน นว โภภโย, วิหารการาปน นว, วิหารมเท นวาติ สพพาปิ สตตวีสติ โภภโย พุทสาสเน ปริจจชิ.

อติถิภาเว ฐตวา มิจฉาทิภูฏิกสส เคเห วสมานาย เอวรูป ปริจจาคโค นาม อญญิสสา นตถิ.

[นางวิสาขาเปล่งอุทาน ในวันฉลองวิหารเสร็จ]

สา วิหารมสส นิฐิตทิวเส วฑฒมานกจฉายาย ปุตตนตตปริวุตา “ย ย มยา ปุพเพ ปตถิต, สพพเมว มตถกั ปตตนนติ
ปาสาห อุนุปรียายนตี ปณจหิ คากาหิ มธุรสทเทเน อิม อุทานัน อุทานนสิ

“กทาห นวปาสาห ^๒	สุธามตติกเลปนั
วิหารทานัน ทสสามิ	สงกปโป มยห ปุริโต.
‘กทาห มญจปีรญจ	ภิสสิมโพหนานิ จ
เสนาสนภณชั ทสสามิ	สงกปโป มยห ปุริโต.
‘กทาห สลากภตต์	สุจิมंसูปเสจัน
โภชนทานัน ทสสามิ	สงกปโป มยห ปุริโต.
‘กทาห กาสิกวตถั	โขมกปปาสิกานิ จ

๑ ปตเต (?)

๒ ส. ม. ย. ปาสาห รมม.

จิวรทานํ ทสฺสามิ

สงฺกปโป มยฺห ปุริโต.

‘กทาทํ สปฺปิณฺวณิโต

มธฺเตลลยจ ฆาณิโต

เภสชฺชททานํ ทสฺสามิ

สงฺกปโป มยฺห ปุริโตติ.

ภิกฺขุ ตสฺสา สทฺทํ สุตฺวา สตฺถุ อาโรจยฺสิ “ภนฺเต อมฺเหติ เอตฺเตก อทฺธานเณ วิสาขาย คายนํ นาม น ทิฏฺฐปฺพุพฺพํ,
สา อชฺช ปุตฺตนตฺตปริวฺตฺตา คายมาณา ปาสาทํ อนุปริยายติ, กิณฺนุ ขวฺสฺสา ปิตตํ กุปิตํ, อุทาทุ อุมฺมตฺติกา ชาตฺตาติ.

สตฺถา “น ภิกฺขเว มยฺหํ อิตฺตา คายติ, อตฺตโน ปนสฺสา อชฺฌมาสโย ปริปฺถนฺโณ,
สา ‘ปตฺถิตปฺปตฺถนา เม มตฺถกํ ปตฺตฺตาติ ตฺถุทฺถมาณสา อุทานํ อุทาทเนนตี วิจฺรตีติ วตฺวา,
‘กททา ปน ภนฺเต ตาย ปตฺถนา ปตฺถิตฺตาติ วุตฺเต, “สุณฺนิสฺสสฺส ภิกฺขเวติ, “สุณฺนิสฺสาม ภนฺเตติ วุตฺเต, อตีตํ อาทริ:

[ปุรพประวัติของนางวิสาขา]

ภิกฺขเว อีโต กปฺปสฺตสฺสทสฺสมตฺถเก ปทฺมุตฺตโร นาม พุทฺโธ โลเก นิพฺพตฺติ.

ตสฺส วสฺสสฺสทสฺสํ อายุ อโหสิ, ขีณาสวานํ สตสฺสทสฺสํ, ปรีวาโร นครํ หंसวตี นาม, ปิตา สุนนฺโท นาม ราชา,
มาตา สุชาตา นาม เทวี.

ตสฺส สตฺถุ อคฺคฺกุปฺภูทฺธาธิกา อุปาสิกา อฏฺฐ วเร ยาจิตฺวา มาติฏฺฐาเน รุตฺวา สตฺถารํ จตฺุหิ ปจฺจเยหิ ปฏฺิษคฺคนฺตี
สายํ ปาตํ อุปฺภูทฺธานํ คจฺจติ.

ตสฺสา เอกา สทฺทายิกา ตาย สทฺธี นิพฺพุตฺติ วิหารํ คจฺจติ.

สา ตสฺสา สตฺถารา สทฺธี วิสฺสาเสน กถนฺนยจ วลฺลภภาวญจ ทิสฺวา “กิณฺนุ โข กตฺวา เอวํ พุทฺธานํ วลฺลภา โหตีติ จินฺเตตฺวา สตฺ
ถารํ ปุจฺฉิ “ภนฺเต เอสา อิตฺถิ ตฺถุมหากํ ก็ โหตีติ.

“อุปฺภูทฺธาธิกาณํ อคฺคาติ.

“ภนฺเต ก็ กตฺวา อุปฺภูทฺธาธิกาณํ อคฺคา โหตีติ.

“กปฺปสฺตสฺสทสฺสํ ปตฺถนํ ปฏฺฐุตฺวาติ.

“อิทานิ ปฏฺฐุตฺวา สทฺธํ สกฺกา ภนฺเตติ.

“อาม สกฺกาติ.

“เตนหิ ภนฺเต ภิกฺขุสฺตสฺสทสฺเสน สทฺธี สตฺตาทํ มยฺหํ ภิกฺขํ คณฺหถาติ อาท.

สตฺถา อธิวาเสสิ.

สา สตฺตาทํ ทานํ ทตฺวา โอสานทิวเส จิวรสาฏฺเฏ ทตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปาทมฺมุเล นิปฺชชิตฺวา

“ภนฺเต นาทํ อิมสฺส ทานสฺส ฝเลน เทวิสฺสรียาพีนํ อญฺญตฺโร ปฏฺฐมฺมิ,

ตุมหาทิสสส พุทฺธสส สนนติเก อฏฺฐ วเร ลภิตวา มาติฏฺฐาเน ฐตฺวา จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ ปฏฺิซคฺคิตฺตํ สมตถานํ อคฺคา ภาเวยฺยนฺติ ปตถนํ
ปฏฺุญฺสิ.

สตถา “สมิขมิสฺสตี นุ โข อิมิสฺสา ปตถนาตี อนาคตํ อาวชเชนฺโต กปฺปสตสทฺสสํ โอลเกตฺวา

“กปฺปสตสทฺสสปริโยसानเ โคตโม นาม พุทฺโธ อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตทา ตวํ วิสาขา นาม อุปาสิกา หุตฺวา ตสฺส สนนติเก อฏฺฐ วเร
ลภิตวา มาติฏฺฐาเน ฐตฺวา จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ ปฏฺิซคฺคิตฺตํ อฏฺฐายิกานํ อคฺคา ภวิสฺสตี อาห.

ตสฺสา สา สมปตฺติ เสว ลทฺธพฺพา วีย อโหสิ.

สา ยาวตายุกํ ปุณฺณํ กตฺวา ตโต จตฺตา เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา เทวมนุสฺเสสุ สํสรนฺตี

กสฺสปสมมาสมพุทฺธกาเล กิภิสฺส กาสีรณโณ สตตฺนํ ธีตานํ กนิฏฺฐา สงฺฆทาสี นาม หุตฺวา ปฺรกุลํ อคฺนตฺวา

ตาทิ ภคินีหิ สทฺธี ธีฆรตฺตํ ทานาทินี ปุณฺณานิ กตฺวา

กสฺสปสมมาสมพุทฺธปาหฺมุเลปิ “อนาคเต ตุมหาทิสฺสส พุทฺธสส สนนติเก อฏฺฐ วเร ลภิตวา มาติฏฺฐาเน ฐตฺวา

จตฺตฺปจฺจยทาเยกานํ อคฺคา ภาเวยฺยนฺติ ปตถนํ อกาสิ ตโต ปฏฺุญฺย ปน เทวมนุสฺเสสุ สํสรนฺตี

อิมสฺมี อตตภาเว เมณฺทกเสฏฺฐิปุตฺตสฺส ธนญฺชเยสฺสญฺโญ ธีตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ มยฺหํ สาสเน พฺหุณี ปุณฺณานิ อกาสิ.

[สัตว์เกิดแล้วควรทำกุศลให้มาก]

“อิติ โข ภิกฺขเว น มยฺหํ ธีตา คายตี, ปตฺถิตปฺปตถนาย ปน นิปฺพตฺตี ทิสฺวา อุทานํ อุทานเตตี วตฺวา

สตถา ธมฺมํ เทเสนฺโต “ภิกฺขเว ยถา นาม เจโก มาลาการโ นานาปุปฺพานํ มหนตฺ ราสิ กตฺวา นานปฺปการเ มาลาคุณเ กโรตี

เอวเมว วิสาขาย นานปฺปการานิ กุสลานิ กาคฺตุํ จิตฺตํ นมตีตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ยถาปิ ปุปฺปราสิมหา

กยิรา มาลาคุณ พุ

เอวํ ชาเตน มจฺเจน

กตตพฺพํ กุสลํ พฺหุนฺตี.

[แก้อรธ]

ตตถ ปุปฺปราสิมหาตี นานปฺปการานํ ปุปฺพานํ ราสิมหา.

กยิราตี กเรยฺย.

มาลาคุณ พฺหุตี เอกโต วณฺณิกมาลาทีเกทา นานปฺปการา มาลาวิกตีโย.

มจฺเจนาตี มริตพฺพสภาวตาย ‘มจฺเจตี ลทฺธนาเมน สตเตน จีวรทานาทิเกทํ พฺหุํ กุสลํ กตตพฺพํ.

ตตถ ปุปฺปราสิคฺคหณํ พฺหุปุปฺพทสฺสนตถ.

สเจ ทิ อปฺปานิ ปุปฺพานิ โหนตี, มาลาการโ จ เจโก เนว พฺหุ มาลาคุณ กาคฺตุํ สกโกตี,

อจฺเจโก ปน อปฺเปสุปี พฺหุสุปี ปุปฺเพสุ วิชฺขมาเนสุ น สกโกตีเยว,

พฺหุสุ ปน ปุปฺเพสุ สตี, เจโก มาลาการโ ทกโข กุสโล พฺหุ มาลาคุณ กโรตี,

เอวเมว สเจ เอกจฺจสฺส สทฺธา มนฺทา โหตี โภคา จ พฺหุ สวีชฺชนฺตี เนว สกโกตี พฺหุณี กุสลานิ กาคฺตุ

มนุทาย จ ปน สทฺธาย มนฺทสฺส จ โภเคสฺส น สกฺโกติ,
อุฬาราย จ ปน สทฺธาย มนฺทสฺส จ โภเคสฺส น สกฺโกติเยว,
อุฬาราย จ ปน สทฺธาย อุฬารสฺส จ โภเคสฺส สติ สกฺโกติ,
ตถารูปาว วิสาขา อุปาสิกา ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ

“ยถาปิ ปุပ္ผราสิมฺหา

กยิรา มาลาคุณฺน พหุ

เอวํ ชาเตน มจฺเจน

กตฺตพฺพํ กุสฺลํ พหฺนฺติ.

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปนฺนาทโย อหฺสฺสุ.

มหาชนฺสฺส สาทฺธิกา เทสฺนา ชาตาติ.

วิสาขาวตฺถ.

---

๙. อานนทตเถรปฬหตถุ.

“น ปุฬคนโร ปฏิวาตเมตตี อิมั ฌมมเทสนั สตถา สาวตถิยั วิหรนโต อานนทตเถรสส ปฬหั วิสสชเชนโต กเถสิ.

[พระอานนทเถระทูลถามปัญหา]

เถโร กิร สายณหสมเย ปฏิสลลีนโน จินเตสิ “ภควตา ‘มุลคนโร สารคนโร ปุฬคนโรติ ตโย อุตตมคนธา วุตตา เตสั อนุวาตเมว คนโร คจจติ, โน ปฏิวาตัง, อตถิ นุ โข ตัง คนธชาตัง, ยสส ปฏิวาตังปี คนโร คจจตีติ.

อถสส เอตทโหสิ “กั มยหัง อตตนา วินิจจิตน, สตถารัเยว ปุจจิสสามีติ.

โส สตถารั อุปสงกมิตวา ปุจจิ.

เตน วุตตัง^๑ “อถโย आयสมา อานนโท สายณหสมโย ปฏิสลลانا วุจ्ฐิตัง^๒

เยน ภควา เตनुปสงกมิ อุปสงกมิตวา^๓ ภควนตัง เอตทโวจ

“ตีณิมานิ ภนเต คนธชาตานิ เยสั อนุวาตเมว คนโร คจจติ โน ปฏิวาตัง.

กตมานิ ตีณิ มุลคนโร สารคนโร ปุฬคนโรติ.^๔

อิมานิ โข ภนเต ตีณิ คนธชาตานิ เยสั อนุวาตเมว คนโร คจจติ โน ปฏิวาตัง.

อตถิ นุ โข ภนเต กิณจิ คนธชาตัง ยสส อนุวาตังปี คนโร คจจติ ปฏิวาตังปี คนโร คจจติ อนุวาตปฏิวาตังปี คนโร คจจตีติ.

[พระศาสดาทรงเฉลยปัญหา]

อถสส ภควา ปฬหั วิสสชเชนโต

“อตถานนท คนธชาตัง ยสส อนุวาตังปี คนโร คจจติ, ปฏิวาตังปี คนโร คจจติ, อนุวาตปฏิวาตังปี คนโร คจจตีติ.

“กตมัม ปน ตัง ภนเต คนธชาตัง ยสส อนุวาตังปี คนโร คจจติ, ปฏิวาตังปี คนโร คจจติ, อนุวาตปฏิวาตังปี คนโร คจจตีติ.

“อิชานนท ยสมิ คามะ วา นิคเม วา อิตถิ วา ปุริโส วา พุทัง สรณัง คโต โหติ, ฌมม สรณัง คโต โหติ, สงฆัง สรณัง คโต โหติ,

ปาณาติปาตา ปฏิวีโรโต โหติ, อทินนาทานา ปฏิวีโรโต โหติ, กาเมสุ มิฉฉาจारा ปฏิวีโรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวีโรโต โหติ,

สุราเมรยมชชพมาทภูฐานา ปฏิวีโรโต โหติ, สีลวา โหติ กลยาณธมโม;

วิคตมลมจเฉเรน เจตสา อการัง อชฌาวสติ มุตตจาโค ปยตปาณิ โวสสคครโต ยาจโยโค ทานสัวิภาครโต,

ตสส ทิสาสุ สมณพราหมณา วณณัง ภาสนติ

‘อสุกสมิ นาม คามะ วา นิคเม วา อิตถิ วา ปุริโส วา พุทัง สรณัง คโต โหติ ฯเปฯ ทานสัวิภาครโตติ.

๑ อจ. ติก. ๒๐/๒๙๐.

๒ สายณหสมโย ปฏิสลลانا วุจ्ฐิตาติ อิมะ ปาติยัม น ทิสสนติ.

๓ เอตถนตเร จ ภควนตัง อภิวาเทตวา เอกมณตัง นิสีทิ. เอกมณตัง นิสินโน โข आयสมา อานนโทติ ทิสสติ.

๔ อิตติสทโท นตถิ. ญ. ว.

เทวตปิยส วณณิ ภาสนติ ‘อสุกสมิ นาม คามะ วา นิคมะ วา อิทธิ วา ปุริโส วา พุทธิ สรรณิ คโต โหติ ฯเปฯ ทานสวิภาค
รโตติ.

อิทธิ โหติ อานนท คณธชาต ยสส อานุวตปี คนโร คจจติ, ปฎิวาตปี คนโร คจจติ, อานุวตปฎิวาตปี คนโร คจจตีติ วตวา

อิมะ คาลา อภาสิ^๑

“น ปุพคณโร ปฎิวาตเมติ

น จนนัน ตครมลลิกา วา

สตยจ คนโร ปฎิวาตเมติ.

สพพา ทิสสา สปปุริโส ปวายติ.

จนนัน ตคร วาปี

อุปปล อถ วสลิกิ

เอเตส คณธชาตานิ

สีลคณโร อนุตโตโรติ.^๒

[แก้บรรณ]

ตตถ น **ปุพคณโรติ** ตาวตีสภเวเน ปาริจจตตกรุกโข อายามโต จ วิตถารโต จ โยชนสตโก,
ตสส ปุพมาน อากา ปณญาสโยชนานิ คจจติ, คนโร โยชนสต สปิ อานุวตเมว คจจติ,
ปฎิวาต ปน อชตมจคูลิปี คนตุ น สกโกติ, เอวรูปิปี น ปุพคณโร ปฎิวาตเมติ.

“จนนนติ จนนคณโร.

ตครมลลิกา วาติ อิมสปี คนโร เอว อธิปเปโต.

सारकनथानं अककसस हि लोहितजन्थनससापि तक्रमल्लिकायपि अणुवत्तमेव याति नो पणुवत्तं.

สตยจ คนโรติ สปปุริसानं ปน พุทธปจเจกพุทธสาวกานं สีลคณโร ปฎิวาตเมติ.

ก็การณา?

“สพพา ทิสสา สปปุริโส ปวายตีติ ยสมา สปปุริโส สีลคณธเนน สพพา ทิสสา อชโฆตถริตวา คจจติ,
ตสมา ‘ตสส คนโร ปฎิวาตเมตีติ วตตพโพ, เตน วุตต ‘ปฎิวาตเมตีติ.

วสลิกิ ชาตีสุมนา.

เอเตสนติ อิมส จนนนาทิน คณธชาตานิ คณธโต สีลคณธานं สปปุริसानं สีลคณโร ว อนุตโตโร อสทิสो อปฎิภาคิตี.

เทसनาวसाने पणु षोदापत्तित्थलात्थिनि पत्तदा.

เทसना महाजनसस सात्थिका चात्ताति.

๑ วตวา อิมะ คาลา อภาสิ -อิติน ทิสสนติ. ญ. ว.

๒ จนนัน ฯเปฯ อนุตโตโร -อิติน ทิสสนติ. ญ. ว.

อานนุทตเถรปญหวตถุ.

---

๑๐. มหาภคสप्तเถรปิณฑปาตทานวตถุ.^๑

“อุปมตโต อัย คนโธติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวฬุวเน วิหรนโต มหาภคสप्तเถรสส ปิณฑปาตทานั อารพภ กเถสิ.

[นางอัปสรอยากทำบุญ แต่ไม่สมหวัง]

เอกสมิ์ หิ ทิวเส เถโร สตถาหจเจยน นิโรธา วุญญา “ราชคเห สปานั ปิณฑาย จริสสามิตี นิภขมิ.

ตสมิ์ สมเย สกุกสส เทวธัญญะ ปริจาริกา กกฎปาทีนียะ ปญจสตา อจจรายะ “เถรสส ปิณฑปาตั ทสสามาติ อุตสาหชาตา ปญจ ปิณฑปาตสตานิ สขเซตวา อาทาย อนตรามคเค ฐตวา “ภนเต อิมั ปิณฑปาตั คณฺหถ, สงคหัง โน กโรธาติ วทีสุ.

“คจจถ ตุมเห, อหัง ทคคตานิ สงคหัง จริสสามิตี.

“ภนเต มา โน นาเสถ, สงคหัง โน กโรธาติ.

เถโร ญตวา ปุน ปฏิภขิตวา อปคณฺตุ อนิจจมานา ยาจนฺตียะ “อตตโน ปมาณั น ชานาถ, อปคจจถาติ อจจรรุ ปหริ.

ตา เถรสส อจจรสทหัง สุตวา สนถมภิตวา ฐาตุ อสกโกนฺตียะ ปลายิตวา เทวโลกเมว คนฺตวา สกฺเกน “กหัง คตตถาติ ปุญญา “สมาปตติวุญญิตสส มหาภคสप्तเถรสส ปิณฑปาตั ทสสามาติ คตมทา เทวาติ.

“ทินโน ปน โวติ.

“คณฺหิตุ น อิจจตีติ.

“กั กเถสิตี.

“ทคคตานิ สงคหัง จริสสามิตี อาห เทวาติ.

“ตุมเห เกนากาเรณ คตวาติ.

“อิมินาว เทวาติ.

[ท้าวสักกะแปลงตัว ทำบุญแก่พระเถระ]

สกโก “ตุมหาทีสิโย เถรสส ปิณฑปาตั กั ทสสนตีติ สยั ทาตุกาโม หุตวา ชราชินฺโณ มหฺลลโก ขณฺททนฺโต ปลิตเกโส โอบคคสรโร มหฺลลกตฺนตฺวาโย หุตวา สุขุมปิ เทวธีตรั ตถารูปเมว มหฺลลิกั กตฺวา เอกัง เปสการวีถิ มาเปตฺวา ตนฺตํ ปสาเรนฺโต อจจ.

เถโรปิ “ทคคตานิ สงคหัง จริสสามิตี นคราภิมุโข คจจนฺโต พหินฺคเร เอว ตั วีถิ ทิสฺวา โอลเณนฺโต เทว ชเน อทฺทส.

ตสมิ์ ขณฺ สกโก ตนฺตํ ปสาเรติม สุขาดา ตสรุ วุญฺญติ.

๑ มหาภคสप्तเถรปิณฑปาตทานวตถุ - อิติ สัพพตถ ทิสฺสตี.

เถโร จินตสิ “อิมะ มหาลลกาเลปิ กम्मํ กโรนติ, อิมัสมี นคเร อิมะหิ ทุคคตโร นตถิ มถญเญ,
อิมะหิ ทินนํ อุพุงกมตตมปิ คเหตุวา อิมัสสํ สงคหํ กริสสามิติ.

โส เตสํ เคหาภิมุโขว อโหสิ.

สภโก ตํ อากจฉนตํ ทิสวา สุขํ อาห “ภทเท มยหํ อโยโย อิตโต อากจฉติ, ตํ อปสสนตี วิย หุตวา นิสิต,
ขณน นํ วญเจตวา ปิณฑพาทํ ทสสามาติ.

เถโร อากนตวา เคททวาระ อญฐาสิ.

เตปิ อปสสนตา วิย อตตโน กम्मเมว กโรนตา โถกํ อากมีสุ.

อล สภโก “เคททวาระ เอโก เถโร วิย สุตโต, อุปธาระหิ ตาวาติ อาห.

“คนตวา อุปธาระถ สามิติ.

โส เคหา นิกขมิตวา เถโร ปญจปติญฐิติน วนทิตวา อุโภหิ ทตเถหิ ชนุนุگانิ โอลมพิตวา นิตถุนนโต อญฐาย
“กตตเถโร นุ โข อโยโยติ โถกํ ออสภกิตวา “อกขินี เม รุมายนตีติ วตวา นลาญเญ ทตถํ ฐเปตวา อุทธํ อโโลเกตวา
“อโห ทุกขํ, อโยโย โน มหาภคสप्तเถโร จิสสํ เม กุฎิทวารํ อากโต, อตถิ นุ โข กิถจิ เคเหตุ อาห.

สุชาตา โถกํ อากุลา วิย หุตวา “อตถิ สามิติ ปญจจัน อทาสิ.

สภโก “ภนเต ‘ลुขํ วา ปณิตํ วาติ อจินเตตวา สงคหํ โน กโรธาทิ ปตตํ คณหิ.

เถโร “เอเตหิ ทินนํ สากํ วา โหตุ กุณทกมญฐิตี วา, สงคหํ เนสํ กริสสามิติ ปตตํ อทาสิ.

โส อนโตเคหํ ปวิสิตวา ฆฏิโหนน นาม ฆฏิโต อุทธริตวา ปตตํ ปุเรตวา เถรสส ทตเถ ฐเปสิ.

โส อโหสิ ปิณฑพาทโต อนกสุปปพยญชโน สกลราชคหนครํ คนธเนน อชโฆตถริ.

[ทำวสัฏกะตรัสบอกความจริงแก่พระเถระ]

ตทา เถโร จินตสิ “อโย ปุริโส อปเปสภโข, ปิณฑพาทโต มหะสภโข สภกสส โภชนสทธิโส, โโก นุ โข เอโสติ.

อล นํ “สภโกติ ญตวา อาห “ภาริยํ เต กम्मํ กตํ ทุคคตานิ สมปตตี วิลุมปนเตน,
อชช มยหํ ทานํ ทตวา โภจิเวท ทุคคโต เสนาปติญฐานํ วา เสญญิตญฐานํ วา ลภยยาติ.

“มยา ทุคคตโร นตถิ ภนเตติ.

“กัการณา ตवं ทุคคโต เทวโลเก รชชสิริ อุนภวานโตติ.

“ภนเต เอวนนาเมตํ, มยา ปน อนุปปนเน พุทเธ, กลยาณกम्मํ กตํ,
พุทธรูปปาเท วตตมาเน, กลยาณกम्मํ กตวา ‘จุฬารทเทวปุตโต มหารทเทวปุตโต อนกภณณเทวปุตโตติ อิมะ ตโย
สมานเทวปุตตา มม อาสนนญฐาเน นิพพตตา, มยา เตชวณตตรา,

อหณทิตี เตสสุ เทวปุตเตสสุ ‘นภขตตัง กิฬิสสามาตี ปริจจาริกาโย คเหตวา อนตรวีถิ โอตินณเสสุ ปลายิตวา เคฬั ปวิสामी, เตสสั ทิ สรริโรโต เตโซ มม สรริโรโตถรติ, มม สรริโรโต เตโซ เตสสั สรริโร น โอตถรติ, โก มยา ทุคคตโตร ภาณเตติ.

“เอวั สนนเตปี, อีโต ปญญาย มยหัง มา เอวั วญเจตวา ทานัง อทาสีตี.

“วญเจตวา ตุมหากัง ทาเน ทินเน, มยหัง กุสลัง อตถิ นตถิตี.

“อตถิ อาวุโสตี.

“เอวั สนนเต, กุสลกมมกรณัง นาม มยหัง ภาโร ภาณเตติ.

โส เอวั วตวา เถโร วนทิตวา สุขัง อาทาย เถโร ปทกขิณัง กตวา เวหาสั อพุกคณตวา

“อโห ทานัง ปรมทานัง กสสเป สุปติญญิตนุตติ

อุทานัง อุทานะสิ.

[มหาภคสสปรเถรทานสูตร^๑]

เตน วุตตัง^๒ “เอกั สมัยั ภาควา ราชคเห วิหรติ เวฬุเวเน กลนทกนิวาเป.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหาภคสสโป ปิปลลิกุหายั วิหรติ สตตทาหัง เอกปลลลงเกน นิสินโน โหติ^๓ อญญตรั สماعيلี สสมาปชชิตวา. อถโฆ อายสฺมา มหาภคสสโป ตสส สตตทาหสส อจเจเนน ตมหา สماعيلีหา วุญญาสี.

อถโฆ อายสมโต มหาภคสสปลส ตมหา สماعيلีหา วุญญิตสส เอตทโหสิ ‘ยณฺณนาหัง ราชคหัง ปิณฑทาย ปวิเสยยนตี.

เตน โข ปน สมเยน ปญจมตตานิ เทวตาสตานิ อุตฺตูกัง อาปนฺนานิ โหนติ อายสมโต มหาภคสสปลส ปิณฑพาทปปฏิลาภาย.

อถโฆ อายสฺมา มหาภคสสโป ตานิ ปญจมตตานิ เทวตาสตานิ ปฏิกฺขิปิตวา ปุพฺพณฺนสมัยั นิวาเสตวา ปตตจิวรมาทาย ราชคหัง ปิณฑทาย ปาวีสิ.

เตน โข ปน สมเยน สกโก เทวานมินโท อายสมโต มหาภคสสปลส ปิณฑพาทั ทาทูกาโม โหติ, เปสการกวรรณัง อภินิมมินิตวา ตนตัง วายมาโน^๔

สุชาตา อสุรกถญา ตสรัง วุญฺเฑตี.^๕

อถโฆ อายสฺมา มหาภคสสโป^๖ เยน สกกสส เทวานมินทสส นิเวสนัง เตนุปลสงกมิ

๑ พุ. อุ. ๒๕/๑๑๔.

๒ พุ. อุ. ๒๕/๑๑๔.

๓ ปาลียั โหติสทโท นตถิ.

๔ วินาติ -อิตี ทิสฺสตี.

๕ ปุเรตี -อิตี.

๖ เอตถนตเร จ ราชคเห สปรทานัง ปิณฑทาย จรมาโน -อิตี.

อททสา โข สกโก เทวานมินโท อายสมนตฺ มหากัสสปิ ทูโรโต ว อากจจนตฺ ทิสวา^๑ ฆรา นิกขมิตวา ปจฺจุกคนฺตวา
หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา ฆรํ ปวิสิตฺวา ฆฺมิโหนิ^๒ อุทฺธริตฺวา ปตฺตํ ปุเรตฺวา อายสมโต มหากัสสปสฺส อทาสิ.

โส อโหสิ ปิณฑปาโต อนกฺสุโป อนกพฺยณฺชน.

อถฺโข อายสมโต มหากัสสปสฺส เอตทโหสิ “โก นฺุ โข อโย สโต ยสฺสายํ เอวรูปุ อิทฺธานุภาโวติ.

อถฺโข อายสมโต มหากัสสปสฺส เอตทโหสิ “สกโก โข” อโย เทวานมินโทติ.

วิทิตฺวา^๔ สกุกํ เทวานมินทํ เอตทโวจ “กตํ โข เต อิทํ โกสิย, มา ปุนปิ เอวรูปมกาสิตี.

“อมฺหากปิ ภาเนเต กสฺสป ปุณฺณตฺถโ^๕, อมฺหากปิ ปุณฺณน กรณียนฺติ.

อถฺโข สกโก เทวานมินโท อายสมนตฺ มหากัสสปิ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขินิํ กตฺวา เวหาสํ อพฺกคนฺตวา
อากาเส อนฺตลิกฺเข ติกฺขตฺตํ อุทานํ อุทานสิ

“อโห ทานํ ปรมทานํ	กสฺสเป สุปฺติภูจฺจิตํ
อโห ทานํ ปรมทานํ	กสฺสเป สุปฺติภูจฺจิตํ
อโห ทานํ ปรมทานํ	กสฺสเป สุปฺติภูจฺจิตนฺติ.”

ภควา วิหารเฐ จฺจิวโต เอว ตสฺส สทฺทํ สุตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา

“ปสฺสเถ ภิกฺขเว สกุกํ เทวานมินทํ อุทานํ อุทานตฺวา อากาเสน คจฺจนฺตนฺติ อาห.

“กิํ ปน เตน กตํ ภาเนตฺติ.

“วญฺเจตฺวา เตน มยํ ปุตฺตสฺส กสฺสปสฺส ปิณฑปาโต ทินฺโน, ตํ ทตฺวา ตฺถุจฺจมานโส อุทานํ อุทานนฺโต คจฺจตฺติ.

“เถรสฺส ปิณฑปาตํ ทาตฺตํ วญฺจตฺติ กถนฺเตน ภาเนเต ญฺาตฺนฺติ.

“ภิกฺขเว มม ปุตฺตสทิสนฺนาม ปิณฑปาติกํ เทวาปิ มนุสฺสาปิ ปิทยนฺตฺติ วตฺวา สยํปิ อุทานํ อุทานสิ.

สุตฺเต ปน เอตฺตกเมว อากตํ “อสฺโสสิ โข ภควา ทิพฺพาย โสตราตฺยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย สกฺกสฺส เทวานมินทสฺส
เวหาสํ อพฺกคนฺตวา อากาเส อนฺตลิกฺเข ติกฺขตฺตํ อุทานํ อุทานนฺตสฺส

“อโห ทานํ ปรมทานํ	กสฺสเป สุปฺติภูจฺจิตํ
อโห ทานํ ปรมทานํ	กสฺสเป สุปฺติภูจฺจิตนฺติ.

๑ ทิสวาน -อติ.

๒ ฆฺมิยา โหนิ -อติ ทิสฺสตี.

๓ สกโก นฺุ โข -อติ.สกโก นฺุ โข -อติ.

๔ อติ วิทิตฺวา -อติ.

๕ ปุณฺณน อตฺถโ -อติ. ญ. ว.

๖ อิม วิสมสมปาทา น ทิสฺสนฺติ. ญ. ว.

อภโฆ ภควา เอตมตถุ วิทิตวา ตาย เวลายมิ อิมิ อุทานิ อุทานเนสิ

“ปิณฑปาติกสส ภิกขุโน
อตตภรตสส อนนญโปสิโน
เทวา ปิณฑนติ ตาทิโน
อุปสันตสส สทา สติมโตติ.

อิมญจ อุทานิ อุทานเนตวา “ภิกขเว สกโก เทวานมินุโท มม ปุตตสส สีลคนฺธเน อาคนฺตวา ปิณฑปาตํ อทาสีติ วตฺวา
อิมิ คากมาห

“อปปมตฺโต อยิ คนฺโธ ยวายิ ตครจฺนฺหนิ
โย จ สีลวตฺ คนฺโธ วาติ เทเวสุ อุตฺตโมติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อปปมตฺโตติ ปรีตตปฺปมาโณ.

“โย จ สีลวตฺนติ โย ปน สีลวตฺนํ สีลคนฺโธ โส ตครเว วिय โลหิตจฺนฺทเน วिय จ ปรีตตโก น โหติ
อติวिय อุฬาริ วิปฺวาริโต เตเนว การณฺน วาติ เทเวสุ อุตฺตโม วโร เสฏฺฐิ หุตฺวา เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ สพฺพตฺถกเมว วาติ
โอตฺถรณฺโต คจฺจตีติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาหิณี ปตฺตา.

เทสนา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ชาตฺตาติ.

มหาภัสสปเถรปิณฑปาตทานวตถุ.

---

๑๑. โคธิตถะเถรปรินิพพานวตถุ.

“เตสํ สมปนฺนสีลานนฺติ อิมํ ฌมฺมเทสํ สตถา ราชคหํ อุปนิสฺสาย เวพฺพเวเน วิหรนฺโต โคธิตถะเถรสฺส ปรินิพพานํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระเถระคิดฆ่าตน เพราะเสื่อมจากฌาน]

โส ติ อายสฺมา อีสึคฺคิปลสฺเส กาลสิลาญํ วิหรนฺโต อุปปมฺตโต อาตานิ ปหิตตโต สามายิกํ เจโตวิมุตฺตี ฝุสิตฺวา
เอกสฺส อนุสายิกสฺส โรคสฺส วเสน ตโต ปริหาเย.

โส ทุตฺตมปี ตุตฺตมปี ฉกฺขตฺตํ ฌานํ นิพพตฺเตตฺวา ปริทึโน สตตฺตเม วาเร อุปฺปาเทตฺวา จินฺตสิ
“อหํ ฉกฺขตฺตํ ฌานา ปริทึโน, ปริทึนชฺฌมานสฺส โข ปน อนฺนิตา คติ, อิทาเนว สตถํ อหริสฺสามีติ
เกโสโรปนสฺตถํ คเหตุวา คลนาลี ฉินฺทิตฺตํ มณฺจเก นิปฺชชฺชิตฺวา.

[มารทูลให้พระศาสดาทรงทราบ]

มาโร ตสฺส จิตฺตํ ญุตฺวา “อโย ภิกฺขุ สตถํ อหริตฺตกาโม, สตถํ อหริตฺตกาโม โข ปน ชีวเต นิรเปกฺขา โหนฺติ,
เต วิสฺสสนํ ปฏฺฐเปตฺวา อรหตฺตปิ ปาปฺพนฺติ, สจฺหา เอตํ วาเรสฺสามิ, น เม วจฺนํ กริสฺสติ, สตถารํ วาราเปสฺสามีติ
อณฺญาตกเวเสน สตถารํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมาห

“มหาวิร มหาปุณฺณ	อิทธิยา ยสฺสา ชล
สพฺพเวรภยาตีต	ปาเท วนทามิ จกฺขุม.
สาวโก เต มหาวิร	มรณํ มรณาภิภู
อากฺขติ เจตฺยติ	ตํ นิเสธ ชุตินฺธร.
กถํ ติ ภควา ตฺยหํ	สาวโก สาสเน รโต
อุปฺปตฺตมานโส เสโ	กาลํ กยิรา ชเนสฺสุตาตี.”

[มารแสวงหาวิญญานของพระโคธิตถะ]

ตสฺมี ขณฺเณ เถเรณ สตถํ อหริตฺตํ โหติ.

สตถา “มาโร อยฺนติ วิทิตฺวา อิมํ คากฺขมาห

“เอวํ ติ อธิรา กุพฺพนฺติ	นาวกฺขนฺติ ชีวิตํ
สมฺมุตฺตํ ตณฺหํ อพฺพยุห	โคธิตถะ ปรินิพฺพุตฺตี.

อถโย ภควา สมพฺพุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธี เถรสฺส สตถํ อหริตฺตวา นิปนฺนญฺฐานํ อคฺมาสิ.

ตสฺมี ขณฺเณ มาโร ปาปิมา “กตฺถ น โข อิมสฺส ปฏฺฐิสฺสนธิวิญฺญาณํ ปตฺติญฺจิตฺตํ ฐมฺราสิ วิย ติมิรปุณฺณโช วิย จ หุตฺวา
สพฺพทิสฺสาสุ เถรสฺส วิญฺญาณํ สมฺนเวสตี.”

เทศนา มหาชนสูส สาทถิกา ซาดาดิ.

โคธิตถะปรินิพพานวัตถุ.

---

๑๒. ครหทินนวดถุ.

“ยถา สงการชานสมินติ อิมั ฌมมเทศนั สตถา เขตวเน วิหรนโต ครหทินนั นาม นิคคณฐสาวกั อารพก กเถสิ.

[เป็นสหayingัน แต่เลื่อมใสวัตรไม่ตรงกัน]

สาวตถิยั ทิ สิริคุตโต จ ครหทินโน จ เทว สหายกา อเหตุ.

เตสุ สิริคุตโต อุปาสโก. ครหทินโน นิคคณฐสาวโก.

ตัง นิคคณฐา อภิกขณั เอวั วทนติ “ตว สหายกั สิริคุตตัง ‘กั ตวั สมณั โคตมัม อุปสงกมสิ, ตสส สนตเถ กั ลภิสสสิตี วตวา ยถา อมเห อุปสงกมิตวา อมหากั เทยยธมมัม ทสสตี, กั เอวั โววิทุงั น วภูฏตีตี.

ครหทินโน เตสั วจัน สุตวา อภิกขณั คนตวา ฐิตนินนินนฐานาทีสุ สิริคุตตัง เอวั วเทสิ

“สมม กิเนเต สมณน โคตเมน ตัง อุปสงกมิตวา กั ลภิสสสิ, กิเนเต มม อยเย อุปสงกมิตวา เตสั ทานัง ทาทุงั น วภูฏตีตี.

สิริคุตโต ตสส กถั สุตวาปี พหุทิวเส ตุนทึ หุตวา นิพพิชชิตวา เอกทิวสั

“สมม ตวั อภิกขณั อาคนตวา มั ฐิตนินนินนฐานาทีสุ เอวั วเทสิ ‘สมณั โคตมัม อุปสงกมิตวา กั ลภิสสสิ,

มม อยเย อุปสงกมิตวา เตสั ทานัง เทหิตี, กเถทึ ตาว เม, ตว อยยา กั ชานนตีตี.

“อโห สามิ, มา เอวั วทึ, มม อยยานั อญญานนนาม นตถิ, สพพั อตีตานาคตปจจุปนนั, สพพั กายวจิมโนกมมัม,

‘อิทัง ภวิสสตี อิทัง น ภวิสสตีตี สพพั ภพพาภพพัง ชานนตีตี.

“ชานนตีตี วเทสิตี.

“อาม วเทมีตี.

“ยทึ เอวั, ภาริยนเต กถั เอตตัง กาลัม มยหึ เอตมตถั อนาจิกขนเตน, อชช มยา อยยานั ญานานุกาโว ญาโต,

คจจ สมม, อยเย มม วจเนน นินนเตหิตี.

โส นิคคณฐานั สนตัง คนตวา เต วทนิตวา “มยหึ สหายโก สิริคุตโต สวาทนาย ตุมเห นินนเตตีตี อาท.

“สิริคุตเตน สามัง ตวั วุตโตตี.

“อาม อยยาตี.

เต ภูฏตฐา หุตวา

“นิปพนนั โน กิจจัง, สิริคุตตสส อมเหตุ ปสนนกาลโต ปญญา ย กา นาม สมปตติ อมหากัง น ภวิสสตีตี วทีสุ.

สิริคุตตสสาปี มหนตัง นิเวสนั.

[สิริคุตเตรียมร์บรองนิครนถ์]

โส ตสมี ทวินนุ เคหานัน อนนตเร อุภโต ทีฆ อวาวัญ ขนาเปตวา कुถललसस पुरापेलि,
พหิอวาวัญ ทวีสุ ปริยनเตสุ ขานุก โภฏฐาเปตวา เตสุ รชชโย พนธาเปตวา
อาसनान् उप्रिमपाते अवानुसस प्रिमपससे रुपापेतวา पञ्चिमपाते रचชुकेसु रुपापेलि
“เอว นิสินนกาเลเยว อวิสิรา ปตีสสนตตี มณญมาโน
ยถา อวาโณ น ปณญายติ เอว อาसनान् อุปริ ปञ्चदरणानि ทาเปลิ,
มहनตมहनตา จาญโย โธวาเปตวา กทलिपण्णेहि ज पीलितिकाहि ज मुखानि पनथापेतवा
ता तुज्जा एव केहसस पञ्चाभाके पथियाकुभत्तसित्तसपिधानित्पुवज्जुณ मग्गिता गत्वा रुपापेलि.

ครรหทินโน ปาโตว ตสส ชร์ เวเคน คนตวา “ออยยานัน สกกาโร สชชิตตี ปุจฉิ.

“อาม สมม สชชิตตี.

“กห ปเนโสติ.

“เอตาสู เอตตกาสุ จาญีสู ยาคู, เอตตกาสุ ภตต์, เอตตกาสุ สปิधानิต्पुวาทีणि, อาसनानि ปณญุตตานีติ.

โส “สาธูตี วตวา คโต.

ตสส คตกาเล ปณจस्ता นิคคณฐา อาคมีสุ.

สิริคุตโต เคหา นิกขมิตวา ปณจปปติฏฐิตน นิคคณฐे वनधित्वा तेसु प्रुतो अणुचलि पककथे णित्वा जिनेत्ति
“ตุเมहे गिर ओत्तितातिगेहं सपुष्पं चानाण, एव तुमहाकं उपगुणाकेन मय्हं गहितं,
सजे सपुष्पं तुमहे चानाण, मय्हं केहं मा पविस्स, मम केहं पविग्गुणानं, हि वो नेव यาคु ओत्ति, न गत्तवाทีणि,
सजे ओचानित्वा पविस्सिस्स, कुठअववण्णु वो पातेत्तवा पोणेषसामिति

เอว जिनेत्तวา पुरिसान् สลญญ อทาสิ “เอเตส นิสินนกาวิ ญตวา ปञ्चिमपससे रुตวา อาसनान् उपริ ปञ्चदरणानि อปเนยยาถ,
มา ตานि อสุจินา มग्गियีสูติ.

อถ นิคคณฐे “อิต เอถ गणतेति आह.

นิคคณฐา पविस्सित्वा पत्तरितासनेसु निसीत्तुं आरगिसु.

อถ ने मनुस्सा वทีसु “आकमेठ गणते, मा त्वा निसीत्ताति.

“กัการणाति.

“อมहाकं केहं पविग्गुणानं ออยยานัน वत्तं ญตวา निसीत्तुं वग्गुत्ति.

“กั กาคุ वग्गुत्ति आवุโสति.

“อत्तโน อत्तโน पत्तदासनमुलेसु रुตวา सपुเพहि ऐकपपहारेनेव निसीत्तुं वग्गुत्ति.

อิท กิร โส “เอกสมิ อวาภา ปติเต, มา อวเสสา นิสีทิสูติ กาเรสิ.

เต “สาธูติ วตวา “อิเมทิ กลิตกถ อมเหทิ กาคุ ฎฎฐิตีติ จินตยีส.

[พวกนิครนถคหลุมคถ]

อล สพเพ อตตโน อตตโน ปตตาสนมุเล ปฎิปาฎิยา อฎฐีส.

อล เน “ภนเต ขิปปี เอกปปหาเรเนว นิสีทธาติ วตวา เตส นิสีทนภาว ญตวา อาสนนान อูปริ ปจจตถรณานิ นีหริส.

นิกคณฐา เอกปปหาเรเนว นิสินนา.

รชชุน อูปริ ฐูปตา อาสนปาทา ฎฎฐา.

นิกคณฐา อวสิรา อวาภา ปตีส.

สิริคุตโต, เตส ปติเตส, ทวาร ปิทธิตวา อุตติณณุตติณณ “อติทานาคตปจจุปปนนิ กสมา น ชานาธาติ
ทณเททิ โปถาเปตวา “เอตตก เอเตส ฎฎฐิสตติติ ทวาร วิวราเปสิ.

เต นิกขมิตวา ปลาถิตุ อารภิส.

คณนคเค ปน เตส สุธาปริกมมกถ ฎฎฐี ปิจฉิล การาเปสิ.

เต ตตถ อสณฐูทิตวา ปติเต ปติเต ปุน โปถาเปตวา “อล เอตตก ตุมหากนติ อุยโยเชสิ.

เต “นาสิตมหา ตยา, นาสิตมหา ตยาติ กนทนต์วา อูฎฎฐากสส เคททวาร อคมส.

[ครหทินพองสิริคุตแต่พระราช]

ครหทินโน เตส ต วิปปการ ทิสวา กุทโธ “นาสิตมहि สิริคุตเตน,
หตถ ปสาเรตวา วนทนต์วาน ฉ เทวโลเก ยถารุจिया ทาตุ สมตเถ นาม ปุณญุกเขตตฎฎเต มม อยเย โปถาเปตวา พยสน ปาเปสิติ
ราชกุล คนต์วา ตสส กหาปณสสส ทณท กारेสิ.

อลสส ราชา สาสน เปเสสิ.

โส คนต์วา ราชาน วนทิตวา “เทว อูปริกขิตวา ทณท คณทิสสส, มา อนูปริกขิตวาติ อาท.

“อูปริกขิตวา คณทิสสามิติ.

“สาธู เทว เตนहि คณหาหิติ.

“เตนहि ภาณหิติ.

“เทว มยหํ สหายโก นิคคณฐสาวโก มํ อุปสงกมิตวา จิตฺตนิสินนฏฐานาทีสุ อภินทํ เอวํ วเทสิ
‘สมม กิณฑเต สมณเณ โคตเมณ ตํ อุปสงกมิตวา ก็ ลภิสสตีติ อิทํ อาที กตวา สิริคุตโต สพพํ ตํ ปวตตี อาโรเจตวา
“เทว สเจ อิมสมึ การเณ ทณทํ คเหตุํ ยุตฺตํ, คณทภาติ.

ราชา ครหทินนํ โอลเเกตวา “สจจํ กิร เต เอวํ วุตตนติ อาท.

“สจจํ เทวาติ.

“ตวํ เอตตกมปิ อชานนเต ‘สตถาโรติ คเหตุวา วิจรณโต ‘สพพํ ชานนตีติ ก็การณา ตถาคตสาวกสส กเถสิ?
ตยา आरोปีตทณโท ตยหเมว โหตุติ.

เอวํ เสวว ทณทํ ปาปีโต.

ตสเสว กุลุปกา โปเถตวา นีหญา.

[ครหทินเตรียมแก้แค้นสิริคุต]

โส ตํ กุขมิตวา ตโต ปญญา อชตมมาสมตตํ สิริคุตเตน สทธี อกเถตวา จินเตสิ “เอวํ วิจริตุมยหํ อยุตฺตํ”,
เอตสส กุลุปกานปี มยา พยสนํ กาคุํ วฏฐตีติ สิริคุตตํ อุปสงกมิตวา อาท “สหาย สิริคุตตาติ.

“ก็ สมมาติ.

“ญาตีสุหชชานํ นาม กลโหปี โหติ วิวาโทปี, ตวํ กิณจि น กเถสิ, กสมา เอวํ กโรสีติ.

“สมม ตว มยา สทธี อกถนโต น กเถมิ; ยํ กตํ, กตเมว ตํ; น มยํ เมตตี กิณฑิสสามาติ.

ตโต ปญญา อโภปี เอกญฐาเน ติฏฐนติ นิสินนตี.

อเถกทิวสํ สิริคุตโต ครหทินนํ อาท “กิณฑเต นิคคณฐเอหิ? เต อุปสงกมิตวา ก็ ลภิสสตี?

มม สตถารํ อุปสงกมิตุํ วา อชยานํ ทานํ ทาคุํ วา กิณฑเต น วฏฐตีติ.

โสปี เอตเมว ปจจาสีสตี, เตนสส กณทวณญฐาเน นเชน วิเลชิตํ วิย อโหสิ.

โสปี สิริคุตตํ “ตว สตถา ก็ ชานาตีติ ปุจฉิ.

“อมโภา มา เอวํ วท, สตถุ เม อชานิตพพํ นาม นตถิ, อตีตาทีเกทํ สพพํ ชานาติ, โสฬสหากาเรหิ สตถานํ จิตตํ ปริจฉินทตีติ.

“เอวํ น ชานามิ, กสมา มยหํ เอตตกํ กาลํ น กเถสิ, เตนหิ คจฉ, สตถารํ สวาตนาย นิมนเตหิ โภเชสสามิ,
ปถจหิ ภิกขุสเตหิ สทธี มม ภิกขํ คณทิตุํ วเทหิตี.

สิริคุตโต สตถารํ อุปสงกมิตวา วณทิตวา เอวมาท “ภนเต มม สหายโก ครหทินนํ ตุมเห นิมนตาเปติ,
ปถจหิ กิร ภิกขุสเตหิ สทธี เสว ตสส ภิกขํ คณทถ, ปุริมทิวเส โข ปน ตสส กุลุปกานํ มยา อิทํ นาม กตํ,

มยา กตสส ปฏิภกรณปี น ชานามิ, ตุมหากํ สุทฺธจิตเตน ภิกฺขํ ทาทุกามตปี น ชานามิ,
อวชเชตฺวา, ยุตฺตยเจ อธิวาสเถ; โน เจ, มา อธิวาสยิตถาติ.

สตถา “กีนุ โข โส อมหากํ ทาทุกาโมติ อวชเชตฺวา อทฺทส

“ทฺวินนํ เคหานํ อนฺตเร มหนตํ อวาวุํ ชนาเปตฺวา อสตีตสภุมตตานิ ชทฺิรทารุณี อหฺราเปตฺวา ปุเรตฺวา อคฺคิ ทตฺวา
อมเห องฺการอวาวุเฏ ปาเตตฺวา นิคฺคณฺหิตุกาโมติ

ปุณ อวชเชสิ “กีนุ โข ตตถ คตฺปปจฺจยา อตฺถิ อตฺถิ นตฺถิตี ตโต อิทํ อทฺทส “อหํ องฺการอวาวุเฏ ปาท์ ปสาเรสฺสามิ,
ตํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ฐปิตกิลยชํ อนฺตรธาอิสฺสติ, องฺการกาสุํ ภินฺทิตฺวา จกฺกมตฺตํ มหาปทุมํ อุกฺกุหฺสิสฺสติ,
อถาหํ ปทุมกณฺณิกํ อุกฺกมณฺโถ คนฺตฺวา อาสเน นิสีทิสฺสามิ, ปฺยจสตาปี ภิกฺขู เตถว คนฺตฺวา นิสีทิสฺสนฺติ,
มหาชโน สนฺนิปติสฺสติ, อหํ ตสฺมี สมากเม ทฺวีหิ คาถาหิ อญฺโฆนํ กริสฺสามิ,
อญฺโฆนาปริโยसानเ จตฺราสีตียา ปาณสทฺสสานํ ชมมาภิสฺมโย ภวิสฺสติ, สิริคุตฺโต จ ครหทินโน จ โสตาปนฺนา ภวิสฺสนฺติ,
อตฺตโน ชนฺราสี สาสเน วิภิกฺริสฺสนฺติ, อิมํ กุลฺปุตฺตํ นิสฺสาย มยา คนฺตํ วัณฺณตฺตีติ ภิกฺขํ อธิวาสเสิ.

สิริคุตฺโต สตถ อธิวาสนํ วิทิตฺวา ครหทินนสฺส อโรเจตฺวา “โลกเชฏฺฐสฺส สกฺกาโร กโรหิตี อห.

[ครหทินเตรียมรับพระศาสดา]

ครหทินโน “อิทานิสฺส กตฺตพฺพยุตฺตกํ ชานิสฺสามีติ ทฺวินนํ เคหานํ อนฺตเร มหนตํ อวาวุํ ชนาเปตฺวา
อสตีตสภุณิ^๑ ชทฺิรทารุณี อหฺราเปตฺวา^๒ อคฺคิ ทตฺวา สพฺพรตฺตี ฐมาเปตฺวา ชทฺิรชฺคาราสิ การเตตฺวา
อวาวุมตฺถเก รุกฺขปฺทรานิ ฐเปตฺวา กิลยเชน ปฏิจฺฉาเทตฺวา โคมเยน ลิมปาเปตฺวา เอเกน ปสฺเสน ทฺุพฺพลทฺณทเก อตฺถริตฺวา
คมนมคฺคํ การเสิ

“เอวํ อุกฺกนตฺกนตฺกาเล ทฺณทเกสุ ภคฺเคสุ, ปรีวตฺติตฺวา องฺการกาสุยํ ปตฺิสฺสนฺตฺตี มณฺญมาโน เคหปจฺฉาภาเค สิริคุตฺเตน ฐปิตฺ
ตฺนียาเมเนว จาฏฺิโย ฐปาเปสิ อาสนานิปี เตถว ปฺยญาเปสิ.

สิริคุตฺโต ปาโถว ตสฺส เคหํ คนฺตฺวา “กโถ เต สมฺม สกฺกาโรติ อห.

“อาม สมฺมาติ.

“กหํ ปเนโสติ.

“เอหิ ปสฺสามาติ สพฺพํ สิริคุตฺเตน ทสฺสิตฺนียาเมเนว ทสฺเสสิ.

สิริคุตฺโต “สาธุ สมฺมาติ อห.

มหาชโน สนฺนิปติ.

มิจฺฉาทิฏฺฐิเกน หิ นิมนฺตฺเต สตฺถริ มหนฺโต สนฺนิปาโถ โหติ.

---

๑ สี. ย. อสตีตสภุมตตานิ.

๒ สี. ย. เอตถนฺตเร ปุเรตฺวา -อติ อตฺถิ.

มิจฉาปฏิญญาปิ “สมณสส โคตมสส วิปการัง ปสสิสสามาติ สนนิปตฺนติ.

สมมาปฏิญญาปิ “อชฺช สตถา มหาธมฺมเทสนํ เทเสสฺสตี พุทฺธวีสยํ พุทฺธลีฬหํ อุประาเรสสามาติ สนนิปตฺนติ.

ปุนทิวเส สตถา ปณฺจหิ ภิกฺขุสฺสเทหิ สหฺธี ครหทินนสฺส เคหทวารํ อคฺมาสิ.

โส เคหา นิกฺขมิตฺวา ปณฺจปติญฺจฺจิตฺเตน วณฺทิตฺวา ปุรโต อณฺชลี ปคฺคยห ฐิตฺวา จินฺเตสิ

“ภนฺเต ‘ตุมฺเห กิร อตีตาภิเภา สพฺพํ ชานาถ, สตฺตานํ โสฬสหาการะหิ จิตฺตํ ปริจฺจณฺทถาติ เอวํ ตุมฺหากํ อุประาฐฺฐาเกน มยฺหํ กถิตํ, สเจ ชานาถ’, มยฺหํ เคหํ มา ปวิสส; ปวิญฺจฺจฺจํ หิ โว, เนว ยาคู อตฺถิ, น ภตฺตาทีนํ, สพฺเพ โข ปน ตุมฺเห องฺการกาสุยํ ปาเตตฺวา นิคฺคณฺหิสสามีติ

เอวํ จินฺเตตฺวา สตฺถุ ปตฺตํ คเหตฺวา “อิโต เอตฺถ ภควาติ วตฺวา

“ภนฺเต อมฺหากํ เคหํ อาคตฺวานํ วตฺตํ ญุตฺวา อาคนฺตุํ วมฺภูตฺตีติ อาห.

“กึ กาคํ วมฺภูตฺตี อาวุโสติ.

“เอเกกสฺส ปวิสิตฺวา ปุรโต คนฺตฺวา นิสินฺนกาเล ปจฺฉา อณฺเฌน อาคนฺตุํ วมฺภูตฺตีติ.

เอวํ กิรสฺส อโหสิ “ปุรโต คจฺฉนฺตํ องฺการกาสุยํ ปตฺตํ ทิสฺวา อวเสสา นาคจฺฉิสฺสนฺติ, เอเกกเมว ปาเตตฺวา นิคฺคณฺหิสสามีติ.

สตถา “สาธฺฐติ วตฺวา เอกโก ว ปาวิสสิ.

ครหทินโน องฺการกาสุํ ปตฺวา อปสฺสกิตฺวา ฐิตฺวา “ปุรโต ยถ ภนฺเตติ อาห.

[ครหทินเลื่อมใสพระพุทเจ้า]

อล สตถา องฺการกาสุมตฺถเก ปาหํ ปสาเรสิ, กิลฺยชฺชํ อนุตฺตรายิ, องฺการกาสุํ ภินฺทิตฺวา จกฺกมตฺตานิ ปทุมานิ อุฏฺฐุหึสุ.

สตถา ปทุมกณฺณิกา อกฺกมฺนโต คนฺตฺวา ปณฺญตฺตพฺพธาสนเน นิสึหิ.

ภิกฺขุปี ตเถว คนฺตฺวา อาสนเน นิสึหึสุ.

ครหทินนสฺส กายโต ทาโห อุฏฺฐุหิ.

โส เวเคน คนฺตฺวา สิริคฺคตฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา “สามิ ตาณํ เม โหหิติ อาห.

“กิเมตฺนติ.

“ปณฺจณฺนํ ภิกฺขุสฺสตาณํ เคเห ยาคู วา ภตฺตาทีนํ วา นตฺถิ, กึ นฺุ โข กโรมฺมีติ.

“กึ ปน ตยา กตฺนติ.

“อหฺ ทวินันฺ เคนานฺ อนุตฺเร มหนตฺ อวาวุํ องคารปุริ การเสี ‘ตตถ ปาเตตฺวา นิคคณฺทิสสามีติ,
อถ นํ ภินฺทิตฺวา มหาปทุมานี อญฺญุทิสฺสุ, สพฺเพ ปทุมกณฺณิกา อกฺกมิตฺวา คนฺตฺวา ปญฺญุตฺตาสเน นิสินฺนา, อิทานี กิ ภิโรมีติ.

“นनु ตฺวํ อิทาเนว มยฺหํ ‘เอตตฺกา จาญฺโง ยาคฺยา เอตตฺกา ภาตฺตาทีนฺนติ ทสเสสีติ.

“มุสา ตํ สามิ, ตฺวจฉว จาญฺโงติ.

“โหตุ, คจฉ, ตาสฺ จาญฺสิสุ ยาคฺยาทีนํ โอลเกหีติ.

ตํขณฺณญฺเวว เตน ยาสุ จาญฺสิสุ ยาคฺ วุตฺตา, ตา ยาคฺยา ปุริสุ, ยาสุ ภาตฺตาทีนํ วุตฺตานิ, ตา ภาตฺตาทีนํ ปริปฺญณฺว อหฺสิ.

ตํ สมฺปตฺตี ทิสฺวา ครหทินนสฺส สริริ ปิตฺปาโมชเชน ปุริตํ, จิตฺตํ ปสนนํ.

โส สกฺกจจํ พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริวิสิตฺวา กตฺมตฺตกิจฺจสฺส สตฺถุโน อนุโมทนํ การฺเตกาโม ปตฺตํ คณฺทิ.

[สัตว์ไม่รู้คุณพระศาสนา เพราะไร้ปัญญา]

สตฺถา อนุโมทนํ ภโรนฺโต “อิม สตฺตา ปญฺญาจฺกฺขุน อภาเวเนว มม สาวกานํ พุทฺธสาสนสฺส จ कुณฺ น ชานนฺติ,
ปญฺญาจฺกฺขุวิริทฺตา อนุธา นาม, ปญฺญวนฺโต สกฺกชฺกกา นามาติ วตฺวา อิมา คาคา อภาสิ

“ยถา สงฺการธานสมฺมิ	อุชฺฉิตสมฺมิ มหาปเถ
ปทุมํ ตตถ ชาเยถ	สุจิกฺขนธํ มโนรมํ
เอวํ สงฺการภูเตสุ	อนฺธภูเต ปุณฺชชเน
อติโรจติ ปญฺญา	สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโกติ.

[แก้อรณ]

ตตถ สงฺการธานสมฺมินฺติ สงฺการภูฐานสมฺมิ กจฺจวราสิมฺหีติ อตฺถโถ.

อุชฺฉิตสมฺมิ มหาปเถติ มหามคฺเค ฉชฺชิตสมฺมิ.

สุจิกฺขนธฺติ สุรภิกฺขนธํ.

มโนรมนฺติ มโน เอตถ รมตีติ มโนรมํ.

สงฺการภูเตสุติ สงฺการมิวภูเตสุ.

ปุณฺชชเนติ ปุณฺณํ กิเลสานํ ชนฺนโต เอวํลทฺธนาเม โลกิยมหาชเน.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยถา นาม มหาปเถ ฉชฺชิต สงฺการธานสมฺมิ อสุจิจฺเจจฺจปฺภิกฺกุเลปิ สุจิกฺขนธํ ปทุมํ ชาเยถ

ตํ ราชาชามหามตฺตาทีนํ มโนรมํ ปิยํ มนาปํ อฺุปริมตฺถเก ปติฏฺฐานารทเมว ภเวยฺย

เอวเมว สงฺการภูเตสุปิ ปุณฺชชเนสุ ชาเตสุ, นิปฺปญฺญสฺส มหาชนสฺส อจฺกชฺกสฺส อนุตฺเร นิพฺพตฺโตปิ

อตฺตโน ปญฺญาพฺเลน กาเมสุ อาทินนํ เนกขมฺเม จ อานิสฺสํ ทิสฺวา นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิตฺโต

ปพพชชามตเตนปี ตโต อุตตรี สีสสมาธิบุปถญา วิมุตติวิมุตติญาณทสสนานิ อารโเปตวาปี
สมมาสมพุทฐสาวโก ชีณาสโว ภิกขุ อนธฤเต ปุณฺณชเน อติกกมิตวา วิโรจติ โสภตีติ.

[ครหทินกับสิริคฺตบรรลุโสภาปตติผล]

เทสนาวสาเน จตุราสีติยา ปาณสทสสนานิ ฐมาภิสสมโย อโหสิ.

ครหทินโน จ สิริคฺตโต จ โสภาปตติผลํ ปาปุณฺณิสฺสุ.

เต สพฺพํ อตฺตโน ฐนํ พุทฺธสาสเน วิปฺปกิริสฺสุ.

สตถา อฏฺฐายาสนา วิหาริ อคมาสิ.

ภิกขุ สายณฺหสมเย ฐมฺมสภายํ ถลํ สมฺภูฏฺฐาเปสฺสุ

“อโห อจฺฉริยา พุทฺธคฺคณา นาม, ตถารูปํ นาม ชทฺธิรงฺการราสี ฆนิทิตวา ปทุมานิ อฏฺฐหีสฺสูติ.

สตถา อาคนฺตวา “กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺนาติ ปุจฺฉิตวา, “อิมาย นามาติ วุตเต,

“อนจฺฉริยํ ภิกฺขเว ยํ มม เอตฺรหิ พุทฺธภูตสฺส องฺการราสีโต ปทุมานิ อฏฺฐฐิตานิ,

ตานิ ปุพฺเพ ปเทสญฺญาเน วตฺตมานสฺส โภจิสฺตตฺตภูตสฺสาปี เม อฏฺฐหีสฺสูติ วตฺวา

“กทา ฆนฺเต, อาจิกฺขถ โนติ เตหิ ยาจิโต อตฺตี อหริตฺวา

“กามํ ปตานิ นิริยํ

อุทฺธปาโท^๑ อวิสิโร

นानริยํ กิริสฺสามิ

หนท ปิณฺฑํ ปฏฺฐคฺคหาติ

อิมํ ชทฺธิรงฺการชาตกํ^๒ วิตถาเรตฺวา กเถสีติ.

ครหทินนวดฤ.

ปุพฺพวคฺคควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

จตุตฺถเ อวคฺโค.

๑ อุทฺธปาโท - อติปิ อตฺถิ.

๒ ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๑๓. ตทฏฺฐกฺกา ๑ - /๓๓๘.

๕. พาลวคฺควณณา

๑. อถุญตรปฐิสวตถุ.

“ทีฆา ซาครโต รตตีติ อิมั อถุญเตสนั สตถา เขตวเน วิหรนโต ปเสนทีโกสลญเจว อถุญตรญจ ปฐิสั อารพภ กเถสิ.

[พระราชาประทักษิมพระนคร]

ราชา กิร ปเสนทีโกสโล เอกสมิ ฌณทิวเส อลงกตปฏิกยตตัม สพพเสตัม เอกั ปุณฺฑริกั นาม หตถิ อารุญห
มหนฺเตน ราชานุภาเวเน นครั ปทกษิมั กโรติ.

อุสสารณาย วตตมานาย, เลทฺทพฺพทณฺฑาทิหิ โปถियมาโน มหาชนโน ปลายนโต คีวํ ปริวตเตตวาปิ โอลเกติเยว.

ราชูนั กิร สุทินนทานสเสตัม ผลั.

[อำนาจความรัก]

อถุญตรสสาปิ ทุคตปฐิสสส ภริยา สตตภูมิกสส ปาสาทสส อุปริมตเล จูฑา เอกั วาตปานสส กวาภูั วิวิทวา
ราชานั โอลเกตวา ว อปคจฉิ.

รณญเ อถุญณจณโท วลาทกนฺตรั ปวิญญู วีย อุปญฺฐาสิ.

โส ตสสา ปฏิกพฺพจิตโต หตถิกชนฺธโต ปตนาการปตโต วีย หุตวา ชิปปํ นครั ปทกษิมั กตวา อนเตปุริ ปริสิตวา
เอกั วิสสาสิกั อมจจํ อาห “อสุกญฺฐานเ เต มยา โอลกิตปาสาทิ ทิญญูตี.

“อาม เทวาติ.

“ตตเถกั อิตถิ อททสชาติ.

“อททสั เทวาติ.

“คจจ ตสสา สสสามิกอสมามิกภาวํ ซานาหิตี.

โส คนฺตวา ตสสา สสสามิกภาวํ ญตวา อาคนฺตวา “รณญเ สสสามิกาทิ อาโรเจสิ.

อถ รณญา “เตนหิ ตสสา สามิกั ปกโกสชาติ วุตเต, โส คนฺตวา “เอหิ โภ, ราชา ตัม ปกโกสตีติ อาห.

โส “ภริยั เม นิสสาย ภเยเน อุปนเนเน ภาวิตพฺพนติ จินเตตวา รณญเ อาณั ปฏิกพาทิตุ อสกโกนโต
คนฺตวา ราชานั วณฺทิตวา อญฺฐาสิ.

อถ นั ราชา “มํ อุปญฺฐาหิตี อาห.

“อลั เทว, อหํ อตตโน กมมํ กตวา ตุมหากั สุงกั ททามิ, สา เอว เม ซิวิกา โหตุติ.

“ตว สุงเกเน มยหํ อตถเ นตถิ, อชชโต ปญฺฐาย มํ อุปญฺฐาหิตี ตสส ผลกญจ อาวุธญจ ทาเปสิ.

เอวี่ กิรุตส อโหสิ “กถุญจิเทวสส โทส อโรเปตวา ฆาเตตวา ภริยั คณทิสสามีติ.

อล นั โส มรณภยภีโต อปฺปมตฺโต หุตฺวา อุกฺกุฐาสี.

ราชา ตสส วิวรึ อปสสนโต, กามปริสาเห วทณฺเฑ^๑, “เอกมสส โทส อโรเปตวา ราชาณั กิรุตสสามีติ
ตํ ปกโกสาเปตวา เอวมาห “อมโห อีโต ปถุญโยชนมตถเก นทียา อสุกฺกุฐานั นาม คนฺตวา
สายั มม นหानเวลาย กุมฺพุปลานิ เจว อรุณวตีมตฺติกถุญจ ออาหาร, สเจ ตสมี ขณฺเฑ นาคจฺเจยฺยาสี, อาณั เต กิรุตสสามีติ.

[ความลำบากในราชสำนัก]

เสวโก กิร จตุทฺธิปี ทาเสหิ กิลิฏฺฐตโร.

ชนกุกิตาทโย หิ ทาสา “สีสิ เม รุชชติ, ปิฏฺฐิ เม รุชชตีติ วตฺวา อจฺฉิตุํ ลภานฺติ.

เสวกสเสตํ นตฺถิ, อาณตตกมมึ กาทฺเมว วฏฺฐติ, ตสฺมา โส “อวสสิ มยา คนฺตพพิ,
กุมฺพุปลเลหิ สหิ อรุณวตีมตฺติกา นาม นาคภวเน อฺปฺปชชติ, อหึ กุหิ ลภิสสามีติ จินฺเตนโต มรณภยภีโต เคหึ คนฺตวา
“ภทเท นิฏฺฐิตุํ เม ภตฺตนฺติ อหา.

“อุทฺธมมตถเก สามีติ.

โส ยาว ภตฺตํ โอตฺรติ ตาว สนฺธาเรตุํ อสโกนโต อฺพุงฺเกน กถุญจิกั ทราเปตวา
ยถาลทฺเรน พยฺยชเนน สหิ อลลเมว ภตฺตํ ปจฺฉิยั โอปิเพตวา อาทาย โยชนิกั มคคั ปกฺขนโต.

ตสส คจฺฉนฺตสเสว ภตฺตํ ปกั อโหสิ.

โส อนฺจจฺฉิฏฺฐั กตฺวาเว โลกั ภตฺตํ อปเนตวา ภุญฺชนโต เอกั อทฺธิกั ทิสฺวา
“มยา อปนีตํ โลกั อนฺจจฺฉิฏฺฐั ภตฺตเมว อตฺถิ, คเหตฺวา ภุญฺช สามีติ.

โส คณฺหิตฺวา ภุญฺชิ.

อิตโรปี ภุญฺชิตฺวา เอกั ภตฺตมฺภุญฺสิ อุกฺเก ชิปิตฺวา มุขั วิกฺขาลेतฺวา มหฺนเตน สทฺเทน
“อิมสมี นทึเปเส อธิวตฺถา นาคา สฺพุณฺณา เทวตา จ วจัน เม สฺสุนฺตุ,
ราชา มยหึ อาณั กตฺตุกาโม ‘กุมฺพุปลเลหิ สหิ อรุณวตีมตฺติกา ออาหาราติ มั อาณาเปสิ,
อทฺธิกมฺนุสสสส จ เม ภตฺตํ ทินฺนั, ตั สหสฺसानิสฺสั, อุกฺเก มจฺฉานั ทินฺนั, ตั สตานิสฺสั,
เอตตํ ปุณฺญผลั ตุมหากั ปตฺตี กตฺวา เทมิ, มยหึ กุมฺพุปลเลหิ สหิ อรุณวตีมตฺติกา ออาหาราติ ติกฺขตฺตุํ อนฺุสฺสาเวสิ.

ตตถ อธิวตฺถโถ นาคราชา ตั สทฺทึ สุตฺวา มหฺลลกเวเสน ตสส สนฺติกั คนฺตวา “กั วเทสิติ อหา.

โส ปฺนปี ตเถว วตฺวา, “มยหึ ตั ปตฺตี เทหิติ วุตฺเต, “เทมิ สามีติ อหา.

ปฺนปี “เทหิติ วุตฺเต, “เทมิ สามีติ อหา.

เอวํ โส เทว ตโย วาเร ปตตี อหฺราเปตฺวา กุมฺพูปฺเปลฺหิ สหฺธิ อรุณวตีมตฺตํ อทาสี.

ราชา ปน จินฺเตสึ “มนุสฺสา นาม พหุมนฺตา, สเจ โส เกนจि อุปาเยน ลเภยฺย, กิจจํ เม น นิปฺพชฺเชยฺยาตี.

โส สกาลสฺเสว ทฺวารํ ปิทฺทาเปตฺวา มุทฺทิกํ อตฺตโน สนฺตํ อหฺราเปสึ.

อิตฺโรปิ ปุริโส รมฺโณ นหฺนเวลายเมว อาคนฺตฺวา ทฺวารํ อลภฺนโต ทฺวารปาลํ ปกฺโกสิตฺวา “ทฺวารํ วิวราตี อห.

“น สกฺกา วิวริตุํ, ราชา สกาลสฺเสว มุทฺทิกํ ราชเคหํ ทฺราเปสึตี.

โส “ราชทฺโถ อหํ, ทฺวารํ วิวราตี วตฺวาปิ ทฺวารํ อลภฺนโต “นตฺถิ เม อิทานิ ชีวิตํ, กิณฺนุ โข กิริสฺสามีตี จินฺเตตฺวา

ทฺวารสฺส อุปริอุมฺมาเร มตฺตिकाปิณฺฑํ ชิปีตฺวา ตสฺสุปริ ปุปฺพานิ ลคฺเคตฺวา มหาสทฺทํ กโรนฺโต

“อมฺโห นคฺรวาสีโน, มยา รมฺโณ อาณตฺตียา กตภาวํ ชานาถ, ราชา มํ อการณฺน วินาสฺตฺกาโมตี ติกฺขตฺตุํ วิวริตฺวา

“กตถ นฺ โข คมิสฺสามีตี จินฺเตนฺโต “ภิกฺขุ นาม มุทฺทหฺทยา, วิหารํ คนฺตฺวา นิปฺพชฺชิสฺสามีตี สนนฺนิฏฺฐานมฺมาสิ.

อิมํ นาม สตฺตา สฺชิตกาเล ภิกฺขุณฺ อตฺถิภาวํปิ อชานิตฺวา ทฺกฺขาภิกฺขุตาวิหารํ คนฺตฺกามา โหนตี,

---

ตสฺมา โสปี “อณฺเฏ เม ตาณํ นตฺถิติ วิหารํ คนฺตฺวา เอกสฺมี ผาสุกฺกุฏฺฐาเน นิปฺพชฺชึ.

รมฺโณปิ ตํ รตฺตี นิตฺทํ อลภฺนตสฺส อิตฺถิ อณฺสฺสรนตสฺส, กามปริพาโห อุปฺพชฺชึ.

โส จินฺเตสึ “วิภาตฺกขณฺเวยว ตํ ปุริสํ ฆาเตตฺวา ตํ อิตฺถิ อาเนสฺสามีตี.

[เรื่องของผู้กล่าวอักษร ท. ส. น. โส.]

ตสฺมี ขณฺเวยว สกฺกฺขิโยชนิกาย โลหฺกุมฺภิยา นิตฺพตฺตา จตฺตารุ ปุริสา ปกฺกฏฺฐิตาย อุกฺขลียา ตณฺฑุลา วิย
สมปริวตฺตกา ปจฺจมานา ตีสาย วสฺสสฺสเสหิ เหมฏฺฐิมตฺลํ ปตฺวา อปรฺเทตี ตีสาย วสฺสสฺสเสหิ ปุณฺ มุขวณฺณํ ปาปฺณิสฺสุ.

เต สีสํ อุกฺขิปีตฺวา อณฺเฏมณฺเญ โอลเกตฺวา เอกกํ คาลํ วตฺตฺกามา วตฺตุํ อสกฺโกนฺตา เอกกํ อุกฺขริ วตฺวา ปริวตฺติตฺวา
โลหฺกุมฺภิเมว ปวิฏฺฐา.

ราชา นิตฺทํ อลภฺนโต มชฺฌิมยามสมนฺนตฺเร ตํ สทฺทํ สุตฺวา ภีโต อุตฺรสมฺมานโส

“กิณฺนุ โข มยฺหํ ชีวิตฺนฺตราโย ภวิสฺสตี, อุทาทุ อคฺคมฺหเสลียา, อุทาทุ เม รชฺชํ วินสฺสิสฺสตีตี จินฺเตนฺโต

สกลรตฺตี อุกฺขินิ นิมฺมิลิตฺตุํ นาสกฺขิ.

โส อรุณคฺคฺมนกาเลเวว ปุโรหิตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “อาจริย มชฺฌิมยามสมนฺนตฺเร มหฺนฺตา เภรวสทฺทา สุตฺวา,

---

‘รชฺชสฺส วา มฺหเสลียา วา มยฺหํ วา กสฺส อนฺตราโย ภวิสฺสตีตี น ชานามิ, เตน เม ตวํ ปกฺโกสิตฺตี อห.

[พราหมณ์จึงแนะนำให้พระราชชายา]

“มหาราช กิณฺเต สทฺทา สุตฺวาตี.

“อาจริย ‘ทฺุอิติ ‘สอิติ ‘นอิติ ‘โสอิติ อิมํ สทฺเท อสฺโสสี, อิมํสํ นิตฺพตฺตี อุปฺราเรหิติ.

“พราหมณ์สส มหณรงค์ ปวิภูสส วีย น กิจจิก ปณญายติ.

“น ชานามิตี วุตเต, ปน “ลาภสกุภาโร เม ปริหายิสสตีติ ภายิตวา “ภาริยัมหาราชาติ อาท.

“กั อัจริยาติ.

“ชีวิตนตราโย เต ปณญายตีติ.

โส ทิคุณั ภีโต “อัจริย อตถิ กิจจิก ปฏิมาทการณนติ อาท.

“อตถิ มหาราช, มา ภายิ, อหัง ตโย เวเท ชานามิตี.

“กั ปน ลทจุ วภูตตีติ.

“สพพสตั ยณญั ยชิตวา ชีวิตัมภิสสสิ เทวาติ.

“กั ลทจุ วภูตตีติ.

“หตถิสตั อสสสตั อุสสสตั เณสตั อชสตั อรพภสตั กุกกุสสตั สุกกรสตั ทารกสตั ทาริกาสตุนติ

เอวัม เอเกกัม ปาณชาติ สตั สตั กตวา คณหาเปนโต

“สเจ มิคชาติเมว คณหาเปสสามิ, ‘อตตโน ขาหนียเมว คณหาเปตีติ วุขณตีติ ตสมา หตถิ อสสมนุสเสปิ คณหาเปสิ.

ราชา “มม ชีวิตเมว มยหัง ลาภิตี จินเตตวา “สพพปาเน สีมั คณหาติ อาท.

อาณตตมณุสสา อธิกตเร คณหีสู.

[บาลีโกศลสังยุต]

วุตตปิ เจตัม โกศลสังยุตเต^๑ “เตน โข ปน สมเยน รณญเ ปเสนทิกอสลสส มหายญเญ ปจจุปฏฐิตโต โหติ,

ปญจ จ อุสสทานิ ปญจ จ วจจตรสทานิ ปญจ จ วจจตริสทานิ ปญจ จ อชสทานิ ปญจ จ อรพภสทานิ อญฺญปนีทานิ โหนติ

ยณญตถาย,

เยปิสส เต โหนติ ‘ทาสาติ วา ‘ทาสีติ วา’ ‘เปสสาติ วา ‘กมมกราติ วา,

เตปิ ทณฺฑตชชิตา ภยตชชิตา อสฺสุมุขา รุทมานา ปริกมมานิ กโรนตีติ.

[พระนางมัลลิกาทรงเปลื้องทุกข์ของสัตว์]

มหาชนโน อตตโน อตตโน ญาตีนั อตถาย ปริเทวมาโน มหาสททมกาสิ.

มหาปฐวีอุทรียนสทโท วีย อโหสิ.

---

๑ ส. ส. ๑๕/๑๐๙.

๒ ปาลิย อยมปาฐุ น ทิสสตี ญ.ว.

อถ มลลิกา เทวี ตํ สุตฺวา รณฺโณ สนฺตํ คณฺตฺวา

“กํ นุ โข เต มหาราช อินฺทฺริยานิ อปากตฺกานิ, กิลนฺตฺรฺปา วีย ปณฺญาถาติ ปุจฺฉิ.

“กํ ตฺยหํ มลลิก, ตฺวํ มม กณฺณมฺมุเล อาสีวีสํ คจฺฉนฺตํ น ชานาสีติ.

“กํ ปเนตํ เทวาทิ.

“รตฺติภาเค เม เอวฺรุโป นาม สทฺโท สุโต, โสทํ ปุโรหิตํ ปุจฺฉิตฺวา

‘ชีวิตนฺตฺราโย เต ปณฺญาถิ, สทฺพสฺตํ ยถฺญํ ยชิตฺวา ชีวิตํ ลภิสฺสสีติ สุตฺวา

‘มม ชีวิตเมว มยหํ ลาภโถติ อิม ปาณฺน คณฺหาเปสินฺติ.

มลลิกา เทวี “อนฺธพาลสฺสิ มหาราช, กิณฺจาปี มหาภกฺโขสิ, อนนฺกสฺอุปฺพยณฺชนวิกตฺติ” โภชนโทณฺปากํ ภูณฺชสิ,
ทฺวิสุ ฐฺณฺฐฺสุ รชฺชํ กาทฺเรสิ, ปณฺญา ปน เต มนฺทาทิ อาท.

“กสมฺมา เอวํ วเทสีติ.

“กหํ ตยา อถุญฺสส มรณฺน อถุญฺสส ชีวิตลาภํ ทิฏฺฐปฺพุโป,

อนฺธพาลสฺส พฺราหฺมณฺสส กถํ คเหตุวา กสมฺมา มหาชนฺสส อฺปฺริ ทฺกขํ ชิปฺสิ,

ฐฺรวีหาเร สทฺเวกสฺส โลกสฺส อคคฺปคฺคฺล อตฺตาทิสฺสุ อปฺปฏิหตฺญาโณ สตฺถา วสฺติ, ตํ ปุจฺฉิตฺวา ตสฺโสวาทํ กโรหีติ.

อถโย ราชฯ สลฺลทฺเกหิ ยาเนหิ มลลิกาย สทฺธิ วิหารํ คณฺตฺวา มรณฺภยตฺชชิตฺ กิณฺจि วตฺตํ อสฺกโกณฺโต

สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ.

อถ นํ สตฺถา “หนฺนท กุโต นุ ตฺวํ มหาราช อาคจฺฉสิ ทิวา ทิวสฺสาติ ปฐฺมตฺรํ อาลปิ.

โสปี ตฺถนฺหิเยว นิสฺสีทิ.

ตโต มลลิกา ภควโต อาโรเจสิ “ภนฺเต รณฺญา กิร มชฺฉิมิยามสมนฺนตฺเร สทฺโท สุโต,

อถ นํ ปุโรหิตสฺส อาโรเจสิ, ปุโรหิตो ‘ชีวิตนฺตฺราโย เต ภวิสฺสติ,

ตสฺส ปฐฺมิฆาตนตฺถาย สทฺพสฺเต ปาณฺน คเหตุวา เตสํ คลฺโลหิตฺเตน ยถฺญเญ ยิฏฺฐเญ, ชีวิตํ ลภิสฺสสีติ อาท,

ราชฯ ปาณฺน พหุ คณฺหาเปสิ, เตนายํ มยา อิทานฺนิตฺติ.

“เอวํ กิร มหาราชาทิ.

“เอวํ ภนฺเตติ.

“กินฺเต สทฺโท สุโตติ.

โส อตฺตนา สุตฺนียาเมน อัจจิกฺขิ.

ตถาคตฺสส ตํ สุตฺวา ว เอโกภาโส อโหสิ.

อด น สดถา อาห “มา ภายิ महाराज, त्व अनुराय नत्ति, पापकर्मिणो सदता अत्तनो तुक्खि आविगरोन्ता एवमाहंसुत्ति.

“กั ปน เตहि ภาณเต กตनुत्ति.

[พระศาสดาทรงแสดงโทษปรหริกรรม]

ภควา เตสั กम्मं อัจฉิขิต्तु “เตนहि महाराज सुमाहिติ वत्त्वा अत्तिं อหริ:

“อติเต, วิสत्ติวสสสหายุเกสุ มนุสเสสุ, กสสโป ภควา โลเก อุปฺปชิตฺวา วิสตียา ชีณาสวสสเสहि สหิ จาริกं จรมาโน พารานสี อคมาสี.

พารานสีวาสิโน เทวปิ ตโยปิ พหุตราปิ เอกโต หุตฺวา อาคนตุกทานं ปวตฺตยีส.

ตทา พารานสีย จตฺตาฬีสโกวิวิภา จตฺตาโร เสฏฺฐิปุตฺตา สหายกา อหสิ.

เต มนฺตยีส “อมฺหากं เคहे พุทฺธํ, เตน กั โกรมาตี.

เอวรूपे พุทฺเธ จาริกญจรมาเน, “ทานं ทสสาม, ปุชั กสิสาม, สีลं รุกฺขิสสามาตี อวตฺวา

เตสุ เอโก ตาว เอวมาห “ติชฺฌิ สूरं ปิวนฺตา มธฺรฺมंसั ชาทฺนฺตา วิจริสสาม, อิทํ อมฺหากं ชีวิทं สफलฺตี.

อปโร เอวมาห “ติวสสิกั คนฺธสาตีตฺนฺชุลภตฺตํ นานคฺครเสहि ภูณฺชนฺตา วิจริสสามาตี.

อปโร เอวมาห “นानปฺปการं ขชฺชวิกตี ปาจาเปตฺวา ชาทฺนฺตา วิจริสสามาตี.

อปโร เอวมาห “สมม อถฺถปิ กิลฺจि น กสิสาม, ‘ธนं ทสสามาตี วุตฺเต, อนิจฺจมานา นาม อิตฺถิโย นตฺถิ,
ตสมฺภา ธนं ปโยเชตฺวา ปโลเกตฺวา ปฺรหริกम्मํ กสิสามาตี.

“สาธฺ สาทฺติ สพฺเพ ตสฺส กถาย อถฺฐิส.

เต ตโต ปญฺญาเย อภิจฺจานัน อิตฺถินัน ธนํ เปเสตฺวา วิสत्ติวสสสหายุเกสุ ปฺรหริกम्मํ กตฺวา กาลं กตฺวา อวิจิมหานิเรเย นิพฺพตฺตา.

เต เอกัง พุทฺธนฺตรํ นิเรเย ปจิตฺวา ตตฺถ กาลं กตฺวา ปกฺกาวเสเสน สฏฺฐิโยชฺชนิกาย โลหกฺมฺภิยา นิพฺพตฺติตฺวา ตีสาย วสฺสสสสเสहि
เหฏฺฐิมตฺลํ ปตฺวา ปุน ตีสาย วสฺสสสสเสहि กุมฺภิมฺขํ ปตฺวา เอกกั คากั วตฺตฺกามา หุตฺวา วตฺตํ อสฺกโกณฺตา เอกกั อกฺขรํ วตฺวา
ปุน ปริวตฺติตฺวา กุมฺภิเมว ปวิญฺญา, วเทहि महाराज, ปฐฺมํ เต กิสฺสทฺเท นาม สุตฺตี.

“พุทธิ ภาณเต สทฺโเทตี.

สดถา เตน อปฺริปฺพณฺณํ กตฺวา วุตฺตคากั ปฺริปฺพณฺณํ กตฺวา ทสฺเสนฺโต เอวมาห

“พุชฺชิตฺมชฺชิมหา

วิชฺชมาเนสุ โภเคสุ

เยสนฺโน น ททามฺห เส

ทีปํ นากมฺห อตฺตโนตี.*

อถ ฐยโณ อิมิสสา คากาย อตถํ ปกาเสตวา “กัณเฑ มหาราช พุตฺติยสทฺโท ตตฺติยสทฺโท จตฺตถสทฺโท สุตฺติ ปุจฺจิตฺวา,
“เอวณฺนามาตี วุตฺเต, อวเสสํ ปรีปฺพเรนนฺโต อาห

“สภูจฺจึ วสฺสสทฺทสฺสานิ	ปรีปฺพณฺณานิ สพฺพโส
นิริเย ปจฺจมานานํ	กทา อนฺโต ภวิสฺสติ
นตฺถิ อนฺโต กุโธ อนฺโต	น อนฺโต ปฏฺฐิตฺสสติ
ตทา หิ ปกตํ ปาปี	มม ตฺยหฺลจฺจ มารีสา.
โสหํ นฺน อโธ คนฺตวา	โยนึ ลทฺธาน มานุสี
วทฺถญฺ สึลสมฺปนฺโน	กาหามิ กุสฺลํ พหฺนตฺติ.

ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา อิมมา คากา วตฺวา อตถํ ปกาเสตวา “อิตฺติ โข มหาราช เต จตฺตารโ รุชฺชา เอเกกํ คากํ วตฺตูกามา วตฺตํ อสฺกโกณฺตา
เอเกกเมว อกฺขรํ วตฺวา ปฺน ตํ โลกฺกมฺภิเมว ปวิญฺจฺจฺวาตี อาห.

รณฺญา กิร ปเสนทฺธิโกสเลน ตสฺส สทฺทสฺส สุตฺกาลโต ปฏฺฐาย เต เหนฺจฺจฺวา ภสฺสนฺตา เอว อชฺชาปี เอกํ วสฺสสทฺทสฺสํ นาทิกฺกมฺนตฺติ.

รณฺโย ตํ เทสนํ สุตฺวา มหาสฺเวโค อูปฺปชฺชติ.

โส “ภาริยํ วตฺติทํ ปฺรทฺทริกมฺมํ นาม, เอกํ กิร พุทฺธนฺตรํ อวิจฺจนิริเย ปจฺจิตฺวา ตโต จฺจฺวา สภูจฺจึโยชฺชนิกาย โลกฺกมฺภิยา นิพฺพตฺติตฺวา
อภฺจฺจสภูจฺจิวสฺสสทฺทสฺสานิ” ปจฺจิตฺวา, เอวปี เตสํ ทฺกฺขา มุจฺจณฺกาโล น ปณฺญายตฺติ,
อหฺมปิ ปฺรทฺทาเร สีนฺหนํ กตฺวา สพฺพรตฺตี นิตฺถํ น ลภึ, อิทานิ อโธ ปฏฺฐาย ปฺรทฺทาเร มานสํ น พนฺธิสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา
ตถาคตํ อาห “ภนฺเต อชฺช มยา รตฺติยา ทิฆมฺภาโว ญฺาโตตฺติ.

โสปี ปุริโส ตตฺถเอว นิสินฺโน ตํ กถํ สุตฺวา “ลทฺโธ เม พลวปฺปจฺจโยตฺติ สตถารํ อาห

“ภนฺเต รณฺญา ตาว อชฺช รตฺติยา ทิฆมฺภาโว ญฺาโต, อหํ ปน ทิโย สยเมว โยชฺชนสฺส ทิฆมฺภาโว อณฺญาสินฺติ.

สตถา ทฺวินนฺมปิ กถํ สฺสนฺเตตฺวา “เอกจฺจสฺส รตฺติ ทิฆมา โหตฺติ, เอกจฺจสฺส โยชฺชนํ ทิฆมํ โหตฺติ, พาลสฺส ปน สฺสาร์โร ทิฆมฺเต วตฺวา ฐมฺมํ
เทเสนฺโต อิมํ คากมาห

“ทิฆมา ชาครโต รตฺติ	ทิฆมํ สนฺตสฺส โยชฺชนํ
ทิฆมํ พาลาน สฺสาร์โร	สทฺธมฺมํ อวิชานตฺนตฺติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ **ทิฆมาตี** รตฺติ นามเสา ตियามมตฺตาว, ชาครนตฺสส ปน ทิฆมา โหตฺติ ทิคุณฺตฺติคุณฺมา วิย พุทฺธา ขายตฺติ,
ตสฺสา ทิฆมภาโว อตฺตานิ มงฺกฺณสงฺฆสฺส ภตฺตํ กตฺวา ยาว สุริยฺคุคฺคมนา สมปฺริวตฺตกํ เสมาโน มหากุสฺสึตฺติปี
สุโฆชนํ ภูชิตฺวา สิริสยเนน สยมาโน กามโภคิปี น ชานาตี,

สพฺพรตฺตี ปน ปธานํ ปทฺหนฺโต โยคาวจโร จ

ฐมฺมกถํ กถณฺโต ฐมฺมกถิโก จ

อาสนสมิเป นิสิตฺตวา ฐมฺมํ สฺสนฺโต จ

สีสโรคาทีหิ ฌุญฺฐว วา หตฺถปาทจเฉทาทีนึ ปตฺโต วา เวทนาภิกฺขุโต จ
รตฺตี มคฺคปฏฺธิปฺนโน อทฺธิโก จ ชานาติ.

โยชนนฺติ โยชนมฺปิ จตฺตุคฺคาจตฺตมตฺตเมว, สนฺตสฺส ปน กิลนฺตสฺส ทีฆํ โหติ ทฺวิคฺคณฺ์ ตฺติคฺคณฺ์ วีย ขายติ.

สกลทิวสํ หิ มคฺคํ คนฺตวา กิลนฺโต ปฏฺธิปลํ อคฺจจฺจนฺตํ ทิสฺวา “ปุรฺโต คาโม กิวัทฺโรติ ปุจฺจิตฺวา “โยชนนฺติ วุตฺเต
โถกํ คนฺตวา อปรมฺปิ ปุจฺจิตฺวา เตนานิ “โยชนนฺติ วุตฺเต
ปน โถกํ คนฺตวา อปรฺปิ ปุจฺจติ. โสปี “โยชนนฺติ วทติ.

เต ปุจฺจิตฺปุจฺจิตฺวา “โยชนนฺติ วทนฺติ

“ทีฆํ วตฺติ โยชนนฺติ เอกํ โยชนํ เทว ตีณิ โยชนานิ วีย มญฺญติ.

พาลานนฺติ อธิโลกปรโลกตฺถํ ปน อชานนฺตานํ พาลานํ สํสารวณฺณสฺส ปรียนฺตํ กาคฺตุํ อสฺกโกนฺตานํ
ยํ สตตตฺตีสโพรธิปฺกฺชีกาทีเกทํ สทฺธมฺมํ ญฺตฺวา สํสารสฺส อนฺตํ โกรนฺติ ตํ สทฺธมฺมํ อวิชานฺตํ สํสโร ทีโฆ นาม โหติ.

โส หิ อตฺตโน รมฺมตฺตาย เอว ทีโฆ นาม.

วุตฺตมฺปิเจตฺ” “อนมตฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสโร, ปุพฺพา โภกฺกึ น ปญฺญาตฺติ.

พาลานํ ปน ปรียนฺตํ กาคฺตุํ อสฺกโกนฺตานํ อติทีโฆเอวาทิ.

เทสนาวสาเน โส ปุริโส โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต.

อญฺญปิ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปตฺตา.

มหาชนสฺส สาทฺธิกา เทสฺนา ชาตฺตาติ.

ราชา สตฺถารํ วณฺทิตฺวา คจฺจนฺโต ว เต สตฺเต พนฺธนา โมเจสิ.

ตตฺถ อิตฺธิปริสา พนฺธนา มุตฺตา สีสํ นหาตฺวา สกานิ เคหานิ คจฺจนฺตา

“จิริยชีวฺตุ โน อยฺยา มลฺลิกา เทวึ, ยํ นิสฺสาย ชีวฺตํ ลภิมฺหาติ มลฺลิกาย คฺคณฺ์ กถฺยีสฺสุ.

สายนฺทสมเย รมฺมสภายํ กถํ สมนฺนุทฺธาเปสฺสุ

“อโห ปณฺทิตฺตา วตฺยา มลฺลิกา อตฺตโน ปญฺญํ นิสฺสาย เอตฺตกสฺส ชนฺสส ชีวฺตทานํ อทาสีติ.

[พระนางมัลลิกาเคยช่วยทุกข์คนในชาติก่อน]

สตฺถา อากนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต,

“น ภิกฺขเว มลฺลิกา อิทาเนว อตฺตโน ปญฺญํ นิสฺสาย มหาชนสฺส ชีวฺตทานํ เทติ, ปุพฺเพปิ อทาสีเยวาทิ วตฺวา

ตมตฺถํ ปกาเสนฺโต อตฺตํ อทริ

อติเต พาราณสีรณโณ ปุตฺโต เอกํ นิโครธรุขํ อุปสงกมิตฺวา ตตถ นิพพตฺตาย เทวตฺตาย อายาจิ
“สามิ เทวราช อิมสมิ ชมพฺพิเป เอกสตราชาโน เอกสตอคคมหเสโย,
สจาทํ ปิตฺ อจฺเจเนน รชชํ ลภิสสามิ, เอเตสํ คลโลหิตฺเตน พลี กริสสามิติ.

โส, ปิตฺริ กาลกเต, รชชํ ปตฺวา “เทวตฺตาย เม อานูภาเวเนน รชชํ ปตฺตํ, พลิมสฺสา กริสสามิติ มหตฺติยา เสนาย นิกฺขมิตฺวา
เอกํ ราชาณํ อตฺตโน วเส วตฺเตตฺวา เตน สหฺธิ อปรมฺปิ อปรมฺปีติ สพฺเพ ราชาโน อตฺตโน วเส กตฺวา
สหฺธิ อคฺคมหเสหิ อาทาย คจฺฉนฺโต
อุคฺคเสนสฺส นาม สพฺพกนิฏฺฐสฺส รณโณ ฌมมทินฺนา นาม อคฺคมหเสหิ ครุคฺคภา ตํ โอบาย คนฺตฺวา
“เอตตํ ฌนํ วิสฺพานํ ปายตฺวา มาเรสสามิติ รุกฺขมฺลํ โสธาเปสิ.

เทวตา จินฺเตสิ “อัย ราชา เอตตเถ ราชาโน คณฺหนฺโต มํ นิสฺสาย คณฺหาติ, เตสํ คลโลหิตฺเตน มยํ พลิกมฺม กาทูกาโม,
สเจ ปนายํ เอเต ฆาเตสฺสติ, ชมพฺพิเป ราชวฺโส อจฺฉิขฺชิสฺสติ, รุกฺขมฺลํ เม อสุจि ภวิสฺสติ, สกฺขิสสามิ นุ โข ตํ นินฺวาเรตฺนติ.

สา อุปฺธาเรนตี “นาหํ สกฺขิสสามิติ ญตฺวา อถฺยํ เทวตํ อุปสงกมิตฺวา ตมตฺถํ อโรเจตฺวา “ตวํ สกฺขิสฺสิติ อาห.

ตฺตยปิ ปฏิกฺขิตฺตา อถฺยํ อถฺยํปีติ เอวํ สกฺลจกฺกวาพเทวตฺตโย อุปสงกมิตฺวา ตาหิปี ปฏิกฺขิตฺตา
จตฺนํ มหาราชาณํ สนฺติกํ คนฺตฺวา “มยํ น สกฺโกม, อมฺหากํ ปน ราชา อมฺเหหิ ปุณฺเณน จ ปณฺเณน จ วิสิฏฺฐํ, ตํ ปุจฺฉาติ
เตหิปี ปฏิกฺขิตฺตกาเล สกํ อุปสงกมิตฺวา ตมตฺถํ อโรเจตฺวา”
“เทว ตุมฺहेสุ อปโปสฺสูกตฺตํ อาปนฺเนสุ, ขตฺตยวิโส อจฺฉิขฺชิสฺสติ, ตสฺส ปฏิสฺสรณํ โทถาติ อาห.

สกฺโก “อหิปี ตํ ปฏฺวิพาหิตฺตํ น สกฺขิสสามิ, อุปายํ ปน เต วกฺขามิติ วตฺวา อุปายํ อาจิกฺขิ
“คจฺฉ ตวํ, รณโณ ปสฺสนตฺสเสว, รตฺตวตฺถํ นินฺวาเสตฺวา อตฺตโน รุกฺขโต นิกฺขมิตฺวา คมนาการํ ทสฺเสหิ,
อถ ตํ ราชา ‘เทวตา เม คจฺฉติ นินฺวาเสตฺวาเปสฺสามิ นนฺติ นานปฺปกาเรเนน ยาจิสฺสติ,
อถ นํ วเทยยาสิ ‘ตวํ ‘เอกสตราชาโน สหฺธิ อคฺคมหเสหิ อาเนตฺวา เตสํ คลโลหิตฺเตน พลี กริสสามิติ มยํ อายาจิตฺวา
อุคฺคเสนสฺส รณโณ เทวํ โอบาย อาคโต, นาหํ ตาทิสฺสส มฺสาวาทิสฺส พลี สมฺปฏฺิจฉิสสามิติ
เอวํ กิร วุตฺเต, ราชา ตํ อานาเปสฺสติ, สา รณโณ ฌมฺม เทเสตฺวา เอตตกสฺส ฌนสฺส ฌิตฺวานํ ทสฺสตีติ.

อิมินา การเณน สกฺโก เทวตฺตาย อิมํ อุปายํ อาจิกฺขิ.

เทวตา ตถา อกาสิ.

ราชาปิ ตํ อานาเปสิ.

[เทวตาบูชาพระนางมัลลิกา]

สา อาคนฺตฺวา เตสํ ราชนํ ปรียนเต นิสินนฺมปิ อตฺตโน ราชาเนว วนฺทิ.

ราชา “มยิ สพฺพเสฏฺฐเก ฌิตฺเต, สพฺพกนิฏฺฐํ อตฺตโน สามิกํ วนฺทตีติ ตสฺสา กุชฺฉิ.

อถ นํ สา อาห “กึ มยํ ตยิ ปฏฺวิพฺพธํ, อัย ปน เม สามิกํ อิสฺสรยสฺส ทาตา, อิมํ อวณฺทิตฺวา กสมฺมา ตํ วนฺทิสสามิติ.

รุกขเทวดา, ปสสนตสเสว ตสส ชนสส, “เอว ภาทเท, เอว ภาทเทติ วตวา ตํ ปุพพมัญญีนา ปุเชสิ.

ปุณ ราชาน อาท “สเจ มํ น วนทสิ, มยหํ รชชสิริทายิกํ เอวํ มหานุภาวํ เทวตํ กสฺมา น วนทสิตี.

“มหาราช ตยา อตตโน ปุญญะ ฐตฺวา ราชานโน คหิตา, น เทวตาย คเหตุวา ทินนาติ.

ปุณปี ตํ เทวตา “เอว ภาทเท, เอว ภาทเทติ วตวา ตเถว ปุเชสิ.

ปุณ สา ราชานํ อาท “ตวํ ‘เทวตาย เม เอตตกา ราชานโน คเหตุวา ทินนาติ วเทสิ,
อิทานิ เต เทวตาย อูปริ วามปสเส รุกโข อคคินา ททโธม, สา ตํ อคคิํ นิพพาเปตुํ กสฺมา นาสกฺขิ, ยถิ เอวํ มหานุภาวาทิ.

ปุณปี ตํ เทวตา “เอว ภาทเท, เอว ภาทเทติ วตวา ตเถว ปุเชสิ.

สา กถยมาณา ฐิตา โรหิ เจว หสิ จ.

อล นํ ราชาน “กิ อุมมตติกาสิตี อาท.

“กสฺมา เทว เอวํ วเทสิ, น มาทิสโย อุมมตติกา โหนตติ.

“อล กิการณา โรหสิ เจว หสิ จาติ.

“สุณาหิ มหาราช, อหยหิ อตีเต กุลธิตา หุตฺวา ปตฺติกุเล วสนตี สามิกสส สหายกํ ปาหุณกํ อาคตํ ทิสฺวา
ตสส ภตตํ ปจิตฺตกา มา ‘มํสํ อหาราติ ทาสียา กหาปณํ ทตฺวา
ตาย มํสํ อลภิตฺวา อาคตตาย ‘นตถิ มํสนตี วุตเต, เคหสส ปจฺฉิมภาเค สยิตาย เอฬิกาย สีสํ ฉินฺทิตฺวา ภตตํ สมปาเทสิ,
สาหํ เอภิสสา เอฬิกาย สีสํ ฉินฺทิตฺวา นิเรย ปจิตฺวา ปกฺกาวเสเสน ตสสา โลมคณนาย สีสจฺเจทํ ปาปุณฺนิ,
‘ตวํ เอตตกํ ชนํ วธิตฺวา กทา ทุกฺขา มุจฺฉิสสสิตี เอวํ มหนตํ ตว ทุกฺขํ อนุสฺสรนตี โรหามีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“เอภิสสา กณฺฐํ ฉินฺทิตฺวา   โลมคณนาย ปจฺฉิส
พหุณฺนํ กณฺฐะ เจตฺวาน   กถํ กาทสิ ชตฺติยาติ.

“อล กสฺมา เต หสิตฺนติ.

“‘เอตสฺมา ทุกฺขา มุตตมเหตี ตฺสิตฺวา หสิ มหาราชชาติ.

ปุณปี ตํ เทวตา “เอว ภาทเท, เอว ภาทเทติ วตวา ปุพพมัญญีนา ปุเชสิ.

ราชาน “อโห ภารियํ เม กम्मํ, อยํ กิร เอกํ เอฬิกํ วธิตฺวา นิเรย ปจิตฺวา ปกฺกาวเสเสน ตสสา โลมคณนาย สีสจฺเจทํ ปาปุณฺนิ,
อหํ เอตตกํ ชนํ วธิตฺวา กทา สิตฺถิ ปาปุณฺนิสสามีติ สพเพ ราชานโน โมเจตฺวา อตตนา มหุลลกตเร วนทิตฺวา
ทหฺรตฺรานํ อถุชสิ ปคคยห สพเพ ขมาเปตฺวา สกสกกฺกุฐานเมว ปหิณฺนิ.

สตถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อหาริตฺวา “เอวํ ภิกฺขเว, น อิทานเว มลลิกา อตตโน ปถญํ นิสฺสาย มหาชนสส ชีวิตทานํ เทติ,
ปุพเพปิ อทาสิเยวาทิ วตฺวา อตีตํ สโมธานสิ

“ตทา พาราณสีราชา ปเสนทโกสโล อโหสิ, ชมฺมทินนา เทวี มลลิกา, รุกขเทวดา อหเมวาทิ.

เอวํ อตีตํ สโมธานตฺวา ปุณฺ ฐมฺมํ เทเสนฺโต “ภิกฺขเว ปาณาติปาโต นาม อกตตพฺพยุตฺโตโก,
ปาณาติปาติโน หิ ทีฆรตฺตํ โสจฺนตีติ วตฺวา อิมํ คถมาห

“เอวญฺเจ สตฺตา ชาเนยฺยํ ทุคฺขาเย ชาติสมฺภโว
น ปาโณ ปาณินํ หนฺญเย ปาณฆาตี หิ โสจฺตีติ.”^๑

อณฺฏตรปุริสวตฺถุ.

---

๒. มหาภคสप्तเศรส สหวิหริกวตฺถุ.

“จรมเจ นาคิจเจยยาตี อิมั ฌมมเทสนั สตถา สาวตถิยั วิหรนโต มหาภคสप्तเศรส สหวิหริกวตฺถุ อารพภ กเถสิ.

[ผู้เกียรันมักอ้างความดีของคนอื่น]

เทสนา ราชคเห สมภูฐิตา.

เถรึ กิร ราชคหึ นิสสาย ปิปลลิกุหายั วสนตึ เทว สหวิหริกา อุปลฐหึสุ.

เตสุ เอโก สกกจจึ วตตึ กโรตี, เอโก เตน กตึ วตตึ อตตนา กตึ วีย ทสเสนโต มุโขทกทตถฐานั ปฎิยาทิตถาวั ญตวา
“ภนเต มุโขทกทตถฐานั ปฎิยาทิตานั, มุขั ไรวธาตี วทตี.

ปาทโรवनนทานาทิกาเลปิ เอวเมว วทตี.

อิตรโ จินเตสิ “อัย นิจจกาลั มยา กตึ วตตึ อตตนา กตึ วีย ทสเสตี, โหตุ, กตตพพมสส” กสิสสามิตี
ตสส ภุณชิตวา สุนตสเสว, นหาโนทกั ตาเปตวา เอกสมึ กุญฺญ กตวา ปฎฐิโกฎฐเก ฐเปสิ,
อุทกตาปนภาชเน ปน นามีตตึ อุทกั เสเสตวา อุสมึ มุณจันตึ ฐเปสิ.

[กรรมตามทัน]

อิตรโ สายณหสมเย ปพุชฌิตวา อุสมึ นิภขมนตึ ทิสวา “อุทกั ตาเปตวา โภฎฐเก อุทกั ฐปิตั ภวิสตีตี เวเคน คนตวา
เถรึ วนทิตวา “ภนเต โภฎฐเก อุทกั ฐปิตั, นหายธาตี วตวา เถเรน สหวิเยว โภฎฐกั ปาวิสี.

เถรโ อุทกั อปสสนโต “กหึ อุทกั อาวุโสตี อาห.

ทหโร อคคิสาลั คนตวา ภาชเน อุพุงกั โอตาเรตวา ตจจถาวั ญตวา “ปสสท พุพพิณิตสส กम्मึ,
ตจจถาชนั อุทเรน आरोเปตวา กุหิ คโต, อหึ ‘โภฎฐเก อุทกนตี สลญาย आरोเจสินตี อุชฌายันโต ฆนั อาทาย ติตถั อคมาสิ.

อิตรโปิ ปฎฐิโกฎฐกโต อุทกั อหริตวา โภฎฐเก ฐเปสิ.

เถรโปิ จินเตสิ “อัย ทหโร ‘อุทกั เม ตาเปตวา โภฎฐเก ฐปิตั, เถล ภนเต นหายธาตี วตวา อิทานี อุชฌายันโต
ฆนั อาทาย ติตถั คจจตี, กิณฺนุ โข เถตุนตี อุปธาเรนโต “เอตตกั กาลั เอส ทหโร อิมินา กตึ วตตึ อตตนา กตึ วีย ปกาเสตีตี
ญตวา สายั อากนตวา นิสินนสส โอวาทั อทาสี “อาวุโส ภิกขุณา นาม อตตนา กตเมว ‘กตุนตี วตตุ วฎฐตี, โน ออกตึ,
ตวั อิทานี ‘โภฎฐเก อุทกั ฐปิตั, นหายถ ภนเตตี วตวา, มยิ ปวิสิตวา ฐิตเต, ฆนั อาทาย อุชฌายันโต คจจตี,
ปพพชิตสส นาม เอวั กาทึ น วฎฐตีตี.

โส “ปสสท เถรสส กम्मึ, อุทกมตตึ นิสสาย มั เอวั วเทสีตี กุชฌิตวา ปุนทิวเส เถเรน สหวิ ปญฺหาย น ปาวิสี.

เถรโ อิตเรน สหวิ เอกั ปเทสั อคมาสิ.

โส, ตสมิ คเต, เภรสุส อุปลุกากกุล คณตวา “เถโร กหิ ภนเตติ ปุญฺญู “เถรสุส อผาสุกิ ชาต, วิหาระเวว นิสินฺนติ อาท.

“กี ปน ภนเต ลทฐิ วฏฺฏตีติ.

“เอวรूपิ กิร นาม อาหาริ เทถาติ.

เตน วุตตนิยามะเนว สมปาเทตวา อทิสฺ.

โส อนตรามคเคว ตํ ภุชิตวา วิหาริ คโต.

[พระเถระจับความเลวทรามของศิษย์ได้]

เถโรปิ คตถุฏฐาเน มหนตํ สุขุมวตถุ ลภิตวา อตตนา สหธิ คตทหรัสส อทาสิ.

โส ตํ รชิตวา อตตโน นิवासนปารูปนํ อกาสิ.

เถโร ปุนทิวเส ตํ อุปลุกากกุล คณตวา, “ภนเต ‘ตุมหากิ กิร อผาสุกิ ชาตุนติ

อมเหติ ทหเรน วุตตนิยามะเนว ปฎิยาเทตวา อาหารโร เปสิโต ปริภุชิตวา โว ผาสุกิ ชาตุนติ วุตเต, ตุนทึ อโหสิ.

วิหาริ ปน คณตวา ตํ ทหริ สาโย วนทิตวา นิสินฺนํ เอวมาท “อาวุโส ตยา กิร ทิโย เอวํ นาม กตํ, อิทํ ปพพชิตานํ อนนุจฉวิกิ, วิญญุตตี กตวา ภุชิตุํ น วฏฺฏตีติ.

[ประทุษร้ายแก่ผู้มีคุณ ตายไปเกิดไปอเวจี]

โส กุชฌิตวา เภเร อาชาตํ พนธิ “ปุริมทิวเส อุทกมตตํ นิสสาย มํ มุสาวาทิ กตวา

อชช อตตโน อุปลุกากกุล ฆตตมกุฏฐิยา ฆตตการณา มํ ‘วิญญุตตี กตวา ภุชิตุํ น วฏฺฏตีติ วเทสิ,

วตถมปิ เตน อตตโน อุปลุกากกุลเสว ทินนํ, อโห เภรสุส ภาริโย กम्मํ, ชานิสสามิสส กตตพพชิตกนติ

ปุนทิวเส, เภเร คามํ ปวิสเนเต, สโย วิหาระ อโหียิตวา ทนฺทํ คเทตวา ปริโกภภาชานาทินิ ภินทิตวา เภรสุส ปณฺณสาลาเย อคฺคิ
ทตวา, ยํ น ฉายติ, ตํ มุคฺคเรน ปหฺรนโต ภินทิตวา นิภขมิตวา ปลาโต กาลํ กตวา อวิจิมหานิเรเย นิพพตติ.

มหาชนโน กถํ สมภูฏฐาเปสิ “เถรสุส กิร สหจริยวิทวาริโก โอวาทมตตํ อสหนโต กุชฌิตวา ปณฺณศาลํ ฉาเปตวา ปลาโตติ.

อเถโก ภิกขุ อปรภาเค ราชคหา นิภขมิตวา สตถาริ ทฏฐุกาโม เซตวันํ คณตวา สตถาริ วนทิตวา สตถารา ปฎิสนถาริ กตวา
“กุโต อาคโตสิตีติ ปุญฺญู “ราชคหโต ภนเตติ อาท.

“म्म ปุตตสส มหากัสสปสส ชมนิยฺนติ.

“ชมนิยํ ภนเต, เอโก ปนสส สหจริยวิทวาริโก โอวาทมตเตน กุชฌิตวา ปณฺณศาลํ ฉาเปตวา ปลาโตติ.

สตถา “น โส อิทาเนว โอวาทํ สุตวา กุชฌิตติ, ปุพเพปิ กุชฌิเยว,

น จ อิทาเนว กุฏฺฐิ ทูเสติ, ปุพเพปิ ทูเสสิเยวาทิ วตวา อตีตํ อาหาริ:

[เรื่องนภขมึ้นกับลิงวิวาทกัน]

อติเต, พาราณสียํ พรหมทตเต รชชํ กาเรนเต, ทิมวตปพเทเส เอโก สิงคิลสกุโณ กุลาวกํ กตวา วลี.

อถกทิวสํ, เทเว วสสนเต, เอโก มกุกโณ สีเตน กมปมาโน ตํ ปเทสํ อคมาสิ.

สิงคิโล ตํ ทิสวา คากมาห

“มนุสสเสว เต สีสํ หตถปาทา จ วานร
อถ เกน น วณณน อคารนเต น วิชชตีติ.”^๑

มกุกโณ “กิลจาปี เม หตถปาทา อตถิ, ยาย ปน ปณญาย วิจาเรตวา อการํ กรายยํ, सा मे पण्णान्तถीति जिन्देत्वा
ตมตถํ ปกาเสตูกาโม อิมํ คากมาห

“มนุสสเสว เม สีสํ หตถปาทา จ สิงคิล
ยาหุ เสฏฐา มนุสเสสุ सा मे पण्णान्तถीति.”^๒

อถ นํ “เอวรूपสส ตว กถํ ชรราวาสो อธิณิสสตีติ ครหนโต สิงคิโล อิมํ คากาทวยมาห

“อนวภูตจิตตสส लहुजित्तसस तुष्णि
निजं अतृषुसिलसस सुखावो न विचि.
โส กรससानुภาवं त्वं वित्तत्तससु सीลियं
สีत्वात्प्रितตามं กรससु गुणिकं กपीति.”^๓

มกุกโณ “อโย มํ อนวภูตจิตตํ लहुजित्तं मित्ततुष्णि अतृषुसिलं กโรติ, อิทานิสส तुष्णिภาवं तसससामिति
กุลาวกํ วิทธีเสตวา วิปุกกีริ.

สกุโณ, ตสมิ กุลาวกํ คณหนเตเยว, เอเกน ปสเสน นิกขमितวา ปลายิ.

[ทรงประมวลชาดก]

สตถา อิมํ ชมมเทสนํ อahrtitva ชาตกํ สโมชานะสิ “ตथा मगुको गुणित्तससु ओहसि, सिङ्किलसकुणो गससोपति.

ชาตกํ สโมชานะตวา “เอवं गिखवे न अितानेव पुपुपेपि सो ओवाते गुचमित्वा गुणी तुसेसि,
म्म पुत्तसस गससปसส เอวรूपेन पाเลน सथि वसनतो ऐकगसेव निवासो सेयโยติ वत्ता อิมํ คากมาह

“จรวเจ नाथिज्जेयย सेयยํ สथिसมตตโน
ऐकजियं त्थं गियरा नत्थि पाเล सहायताति.

๑ ช. ขา. จตูกก. ๒๗/๑๒๔. ตพฐฐกธา. ๔/๓๑๕.

๒ ช. ขา. จตูกก. ๒๗/๑๒๔. ตพฐฐกธา. ๔/๓๑๕.

๓ ช. ขา. จตูกก. ๒๗/๑๒๔. ตพฐฐกธา. ๔/๓๑๕.

[แก้อรธ]

ตถ จรณติ อิริยาปลจาร์ อคคเหตุวา มนสา จาโร เวทิตพโพ, กลยาณमितตํ ปรีเยสนโตติ อตโถ.

เสยฺย สทิสสมตฺตโนติ อตตโน สีสสมาธิปญญาคุณหิ อธิกตรํ วา สทิสํ วา น ลภเยย เจ.

เอกจริยณติ เอเตสุ หิ เสยฺยํ ลภมาโน สีสาทิหิ วฑฒติ, สทิสํ ลภมาโน น ปรีหายติ,
หิเนน ปน สหฺธิ เอโกโต วสนโต เอโกโต สมโภคปรีโภคํ กโรนโต สีสาทิหิ ปรีหายติ.

เตน วุตตํ “เอวรูโป ปุคฺคโล น เสวิตพโพ น ภชิตพโพ น ปยฺรูปาสิตพโพ, อญฺญตร อนฺนุทฺทาย อญฺญตร อนฺนุภมฺปายาติ.

ตสฺมา สเจ การุญญํ ปฏิจฺจ “อัย มํ นิสฺสาย สีสาทิหิ วฑฒิสฺสตีติ
ตมฺหา ปุคฺคลา กิณฺจึ อปฺปจฺจาสิสนฺโต ตํ สงฺคณฺหิตุํ สกฺโกติ, อิจฺเจตํ กุสฺลํ;
โน เจ สกฺโกติ, เอกจริยํ ทพฺหํ กยฺรา, เอกฺกาวเมว ธิรํ กตฺวา สพฺพิริยาปเถสุ เอกโกว วิหเรยฺย.

“กัการณา”.

นตฺถิ พาลे สหายตาติ

สหายตา นาม จุฬสีลํ มชฺฌิมสีลํ มหาสีลํ ทส กถาวตฺถุณี เตรส ธูตงคฺคณา วิปสฺสนาคฺคณา จตฺตารโ มคฺคา จตฺตาริ ผลานิ
ติสฺโส วิชฺชา ฉ อภิญญา, อัย สหายตาคฺคฺเณ พาลํ นิสฺสาย นตฺถีติ.

เทสนาวसानเ อาคนตฺถกภิกฺขุ โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต.

อญฺเญปิ พหุ โสตาปตฺติผลาหิณิ ปาปฺณีสฺ.

เทสนา มหาชนสฺส สาทฺถิกา อโหสีติ.

มหาภคสप्तเถรสูตรสหวิหริภคตถ.

---

๓. อานนทเสฏฐีวตถุ.

“ปุตุตา มตฺถิ ธนมตฺถิตฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตถา สวตฺถิยํ วิหรนฺโต อานนทเสฏฐี อารพฺภ กเถสิ.

[อานนทเสฏฐีสั่งสอนบุตรให้ตระหนี่]

สวตฺถิยํ กิร อานนทเสฏฐี นาม อสีติโกฏฺวิวิโก มหามจฺฉริ อโหสิ.

โส อนวทตฺตมาสํ ญฺาตเก สนฺนิปาเตตฺวา ปุตฺตํ มุลสิริ นาม ตีสฺ เวลาสฺ เอวํ โอวทติ

“อิทํ จตฺตาทฬีสโกฏฺฐนํ พหุติ สญฺญํ มา อกริ, วิชฺขมานํ ธนํ น ทาทพฺพํ, นวํ ธนํ อฺปปาเทตพฺพํ”,

เอเกกมฺปิ ทิ กหาปณํ วยํ กโรนตฺสส, ธนํ ชียเตว, ตสฺมา

“อญฺชนานํ ขยํ ทิสฺวา

อฺปปิกานญจ อายํ

มรฺจนญจ สมหาหารํ

ปณฺจทิตฺตํ ฆรมาวเสติ.

[อานนทเสฏฐีตายไป เกิดในตระกูลคนจันทาล]

โส อปเรน สมเยน อตฺตโน ปญฺจมหานิธิํ ปุตฺตสฺส อนาจิกฺขิตฺวา ธนนิสฺสีโต มจฺฉเรมมลิโน กาลํ กตฺวา

ตสฺเสว นครสฺส เอกสฺมี ทวารคามเก จณฺชาลานํ กุลสฺสสํ ปฏฺวิสฺติ ตตฺถเอกิสฺสา จณฺชาลียา กุจฺฉิสฺมี ปฏฺวิสนฺธิํ คณฺหิ.

ราชา ตสฺส กาลกิริยํ สุตฺวา ปุตฺตมสฺส มุลสิริํ ปกโกสาเปตฺวา เสฏฺฐิภูฏฺฐาเน ฐเปสิ.

ตมฺปิ จณฺชาลกุลสฺสสํ เอกโตว ภาติยา กมฺมํ กตฺวา ชิวฺมานํ ตสฺส ปฏฺวิสนฺธิคฺคหณกาลโต ปฏฺฐาย เนว ภาตี ลภาติ,

น ยาปนมตฺตโต ปรี ภาตฺตปณฺจทิตฺตํ.

เต “มยํ เอตฺรทิ กมฺมํ กโรนตฺวาปี ปณฺจทิตฺตํ น ลภาม, อมฺหากํ อนฺตเร กาลกณฺณิยา ภวิตพฺพนฺติ เทว โภฏฺฐาสา หุตฺวา,

ยาว ตสฺส มาตาปิตโร วิสุํ โหนฺติ, ตาว วิภจฺจิตฺวา “อิมสฺมี กุเล กาลกณฺณิ อฺปปนฺนาติ ตสฺส มาตฺรํ นีหริสฺสุ.

ยาวสฺสา โส กุจฺฉิตฺโต, ตาว ยาปนมตฺตมฺปิ กิจฺเจเน ลภิตฺวา ปุตฺตํ วิชฺชายิ.

ตสฺส หตฺถปาทา จ อกฺขิณี จ กณฺณา จ นาสา จ มุขญจ น ยถาภูฏฺฐาเน อหฺเส.

โส เอวฺรุเปเน องฺคเวกฺกลเลน สมฺนนาคโต ปสฺสปิสาจโก วิย อตฺตวิย วิรุโป อโหสิ.

เอวํ สนฺเตปิ, นํ มาตา น ปริจฺจชิ.

มาตฺ กุจฺฉิยํ วสิตฺตปุตฺตสฺมี ทิ สินฺโห พลฺวา โหติ.

สา ตํ กิจฺเจเน โปสฺยมานา ตํ อาทาย คตฺทิวเส กิจฺจิจิ อลภิตฺวา เคเห กตฺวา สยเมว คตฺทิวเส ภาตี ลภาติ.

[มารดาปล่อยบุตรไปขอทานเลี้ยงชีพเอง]

อถ นํ ปิณฺหาเย จริตฺวา ซีวิตฺตํ สมตถกาเล สา กปาลํ หตฺเต ฐฺวเปตฺวา “ตาด มยา ตํ นิสฺสาย มหาทฺกฺขํ ปตฺตํ”,
อิทานิ น สกฺโกมิ ตํ โปเสตฺตํ, อิมสฺมี นฺคร กปณทฺริกาทีนํ ปฏฺยิตตมตฺตาทีนํ อตฺถิ, ตตถ ภิกฺขเว จริตฺวา ซีวาทิตฺตํ วิสฺสชฺเชสฺสี.

โส ฆรปฏฺฐิปาฏฺฐิยา จรณฺโต อานนทเสฏฐิกกาเล นิพฺพตตฺถฐานํ คนฺตฺวา ชาติสฺสโร หุตฺวา อตฺตโน เคหํ ปาวิสิ.

ตีสฺส นํ ทวารโกฏฺฐเกสฺส น โภจํ สลลภฺเชสฺสี.

จตฺตตฺถทวารโกฏฺฐเก มฺลสิริเสฏฐิโน ปุตฺตกา ทิสฺวา อุกฺพิคฺคหยา ปโรทิสฺส.

อถ นํ เสฏฐิปุริสา “นิกฺขม กาลกณฺณิติ โปถเนตา นีหริตฺวา สงการฐฺฐานเณ ชิปีสิ.

[พระศาสดาแสดงธรรมแก่มุลสิริเศรษฐี]

สตฺถา อานนทตฺถเเรน ปจฺฉาสมเณน ปิณฺหาเย จรณฺโต ตํ ฐฺวานํ ปตฺโต เถโร โอลเเกตฺวา เตน ปุฏฺฐุํ ตํ ปวตฺตี อัจจิกฺขิ.

เถโร มฺลสิริ ปกฺโกสาเปสิ.

มหาชนกาโย สนฺนิปติ.

สตฺถา มฺลสิริ อามนฺเตตฺวา “ชานาสิ เอตฺนติ ปุจฺฉิตฺวา, “น ชานามิตี วุตฺเต, “ปีตา เต อานนทเสฏฐิติ วตฺวา
ตํ อสทฺทหนฺตํ “อานนทเสฏฐิ ปุตฺตสฺส เต ปณฺจมหานิธี อัจจิกฺขาทีติ อัจจิกฺขาเปตฺวา สทฺทหาเปสิ.

โส สตฺถารํ สรณํ อคฺมาสิ.

สตฺถา ตสฺส ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“ปุตฺตา มตฺถิ ฐมฺมตฺถิ”   อิติ พาโล วิหฺณฺญติ
อตฺตา ทิ อตฺตโน นตฺถิ   กุโต ปุตฺตา กุโต ฐนฺนติ.

[แก้อรธ]

ตสฺสสตฺถโถ

“ปุตฺตา เม อตฺถิ, ฐนํ เม อตฺถิ อิติ พาโล ปุตฺตตฺถนฺหาเย เจว ฐนตฺถนฺหาเย จ หฺณฺญติ วิหฺณฺญติ ทฺกฺชียติ,
“ปุตฺตา เม นสฺสีสฺสูติ วิหฺณฺญติ, “นสฺสนฺตฺติติ วิหฺณฺญติ, “นสฺสีสฺสนฺตฺติติ วิหฺณฺญติ.

ฐเนปี เอสฺว นโย.

อิติ ฉหากาเรหิ วิหฺณฺญติ.”

๑ สී. ม. ย. ตาด มยํ ฯเปฯ มหาทฺกฺขํ ปตฺตา.
๒ สී. ปุตฺตา มตฺถิ. ฐมฺมตฺถิ ม. ปุตฺตมตฺถิ ฐมฺมตฺถิ. ย. ปุตฺตา มตฺถิ ฐนํ มตฺถิ.

“ปุตเต โปเสสสามีติ รตติยจ ทิวา จ ถลปถชลปลาทีสุ นานุปการโต วายมนโตปี วิหณญติ,
“ชนํ อุปาเทสสามีติ กสิวณิชาชาทีนิ กโรนโตปี วิหณญเตว,
เอวํ วิหณญนตสส จ อตตา ทิ อตตโน นตถิ,

เตน วิฆาเตน ทุกุชิตํ อตตานํ สุชิตํ กาคํ อสโกนตสส ปวตติยมปิสส, อตตา ทิ อตตโน นตถิ,
มรณมญเจ นิปนนสส มรณนตีกาหิ เวทนาหิ อคคิชาลาหิ วิย ปริทยหมานสส, ฉิขมาเนสุ สนธิพนธเนสุ,
ภิชขมาเนสุ อฏฐิสงฆาเตสุ, นิम्मิลेतวา ปรโลกํ อุมมิลेतวา อิจโลกํ ปสสนตสสาปี,
ทิวเส ทิวเส ทวิกุชตตุํ นหาเปตวา ติกชตตุํ โภเชตวา คนธมาลาทีหิ อลงกริตวา ยาวซีวํ โปสีโตปี^๑
สหายภาเวน ทุกุชปริดตานิ กาคํ อสมตถตตาย อตตา ทิ อตตโน นตถิ, กุโต ปุตตา, กุโต ชนํ,
ปุตตา วา ชนํ วา ตสมี สมเย กิเมว กริสสนติ,

อานนทเสฏฐีโนปี กสสจิจิ กิลยจิจิ อทตวา ปุตตสสตถาย ชนํ สนฐฐเปตวา ปุพเพ วา มรณมญเจ นิปนนสส
อิทานิ วา อิมํ ทุกุชํ ปตตสส, กุโต ปุตตา, กุโต ชนํ, ปุตตา วา ชนํ วา กิํ ทุกุชํ หรีสุ, กิํ วา สุขํ อุปาพายีสูติ.

เทสนาวसाने จตุราสีติยา ปาณสทสสานํ ธมมาภิสสมโย อโหสิ.

เทสณา มหาชนสส สาทถิกา อโหสีติ.

อานนทเสฏฐีวตถุ.

---

๔. คณฐิเกทกโจรวตถุ.

“โย พาลो มณญตี พาลยนติ อิมं ฌมมเทสนं สตถา เขตวเนน วิหรนโต คณฐิเกทกโจเร อารพภ กเถสิ.

[โจรสักขงที่ขอดไว้ที่พกผ้า]

เต กิร เทว สหายกา ฌมมสสวนตถาย คจจนเตน มหาชเนน สทธิ เขตวเนน คนตววา, เอโก ฌมมกถ์ อสโสสิ.

เอโก อตตนา^๑ คยหุค โอลเกสิ.

เตสุ ฌมม สุนนโต^๒ โสตาปตติผล ปาปุณิ.

อิตโร เอกสส ทุสสนเต พทธี ปญจมาสมกตต์ ลภิ.

ตสส ต์ เคเห ปากวตต์ ชาต อิตรสส เคเห น ปจจติ.

อถ น สหายกโจโร อตตโน ภริยาย สทธิ อุปพนตียมาโน

“ตว อติปณติตตตาย อตตโน เคเห ปากวตตมุลมปี น นิปวาเทสิตี อาห.

อิตโร “พาลภาเวเนว วตาย อตตโน ปณติตถาว มณญตีตี ต์ ปวตตี สตถุ อโรเจตุ ญาตีหิ สทธิ เขตวเนน คนตววา อโรเจสิ.

[ผู้รู้สึกตัวว่าง้อยอมเป็นบัณฑิตได้]

สตถา ตสส ฌมม เทเสนโต อิม คากมาห

“โย พาลอ มณญตี พาลย ปณตโต วาปี เตน โส

พาลอ จ ปณติตมานิ ส เว พาลอติ วุจจตีตี.

[แก้อรธ]

ตถอ โย พาลอติ โย อตตนา พาลอ อปณตโต สมาน “พาลอ อหนติ ต์ อตตโน พาลย พาลภาว มณญตี ชานาติ.

เตน โสติ เตน การณเนน โส ปุคคโล ปณตโต วาปี โหติ ปณติตสทธิโส วาปี.

“โส หิ พาลอ อหนติ ชานมาโน อณญ ปณติต์ อุปสงกมนโต ปยิริปาสนโต

เตน ปณติตถาวตถาย โอวทียมาโน อนุสาสิยมาโน ต์ โอวาห อุกคณหิตวา ปณตโต วา โหติ ปณติตโร วา.

ส เว พาลอติ โย จ พาลอ สมาน “โก อณญ มยา สทธิโส พุสสุโต ฌมมกถิโก วินยธโร ฐตวาโท อตถิติตี

เอว ปณติตมานิ ว โหติ, โส อณญ ปณติต์ อนุปสงกมนโต อปยิริปาสนโต เนว ปริยตตี อุกคณหาติ น ปฎิปตตี ปุเรตี

เอกนต พาลภาวเมว ปาปุณนติ โส คณฐิเกทกโจโร วีย.

เตน วุตต “ส เว พาลอติ วุจจตีตี.

๑ ส. ม. ย. อตตโน.

๒ ม. เตสุ เอโก ฌมม สุนนมาโน.

ขอ. บาลี ภา.๓ หน้า ๑๐๖ • ๔. คณฺฐิภทกโจรวตฺถ. • [แก้้อรรถ]

เทศนาวสานเ อิตรสฺส ญฺาตเกหิ สหฺธิ มหาชโน โสตาปตฺติผลํ ปาปุณฺตี.

คณฺฐิภทกโจรวตฺถ.

---

๕. อุทายิตเถรวตถุ.

“ยาวชีวมปิ เจ พาลอติ อิมม ฐมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต อุทายิตเถร อารพภ กเถสิ.

[คนไม่รู้มักถือตัว]

โส กิร, มหาเถเรสุ ปกุกนเตสุ, ฐมมสภ คณตวา ฐมมาสเน นิสสิ.

อถ น อเอกทิวส อากนตูกภิกขุ ทิสวา “อโย พุทฺธสุโต มหาเถโร ภวิสสตีติ มณญฺมานา ขนธาติปปฏิสยุตตํ ปณฺหํ ปุจฺจิตฺวา
ภิกขุ อชานมานํ “โก เอโส, พุทฺเธสิ สหิ อเอกวิหาเร วสमानํ ขนธธาตฺถายตนมตตมปิ น ชานาตีติ ครหิตฺวา
ตํ ปวตฺตี ตถาคตสส อโรเจสุ.

อถ สตถา เตส ฐมม เทเสนโต อิม คาลมาห

“ยาวชีวมปิ เจ พาลอติ
น โส ฐมม วิชานาติ

ปณฺชิตํ ปยิรฺุปาสติ
ทพฺพิ สุปรสํ ยถาติ.

[แก้อรธ]

ตสสโต

พาลอ นามเส ยาวชีวมปิ ปณฺชิตํ อุปสงกมนโต ปยิรฺุปาสนโต “อิทํ พุทฺธจณํ เอตตํ พุทฺธจณนติ เอวํ ปรียตติฐมมํ วา
“อโย วิหาโร, อโย อจาโร, อโย โคจโร, อิทํ สวชฺชํ, อิทํ อนวชฺชํ, อิทํ เสวิตพฺพํ, อิทํ น เสวิตพฺพํ, อิทํ ปฏิวิชฺชิตพฺพํ,
อิทํ สจฺฉิกาทพฺพนติ เอวํ ปฏิปตฺติปปฏิเวธฐมมํ วา น ชานาติ.

“ยถา กิ”

ทพฺพิ สุปรสํ ยถาติ ยถา ทิ ทพฺพิ ยาว ปริกขยา นานปปการาย สุปวิกตียา สมปรีวตตมานาปี
“อิทํ โลณิกํ, อิทํ อโลณิกํ, อิทํ ติตตํ, อิทํ ชาริกํ, อิทํ กฏิกํ, อิทํ อมฺพิลล์, อิทํ อนมฺพิลล์, อิทํ กสวานติ สุปรสํ น ชานาติ,
เอวเมว พาลอ ยาวชีวํ ปณฺชิตํ ปยิรฺุปาสมาโน วุตตปปการํ ฐมมํ น ชานาตีติ.

เทสนาวสาเน อากนตูกภิกขุโน อาสเวหิ จิตตานิ วิมฺจจิสฺสูติ.

อุทายิตเถรวตถุ.

๖. ปาฐะยยกภิกขุขุวตถุ.

“มฺหุตตมปิ เจ วิญญูติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ตีสมตเต ปาฐะยยก^๑ ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[ภิกขุสมาทานรุตงค]

เตสํ ทิ ภควา อิตถิ ปรีเยสนทานํ กปฺปาสิกวนสนนเท ปฐมํ ฌมมํ เทเสสิ.

ตทา สพเพ ว เอหิภิกขุภาวํ ปตฺวา อิทธิมยปตฺตจิวรรธา หุตฺวา เตรส รุตงคานิ สมาทาย วตตมานา
ปฺนปิ ทิฆสส อทฺธโน อจฺจเยน สตถารํ อฺปสงกมิตฺวา อนมตคคฌมมเทสนํ สุตฺวา ตสมิเยว อาสเน อรหตฺตํ ปาปฺณีสฺสุ.

ภิกขุ “อโห วติเมหิ ภิกขุหิ ขิปปเมว ฌมโม วิญญาโตติ ฌมมสภายํ กถํ สมฺภูฐาเปสฺสุ.

ตํ สุตฺวา สตถา “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพปิ อิเม ตีสมตตา สหายกา รุตฺตา หุตฺวา
ตุณฺฑิลชาตเก มหาตุณฺฑิลสส ฌมมเทสนํ สุตฺวา ขิปปเมว ฌมมํ วิญญาเยว ปณฺจ สีลานิ สมทายีสฺสุ,
เต เตเนว อฺปนีสสเยน เอตฺรหิ นิสินฺนาสเนเยว อรหตฺตํ ปตฺตาติ วตฺวา ฌมมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“มฺหุตตมปิ เจ วิญญู
ขิปปํ ฌมมํ วิชานาติ

ปณฺชิตํ ปยฺรูปาสติ
ชีวหา สฺวปรสํ ยถาติ.

[แก้อรรถ]

ตสสสตถุ

วิญญู ปณฺชิตปฺริโส มฺหุตตมปิ เจ อถญํ ปณฺชิตํ ปยฺรูปาสติ,
โส ตสส สนฺติเก อุกคณฺหนโต ปรีปุจฺจนโต ขิปปเมว ปรียตฺตฌมมํ วิชานาติ,
ตโต กมฺมฐฺฐานํ กถาเปตฺวา ปฏฺิปปตฺตียํ ฆณฺเณโต วายมนโต,
ยถา นาม อนฺุพหตชีวหาปสาโท ปฺริโส รสฺวิชานนตถํ ชิวฺหคฺเค ฐฺเปตฺวาเอว โลกฺนิกาทิเกทํ รสํ วิชานาติ,
เอวํ ปณฺชิตโต ขิปปเมว โลกฺตฺตรฌมมปิ วิชานาตีติ.

เทสนาวสาเน พหุ ภิกขุ อรหตฺตํ ปาปฺณีสฺสูติ.

ปาฐะยยกภิกขุขุวตถุ.

๗. สุปปพุทธภูฏฐิตถุ.

“จรรนติ พาลา ทุมเมธาติ อิมं ธรรมเทศนํ สตถา เวหุวเน วิหรรนโต สุปปพุทธภูฏฐิตถุ อารพภ กเถสิ.

[สุปปพุทธะกราบทูลคุณวิเศษแด่พระศาสดา]

อิหํ สุปปพุทธชวตถุ อุทานเน^๑ อากตเมว.

ตทา ทิ สุปปพุทธภูฏฐิตถุ ปรีสปริยนเต นิสินโน ภควโต ธรรมเทศนํ สุตวา โสตาปตติผลํ ปตวา
อตตนา ปฏิลทศคุณํ สตถุ อารเจตูกาโม ปรีสมชเณ โอคาหิตุ อวิสหนโต
มหาชนสส สตถารํ วนทิตวา อนุคนตวา นีวตตกาเล วิหารํ อคมาสิ.

[คนมีอริยทรัพย์ ๗ เป็นผู้ไม่ขัดสน]

ตสมิ ขณ สกโก เทวราชา “อัย สุปปพุทธภูฏฐิตถุ อตตนา สตถุ สาสเน ปฏิลทศคุณํ ปากภู กาคูกาโมติ ญตวา
“วิมสิสสามิ นนติ คนตวา อากาเส จูโต เอตทโวจ “สุปปพุทธ ติ มนุสส ทลิตทเท มนุสสวราโก, อหนเต อปริยนตํ ฌนํ ทสสามิ,
‘พุทโธ น พุทโธ, ฌโม น ฌโม, สงโฆ น สงโฆ, อลํ เม พุทเธน, อลํ เม ฌเมเนน, อลํ เม สงเขนาติ วเทหิติ.

อด นํ โส อาห “โกสิ ตวนติ.

“อหํ สกโกติ.

“อนธพาล อหิริก, ติวํ มยา สทธิ กเถตุ น ยุตตรูปสิ, ติวํ มํ ทุคคโต ทลิตทเท กปโณติ วเทสิ,
เนวาทํ ทุคคโต น ทลิตทเท, สุขปปตโต อหมสมิ มหทฐโน

“สทธารณํ สีลธนํ ทิริ	โอดตปปิย” ฌนํ
สุตธณญจ จาโค จ	ปญญา เว สตตมํ ฌนํ
ยสส เอตา ธนา อตถิ	อิตถิยา ปุริสสส วา
‘อทลิตทเท ติ อาห	อโมฆํ ตสส ชีวิตนติ.”

เยสํ ทิ อิมานิ สตตวิธอริยธณานิ สนติ, น เต พุทเธหิ วา ปจเจกพุทเธหิ วา ‘ทลิตททาติ วุจจนตติ.

สกโก ตสส กถํ สุตวา ติ อนตรามคเค โอหาย สตถุ สนตีกํ คนตวา สพพํ ติ วจนปปฎิวจัน สตถุ^๔ อารเจสิ.

อด นํ ภควา อาห “น โข สกก สกกา ตาทิสานํ สเตนปี สหสเสนปี สุปปพุทธภูฏฐิตถุ
‘พุทโธ น พุทโธติ วา ‘ฌโม น ฌโมติ วา ‘สงโฆ น สงโฆติ วา กถาเปตุนติ.

สุปปพุทธุโรปี โข สตถุ สนตีกํ คนตวา สตถารา กตปปฎิสมโหมทโน อตตนา ปฏิลทศคุณํ สตถุ อารเจตวา อุกุฐายาสนา ปกุกามิ.

๑ ชุ. อุ. ๒๕/๑๔๖.

๒ ม. ยู. ทิริ โอดตปปิย.

๓ อจ. สตตก. ๒๓/๔.

๔ ส. ม. ยู. สตถุ -อิตติ นตถิ.

อด น อจิริปกกนต คาวี ตรุณวจจา ชีวิตา โวโรเปสิ.

[บุรพกรรมของสุปปพุทธะและแม่โค]

สา กิริ เอกา ยกขินี “ปุ๊กกุสาตีกุลปุตต์ พาทียหารุจิริยัม ตมพทาทฐิกโจรฆาตกัม สุปปพุทธภูฏฐินติ อิเม จตตารโ ชเน สต สต อตตภาเว คาวี หุตวา ชีวิตา โวโรเปสิ.

เต กิริ อตีเต จตตารโ เสฏฐิปุตตา หุตวา เอกัม นครโสภินี คณิกัม อูยยานัม เนตวา ทิวสสัมปตตี อนุภิวิตวา สายณหสมเย เอว มนตยีสู “อิมสมิ ฐาเน อญญเณ นตถิ, อิมิสสา อมเหหิ ทินนัม กหาปณสทสสญจ สพพญจ ปสาธณภณชัม คเหตุวา อิมิ มาเรตวา คจจามาติ.

สา เตส กถ สุตวา “อิเม นิลลชชา, มยา สทธี อภิมิตวา อิทานิ มัม มาเรตูกามา, ชานิสสามิ เตส กตตพพยุดตกนติ เตหิ มารियมานา “อหิ ยกขินี หุตวา, ยถา มัม เอเต มาเรนติ, เอวเมว เต มาเรตุ สมนตถา ภเวยยนติ ปตถนัม อกาสิ.”

[คนโง่ทำกรรมลามก]

สมพหุลา ภิกขุ ตสส กาลกิริยัม ภควโต อโรเจตวา “ตสส กา คติ, เกเนว การเณน กุฏฐิภาวัม ปตโตติ ปุจฉีสู.

สตถา โสตาปตติผลัม ปตวา ตสส ตาวตีสภวเน อูปปนภวณจ ตครสิขิปจเจกพพุทธี ทิสวา นิฏฐุหิตวา อปพยามัม กตวา ทิฆรตตัม นิระเย ปจิตวา วิปากาวเสเสน อิทานิ กุฏฐิภาวปตติผลจ พยากริตวา “ภิกขเว อิเม สตตภา อตตนา ว อตตโน กญฺญกวิปากัม กम्मัม กโรนตา วิจรรนตีติ วตวา อนุสนธิ ชมฺเวตวา อุตตริ ฐมมัม เทเสนโต^๒ คากมาห

“จรรนติ พาลา ทุมเมธา อมิตเตเนว อตตนา
กโรนตา ปาปกัม กम्मัม ยัม โหติ กญฺญกปผลัม- อิติ.

[แก้อรธ]

ตตถ จรรนตีติ จตุหิ อิริยาปเถหิ อุกุสสเมว กโรนตา วิจรรนติ.

พาลาติ อิชโลกตถลญจ ปโรโลกตถลญจ อชานนตา อิช พาลา นาม.

ทุมเมธาติ ทุப்புณญา.

อมิตเตเนวาติ อมิตตญฺเณน วิย เวริณา หุตวา.

กญฺญกปผลนติ ติชินผลัม ทุกขผลัม.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

สุปปพุทธภูฏฐิตถุ

๑ ส. ม. ย. เอตถนตเร ตสส นิสสนเพน อิเม มาเรสิ -อิติ อตถิ.

๒ ส. ม. ย. เอตถนตเร อิมนติ อตถิ.

๘. กสกวตฺถุ.

“น ตํ กम्मํ กตํ สาธุตติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต เอกํ กสกํ อารพภ กเถสิ.

[โจรสลักทรัพย์ในตระกูลมั่งคั่ง]

โส กิร สาวตถิตโต อวิหุเร เอกํ เขตตํ กสติ.

โจรา อุทกนิทรมเนน นครํ ปวิสิตวา เอกสมิ อพตมกุเล อุมมกํ ภินทิตวา ปวิสิตวา พหุํ หิรณยสุวณฺณํ คเหตุวา
อุทกนิทรมเนน นิกขมิสุ.

เอโก โจโร เต วญเจตวา เอกํ สหสสตถวิกํ โอวภูฏิกายํ กตวา ตํ เขตตํ คนตวา เตหิ สหฺธิ ภาณํ ภาเซตวา
อาทาย คจจนโต โอวภูฏิกโต ปตมานํ สหสสตถวิกํ น สลลกุเขสิ.

[พระศาสดาทรงเล็งเห็นอุปนิสัยของชาวนา]

ตํทิวสํ สตถา ปจจุสสมเย โลกํ โอโลเกนโต ตํ กสกํ อตตโน ญาณชาลสฺส อนโต ปวิภูฏํ ทิสวา

“กินนุ โข ภวิสสตีติ อุปาเรนโต อิทํ อททส “อโย กสโก ปาโตว กสิตุํ คมิสสติ,

ภณฺทสามิกายิ โจรานํ อนูปทํ คนตวา สหสสตถวิกํ ตสส เขตเต ทิสวา เอตํ คณฺทิสสนติ,

มํ ฐเปตวา ตสส อญญู สกฺขิ นาม น ภวิสสตีติ, โสตาปตติมคคสส อุปนิสสโยปิสส อตถิ, ตตถ มยา คนตุํ ภูฏตีติ.

โสปี กสโก ปาโต ว กสิตุํ คโต.

สตถา อานนทตเถเรน ปจฉาสมเนน ตตถ อคมาสิ.

กสโก สตถารํ ทิสวา คนตวา ภควนตํ วนทิตวา ปุน กสิตุํ อารภิ.

สตถา เตน สหฺธิ กิลฺลิจิ อวตวา สหสสตถวิกาย ปตติภูฏานํ คนตวา ตํ ทิสวา อานนทตเถรํ อาห “ปสฺส อานนท อาสิวิโสติ.

“ปสฺสสามิ ภนเต ไซริวิโสติ.

กสโก ตํ กถํ สุตวา “มม เวลาย วา อเวลาย วา จรณภูฏานเมตํ, อาสิวิโส กิเรตถ อตถิติ จินเตตวา,

สตถริ เอตตํ วตวา ปกฺกนเต, “มาเรสสามิ นนฺติ ปโตทยภูฏี อาทาย คโต สหสสตถวิกํ ทิสวา

“อิมํ สนฺธาย สตถารา กถิตํ ภวิสสตีติ ตํ อาทาย นิวตโต อพฺยตตตาย ตํ เอกมนเต ฐเปตวา ปสฺสนา ปฏิจฉาเทตวา

ปุน กสิตุํ อารภิ.

[ชาวนาถูกจับไปประหารชีวิต]

มนุสฺสาปี, วิภาตาย รตติยา, เคเห โจเรหิ กตกम्मํ ทิสวา ปทานูปทํ คจจนตา ตํ เขตตํ คนตวา

ตตถ โจเรหิ ภณฺทสส ภาชิตภูฏานํ ทิสวา กสกสส ปทวลญฺชํ อททสฺสุ.

เต ตสส ปทานุสาเรน คนฺตฺวา ฅวึกาย ฐปิตฺถุญฺญานํ ทิสฺวา ปสฺสุ ฅวึยฺหิตฺวา ฅวึกํ อาทาย
“ตฺวํ ฅเหํ ฅวึลุมฺปิตฺวา ฅตฺตํ กสมานโน ฅวึย ฅวึจรสึตฺติ ตฺชฅตฺวา ทณฺเฑน โปฅตฺวา เนตฺวา ฅรณฺโณ ทสฺสยึสุ.

ราชา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ตสฺส ฅรํ อานาเปสิ.

ราชปฺริสา ตํ ปจฺฉาพาหุํ พนฺธิตฺวา กสาหิ ตาเลนฺดา อาฆาตํ นยึสุ.

โส กสาหิ ตาลิยมาโน อยญฺญํ กิลฺยจิ อวตฺวา “ปสฺส อานนฺท อาสิวิโสติ ปสฺสามิ, ฅนฺเต ฅไรวิโสติ ฅทฺนโต ฅจฺจติ.

อถ นํ ราชปฺริสา “สตฺถุ ฅเว อานนฺทเตรฺสส จ ฅถํ ฅเถสิ, กิณฺนาเมตฺนฺติ ปุจฺฉิตฺวา,
“ราชานํ ทญฺญูํ ฅภมาโน ฅเถสสามิตฺติ ฅตฺเต, ฅรณฺโณ สนฺติกํ เนตฺวา ฅรณฺโณ ตํ ปวตฺตี ฅถยึสุ.

[ชาวนาพ้นโทษ เพราะอ้างพระศาสดาเป็นพยาน]

อถ นํ ราชา “กสมมา ฅเว กเถสิตฺติ ปุจฺฉิ.

โสปี “นาคํ ฅเว ฅโรติ ฅตฺวา กสนฺตถาย นิกฺขนฺตกาลโต ปญฺญาย สพฺพํ ตํ ปวตฺตี ฅรณฺโณ อาจิกฺขิ.

ราชา ตสฺส ฅถํ สุตฺวา “อຍ ฅนฺ โลก ฅคคฺปุคคฺลํ สตฺถารํ สกฺขี อปฺทิสฺติ, น ฅตฺตํ ฅเตสฺส ฅโส อารฺเปตฺตุ,
อหเมตฺถ ฅตฺตพฺพํ ฅานิสฺสามิตฺติ ตํ อาทาย สายณฺหสมเย สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา สตฺถารํ ปุจฺฉิ
“ฅควา ฅจฺจิ ตฺมฺเห อานนฺทเตรฺเนน สทฺธี ฅเตสฺส กสฺกสฺส กสนฺญฺญานํ ฅตฺตาติ.

“อาม มหาราชาติ.

“กึ ฅโว ตตฺถ ทิฏฺฐนฺติ.

“สทฺสสฺตถวิกา มหาราชาติ.

“ทิสฺวา กึ อโวจฺจฺจธาติ.

“อิทํ นาม มหาราชาติ.

“ฅนฺเต สจายํ ปฺริโส ตฺมฺมหาทิสํ อปฺทิสํ นากริสฺส, น ฅวึตํ ลกิสฺส, ตฺมฺเหทฺทิ ปน ฅถิตกถํ ฅเถตฺวา เตน ฅวึตํ ลทฺธนฺติ.

[ไม่ควรทำกรรมที่ให้ผลเดือดร้อนในภายหลัง]

ตํ สุตฺวา สตฺถา “อาม มหาราช, อหฺมปี ฅเตตฺกเมว ฅตฺวา ฅโต,
ปณฺฑิตฺเตน นาม ยํ ฅมฺมํ ฅตฺวา ปจฺฉานฺตปฺปิ ฅโทติ, น ตํ ฅตฺตพฺพนฺติ ฅตฺวา ฅนฺสนฺธิ ฅฆฺฏตฺวา ฅมฺมํ ฅเสนฺโต อิมํ ฅาถมาท

“น ตํ ฅมฺมํ ฅตํ สาทู   ยํ ฅตฺวา ฅนฺตปฺปติ
ยสฺส อสฺสุมฺโข ฅโรทํ   ฅวีกํ ปฏฺฐิเสวตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ยํ กตฺวาติ ยํ นรยาทีสุ นพพตฺตณสมตถํ พุกฺขุทริยํ กมมํ กตฺวา อนุสฺสรนโต อนุสฺสริตานุสฺสริตกฺขณฺณ อนฺตปฺปติ
อนฺโสจติ, ตํ กตํ น สาธํ น สุนฺทรํ น สลิฏฺฐกํ.

ยสฺส อสฺสุทฺติ ยสฺส อสฺสุทฺติ ตินตฺมฺโข โรหนโต วิปากํ อนฺโภทิตฺติ.

เทสฺนาวสาเน กสฺกอุปาสโก โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต.

สมฺปตฺตภิกฺขุปี พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺสูติ.

กสกวตฺถ.

---

๙. สุนนมาลาการวตฺถุ.

“ตถจ กम्म กตฺ สาธุตติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เวพฺพเน วิหรนฺโต สุนนํ นาม มาลาการํ อารพฺภ กเลสิ.

[พระศาสดาเสด็จบิณฑบาต]

โส กิร เทวสิกํ พิมพิสารราชานํ ปาโต ว อญฺญหิ สุนนปฺปผนาฬิหิ อฺปญฺญนฺโต อญฺญญฺญกหาปณฺเณ ลภติ.

อถกทิวสํ, ตสมฺมํ ปุปฺพานิ คเหตฺวา นครํ ปวิญฺจฺมตฺเต, ภควา มหาภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต ฉพฺพณฺณรํสีโย วิสฺสชฺเชนฺโต
มหตฺตา พุทฺธานุภาเวเน มหติยา พุทฺธสิฬฺหาย นครํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ.

ภควา หิ เอกทา ฉพฺพณฺณรํสีโย จิวเรเน ปฏิจฺฉาเทตฺวา อญฺญตโร ปิณฺฑปาตีโก วิย วิจฺรติ,
ตีสโยชนมคฺคํ องคฺคฺลิมาลสฺส ปจฺจคฺคมนํ คจฺฉนฺโต วิย

เอกทา ฉพฺพณฺณรํสีโย วิสฺสชฺเชนฺโต กปิลวตฺถุปฺปเวสนาฬิสฺสุ วิย.

ตสมฺมํปํ ทิวเส สรีโรโต ฉพฺพณฺณรํสีโย วิสฺสชฺเชตฺวา มหตฺตา พุทฺธานุภาเวเน มหติยา พุทฺธสิฬฺหาย ราชคหํ ปาวิสิ.

[นายมาลาการบูชาพระศาสดาด้วยดอกไม้]

อถ มาลาการโร ภควโต รตนคฺชียกาณฺจณคฺชียสทิสํ อตฺตภาวํ ทิสฺวา ทวตฺตีสมาหาปุริสฺสทกฺขณปฏิมณฺฑิตํ
อสีตยานุพฺพยชนสิริโรสภคฺคํ โอลเกตฺวา ปสนนจิตฺโต “กินฺนุ โข สตฺถุ อธิการํ กโรมีติ จินฺเตตฺวา อญฺญํ อปฺสสนฺโต
“อิมเหติ ปุปฺเพหิ ภควนฺตํ ปุชฺสสามีติ จินฺเตตฺวา ปุณฺ จินฺเตสิ “อิมานิ รณฺโถ นิพฺพชฺ อฺปญฺญานปุปฺพานิ,
ราชา อิมานิ อลภนฺโต มํ พนฺธาเปยฺย วา ฆาตาเปยฺย วา รญฺญโต วา ปพฺพาเชยฺย, กินฺนุ โข กโรมีติ.

อถสฺส เอตทโหสิ “ราชา มํ ฆาเตตฺวา รญฺญโต วา ปพฺพาเชตฺ, โส หิ มยฺหํ ทพฺพานนฺปิ อิมสฺมํ อตฺตภาเว ชีวิตมตฺตํ” ฐนํ ทเพยฺย,
สตฺถุ ปุชฺชา ปน เม อเนกาสุ กปฺปโกฏฺฐิสฺสุ อลํ หิตาย เจว สฺชาย จาติ อตฺตโน ชีวิตํ ตถาคตฺสส ปริจฺจชฺ.

โส “ยาว เม ปสนนจิตฺตํ น ปฏิกฺกฺกฺติ, ตาวเทว ปุชฺ ภิรสิสามีติ หญฺญปฺปหญฺญโร อุกคฺคทคฺโค สตถารํ ปุเชสิ.

[ความอัศจรรย์ของดอกไม้ที่เป็นพุทธบูชา]

กถํ?

ปฐมํ ตาว เทว ปุปฺพมฺมุญฺญิโย ตถาคตฺสส อฺปฺริ ชิปี. ตา อฺปฺริมตฺถเก วิตานํ หุตฺวา อญฺญํสฺสุ.

อปรา เทว มุญฺญิโย ชิปี. ตา ทกฺขิมทตฺถปฺสเสเน มาลาปฏิจฺฉนฺเนน^๑ โอตฺริตฺวา อญฺญํสฺสุ.

อปรา เทว มุญฺญิโย ชิปี. ตา ปิณฺฑิปฺสเสเน โอตฺริตฺวา ตเถว อญฺญํสฺสุ.

๑ ชีวนมตฺตํ - อติ ปเทเน ภวิตพฺพ.

๒ มาลาปฏิจฺฉนฺเนน. (?)

อปรา เทว มุฏฐิโย ชิปี. ตา วามहतตปสเสน โอตริตวา ตเถว อฏฐิสฺ.

เอว อฏฐ นาฬิโย อฏฐ มุฏฐิโย หุตวา จตุสฺ ฐาเนสฺ ตถาคตฺ ปริกชิปีสฺ.

ปุรโต คมนทวารมตตเมว อโหสิ.

ปุพพานํ วนณฺยานิ อนฺโตมฺขานิ อหฺสฺ, ปตตานิ พหิมฺขานิ.

ภควา รชตปฏฺญปริกชิโต วิย หุตวา ปายาสี.

ปุพพานิ อจิตตกานิปิ สจิตตํกํ นิสฺสาย อภิชิตฺวา อปติตฺวา สตถารา สทฺธิเยว คจฺจนฺติ ฐิตฺฐาเน ติฏฺฐนฺติ.

สตถุ สรฺริโต สตสทสสวิชฺชุลตา วิย รัสสิโย นิกฺขมีสฺ.

ปุรโต จ ปจฺจโต จ ทกฺขินโต จ วามโต จ สีสฺมตถกโต จ นิกฺขนฺตรฺสิโย นิกฺขมีสฺ.

เอกาปี สมฺมุขสมฺมุขณฺฐาเนน อปลายิตฺวา สพฺพาปี สตถารํ ติกฺขตฺตํ ปทกฺขินํ กตฺวา ตรฺณตาลกฺขนฺธปุพฺพามาณา หุตฺวา
ปุรโตเยว ธาวนฺติ.

[นายมาลาการบอกแก่ภรรยา]

สกลนฺครํ สงฺขุภี.

“อนฺโตนฺคเร นว โภภฺมิโย พหินฺคเร นว โภภฺมิโยติ อฏฺฐารสฺส โภภฺมิสฺ
เอโกปี ปุริโส วา อิตฺถิ วา ภิกฺขํ คเหตุวา น นิกฺขมฺนโต นาม นตฺถิ.

มหาชนฺ สีนฺนาทํ นทนฺโต เจลกฺเขปสทสฺसानิ กโรนฺโต สตถุ ปุรโตว คจฺจติ.

สตถาปี มาลาการสฺส คณฺํ ปากฏฺ กาทฺํ ติคาวุเต นคเร เภริจฺรณฺมคฺเคเนว อจฺริ.

มาลาการสฺส สกลสรฺริํ ปณฺจวณฺณาย ปีติยา ปริปุริ.

โส โภภฺญเยว ตถาคเตน สทฺธิ จริตฺวา มโนสฺสธารเส นิมฺคโค วิย พุทฺธรฺสินํ อนฺโต ปวิฏฺฐโฐ
สตถารํ โภเมตฺวา วนฺทิตฺวา ตฺจฺจณฺปจฺฉิเมว คเหตุวา เคหํ อคฺมาสี.

อถ นํ ภริยา ปุจฺฉิ “กหํ ปุพฺพานีติ.

“สตถา เม ปุชฺชิตฺติ.

“รณฺโถ อิทานิ กิํ กริสฺสสีติ.

“ราชา มํ ฆาเตตฺ วา รณฺฐโต วา ปพฺพาเซตฺ, อหํ ชิวิตํ ปริกฺจชิตฺวา สตถารํ ปุเชสี, สพฺพปุพฺพานิ อฏฺฐ มุฏฐิโย อหฺสฺ,
เอวรูปา นาม ปุชา ชาตา, มหาชนฺ อุกฺกฏฺฐิสทสฺसानิ กโรนฺโต สตถารา สทฺธิ จรติ,
โย เอส มหาชนฺสส อุกฺกฏฺฐิสทโท, ตสมิํ ฐาเน เอโสติ.

[ภรรยาไม่เลื่อมใส ฟ้องพระราชา]

อดสส ภริยา อนธพาลา เอวรูเป ปาฐิหาริเย ปสาทิ อชเนตวา ตํ อโกสิตวา

“ราชาโน นาม จณฺหา สกั กุฑธา หตฺถปาทาทิจฺเฉทเนน พหุํปี อนตฺถํ กโรนติ, ตยา กตมฺเมน มยฺหํปี อนตฺถํ สียาติ ปุตฺเต
อาทาย ราชกุลํ คนฺตวา รณฺญา ปโกสิตวา “ก็ เอตฺนติ ปุจฺฉิตา อาห

“มม สามิโก ตุมหากํ อฺปฺภูฐานปฺปฺเพหิ สตถาริ ปุเชตวา ตุจฺฉตฺถโธ ชริ อาคนฺตวา ‘กํ ปุพฺพานิตี มยา ปุญฺญู อิทนฺนาม วเทสิ,
อํ ตํ ปริภาสิตวา ‘ราชาโน นาม จณฺหา สกั กุฑธา หตฺถปาทาทิจฺเฉทเนน พหุํปี อนตฺถํ กโรนติ, ตยา กตมฺเมน มยฺหํปี
อนตฺถโธ สียาติ ตํ ฉชฺเชตวา อีชาคตา, เตน กตมมํ สุกตํ วา โหตุ ทุกฺกภูํ วา, ตสเสเวตํ, มยา ฉชฺชิตถาวริ ชานาติ เทวาติ.

[พระราชาทรงทำเป็นกริ้ว]

ราชา ปฐุมทสฺสเนเนว โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต สทฺธาสมปฺนโน อริยสาวโก จินฺเตสิ

“อโห อโย อิตฺถิ อนธพาลา เอวรูเป คฺเณ ปสาทิ น อฺปฺปาเทสิตี.

โส กุฑโร วีย หุตฺวา “ก็ อมม วเทสิ, มยํ อฺปฺภูฐานปฺปฺเพหิ เตน ปุชา กตาติ.

“อาม เทวาติ.

“ภทฺทกนฺเต กตํ ตํ ฉชฺเชนฺติยา, มม ปฺปฺเพหิ ปุชาการกสฺส อํ กตตพฺพุตตํ ชานิสฺสามิตี ตํ อโยเชตวา
เวเคน สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตวา วนฺทิตฺวา สตถารา สทฺธิเยว วิจริ.

สตถา ตสฺส จิตฺตปฺปสาทิ ญฺตวา เภริจฺรณวิธิยา นครํ จริตฺวา รณฺโถเย เคทฺทวาริ อคฺมาสิ.

ราชา ปตฺตํ คเหตฺวา สตถาริ เคหํ ปเวเสตฺกามา อโหสิ.

สตถา ปน ราชงฺคณฺเยว นิสิตฺนาการิ ทสฺเสสิ.

ราชา ตํ ญฺตวา “สีฆํ มณฺชปํ กโรธาติ ตํชนฺณญฺเวว มณฺชปํ การาเปสิ.

นิสิตฺติ สตถา สทฺธิ ภิกุขฺสงฺเขน.

“กสฺมา ปน สตถา ราชเคหํ น ปาวิสิ”

เอวํ กิรฺสส อโหสิ “สจฺหา อนฺโต ปวิสิตฺวา นิสิตฺเทยํ, มหาชโน มํ ทญฺจํ น ลเภย, มาลาการสฺส คฺเณ ปากโณ น ภเวย,
ราชงฺคณฺ ปน มํ นิสินฺนํ มหาชโน ทญฺจํ ลภิสฺสติ, มาลาการสฺส คฺเณ ปากโณ ภวิสฺสติ.

[พระราชาทรงพระราชทานสิ่งของอย่างละ ๘ อย่าง]

คฺณวณฺตานํ หิ คฺณํ พุฑธาเยว ปากฺกํ กาคฺตุํ สกโกนฺติ อวเสสชฺโน คฺณวณฺตานํ คฺณํ กเถนฺโต มจฺจรายติ.

จตฺตาริ ปุพฺพปญฺญา จตฺตทิสํ อญฺจิสฺสุ.

มหาชโน สตถาริ ปรีวาเรสิ.

ราชา พุทฺธปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณฺเฑน อาหาเรณ ปรีวีสึ.

สตถา ภาตตภิกฺขวสาเน อนฺุโมทนํ กตฺวา บุริมนเยเนว จตฺถิ ปุพฺผปฏฺเฐหิ ปรีกฺขิตฺโต สีนฺาท์ นทฺนเตน มหาชเนน ปรีวฺโต
วิหารํ อคฺมาสิ.

ราชา สตถารํ อนฺุคนตฺวา นีวตฺโต มาลาการํ ปกฺโกสาเปตฺวา “มม อหริตฺตพฺพุเปเหหิ ‘กินฺติ วตฺวา สตถารํ ปุเชสีตี ปุจฺฉิ.

มาลาการโร “ราชา ฆาเตตฺวา ฐฏฺฐิตฺวา ปพฺพาเชตฺติ ชีวิตํ ปรีจฺจชิตฺวา สตถารํ ปุเชสี เทวาตี อหา.

ราชา “ตฺวํ มหาบุริโส นามาตี วตฺวา “อฏฺฐ หตฺถิ จ อสฺเส จ ทาเส จ ทาสีโย จ มหาปสาธนาณิ จ อฏฺฐ กหาปณสฺสหาณิ จ
ราชกุลโต นีหริตฺวา สพฺพาลงการปฺปฏิมณฺชิตฺวา อฏฺฐ นารีโย อฏฺฐ คามวเร จาตี อิมํ สพฺพฏฺฐกํ นาม ทานํ อทาสึ.

[พระศาสดาตรัสสรรเสริญนายมาลาการ]

อาณนฺทเถโร จินฺเตสิ “อชฺช ปาโตว ปฏฺฐาย สีนฺาทสฺสหาณิ เจว เจลฺกเชปสฺสหาณิ จ ปวตฺตณฺติ,
โก นฺุ โฆ มาลาการสฺส วิปาโกตี.

โส สตถารํ ปุจฺฉิ.

อถ นํ สตถา “อาณนฺท ‘อิมินา มาลาการเณน อปฺปมตฺตกํ กมฺมํ กตฺตณฺติ มา สลฺลกฺเขสิ, อยฺยหิ มยฺห์ ชีวิตํ ปรีจฺจชิตฺวา ปุชฺ อกาสิ,
โส เอวํ มยิ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา กปฺปานํ สตสฺสหาณํ ทุคฺคตี น คมิสฺสตีตี

“กปฺปานํ สตสฺสหาณํ	ทุคฺคตี น คมิสฺสตี
ฐตฺวา เทวมนฺุสเสสุ	ผลํ เอตฺสส กมฺมฺโน
ปจฺฉา ปจฺเจกสมพฺพุโธ	สุมฺโน นาม ภวิสฺสตีตี

อาห.

สตฺถุ ปน วิหารํ คนฺตฺวา คนฺธกฺฎฺฐิ ปรีสนกาเล ตาณิ ปุพฺพานิ ทวารโกฏฺฐเก ปตีสุ.

[ไม่ควรทำกรรมที่เดือดร้อนภายหลัง]

สายณฺทสมเย ภิกฺขุ ฐมฺมสภายํ กถํ สมฺภูฐาเปสุ “อโห อจฺฉริยํ มาลาการสฺส กมฺมํ,
ฐรมานกพฺพุตฺสส ชีวิตํ ปรีจฺจชิตฺวา ปุพฺผปฺพุชฺ กตฺวา ตฺขณฺญเญว สพฺพฏฺฐกนฺนาม ลภีตี.

สตถา คนฺธกฺฎฺฐิตฺวา นิภฺขมิตฺวา ตินฺณํ คมนานํ อญฺญตฺเรณ คมเนน ฐมฺมสภํ คนฺตฺวา พุทฺธาสนे นีสึทิตฺวา
“กาย นฺุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺเรหิ กถาย สนฺนินฺนินฺนาตี ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาตี วุตฺเต,
“อาม ภิกฺขเว ยสฺส กมฺมสฺส กตฺตตา ปจฺฉานฺุตฺตปฺปํ น โหตี, อนฺุสฺสริตานฺุสฺสริตกฺขณฺเณ โสมนสฺสเมว อฺุปฺปชฺชตี,
เอวฺรูปํ กมฺมํ กตฺตพฺพเมวาทิ วตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆฏฺฐิตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“ตฺถจ กมฺมํ กถํ สาธุ	ยํ กตฺวา นานฺุตฺตปฺปตี
ยสฺส ปตีโต สุมฺโน	วิปากํ ปฏฺฐิวตฺตีตี.

[แก้้อรรถ]

ตตถ ยํ กตวาทิ ยํ เทวมनुสสสมปตตีณญเจว นิพพานสมปตตียา จ นิพพตตนสมตถํ สุขุทริยํ กมมํ กตวา นานุตปติ,
อถโข ทิฏฐธมเมเยว อนุสสิริตานุสสิริตฤขณเ ปตีเวเคน ปตีโต โสมนสสเวเคน จ สุมโน หุตวา
อายตี ปตีโสมนสสชาโต หุตวา วิปากํ ปฏิสเวตี, ตํ กมมํ กตํ สาธุ สุนทริ สิลิฏฐกนตี.

เทสนาวसाने จตุราสีตีया पाणसहस्रानि षममागिसमो ओहसीति.

सुननमालाकारवतु.

---

๑๐. อุปปลวณณาเถรีวตถุ.

“มธฺว มณฺญตี พาลิตี อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนฺโต อุปปลวณณาเถรี อารพฺภ กเถสิ.

[พระเถรีตั้งความปรารถนา]

สา กิร ปทุมุตตรพฺพุตฺสส ปาทุมฺมเล ปตถนํ ปฏฺฐเปตฺวา กปฺปสฺตสฺส หสฺสํ ปุณฺณานิ กุรฺมานา เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ สํสรณฺตี
อิมสฺมี พุทฺธูปาเท เทวโลกโต จิตฺวา สวตฺถิยํ เสฏฺฐิกุเล ปฏฺฐิสฺสํ คณฺหิ.

นิจฺจูปลคฺคพฺภสฺमानวณฺณตฺยา จสฺสา “อุปปลวณณาเถว นามํ อํกํสุ.

อถสฺสา วยฺยปตฺตกาเล สกฺลขมฺพฺพีเป ราชาโน จ เสฏฺฐิโน จ เสฏฺฐิสฺส สนฺติกํ ปณฺณาการํ ปหิณฺสีสุ “ธิตฺโร อมฺหากํ เทตฺตุติ.

อปปหิณฺนโต นาม นานฺโหสิ.

ตโต เสฏฺฐี จินฺตสิ “อหํ สพฺเพสํ มนํ คเหตุํ น สกฺขิสฺสํ อปฺยา ยํ ปนํ กิรฺสสํ มิตฺติ.

โส ธิตฺโร ปกโกสิตฺวา “อมฺม ปพฺพชิตฺุ สกฺขิสฺสํ อห.

ตสฺสา ปจฺฉิมภวิตฺตทา ปิตุ วจฺจํ สีเส อาสิตฺตสฺส ปากเตลฺลํ วิย อโหสิ, ตสฺมา “ปิตโร ปพฺพชิตฺุ สกฺขิสฺสํ ตาตาติ อห.

โส ตสฺสา มหนฺตํ สกฺการํ กตฺวา ตํ ภิกฺขุณฺสุปฺสสํ เนตฺวา ปพฺพาเชสิ.

[พระอุบลวรรณาเถรีบรรลพพระอรหัต]

ตสฺสา อจฺริปพฺพชิตฺาย เอว, อุโปสธาคาเร ตาลาวโร ปาปุณฺนิ.

สา ทีปํ ชาเลตฺวา อุโปสธาคารํ สมมฺชิตฺวา ทีปสิขาย นิमितฺตํ คณฺหิตฺวา ฐิตา ว ปุณฺปุณฺ โอลกยมานา
เตโฆกสิณารมมณฺ ฆานํ นิพฺพตฺเตตฺวา ตเมว ปาทกํ กตฺวา อรหฺตํ ปาปุณฺนิ สทฺธิ ปฏฺฐิสฺสํ กิธาหิ เจว อภิญฺญาหิ จ.

สา อปรเนน สมเยน ชนปฺทจาริกํ จริตฺวา ปจฺจาคตา อนฺธวณฺ ปาวิสฺสิ.

ตทา ภิกฺขุณฺนํ อรณฺญวาโส อปฺปฏิกฺขิตฺโต โหติ.

อถสฺสา มนุสฺสา ตถถ กุณฺธิกํ กตฺวา มณฺจกํ ปณฺญาเปตฺวา สาณฺยา ปริกฺขิปฺปีสุ.

สา สวตฺถิยํ ปิณฺชทาย ปวิสิตฺวา นิขมฺมิ.

[นันทมาณพ่มชินพระเถรี]

มาตุลปฺตุโต ปนสฺสา นนฺทมาณโว คิทฺทิกาลโต ปฏฺฐาย ปฏฺฐิตฺุ ตสฺสา อาคตภาวํ สุตฺวา

เถริยา อาคณฺโต ปุเรตฺรเมว อนฺธวณฺ คณฺตฺวา ตํ กุณฺธิกํ ปวิสิตฺวา เภฏฺฐามณฺเจ นิสฺสีโน, เถริยา อาคณฺตฺวา กุณฺธิกํ ปวิสิตฺวา

ทวารํ ปิธาย มณฺจเก นิสฺสินมตฺตฺยา, พหิ อาตปฺโต อาคตฺตฺตา จกฺขุเปเล อนฺธกาเร อวิกฺเตเยว,

เทญฐามถจโต นิกขมิตวา มถจกั อภिरุยห “มา นสฺสี พาล, มา นสฺสี พาลาติ เถรียา วารียมาโน
อภिवิตวา อตตโน ปญฺฐิตกมมํ กตวา ปายาสี.

อถสฺส อคฺคณํ ชาเรตุํ อสฺสโกนตี วีย มหาปฐวี เทวธา ภิชฺชิ.

โส ปฐวี ปวิภูสฺส คณตฺวา มหาอวิจิมหิ นิพพตฺติ.

เถรีปี ตมตถํ ภิกขุณีเน อโรเจสฺสิ.

ภิกขุณีโย ภิกขุณี ตมตถํ อโรเจสฺสุ.

ภิกขุ ภควโต อโรเจสฺสุ.

[คนพาลประสบทุกข์เพราะบาปกรรม]

ตํ สุตฺวา สตถา ภิกขุ อามนฺเตตฺวา “ภิกขเว ภิกขุภิกขุณีอุปาสกอุปาสิกาสุ โย โกจิ พาลो ปापกมมํ กโรนฺโต
มธฺสฺสขราทิสฺส กถจิทฺเทว มธฺสรสฺสํ ขาพมาโน ปุริโส วีย ภูฏฐปฺพภูฏฐ อุกคฺคฺทคฺโค วีย กโรตฺตี
อนุสฺสนฺธี ฆญฺเฐตฺวา ฐมมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“มธฺวา มถญฺตี พาลो

ยว ปาปํ น ปจฺจติ

ยทา จ ปจฺจติ ปาปํ

อถ (พาล) ทุกฺข์ นิคฺจจฺตีติ.

[แก้กรรม]

ตตถ มธฺวาติ พาลสฺส หิ ปาปํ อกฺุสลกมมํ กโรนฺตสฺส ตํ กมมํ มธฺ วีย มธฺสรสฺสํ วีย อญฺฐํ กนฺตํ มนาปํ วีย อุปญฺฐาติ,
อิตฺติ นํ โส มธฺว มถญฺตี.

ยววาติ ยตฺตถํ กาลํ.

ปาปํ น ปจฺจตฺตีติ ติญฺฐฐมฺเม วา สมฺปฺราเย วา วิปากํ น เทติ ตาว นํ เอวํ มถญฺตี.

ยทา จาติ ยทา ปนสฺส ติญฺฐฐมฺเม วา วิวิธา กมฺมกรณา กรียมานสฺส สมฺปฺราเย วา นิริยาทิสฺส มหาทุกฺข์ อนฺุภวานฺตสฺส
ตํ ปาปํ ปจฺจติ, อถ โส พาลอ ทุกฺข์ นิคฺจจฺติ วินฺทติ ปญฺญิตฺตีติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปญฺนีสุ.

[พระชินาสพไมยนิติกามสุข]

อปเรน สมเยน ฐมฺสกาเย มหาชนํ กถํ สมญฺฐาเปสิ^๑ “ชินฺาสาปํ มถญฺเย กามสุขํ สาทฺยนฺติ, กามํ เสวนฺติ, กิ น เสวิสฺสนฺติ,
น เทเต โภษาปรุกฺขา, น วมฺมิกา, อลลมนฺสฺสรียาเยว, ตสฺมา เอเตปี กามสุขํ สาทฺยนฺติ กามํ เสวนฺตีติ.

๑ ปจฺจนา วุตฺเตน น สมฺเมติ. ตถาหิ วกฺขติ กาย นุตถ ภิกขเว -อิตฺตอาหิ.

สตถา อากนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริท กถาย สนนิสินนาติ ปุจจิตวา, “อิมาย นามาติ วุตเต,
“น ภิกขเว ชีณาสวา กามสุขํ สาทิยนติ น กามํ เสวนติ,
ยถา ทิ ปทุมปตเต ปติตํ อุกทพิณฺหุ น ลิปฺปติ น สณฺฐาติ, วินิฏฺเฐตวา ปตเตว,
ยถา จ อารคฺเค สาสโป น ลิปฺปติ น สณฺฐาติ วินิฏฺเฐตวา ปตเตว,
เอวํ ชีณาสวสฺส จิตเต ทูโรปิ กาโม น ลิปฺปติ น สณฺฐาตีติ อนุสนฺธิ ชฺเฐตวา ธมฺมํ เทเสนโต อิมํ พราหฺมณวคฺเค คาถมาห

“วาริ โปกฺขรปตเตว อารคฺเคริว สาสโป
โย น ลิปฺปติ กามesu ตมํ พฺรุมิ พฺราหฺมณฺนติ.

อิมิสฺสา อตฺถโถ พฺราหฺมณวคฺเคเยว อาวิภวิสฺสติ.

[ภิกษุณีควรอยู่ในพระนคร]

สตถา ปน ราชานํ ปเสนทโกสลํ ปกโกสาเปตวา
“มหาราช อิมสมิ สาสเน ยถา กุลปุตตา เอวํ กุลธิตโรปิ มหนตํ ญาตีคณญจ โภคกฺขนธญจ ปหาย ปพฺพชิตวา อรณฺญเญ วิหรนฺติ
ตา อรณฺญเญ วิหรมานา ราคฺรตฺตา ปापุกุคฺลา โอมานาติมานวเสน วิเหฐฺนตฺติปิ พฺรหฺมจฺริยนฺตฺรายปิ ปาเปนฺติ
ตสฺมา ภิกฺขุณีสงฺฆสฺส อนฺโตนคเร วสนฺนฺฐานํ กาทุํ วญฺญตฺตีติ.

ราชา “สาธฺตติ สมฺปฏฺิจจิตวา นคฺรสฺส เอกปสฺเส ภิกฺขุณีสงฺฆสฺส วสนฺนฺฐานํ กาทฺเรสิ.

ตโต ปญฺญาย ภิกฺขุณีโย อนฺโตคาเมเยว วสนฺติ.

อุปปลวณณาเถรีวตถุ.

---

๑๑. ชมพูภาชีวกวตถุ.

“มาเส มาเส กุสศเคนาติ อิมม ฐมมเทสนน สตถา เวฬุวเน วิหรนโต ชมพูภาชีวก อารพภ กเถสิ.

[กฎุมพีบำรุงพระเถระ]

อติเต กิร กสสปสมมาสมพุททกาเล คามวาสิ เอโก กฎุมพีโก เอกสส เถรสส วิหาริ กตวา
ตตถ วิหรนต จตุทิจิ ปจเจยทิจิ อุปฏฐทิจิ.

เถโร ตสส เคเห นิพทธี ภูณชติ.

อเถโก ชินาสโว ภิกขุ ทิวา ปินุททาย จรณโต ตสส เคหทวาริ ปาปุณนิ.

กฎุมพีโก ตํ ทิสวา ตสส อิริยาปเถ ปสนโน เคหํ ปเวเสตวา สกุกจจํ ปณิเตน โภชเนน ปริวิสิตวา

“ภนเต อิมม สากุกํ รชิตวา นิวาเสยยาถาติ มหนตํ สากุกํ ทตวา

“ภนเต เกสา โว ทีฆา, ตุมหากํ เกโสโรปนตถาย นหาปิตํ อาเนสสามิ, สยนตถาย” มณจกํ คาหาเปตวา อากมิสสามิติ อาห.

นิพทธี เคเห ภูณชนโต กุลุปโก ภิกขุ ตสส ตํ สกุการิ ทิสวา จิตตํ ปสาเทตํ นาสกขิ

“อยนตํ มุหุตตํ ทิฏฐกสส เอวรูปํ สกุการิ กโรติ, นิพทธี เคเห ภูณชนตสส ปน มยหํ น กโรตติ จินเตตวา วิหาริ อคมาสิ.

อิตโรปิ เตเนว สทธี คนตวา กฎุมพีเกน ทินนํ สากุกํ รชิตวา นิวาเสสิ.

กฎุมพีโกปิ นหาปิตํ อาทาย คนตวา เถรสส เกเส โอหาราเปตวา มณจกํ อตถราเปตวา

“ภนเต อิมสมิเยว มณจเก สยถาติ วตวา เทวปิ เถเร สุวตนาย นิมนเตตวา ปกุกามิ.

เนवासโก ตสส สกุการิ กยิรมานํ อธิวาเสตํ นาสกขิ.

[คำพระอรหันต์ด้วยอาการ ๔ มีโทษ]

อถสส โส สายํ เถรสส นิปนนฏฐานํ คนตวา จตุหากาเรทิจิ” อุกโกสิ

“อาวุโส อากนตูก กฎุมพิกสส เคเห ภตตํ ภูณชนโต วรตริ มีพหํ ขาทิตุํ,

กฎุมพีเกน อานิตนหาปิตน เกโสโรปนโต วรตริ ตาลฏฐิเกน เกเส ลุณจาเปตํ,

กฎุมพีเกน ทินนสากุกํ นิवासนโต วรตริ นคเคน จริตํ,

กฎุมพีเกน อากตมณจเก นิพชชนโต วรตริ ภูมियํ นิพชชิตุนติ.

เถโรปิ “มา เอส พาลो มํ นิสสาย นสสิติ นิมนตณํ อนาทยิตวา ปาโต ว อฏฐาย ยถาสุขํ อคมาสิ.

เนवासโกปิ ปาโต ว วิหารเ กตตพพตตํ กตวา “ภิกขาจารเวลายํ อิทานิปี, อากนตูกโก นิททายติ, คณทิสทเทเนน ปพชเมยยาติ

สณญาย นขปิฏฐเนว คณทิจิ ปหริตวา คามํ ปินุททาย ปาวิสสิ.

๑ พ. ย. เอตถนตเร จ โว -อติ อตถิ. ส. โว -อติ อตถิ.

๒ ส. ย. เอตถนตเร เถโร -อติ อตถิ.

กฏุมพีโกปี สกการ กตวา เถราน อากมนมคค โอลเอนโต เนวาสีก ทิสวา “ภนเต เถโร กุหินติ ปุจฉิ.

อล น เนวาสีก “มา อาวุโส อวจ”, ตยห กุลโปเก ทโย ตว นิภนตเวลาย โอวรก ปริสิตวา นิทโท โอภกนโต,
ปาโต ว ปฏฐาย มม วิหารสมมชชนสทหมปี ปานียฆฏปริโภชนียฆฏสุ อุทกาสิณจนสทหมปี คณทิสทหมปี กโรนตสส,
น ชานาตีติ อาห.

กฏุมพีโก จินเตสิ “ตาทิสาย อิริยาปถสมปตติยา สมนาคตสส เม อยยสส ยาว อิมมหา กาลา นิททายน นาม นตถิ,
ม ปน ตสส สกการ กโรนโต ทิสวา อทธา อมินา ภทนเตน กิจจิจ วุตโต ภวิสสตีติ.

โส อตตโน ปณตติภาเวน ต สกจจ โภเชตวา ตสส ปตโต สารุก โหวิตวา นานครสโรชนสส ปุเรตวา
“ภนเต สเจ เม อยย ปสเสยยาถ, อิมมสส ปินชปาต ทเพยยาถาติ อาห.

อิตโร ต คเหตุวา ว จินเตสิ “สเจ โส เอวรूपิ ปินชปาต ภุชิสสตี, อิมสมิเยว ฐาเน ปลุทโร ภวิสสตีติ
อนตรามคเค ต ปินชปาต ฉทเทตวา เถรสส วสนฐฐานัน คนตวา ต ตตถ โอลเอนโต นาททส.

อล น เอตตกสส กम्मสส กตตตา วิสตีวสสทสทานิ กโตปี สมณธมโม รกขิตุ นาสกขิ.

อายุหปริโยसानะ ปน อวีจิมหิ นิพพตติตวา เอก พุทธรนตรี มหาทุกข อุนภวิตวา
อิมสมิ พุทรูปปาเท ราชคชนครเอ เอกสมิ พุทูนนปาเน กุลฆเร นิพพตติ.

[โทษของการคำพระอรหันต์]

โส ปทสา คมนกาลโต ปฏฐาย เนว สยเน สยิตุ น ภตโต ภุชิตุ อิจฉติ, อตตโน สรีรวลลขเมว ชาทติ.

“พาลตาย อชานนโต กโรตีติ น ไปสีสุ.

มหลลกกาเลปี วตถ นีวาเสตุ น อิจฉติ, นคโค วิจرتติ, ภูมีย สยติ, อตตโน สรีรวลลขเมว ชาทติ.

อลสส มาตาปีโตร “นาย กุลฆรสส อุนจฉวิโก, อาชีวกาน เอส อุนจฉวิโกติ เตส สนติก เนตวา
“อิม ทารก ปพพาเซถาติ อทสุ.

อล น เต ปพพาเชสุ, ปพพาเซตวา จ ปน คลปมาเน อาวาญ ฐเปตวา ทวินัน อองสกุฏานัน อูปริ ปทรานิ ทตวา
เตส อูปริ นิสีทิตวา ตาลภูริชณเตน เกเส ลุณจิสสุ.

อล เน ตสส มาตาปีโตร สวาตนาย นิมนเตตวา ปกกมีสุ.

ปุนทิวเส อาชีวกา “เอหิ, คาม ปริสิตสามาติ ต วทิสสุ.

“โส “คจฉฉ ตุมเห, อห อีเชว ภวิสสามีติ น อิจฉิ.

๑ ส. ย. อาวุโส กิ วเทถ.

๒ ส. ม. ย. ชตตุน.

๓ ส. ม. ย. ปทร.

อด นั ปุณปุณั วตวา อนิจจมานั โหหาย อคมัสสุ.

โสปี เตสั คตถาวั ญตวา วจจกุกุฎฐิยา ทวารั วิวริตวา โอรุยห อุกุโหติ หตเถหิ อาโลปการกั คุถั ชาหติ.^๑

อาชีวกา ตสส อนุตโตคามโต อาหารั ปหิณีสสุ.

ตมปิ น อิจจติ ปุณปุณั วุจจมาโนปิ “น เม อิมินา อดโถ, ลทโร เม อาหาโรติ.

“กหิ ลทโรติ.

“อิเชว ลทโรติ.

เอวั ทุตติเย ตติเย จตตเถ ทิวเสปิ เตหิ พหุมาปิ วุจจมาโน “อหิ อิเชว ภวิสสามิติ คามั คนตุ น อิจจติ.

อาชีวกา “อัย ทิวเส ทิวเส เนว คามั ปวิสสิตุ, น อมเหหิ ปหิตั อาหารั อหริตุ อิจจติ,

‘อิเชว เม ลทโรติ วหติ, กิณนุ โข กโรติ, ปริคคณทิสสาม นนติ คามั ปวิสสนตา

เอกั เทว ชเน ตสสปิ ปริคคณหนตถั โหหาย คมัสสุ.

เต ปจจโต คจจนตา วิย หุตวา นิสียีสสุ.

โสปี เตสั คตถาวั ญตวา ปุริมเนเนว วจจกุกุฎฐิ โอรุยห คุถั ชาหติ.

อิตเร ตสส กิริยั ทิสวา อาชีวกานั อาโรจยีสสุ.

ตัสสุตวา อาชีวกา “อโห ภาริยั กम्मั, สเจ สมณสส โคตมสส สาวกา ชาเนยยุ,

‘อาชีวกา คุถั ชาหมานา วิจจนตติ อมหากั อกิตติ ปกาเสยยุ, นายั อมหากั อนุจจวิโกติ ตั อตตโน สนติกา นีหริสสุ.

โส เตหิ นีหริโต.

มหาชนสส อจจากรกณฐานเน ปตถโต เอโก ปิฎฐิปาสาโน อตถิ.

ตสมิ มหนตัสส โสณชิติ.

ปิฎฐิปาสาณั นิสสาย มหาชนสส อจจากรกณฐานั โหติ.

โส ตถถ คนตวา รตติ คุถั ชาหิตวา มหาชนสส สริรวลลชนตถาย อาคมนกาเล

เอเคน หตเถน ปาสาณสส เอกั ปสสั โอลุพภ เอกั ปาหิ อุกุชิตวา ชนนุเก ฐเปตวา อุกุชวาตานิมุโข มุขั วิวริตวา ติฎฐิติ.

มหาชนโน ตั ทิสวา อุปสงกมิตวา วนทิตวา “ภนเต กสมมา อัยโย มุขั วิวริตวา ฐิตติ ปุจจติ.

“อหิ วาตภกโข, อญญเ เม อาหาโร นตถิตติ.

“อด กสมมา เอกั ปาหิ อุกุชิตวา ชนนุเก กตวา ฐิตติ ภนเตติ.

“อหํ อุกคตตโป โฆรตโป, มยา ทวีติ ปาเทติ อุกกนตา ปฐวี กมปติ, ตสฺมา เอกํ ปาหํ อุกชิปิตวา ชนฺนุเก กตฺวา ฐีโตมฺหิ,
อหฺลหิ ฐิตโกว วิดีนาเมมิ น นิสฺสามิ น นิปชฺชามิตฺติ.

มนุสฺสา นาม เยภฺยเยน วจนมตฺตเมว สทฺทหนฺติ,

ตสฺมา “อโห อจฺฉริยํ, เอรูปาปิ นาม ตปสฺสีโน โหนฺติ, น โน เอรูโป ทิฏฺฐุปฺพโพนฺติ
เยภฺยเยน องคฺมคชฺวาสิโน สงฺขุภิตฺวา มาเส มาเส มหนฺตํ สกฺการํ อภฺิทรนฺติ.

โส “อหํ วาตเมว ภฺกขามิ, น อณฺเฏ ออาหารํ ออาหารามิ, อณฺเฏ ทิ เม ขาทนฺตสฺส, ตโป นสฺสตีติ เตหิ อภฺิหฺตํ น ภฺยจฺจ อิจฺฉติ.

มนุสฺสา “มา โน ภนฺเต นาเสถ, ตุมหาทิสฺเสน โฆรตเปน ปริโกโค กโต อมฺหากํ ทิฆรตฺตํ ทิตาย สุขาย สํวตฺตตีติ
ปฺนปฺนํ ยาจนฺติ.

“ตสฺส เม อณฺโณ ออาหารโร น รุจฺจตีติ มหาชนสฺส ปน ยาจนาย ปิฬิตो
เตหิ อภฺิตานิ สปิฬานิตานิ กุสฺสเคน ชิวฺหคฺเค ฐฺเปตฺวา “คจฺฉณ, อลํ โว เอตตํ ทิตาย สุขายาติ อฺยโยเชสิ.

เอวํ โส ปณฺจปณฺณาส วสฺसानิ นคฺโค कुณฺ ขาทนฺโต เกเส ลฺยจฺนฺโต ภฺมฺมฺยํ สยมาโน วิดีนาเมสิ.

[พระพุทเจ้าเสด็จไปโปรดชมพูกาชีวิต]

พุทฺธานฺปิ โข ปจฺจุสกาเล โลกํ โวโลกนํ อวิชิตเมว โหติ,
ตสฺมา, เอกทิวสํ ภควโต ปจฺจุสสมเย โลกํ โวโลกนฺตสฺส, อยํ ชมพูกาชีวิตโก ญานฺชาลสฺส อนฺโต ปณฺญายิ.

สตฺถา “ภินฺนุ โข ภวิสฺสตีติ อวชฺชิตฺวา ตสฺส สห ปฐฺวิสมภฺิทาหิ อรหฺตตสฺส อฺปนฺนิสฺสยํ ทิสฺวา
“อหํ เอตํ อาทึ กตฺวา เอกํ คากํ ภาสิสฺสามิ, คากาปรีโยसानเ จตฺราสีติยา ปาณสฺสสฺสานํ ฌมฺมาภิสฺสมโย ภวิสฺสติ,
อิมํ กุลปฺตํ นิสฺสาย มหาชนโน สโตถิภาวํ ปาปฺนิสฺสตีติ ญตฺวา ปฺนทิวเส ราชคฺเห ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตปฺปฏิกนฺโต
อานนฺทเถรํ อห “อานนฺท ชมพูกาชีวิตกสฺส สนฺติกํ คมฺิสฺสามิตฺติ.

“ภนฺเต กิํ ตุมฺเหเยว คมฺิสฺสธาติ.

“อาม อหฺเมวาติ.

เอวํ วตฺวา สตฺถา วชฺฐมฺมานกจฺฉายาย ตสฺส สนฺติกํ ปายาสิ.

เทวตา จินฺตยีสฺสุ “สตฺถา สายํ” ชมพูกาชีวิตกสฺส สนฺติกํ คจฺฉติ,
โส จ เขจฺจเ อจฺจารปสฺสาวญฺฐานเ ทนฺตกญฺญุกกิลฺกญฺเ ปญฺญิปาสาณเ วสติ,
เทวํ วสฺสาเปตฺวํ ญฺญุตตีติ อตฺตโน อานฺุภาเวน ตมฺหุตฺตเยว เทวํ วสฺสาเปสฺสิ.

ปิญฺญิปาสาณเ สุจฺจ นิมฺมโล อโหสิ.

อถสฺส อฺปฺริ ปณฺจวณฺณํ ปฺปฬวสฺสํ วสฺสาปยีสฺสุ.

สตถา สายั ชมพูกาชีวิตสส สนตีกั คนตวา “ชมพูกาติ สททมกาสิ.

ชมพูโก “โก นุ โย เอส ทุชชานโน มั ชมพูกาเวทน วทตีติ จินเตตวา “โก เอโสติ อาห.

“อหัง ชมพูกาติ.

“กั มหาสมณาคิ.

“อชช เม เอกรัตตี อีธ วสนภูฐานัน เทหิติ.

“นตถิ มหาสมณ อิมสมิ ฐาเน วสนภูฐานนติ.

“ชมพูก มา เอวั กริ, เอกรัตตี เม วสนภูฐานัน เทหิ, ปพพชิตา นาม ปพพชิตั ปฏฐุนติ, มนุสสา มนุสสั, ปสโว ปสุนติ.

“กั ปน ตวั ปพพชิตอสิติ.

“อาม ปพพชิตอมหิติ.

“สเจ ตวั ปพพชิตอ, กหนเต ลาพุกั, กหัง ฐุมกภูจจุโก, กหัง ยถยสุตตกนติ.

“อตเถตัม มยหัง, วิสุ วิสุ ปน คเหตุวา จรณัม ทุกขนติ อพภนตเรเยว คเหตุวา จรามิติ.

โส “จริสสสิ ตวั เอตัม อคคณหิตวาติ กุชมิ.

อถ นั สตถา อาห “โหตุ ชมพูก, มา กุชม, วสนภูฐานัน เม อัจจิกขาหิติ.

“นตถิ มหาสมณ เอตถ วสนภูฐานนติ.

สตถา ตสส วสนภูฐานันโต อวิทุเร เอกัง ปพพการัง อตถิ ตัง นิททิสนโต “เอตสมิ ปพพการเ โก วสตีติ อาห.

“น โกจि มหาสมณาคิ.

“เตนหิ เอตัม มยหัง เทหิติ.

“ตวถเยว ชานาหิ มหาสมณาคิ.

สตถา ปพพการเ นิสีทณ ปถญาเปตวา นิสีทิ.

[ชมพูกาชีวิตได้บรรลุพระอรหัต]

อถ ปฐมยามเม จตตารโ มหาราชาโน จตฺททิสสา เอโกภาสั กโรนตวา อูภูฐานัน อากมึสุ.

ชมพูโก โอบาสั ทิสวา “กัโอบาสเ นามโสติ จินเตสิ.

มชฌิมยามเม สกโก เทวราชา อากมิ.

ชมพูโก ตมปิ ทิสวา “โก นามโสติ จินเตสิ.

ปจฉิมยามเอ เอกาย อังคูลิยา เอภัง ทวีหิ เทว ๗เปฯ ทสทิส ทส จกกวาพานิ โอภาเสตุ สมนต์โถ มหาพรหมา
สกลอรณญ์ เอโกภาสัง กโรนโต อาคมิ.

ชมพูโก ตมปี ทิสวา “โก นุ โข เอโสติ จินเตตวา ปาโตว สตถุ สนตีกัง คนตวา ปฏิสนถารัง กตวา เอกมนตัง ฐิตโต สตถารัง ปุจฉิ
“มหาสมณ ตุมหากัง สนตีกัง จตสโส ทิสวา โอภาเสนโต ปฐมยามเอ โภ อาคโตติ.

“จตตาโร มหาราชาโนติ.

“กัการณาดิ.

“มัม อุกุฐฐาตุนติ.

“กั ปน ตวั จตฺทหิ มหาราเซหิ อุตฺตริตโรติ.

“อาม ชมพูก, อหฺยหิ ราชนู อติราชาติ.

“มชฉิมยามเอ ปน โภ อาคโตติ.

“สกุโก เทวราชาติ.

“กัการณาดิ.

“มัม อุกุฐฐาตุมเววาติ.

“กั ปน ตวั สกุกเทวราชาโตปี อุตฺตริตโรติ.

“อาม ชมพูก, สกุกโตปี อุตฺตริตโรมฺหิ, เอโส ปน มยหัง คิลานุกุฐฐาโก กปปียการกสามเณรสทิสติ.

“ปจฉิมยามเอ สกกลอรณญ์ โอภาเสตวา โภ อาคโตติ.

“ยัม นิสสาย โลเก พราหมณาทยปี จิปิตวา ปกฺขลิตวา ‘นโม มหาพรหมฺโนติ วทนติ, โสเอว มหาพรหมมาติ.

“กั ปน ตวั มหาพรหมฺนาปี อุตฺตริตโรติ.

“อาม ชมพูก, อหฺยหิ พรหมฺนาปี อติพรหมมาติ.

“อจฉริโยสิ ตวั มหาสมณ, มยหัง ปน ปญจปณณาสวสสานิ อิช วสนตสส เอเตสุ เอโกปี มัม อุกุฐฐาตุ นาคตปุพฺโพ,
อหฺยหิ เอตตํ อพฺธานัม วาตภกฺโข หุตวา ฐิตโกว วิตินาเมสิ, น ตาว เต มยหัง อุกุฐฐานัม อาคตปุพฺพวาติ.

อถ นัม สตถา อาห “ชมพูก ตวั โลกสมฺมึ อนฺธพาลัง มหาชนํ วญฺจยมาโน มปี วญฺเจตฺกามา ชาโต,
นनु ตวั ปญจปณณาสวสสานิ คุณเมว ชาทสิ, ภูมียเวย นปชฺชชิ, นคโค หุตวา วิจริ, ตาลกฺกุฐฺฐิขณฺเทน เกเส ลุณฺจิ,
อถ จ ปน โลกัม วญฺเจนโต ‘อหัง วาตภกฺโขมฺหิ เอกปาเทน ติกฺกุฐฺฐามิ น นิสฺสามิ น นปชฺชามิติ วเทสิ, มปี วญฺเจตฺกามาสิ,
ปฺพเพปิ ตวั ปาปีกัม ลามิกัม ทิกฺกุฐฺฐิ นิสฺสาย เอตตํ กาลัง คุณภกฺโขสิ, ภูมิสโย นคโค, วิจฺรนโต ตาลกฺกุฐฺฐิขณฺเทน เกสฺลฺลญฺจํ ปตฺโต,
อิทานิปี ปาปีกัม ลามิกัม ทิกฺกุฐฺฐิเมว คณฺหาสิติ.

“กั ปน มยา กตัม มหาสมณชาติ.

อถสส สตถา ปุพเพ กตกมม อัจจิกขิ.

ตสส สตถริ กถนเตเยว, สเวโค อุปปนโน, หิโรตตปปิ อุปภูตตี.

โส อุกกุฏโก นิสีหิ.

อถสส สตถา อุตทสาฎกั ขิปีตวา อทาสี.

โส ตัม นีวาเสตวา สตถารั วณทิตวา เอกมณตัม นิสีหิ.

สตถาปิสส อุนุพพุทีกถั กถตวา ธมมัม เทเสสิ.

โส เทสนาวสาเน สห ปฏิสสมุภิทาหิ อรหตตัม ปตวา สตถารั วณทิตวา อุกกุฏายาสนา ปพพชชณจ อุปสมปทณจ ยาจิ.

เอตตาวตาสส ปุริมกมมัม ปริกขีณัม.

อยณหิ ขีณาสวมหาเถรั จตุหิ อุกโกเสหิ อุกโกสิตวา, ยาวายัม มหาปฐวี ตีคาวุตาทิกั โยชนั อุตสนนา, ตาว อวีจิมหิ ปจิตวา ตตถ ปกกาเวเสเสน ปณจปณณาสวสสานิ อิมัม วิปปการั ปตโต.

เตนสส ตัม กมมัม ขีณัม.

วีสตีวสสสทสสานิ อิมินา กตสส สมณธมมสส ผลั นาเสตุน สกกา,
ตสมา ตัม สตถา ทกขินทถั ปสาเรตวา “เอหิ ภิกขุ จร พุทหมจริยณติ อาห.

ตาวเทวสส คีหิลิงคั อนตรธายิ, อุกกุฏปริกขารธโร สุกกุฏิวสสเถโร วิย อโหสิ.

[ชมพูกะบอกความจริงแก่มหาชน]

องคคชวาสินั ตสส สกการั คเหตุวา อากตทิวโส กิเรส, ตสมา อุกกุฏฐวาสิโน สกการั คเหตุวา อากตา ตถาคตัม ทิสวา
“กินนุ โข อมหากั อโยเย ชมพูโก มหา, อุกาทุ สมโณ โคตโมติ จินเตตวา
“สเจ สมโณ โคตโม มหา ภเวย, อโย สมณสส โคตมสส สนตีกั คจเจย,
ชมพูกาชีวาทถ ปน มหนตตาย สมโณ โคตโม อิมสส สนตีกั อากโตติ จินตยีส.

สตถา มหาชนสส ปรีวิตกั กถตวา “ชมพูก ตว อุปภูฏากานัม กงขัม ฉินทาหิติ อาห.

โส “อหมปิ ภนเต เอตตกเมว ปจจาสิสามีติ วตวา จตุตถชมานัน สમાปชชิตวา อุกกุฏาย ตาลปพมาณัม เวหาสั อพุกุคณตวา
“สตถา เม ภนเต ภควา, สาวโกหมสมิตี วตวา โอริยห วณทิตวา

ปน “ทิวิตาลมตตัม ติตาลมตตุนติ เอวั สตตตาลมตตัม เวหาสั อพุกุคณตวา โอริยห อตตโน สาวกภาวั ชานาเปสิ.

ตัม ทิสวา มหาชนโน “อโห พุทธา นาม อจจริยา อโนมคณาติ จินเตสิ.

สตา มหาชน สหี กณโต เอวมาห

“อัย เอตตัก กาลิ ตุมเหติ อาภตสการิ กุสคเคน ชิวหคเค ฐเปตวา ‘ตปจรัม ปูเรมิติ อิช นินุตโต,

สเจ อิมินา อุปาเยน วสสสตํ ตปจรัม ปูเรย,

ยา จ อสส อิทานิ กุลิ วา ภาตํ วา กุกุกุจายิตวา อภุชชตสส ภาตจเจททกสเสตนา,

ตสสา ตํ ตปจรัม โสฬสีปี กलि นาคชตีติ อนุสนธิ ฆฎตวา ฆम्म เทเสนโต อิมิ คากมาห

“มาเส มาเส กุสคเคน

พาลอ ภุชเชท โภชนิ

น โส สงฆาตธมมานิ

กलि อคชติ โสฬสินติ.

[แก้อรธ]

ตสสตโต

สเจ พาลอ อปริญญาตธมโม สีลาทิกุณา ปริพาหิโร ติตถายตเน ปพพิโต ตปจรัม ปูเรสสามิติ

มาเส มาเส สมปตเต กุสคเคน โภชนิ ภุชชโต วสสสตํ ภุชเชท โภชนิ.

น โส สงฆาตธมมานิ กलि อคชติ โสฬสินติ สงฆาตธมมา วุจจันติ ญาตธมมา ตูลิตธมมา,

เตสเส ฆฎฐิมโกภุชชา โสตาปนโน สงฆาตธมโม อูปริมโกภุชชา ชินาสโว,

อิมิสํ สงฆาตธมมานิ, โส พาลอ กलि นาคชตีติ โสฬสินติ ปุคคลาธิฐฐานา เทสนา.

อัย ปเนตถ อตุโต

ยา จ ตสส ตถา ตปจรัม ปูเรตสส วสสสตํ เจตนา

ยา จ สงฆาตธมมานิ กุลิ วา ภาตํ วา กุกุกุจายิตวา อภุชชชตานิ เอกา ภาตจเจททกสเสตนา

ตสสา เจตนาย สา ตาวทิมรตตํ ปวตตเจตนา โสฬสี กलि นาคชตีติ.

อิทํ วุตตํ หนิติ “ยํ ตสสา สงฆาตธมมานิ เจตนาย ผลํ ตํ โสฬสโกภุชชาเส กตวา ตโต เอกกํ ปุน โสฬสโกภุชชาเส กตวา

ตโต เอกสส โภภุชชาสสส ยํ ผลํ ตเวท ตสส พาลสส ตปจรัมโต มหนตตรนติ.

เทสนาวसानะ จตุราสีติยา ปาณสสสทานิ ฆมมาภิสสมโย อโหสีติ.

ชมพูภาชีวกวตถุ.

๑๒. อหิแปตวตถุ.

“น ทิ ปาปิ กตัม มนุสฺส อิมํ ธรรมเทศนํ สตถา เวพฺพเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ อหิแปตํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระมหาโมคคัลลานะทำการขี้ม]

เอกสมิ ทิ ทิวเส ชฺฉิลสทสฺสส อพฺภนฺตโร อายสฺมา ลกฺขณตเถโร จ มหาโมคคฺลลนตเถโร จ “ราชคเห ปิณฑาย จริสฺสามาติ
คิซมกฺกุฏโต โอตฺรนฺติ.

เตสุ อายสฺมา มหาโมคคฺลลนโน เอกํ อหิแปตํ ทิสฺวา สิตํ ปาตฺวากาสี.

อถ นํ ลกฺขณตเถโร “กสฺมา อวฺุโส สิตํ ปาตํ กโรสฺสตี การณํ ปุจฺฉิ.

“อกาลโ โข อวฺุโส อิมสฺส ปญฺหสฺส วิสซเซตฺตุํ, ภควโต สนฺติเก มํ ปุจฺเจยฺยาสีตี.

เตสุ ราชคเห ปิณฑาย จริตฺวา ภควโต สนฺติเก คนฺตฺวา นิสินฺเนสุ, ลกฺขณตเถโร ปุจฺฉิ

“อวฺุโส โมคคฺลลน, ตวํ คิซมกฺกุฏา โอตฺรนฺโต สิตํ ปาตํ กริตฺวา มยา สิตการณํ ปุจฺฉฺชฺ

‘ภควโต สนฺติเก มํ ปุจฺเจยฺยาสีตี อวจ, กเถหิ อิทานิ ตํ การณนฺติ.

[พระมหาโมคคัลลานะบอกเหตุแห่งการขี้ม]

เถโร อาห “อหํ อวฺุโส เอกํ อหิแปตํ ทิสฺวา สิตํ ปาตฺวากาสี, ตสฺส เอรูโป อตตภาโว, มนุสฺสสึสํ วิย อสฺส สึสํ,

อหิสฺส วิยสฺส เสโส อตตภาโว, อหิแปโต นามส ปมาณโต ปญฺจวิสตีโยชนิโก,

ตสฺส สึสโต อญฺญิตา อคฺคิชาลา ยาว นงคฺกุฏา คจฺฉนฺติ, นงคฺกุฏโต อญฺญิตา ยาว สึสา, มชฺฉเ อญฺญิตา เทว ปสฺसानิ คจฺฉนฺติ,

ทวิหิ ปสฺเสหิ อญฺญิตา มชฺฉเ โอสฺรนฺตีตี.

ทวินนเมว กิร เปตานิ อตตภาโว ปญฺจวิสตีโยชนิโก, อวเสสํ ติวาตฺตปฺปมาโน,

อิมสฺส เจว อหิแปตสฺส กากเปตสฺส จ ปญฺจวิสตีโยชนิโก.

เตสุ อยฺนตาว อหิแปโต.

[บุรพกรรมของกากเปต]

กากเปตมปี มหาโมคคฺลลนโน คิซมกฺกุฏมตถเก ปจฺจมานํ ทิสฺวา ตสฺส ปุพฺพกมมํ ปุจฺฉนฺโต อิมํ คาถมาห

“ปญฺจโยชนิกา ชิวหา

สีสนเต นวโยชนํ

กาโย อจฺจุคฺคโต ตฺยหํ

ปญฺจวิสตีโยชนํ

กินฺนุ กมมํ กริตฺวาน

ปตฺโตสิ ทุกฺขมิตฺสนฺติ.

อถสฺส เปโต อจฺจิกชนฺโต

“อหํ ภนฺเต โมคคฺลลน

กสฺสปสฺส มहेสิโน

สงฆสสาภิกขุ ภาตต์

อาหเรสี ยถิจฉนตติ

คาคั วตวา อาห

“ภนเต กสสพพุททกาเล สมพหุลา ภิกขุ คามั ปิณฑาย ปวิสีสุ.

มนุสสา เถเร ทิสวา สมปิยายมานา อาสนสาลาาย นิสีทาเปตวา ปาเท ไรวิตวา เตเลน มกเขตวา ยาคุ ปาเยตวา ขชชกั ทตวา
ปิณฑปาตกาละ อากมยมานา ธมมัสสุนตา นิสีทิสสุ.

ธมมกถาวสาเน เถรานั ปตเต อาทาย อตตโน อตตโน เคเห นานคฺครสโภชนสส ปุเรตวา อาหริสุ.

ตทาทั กากิ หุตวา อาสนสาลาาย ฉนปิฏฐู นิสินโน ตั ทิสวา เอเกน คหิตปตโตติ ติกขตตุ มุขั ปุเรนโต ตโย กพเพ อคคเหสี,
ตั ปน ภาตต์ เนว สงฆสส สนตัก, น สงฆสส นียเมตวา ทินน, น ภิกขุหิ คหิตาวเสสกั อตตโน เคห เนตวา มนุสเสหิ ภูลชิตพ
พกั, เกวลั สงฆั อุททิสส อภิหมมตตเมว,

ตโต มยา ตโย กพพา คหิตา, เอตตัก เม ปุพพกम्म, สุวาทั กาลั กตวา ตสส กम्मสส วิปาเกน อวิจิมหิ ปจิตวา

ตตถ ปกกาเวเสเสน อิทานิ คิชณภูเว กาทเปโต หุตวา นิพพตโต อิทั ทุกขั ปจจनुโมมีติ.

อิทั กาทเปตวตถุ.

อิธ ปน เถโร “อหิแปตั ทิสวา สิตั ปาตวากาสินตติ อาห.

อถสส สตถา สกขิ หุตวา “สจจั ภิกขเว โมคคละลาโน อาห, มยา ปเนส สมโพธิปปตตทิวเสเยว ทิฏฐู,

อปิจาหั ‘เย เม วจัน น สททเหยยฺย เตสั อหิตาย ภเวยยาติ ปราณุททาย น กเถสินตติ อาห.

ลภขณสยฺยเตปิ” หิ มหาโมคคละลาเนน ทิฏฐุกาเลเยว สตถา ตสส สกขิ หุตวา วิสตีวตถุณี กเถสี.

อิทมปิ เตน ตเถว กถิตั.

ตั สุตวา ภิกขุ ตสส ปุพพกम्म ปุจฉิสสุ.

สตถापि เตสั กเถสี:

[บุรพกรรมของอหิแปรต]

อตีเต กิร พาราณสี นิสสาย นทีตีเร ปจเจกพุททสส ปณณสาละ กรีสุ.

โส ตตถ วิหรนโต นิพพธั นคร ปิณฑาย จรติ.

นาคราปิ สายั ปาตั คนธปุพพาทิตถา ปจเจกพุททสส อุปปุฏฐานั คจฉนตติ.

เอโก พาราณสีวาसी ปุริโส ตั มคคั นิสสาย เขตตั กสิ.

มหาชนโน สายั ปาตั ปจเจกพุททสส อุปปุฏฐานั คจฉนโต ตั เขตตั มททนโต คจฉติ.

กสโก “มา เม เขตตั มททถาติ วาเรนโตปิ วาเรตุ นาสกขิ.

อถสฺส เอตทโหสิ “สเจ อิมสมิ ฐาเน ปจเจกพุทฺธสฺส ปณฺณสาลา น ภเวยฺย, น เม เขตต์ มทฺเทยฺยุนฺติ.

โส ปจเจกพุทฺธสฺส ปิณฺฑทาย ปวิฏฺฐกาเล ปรีโภคภาชนานิ ภินฺทิตฺวา ปณฺณสาลํ ฌาเปสิ.

ปจเจกพุทฺธสฺส ตํ ฌามํ ทิสฺวา ยถาสุขํ ปกฺกามิ.

มหาชนโน คนฺธมาลํ อาทาย อาคโต ฌามํ ปณฺณสาลํ ทิสฺวา “กหํ นุ โข โน อโยโย คโตติ อาห.

โสปี มหาชนเนเนว สทุธิ อาคโต มหาชนมฺชเณ ฐิตโก เอวมาห “มยา ตสฺส ปณฺณสาลา ฌาปิตาติ.

อถ นํ “คณฺหถ, อิมํ ปาปํ นิสฺสาย มยํ ปจเจกพุทฺธํ ทฺวญฺจํ น ลภิมหาติ ทณฺฑาทิทิ โปเถตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปาเปสุ.

โส อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา, ยาวายํ ปฐฺวี โยชนมตฺตํ อฺสสนฺนา, ตาว นิริเย ปจิตฺวา

ปกฺกาวเสเสน คิซฺมกฺกุเณ อหิแปโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

[พระศาสดาทรงเปรียบเทียบผลกรรม]

สตถา อิมํ ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถตฺวา “ภิกฺขเว ปาปกมฺมํ นาเมตํ ชีรสฺทิสํ,

ยถา ชีรํ ทฺยหฺมานเมว น ปริณฺมติ, ตถา กมฺมํ กิริยมาเนว น วิปฺจติ,

ยथा ปน วิปฺจติ, ตथा เอวรूपेณ ทฺวเชน โยเซตฺติ อนฺุสนฺธิ ฆเณตฺวา ธมฺมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“น หิ ปาปํ กตํ กมฺมํ

สชฺชชีรํ มุจฺจติ

ทหนตํ พาลมนฺเวติ

ภสฺมาจฺจนฺโนว ปาวโกติ.

[แก้อรธ]

ตตถ สชฺชชีรฺนฺติ ตํชนฺณญฺเวย เชนฺยา ถเนหิ นิกฺกชนตํ อพฺภุณฺหํ ชีรํ น มุจฺจติ น ปริณฺมติ.

อิทํ วุตตํ โหติ “ยถา อิทํ สชฺชชีรํ ตํชนฺณญฺเวย น มุจฺจติ น ปริณฺมติ ปกฺตี น ชหฺติ,

ยสมิ ปน ภาชนเน ทฺวหิตฺวา^๑ คหิตํ, ยาว ตตถ ตกฺกาทิมฺพิลํ น ปกฺกชิปฺติ, ยาว ทริภาชนาทิกํ อมฺพิลภาชนํ น ปาปฺณาติ,

ตาว ปกฺตี อวิชฺหิตฺวา ปจฺฉา ชหฺติ,

เอวเมว ปาปกมฺมปี กิริยมาเนว น ปจฺจติ, ยทิ วิปฺจเจยฺย, น โภจิ ปาปกมฺมํ กาทํ วิสฺเหยย,

ยาว ปน กุสฺลาภินิพฺพตฺตา ชนฺธา ธรรนฺติ, ตาว เต นํ รกฺกชนฺติ,

เตสํ เกทา อปาเย นิพฺพตฺเตสุ ชนฺเธสุ, วิปฺจติ, วิปฺจจมานญจ ทหนตํ พาลมนฺเวติ.

“กิ วิทยาติ.

ภสฺมาจฺจนฺโนว ปาวโกติ

ยถา หิ ฉาริกาย ปฏฺิจฺจนฺโน วิตจฺจิตฺงคฺาโร อกฺกนฺโตปี ฉาริกาย ปฏฺิจฺจนฺนตฺตา น ตาว ชหฺติ

ฉาริกํ ปน ตาเปตฺวา จมฺมาทินิ ทหนวเสน ยาว มตฺถลฺลฺกคา ทหนโต คจฺจติ

เอวเมว ปาปกมฺมปี เยน กตํ โหติ, ตํ พาลํ ทฺุติเย วา ตติเย วา อตฺตภาเว นิริยาทิสฺสุ นิพฺพตฺตํ ทหนตํ อนฺุคจฺจตฺติ.

เทศนาวสานเน พหุ โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสูติ.

อหิแปตวตฺถุ.

---

๑๓. สรรพคุณแปดตถ.

“ยาวเทว อนตถายาติ อิมं ชมมเทสนํ สตถา เวพฺพเวเน วิหรนโต สรรพคุณแปด อารพภ กเถสิ.

[พระมหาโมคคัลลานเถระเห็นสรรพคุณแปด]

ปุริมเนยเนว ทิ มหาโมคคัลลานตเถโร ลกขณตเถเรน สทธี คิซมกุกกา โอรุหนโต^๑ อถยตรสมิ ปเทเส สิตํ กตวา เถเรน สิตการณํ ปุญฺโฐ “ภควโต สนฺติเก มํ ปุจฺเจยยาสิตี วตฺวา ปิณฺฑาย จริตฺวา สตถารํ อุตฺตงกมิตฺวา วนฺทิตฺวา นิสินฺนกาเล ปุน ปุญฺโฐ “อหํ อาวุโส เอกํ เปตํ อททสํ, ติกาวุตฺตปมาเณน อตฺตภาเวน ตสฺส สรรพคุณแปด อายกฺกุสฺสสฺสานิ อาทิตฺตานิ, สมฺปชฺชลิตานิ อุตฺตมตถเก ปตฺติตฺวา อุกฺกุหนฺติ สีสํ ภินฺทนฺติ, ภินฺนํ ภินฺนํ ปุน สมฺมกฺกุสฺสทฺติ, อิมินา อตฺตภาเวน มยา เอวรุโป อตฺตภาโว น ทิฏฺฐปฺพุทฺโธ, อหนฺตํ ทิสฺวา สิตํ ปาตฺวากาสินฺติ อาห.

แปดตถสมิ ทิ

“สรรพคุณแปด

สี่เส ตยหํ นิปตฺนติ

ปริบุญณานิ สพฺพโส

โอรุหนโต มตถกนฺติอาทิตฺ

อิมเมว เปตํ สนฺธาย วุตฺตํ.

[พระศาสดาทรงรับรองว่าแปดมี]

สตถา เถรสฺส กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว มยาเปส สตฺโต โพรธมฺนฺเต นิสินฺนเนว ทิฏฺฐุ, ‘เย จ ปน เม วจันํ น สทฺทฺเทยฺยํ, เตสํ อหิตาย ภเวยฺยาติ ปเรสํ อญฺกมฺปาย น กเถสิ, อิทานิ ปน โมคคัลลานสฺส สกฺขิ หุตฺวา กเถมิตี อาห.

ตํ สุตฺวา ภิกฺขู ตสฺส ปุทฺทกมฺมํ ปุจฺฉีสฺ.

สตถาปิ เตสํ กเถสิ:

[บุรพกรรมของสรรพคุณแปด]

อตีเต กิร พาราณสียํ สาลิตตฺกสิปฺเป นิปตฺตตี ปตฺโต เอโก ปิฏฺฐสฺสปี อโหสิ.

โส นครทฺวาเร เอกสฺส วฏฺฐรูกฺขสฺส เหมฐฺวา นิสินฺโน “สกฺขรานิ จิปิตฺวา ตสฺส ปณฺณานิ ฉินฺทนฺโต หตฺถิรูกฺกํ โน ทสฺเสหิ, อสฺสรูปกํ โน ทสฺเสหิตี คามทฺวารเกหิ วุจฺจมาโน อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตานิ”^๒ รูปานิ ทสฺเสตฺวา เตสํ สนฺติกา ขาพฺนิยาทีนํ ลภตี.

อถกทิวสํ ราชา อุตฺตยานํ คจฺฉนฺโต ตํ ปเทสํ ปาปุณฺนิ.

ทวารกา ปิฏฺฐสฺสปี ปาโรหนฺตเร กตฺวา ปลาयीสฺ.

๑ ส. ย. โอรุหนโต.

๒ ข. เปต. ๒๖/๒๕๘.

๓ ส. ย. อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตานํ.

รณฺโณ ฐิตมชฺฌนตฺเต รุกขมฺลํ ปวิภูตฺตสฺส, ฉิทฺทจฺฌายา สรฺรํ ฝริ.

โส “กิณฺนุ โข เอตฺนตฺติ อฺทฺธํ โอลฺเกนฺโต รุกฺขปณฺณสฺส หตฺถิรฺูปกาทีนํ ทิสฺวา “กสฺเสตํ กมฺมนตฺติ ปุจฺฉิตฺวา
“ปีรฺุสปีนฺโต สุตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา อาห “มยฺหํ ปุโรหิตฺโต อตฺติมุขโร, อปฺปมตฺตเกปิ วุตฺเต, พหุํ ภาณฺนโต มํ อฺปทฺทเวตฺติ,
สกฺขิสฺสสฺสิ ตสฺส มฺเข นาฬิมตฺตา อชฺลนฺตฺติกา ขิปีตฺนตฺติ.

“สกฺขิสฺสสฺมิ เทว, อชฺลนฺตฺติกา อหฺราเปตฺวา ปุโรหิตฺเตน สทฺธิํ ตุมฺहे อนฺโตสาณฺยํ นิสฺสิทฺถ, อหฺเมตฺถ กตฺตพฺพํ ขานิสฺสสฺมิตฺติ.

ราชา ตถา อกาสิ.^๑

อิตรฺโ อกตฺตริยคฺเคน สาณฺยยา ฉิทฺทํ กาทฺเรตฺวา, ปุโรหิตฺตสฺส รณฺญา สทฺธิํ กเถนตฺตสฺส, มฺเข วิวฺภูมตฺเต, เอเกกํ อชฺลนฺตฺติกํ ขิปี.

ปุโรหิตฺโต มฺขํ ปวิภูตฺตํ ปวิภูตฺตํ คิลิ.

ปีรฺุสปี, ขีณาสฺส อชฺลนฺตฺติกาสุ, สาณฺยํ จาเลสิ.

ราชา ตาย สณฺญาย อชฺลนฺตฺติกาณํ ขีณภาวํ ญตฺวา อาห

“อาจฺริย, อหํ ตุมฺहेหิ สทฺธิํ กเถนฺโต กถํ นิตฺถริตฺตํ น สกฺขิสฺสสฺมิ,
ตุมฺहे อตฺติมุขตฺตาย นาฬิมตฺตา อชฺลนฺตฺติกา คิลิตฺวาปิ ตฺถนฺทึภาวํ นาปชฺชถาติ.

พฺราหฺมโณ มงฺกุภาวํ อปชฺชิตฺวา ตโต ปฏฺฐาย มฺขํ วิวริตฺวา รณฺญา สทฺธิํ สลลปิตฺตํ นาสกฺขิ.

ราชา ปีรฺุสปี ปกฺโกสาเปตฺวา “ตํ นิสฺสาย เม สุขํ ลทฺธนตฺติ ตฺถุสฺส ตสฺส สพฺพภูตฺตํ นาม ทตฺวา
นคฺรสฺส จตฺตุสฺส ทิสฺสาสุ จตฺตาริ คามเวเร อทาสิ.

ตมตฺถํ วิทิตฺวา รณฺโณ อตฺถธมฺมานุสาสโก อมจฺโจ อิมํ คากมาห

“สาธฺ โข สิปฺปกนฺนาม

อปี ยาหิสฺสกีทิสฺ

ปสฺส ขณฺชปฺพาเรน

ลทฺธา คามา จตฺตทิสฺสาติ.^๒

(โส ปน อมจฺโจ เตน สมเยน อหฺเมว ภาควา อโหสิ.)

อเถโก ปุริโส ปีรฺุสปีนา ลทฺธสมฺปตฺตี ทิสฺวา จินฺเตสิ

“อยนฺนาม ปีรฺุสปี หุตฺวา อิมํ สิปฺปํ นิสฺสาย มหาสมฺปตฺตี ปตฺโต, มยาเปตฺตํ สิกฺขิตฺตํ วฏฺฏตฺตี.

โส ตํ อฺปสงฺกมิตฺวา วณฺทิตฺวา “อิมํ เม อาจฺริย สิปฺปํ เทหิตฺติ อาห.

“น สกฺกา ตาต ทาตฺนตฺติ.

โส เตน ปฏฺิกขิตฺโต “โหตฺ, อาราเธสฺสสฺมิ นนฺติ ตสฺส หตฺถปาทปริกมมาทีนํ กโรนฺโต จิรฺสสํ ตํ อาราเธตฺวา ปุณฺปปุณฺ ยาจิ.

๑ ส. ย. กาวเรสิ.

๒ ข. ขา. ๒๗/๓๕. ตทฺถภูตฺตภา. ๒/๒๗๖.

ปฐฺสพฺปิ “อัย เม อติวีย อุปการโกติ ตํ ปฏฺิพาหิตุํ อสกฺโกนฺโต สิปปิ สิกฺขาเปตฺวา

“นิปฺพนฺนํ เต ตาตฺ สิปปิ, อิทานิ กิํ กริสฺสสํตี อาท.

“พฺพิ คนฺตฺวา สิปปิ วิมฺสิสฺสามิตี.

“กิํ กริสฺสสํตี.

“คาวี วา มนุสฺสํ วา ปฺหริตฺวา มาเรสฺสามิตี.

“ตาตฺ คาวี มาเรนฺตฺสสฺ สตํ ทณฺโฑ โทตี, มนุสฺสํ มาเรนฺตฺสสฺ สหสฺสํ, ตฺวํ สฺปฺตฺตทาโรปิ ตํ นิตฺถริตฺุํ น สกฺขิสฺสสิ, มา วินสฺส, ยมฺหิ ปฺหฺเณ, ทณฺโฑ นตฺถิ, ตาทิสํ นิมฺมาตาปิตฺกํ กญฺจิ อุปฺชาเรหิตี.

โส “สาธฺตฺติ สกฺขเร อุจฺฉนฺเค กตฺวา ตาทิสํ อุปฺชาเรยมาโน วิจฺรณฺโต คาวี ทิสฺวา “อัย สสฺสามิกาทิ ปฺหริตฺุํ น วิสฺหิ, มนุสฺสํ ทิสฺวา “อัย สฺมาตาปิตฺโกติ ปฺหริตฺุํ น วิสฺหิ.

เตน จ สมฺเยน สฺเนตฺโต นาม ปจฺเจกพฺพุโธ นครํ นิสฺสาย ปณฺณสาลาเย วิหฺรตี.

โส ตํ ปิณฺฑทาย ปวิสฺนฺโต นครทวารนฺตเร จิตฺุํ ทิสฺวา “อัย นิมฺมาตาปิตฺโก, อิมฺสมิํ ปฺหฺเณ, ทณฺโฑ นตฺถิ, อิมิํ ปฺหริตฺวา สิปปิ วิมฺสิสฺสามิตี ปจฺเจกพฺพุตฺสสฺ ทกฺขิณกณฺณโสตํ สฺนฺชาย สกฺขรํ ชิปี.”

ทกฺขิณฺน กณฺณโสเตน ปวิสิตฺวา วาเมน นิกฺขมิ.

ทกฺขา เวทนา อุปฺปชฺชิ.

ปจฺเจกพฺพุโธ ภิกฺขาย จริตฺุํ นาสกฺขิ, อากาเสน ปณฺณสาละ คนฺตฺวา ปรีนฺิพฺพายิ.

มนุสฺสา ปจฺเจกพฺพุเท อนาคจฺฉนฺเต “กิญฺจิ อมาสุกํ ภวิสฺสตีตี จินฺเตตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา ตํ ปรีนฺิพฺพุตํ ทิสฺวา โรทิสฺสุ ปรีเทวีสุ.

โสปี มหาชนิํ คจฺฉนฺโต ทิสฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา ปจฺเจกพฺพุตํ สฺยชานิตฺวา

“อัย ปิณฺฑทาย ปวิสฺนฺโต ทวารนฺตเร มมฺ สมฺมุชฺชิโธ, อหํ อตฺตโน สิปปิ วิมฺสนฺโต อิมิํ ปฺหริตฺติ อาท.

มนุสฺสา “อิมิณา กิร ปาเปน ปจฺเจกพฺพุโธ ปฺหฺเณ, คณฺหฺถ, คณฺหฺถาติ โปเถตฺวา ตตฺถเว นํ ชีวิตกฺขยํ ปาเปสุ.

โส อวิจิมฺหิ นินฺิพฺพตฺติตฺวา, ยาวายํ มหาปฺฐฺวี โยชนํ อฺุสสนฺนา, ตาว ปจฺจิตฺวา

วิปาการเสเสน คิซฺมกฺกฺกมฺตฺถเก สกฺขิภูมฺปิเต หุตฺวา นินฺิพฺพตฺติ.

[พระศาสดาตรัสสอนพวกภิกษุ]

สตฺถา อิมฺมสฺส^๑ ปุพฺพกมฺมํ กเถตฺวา “ภิกฺขเว พาลสฺส นาม สิปปิ วา อิสฺสรียํ วา อุปฺปชฺชมานํ อนตฺถาย อุปฺปชฺชติ, พาลํ หิ สิปปิ วา อิสฺสรียํ วา ลภิตฺวา อตฺตโน อนตฺถเมว กโรตฺตีติ อนฺุสนฺนํ ชฺเณตฺวา รมฺมํ เทเสนฺโต อิมิํ คาทมาห

“ยาวเทว อนตฺถาย

ญฺุตฺตํ พาลสฺส ชายติ

๑ ส. ย. เอตฺถนฺตเร สาทิ อตฺถิ. ม. โส.

๒ ส. อิมิํ ตสฺส. ม. ตสฺส อิมิํ. ย. อิมฺมสฺส.

หนติ พาลสส สุกกัสมิ

มุตมสส วิปาทยนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ยาวเทวาติ อวชิปริจเจทนตเถ นิปาโต.

ญตตยติ ชานนภาโว.

ยมิปิ สิปป์ ชานาติ ยมิหิ วา อิสสรียะ ยาย วา ยสสมปตติยา^๑ ฐิต ชเนน ญายติ ปากโฏ ปณญาโต โหติ, ตสเสตม นาม.

สิปป์ วา หิ อิสสรียาทิภาโว วา พาลสส อนตถาเยว ชายติ ตม นิสสาย โส อตตโน อนตถเมว กโรติ.

หนตติ วินาเสติ.

สุกกัสมติ กุสลโกฏฐาส. พาลสส หิ สิปป์ วา อิสสรียะ วา อูปชชมานัน กุสลโกฏฐาส ฆาเตนตเมว อูปชชติ.

มุตมสส ปณญาเยตม นาม.

วิปาทยนติ วิทสมานัน. ตสส หิ ตม สุกกัสมิ หนนตม ปณญาสงฆาตม มุตม วิปาทยเนตม วิทสมานตเมว หนตติ.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปญีสติ.

สรรุทฎีกาเปตวตถุ.

๑๔. สุธมมตเถรวตถุ.

“อสนนฺตํ ภาวมิจฺเจยยาตี อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตถา เขตวเนน วิหรนฺโต สุธมฺมตเถโร อารพฺภ กเถสิ.

[จิตตคฤหบดีถวายเป็นสังฆาราม]

เทสนา ปน มจฺฉิกาสนฺนเท สมนฺุญฺญา ย สวตฺถิยํ นิฏฺฐิตา.

มจฺฉิกาสนฺนทฺนคฺรสมฺมึ ทิ จิตฺโต คหปติ ปญฺจวคฺคิยานํ อพฺภนฺตรํ มหานามตเถโร นาม ปิณฺฑาย จรฺมานํ ทิสฺวา
ตสฺส อิริยาปถे ปสฺสีทิตฺวา ปตฺตมาทาย เคหํ ปเวเสตฺวา โภเชตฺวา ฆตฺตกิจฺจาวสาเน ฐมฺมกถํ สุนฺนโต โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา
อจฺลสทฺโธ หุตฺวา อมพาญฺกวณฺนนาม อตฺตโน อุตฺตยานํ สงฆารามํ กตฺตกาโม เถรสฺส หตฺถे อุทกํ ปาเตตฺวา นิยฺยาเทสิ.

ตสมฺมึ ขณฺเ “ปตฺติฏฺฐิตํ พุทฺธสาสนนฺติ อุทกปริยฺยนฺตํ กตฺวา มหาลฺภูวึ กมฺปิ.

มหาเสฏฺฐึ อุตฺตยานे มหาวีหารํ การेतฺวา สพฺพทิสฺสาหิ อาคตฺตภิกฺขุณํ วิวฏฺฐวโร อโหสิ.

มจฺฉิกาสนฺนเท สุธมฺมตเถโร นาม เนวาลิโก อโหสิ.

[คฤหบดีบรรลุนาคามีผล]

อปเรณ สมเยน จิตฺตสฺส คุณฺถํ สุตฺวา เทว อคฺคสาวกา ตสฺส สงฺคหํ กตฺตกาโม มจฺฉิกาสนฺนทํ อคฺมํสุ.

จิตฺโต คหปติ เตสํ อาคมนํ สุตฺวา อหฺมโยชนมคฺคํ ปจฺจกฺคนฺตฺวา เต อาทาย อตฺตโน วิหารํ ปเวเสตฺวา อาคณฺตุกตฺตํ กตฺวา
“ภนฺเต โลกํ ฐมฺมกถํ โสตฺกาโมมหิติ ฐมฺมเสนาปตี ยาจิ.

อถ นํ เถโร “อุปาสก อทฺธาเนนมหา กิลนฺตรูปา, อปิจ โลกํ สุนฺนาหิติ ตสฺส ฐมฺมกถํ กเถสิ.

โส เถรสฺส ฐมฺมกถํ สุนฺนโต ว อนาคามีผลํ ปาปุณฺนิ.

โส เทว อคฺคสาวเก วณฺทิตฺวา “ภนฺเต เสว ภิกฺขุสฺสทฺสเสน สทฺธิ มม เคเห ภิกฺขุ คณฺถาติ นิมนฺเตตฺวา
ปจฺฉา เนวาลิกํ สุธมฺมตเถโร “ตฺมเหปิ ภนฺเต เสว เถเรหิ สทฺธิ อาคจฺเจยฺยาถาติ นิมนฺเตสิ.

[พระสุธรรมเถระตาคฤหบดี]

โส “ออย มํ ปจฺฉา นิมนฺเตตฺตี” กุทฺโธ ปฏิกฺขิปปิตฺวา ปุณฺนปฺปุนํ ยาจิยมาโนปิ ปฏิกฺขิปปิเอาว.

อุปาสโก “ปญฺญาธิสฺสธ ภาณเตติ ปกฺกมิตฺวา ปุณฺทิวเส อตฺตโน นิเวสเน มหาทานํ สขฺเชสิ.

สุธมฺมตเถโรปิ ปจฺจสกาเลเยว “กิตฺติโส นุ โข คหปตินา อคฺคสาวกานํ สกฺกาโร สขฺชิตฺโต? เสว คนฺตฺวา ปสฺสิสฺสามิติ จินฺเตตฺวา ปา
โตว ปตฺตจิวรมาทาย ตสฺส เคหํ อคฺมาสิ.

โส คหบดีนา “นีสัทธ ฆนเตติ วุจจมาโนปิ “นาหํ นีสัทธา มิณชาย จริสสามิติ วตวา
อคคสาวกานํ ปฎิยาทิตสการํ โอลเกตวา คหปตี ชาตียา ฆฎฏตุกาโม
“อุฬารโ เต คหปตี สกกาโร, อปิเจตถ เอกถญญว นตถิติ อาห.

“ก็ ฆนเตติ.

“ตีสสงคฺคิกา คหปตีติ วตวา คหปตินา กาโกปมาย อปสาทิตุ กุชฌิตวา “เอโส เต คหปตี อาวาโส, ปกฺกมิสสามหนติ
วตวา ยาวตติยํ วาริยามาโนปิ ปกฺกมิตวา สตถุ สนตีกํ คนตวา จิตเตน จ คหปตินา อตตนา จ วุตตวงนํ อาโรเจสิ.

[พระสุธรรมเถระอุทฺทงสงฆสงฆปฏิสารณียกรรม]

สตถา “ตยา อุปาสโก สทฺโธ ปสนฺโน หีนเนน ขุสฺสิตติ ตสเสว โทสํ อาโรเปตวา ปฏิสารณียกมมํ การेतวา
“คจฺฉ, จิตตคหปตี ขมาเปหิติ เปเสสิ.

โส ตตถ คนตวา “คหปตี มยเหเวโส โทโส, ขมาหิ เมติ วตวาปิ “นาหํ ขมาหิติ เตน ปฎิกฺขิตโต
มงฺกุฏโต ตํ ขมาเปตฺตํ นาสกฺขิ, ปุนเทว สตถุ สนตีกํ ปจจาคุมมาสิ.

สตถา “นาสส อุปาสโก ขมิสสตีติ ขานนฺโตปิ “มานตถุโธ เอส ตีสโยชนมคฺคํ คนตวา ปจจาคุมตฺตติ
ขมาปนุปายํ อนาจิขิตวาว อุโยเชสิ.

[สมณะไม่ควรทำมานะและริษยา]

อดสส ปุน อาคตกาเล นีหตมานสส อนฺนุหฺตํ ทตวา “คจฺฉ, อิมินา สทฺธี คนตวา อุปาสกํ ขมาเปหิติ วตวา
“สมณเนน นาม ‘มยหํ วิหารโ, มยหํ นินวสนนฺฐานํ, มยหํ อุปาสโก, มยหํ อุปาสิกายติ มานํ วา อีสสํ วา กาทุนํ ว ฆฎฏติ,
เอวํ กโรนตสส, หิ อีสสามานาทยํ กิลเสวา วทณฺตตีติ อนฺนุสนฺธี ฆฎฏตวา ธมมํ เทเสนโต อีมา คาถา อภาสิ

“อสนฺตํ ภาวมิจฺเจยย	ปุเรกขารณจ ภิกุชฺสุ
อาวาเสสุ จ อีสสรียํ	ปุชา ปฺรกุเสสุ จ
มเมว กต มณฺญนฺตุ	คิหิปปพชิตา อุโภ
มเมว อติวสา อสสุ	กิจจาภิจเจสุ กิสมิณฺจ
อิติ พาลสส สงกปฺโป อิจฺฉา”	มาโน จ วทณฺตตีติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อสนฺตฺนติ

พาลโ ภิกฺขุ อวิชขมานํ สมภวานํ อิจฺเจยย,

อสสทฺโธว สมานो ‘สทฺโธติ มํ ชโน ชานาตุติ อิจฺฉตีติ ปาปิฉตานิทเทเส” วุตตนเยเนว

พาลโ อสสทฺโธ ทุสสีโล อปฺปสสุโต อวิวิตโต กุสฺสีโต อนฺนุปฏิชฺฐิตสสตี อสมาทิตุ ทุบฺปญฺญอ อภิณฺณสโว สมานอ อโห วต มํ ชโน

‘อัย สทฺโธ สีลวา พหุสสุโต ปวิวิตโต อารทฺธวิริโย อุปลุกฺกิตฺตสฺสตี สมหิตโต ปญฺญวา
ชีณาสวโต ชาเนยฺยาตี อิมํ อสนตํ สมภวานํ อิจฺฉตี.

ปุเรกขารนติ ปริวาริ.

อโห วัต มํ สกลวิหारे ภิกฺขุ ปริวารेतฺวา ปญฺหํ ปุจฺจนตา วิหเรยฺยุนตี เอวํ อิจฺฉาจาเร ฐุตฺวา ปุเรกขารณจ ภิกฺขุสฺ อิจฺฉตี.

อวาเสสุตี สงฺฆิเกสุ จ อวาเสสุ.

ยานิ วิหารมชฺเฌ ปณฺีตเสนาสนานิ ตานิ อตฺตโน สนฺทิกฺกุสฺสมภตฺตาทินิ ภิกฺขุณํ ตุมฺเห อิตฺ วสธาตี วิจาเรนโต
สยมปี วรเสนาสนํ ปฺลิตฺพุทฺธนโต เสสานํ อากฺขนฺตฺกภิกฺขุณํ ปจฺจนตีมานิ ลามกเสนาสนานิ เจว อมนุสฺสปรึคฺคหิตานิ จ
“ตุมฺเห อิตฺ วสธาตี วิจาเรนโต อวาเสสุ จ อิสฺสรียํ อิจฺฉตี.

ปุชา ปรุกฺเลสฺ จาตี เนว มาตาปิตูนํ น ญฺาตกาณํ ปรเสฺยเว กุเลสฺ “อโห วัติเม มยฺหเมว ทฺเทยฺยํ, น อดฺยญฺเณสนตี เอวํ
จตฺตฺปจฺจยฺปุชํ อิจฺฉตี.

มเมว กต มณฺญนฺตฺตี ยสฺส จ พาลสฺส “ยงฺกิลฺยจิ วิหारे อุโปสธาการาติกรณวเสน กตํ นวกมมํ ตํ สพฺพํ อมหากํ เถเรน กตฺนตี
เอวํ “คิหิ จ ปพฺพชิตา จ อุโภปี มเมว นิสฺสาย กตํ ปรีนินฺนฺตฺตี มณฺญนฺตฺตี สงฺกปโป อุปฺปชฺชตี.

มเมว อติวสา อสฺสุตี คิหิ จ ปพฺพชิตา จ สพฺเพปี มเมว วเส วัตตฺนตฺตฺ,
สภฺกฺโคณฺวาสิมฺรสฺสาทินิ วา ลทฺทพฺพานิ โหนตฺตฺ อนตฺตมฺโส ยาคฺคฺมตฺตมฺปี ตาเปตฺวา ปิวนาทินิ วา เอวรฺูเปสุ กิจฺจากิจฺเจสุ
ชฺุทฺทกมฺहनฺเตสุ กรณฺีเยสุ กิสฺมิณฺยจึ เอกกิจฺเจปี มเมว วเส วัตตฺนตฺตฺ, มณฺญเวย อาปุจฺฉิตฺวา กโรนฺตฺตี สงฺกปโป อุปฺปชฺชตี.

อติ พาลสฺสตี ยสฺส พาลสฺส สว จ^๑ อิจฺฉา อยฺยจ เอวรฺูโป สงฺกปโป อุปฺปชฺชตี, ตสฺส เนว วิปฺสสนา น มคฺคผลานิ วจฺจตฺนตี, เก
วลํ ปนสฺส ฉนฺทาทยโย^๒ สมฺมทฺทสฺส อุกํ วิย ฉฺสุ ทฺวาเรสุ อุปฺปชฺชนกตฺตฺนหา เจว นววิธมาโน จ วจฺจตฺตีตี.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺตีผลาทินิ ปาปุณฺีสุตี.

[พระสุธรรมเถระบรรลฺพระอรหฺต]

สุธรรมตเถโรปี อิมํ โอวาทํ สุตฺวา สตถาริ วนฺทิตฺวา อุกฺกุธฺยาสนา ปทฺกฺชินฺนํ กตฺวา เตน อนฺนฺุเตน ภิกฺขุณา สทฺธิ คนฺตฺวา
อุปาสกสฺส จกฺขุเปเถ อาปตฺตี ปฏิกฺกิตฺวา อุปาสกํ ขมาเปสิ.

โส อุปาสเกน “ขมามฺหํ ภนฺเต, สเจ มยฺหํ โทโส อตฺถิ, ขมถ เมตี ปฏิกฺขมาปีโต สตถารา ทินฺเน โอวาทเ ฐุตฺวา
กตีปาเหเนว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหฺตตํ ปาปุณฺี.

[จิตตคฤหตีไปเฝ้าพระศาสดา]

อุปาสโกปี จินฺเตสิ “มยา สตถาริ อทิสฺวาว โสตาปตฺตีผลํ ปตฺตํ, อทิสฺวาเยว อนาคามิผล ปตฺตีญฺีโต,
สตถารเมว ทฺวจฺจํ วุฏฺฏตีตี.

๑ ส. ม. ย. ยา จ.

๒ ส. ย. จนฺโททเย. ตํ ยุตฺตตฺร.

โส ติลตณฺหุสสปิผาณิตวตถจฺจนาทูปุณฺณานิ ปญจ สกฺกุตานิ โยชาเปตฺวา
“เย สตถารํ ทุมฺมํ กามา, คจฺจนฺตุ, ปิณฺหาปาทาทิทิ น กิลมิสฺสนตฺติ ภิขุสงฺฆสฺส อาร๑จาเปตฺวา
ภิขุสงฺฆสฺสปี อุปาสกานมปิ อุปาสิกานมปิ อาร๑จาเปสิ.

เตน สทฺธี ปญจสตา ภิขุ จ ภิขุณีโย จ อุปาสกา จ อุปาสิกาโย จ นิกฺขมีสุ.

โส “เตสฺยเจว อตฺตโน จ ปริสายาติ ติณฺณํ ชนสฺสหาสนํ, ยถา ตีสโยชนมคฺเค ยาคุภตฺตาทิทิ กิณฺจิ เวกฺกลํ นาโหสิ,
ตถา สวิทฺทิติ.

ตสฺส ปน นิกฺขนตภาวํ ญตฺวา โยชเน โยชเน เทวตา ชนธาวารํ พนฺธิตฺวา
ทิพเพทฺติ ยาคุชชกภตฺตปานกาทิทิ ตํ มหาชนํ อุปฏฺฐหีสุ.

กสฺสจฺจิ เกนจฺจิ เวกฺกลํ นาโหสิ.

เอวํ เทวตาทฺติ อุปฏฺฐียมาโน เทวสิกํ โยชนํ คจฺจนฺโต มาเสน สวตฺถิ ปาปฺณิ.

ปญจ สกฺกุตานิ ยถาปุราเนว อเหตุ.

เทวตาทฺติ เจว มนุสฺสเสทฺติ จ อภิหฺมฺมปณฺณาการํ วิสฺสชฺเชนฺโต อคมาสิ.

[พระเจ้าศาสดาทรงแสดงปาฏิหาริย์]

สตถา อานนฺทเถรํ อาท^๑ “อานนฺท อชฺช วฑฺฒมานกจฺจายาย จิตฺโต คหปติ ปญจทฺติ อุปาสกสเททฺติ ปริวุโต อาคนฺตฺวา มํ วนฺทิสฺสตีติ.

“กึ ปน ฆนฺเต ตสฺส ตุมหากํ วนฺทนกาเล กิณฺจิ ปาฏิหาริย์ ภาวิสฺสตีติ.

“ภาวิสฺสตีติ อานนฺทาทิติ.

“กึ ฆนฺเตตฺติ.

“ตสฺส อาคนฺตฺวา มํ วนฺทนกาเล ราชนาเนน อฏฺฐกรีสฺมตฺเต ปเทเส ชนฺนฺมตฺเตน โอธินา ปญจวณฺณานํ ทิพฺพปุปฺพานํ ฆนฺวสฺสํ
วสฺสิสฺสตีติ.

ตํ กลํ สุตฺวา นครวราสิเน “เอวํ มหาปฺุณฺญเ กิร จิตฺโต นาม คหปติ อาคนฺตฺวา อชฺช สตถารํ วนฺทิสฺสตีติ,
เอวรूपิ กิร ปาฏิหาริย์ ภาวิสฺสตีติ, มยฺมปี ตํ มหาปฺุณฺญํ ทุมฺมํ ลภิสฺสามาติ ปณฺณาการํ อาทาย มคฺคสฺส อุโภสุ ปสฺเสสุ อฏฺฐิสฺส.

วิหารสมีปํ อาคตกาเล ปญจ ภิขุสฺตานิ ปฐมํ อาคมีสุ.

จิตฺโต คหปติ “อมฺมา ตุมฺहे ปจฺจโต อาคจฺจนาทิติ อุปาสิกาโย วตฺวา สยํ ปญจทฺติ อุปาสกสเททฺติ ปริวุโต สตถุ สนฺติกํ อคมาสิ.

พฺุทฺธานํ สมนุชฺชฎฺฐาเน ปน ฐิตา วา นิสินฺนา วา น อีโต เอโต^๒ วา โหนฺติ, พฺุทฺธวิธียา ทฺวิสุ ปสฺเสสุ นิจฺจลาเว ติณฺณฺนฺติ.

---

๑ ส. ย. อานนฺเตสิ.

๒ ส. ม. ย. เอตฺโต.

จิตโต คหปติ มหนต์ พุทรวีธี โอกกมิ.

ตีณิ ผลานิ ปตเตน อริยสาวเกน โอล็อกิโตโลกิตถุฐานัน กมปิ.

“เอโส กิร จิตโต คหปตีติ มหาชน โอลอกสิ.

โส สตถารุ อุปสงกมิตวา ฉพพณณานัน พุทธรสีนิน อนโต ปริสิตวา ทวีสุ โคปพเกสุ สตถุ ปาเท คเหตุวา วนทิ.

ตังณณญเณว วุตตปการัน ปุปพวสสั วสสิ.

สาธการสหสสานิ ปวตตีสุ.

[จิตตคฤหบดีถวายทาน]

โส เอกมาส สตุถุ สนติเก วสมานโนว สกัล พุทธรูปมุขัน ภิกขุสงฆัน วิหาระเยว นิสีทาเปตวา มหาทานัน อทาสิ.

อตตนา สทธี อากเตปิ อนโตวิหาระเยว กตวา ปฏิชคคิ.

เอกทิวสปี อตตโน สกณฺเฐสุ กิณฺจิ คเหตุพพ นานโหสิ.

เทวมนุสเสหิ อากตปณฺณากาเรเนว สพพกิจจานิ อทาสิ.

โส สตถารุ วนทิตวา อาท “ภนเต อหัง ‘ตุมหากัน ทานัน ทสสามิติ อากจณฺโต มาสึ อนตรามคเค อโหสิ,
อิธ เม มาโส วิตวตโต, มยา อากต กิณฺจิ คเหตุน ลภามิ, เอตตัง กาลัน เทวมนุสเสหิ อากตปณฺณากาเรเนว ทานัน อทาสิ,
โสหนัง สเจปิ อิธ สัจจัน วสิสสามิ, เนว มม เทยยธมมํ ทาตุ ลภิสสามิ, สกณฺฐานิ โอตาเรตวา คนฺตุ อิจจามิ,
ปฏิสสามนฺนุฐานัน เม อารโจาเปถาติ.

สตถา อานนทเถโร อาท “อานนท อุปาสกสส เอกัง ปเทสํ ตุจฺฉนํ กาเรตวา เทหิติ.

เถโร ตถา อทาสิ.

กปปียมุมิ กิร จิตตสส คหปตีโน อนฺนญญาตา.

[จิตตคฤหบดีเดินทางกลับ]

อุปาสโกปิ อตตนา สทธี อากเตหิ ตีหิ ชนสหสเสหิ สทธี ตุจฺฉนสกณฺเฐหิ ปุน มคคํ ปฏิปชชิ.

เทวมนุสสา อญฺเฐว “ออยย ตยา ตุจฺฉนสกณฺเฐหิ คมนกมมํ กตนฺติ สตตหิ รตเนหิ สกณฺฐานิ ปุริยีสุ.

โส อตตโน อากตปณฺณากาเรหิ มหาชนัน ปฏิชคคฺนโต อคมาสิ.

อานนทเถโร สตถารุ วนทิตวา อาท “ภนเต ตุมหากัน สนตีกัง อากจณฺโตปิ มาเสน อากโต, อิธปิ มาสเมว วุตโต,
เอตตัง กาลัน อากตปณฺณากาเรเนว ทานัน อทาสิ, อิธานิ ปญจ สกณฺสถานิ ตุจฺฉนานิ กตวา มาเสนเนว กิร คมิสสตี,
เทวมนุสสา ปนสส อญฺเฐว “ออยย ตยา ตุจฺฉนสกณฺเฐหิ คมนกมมํ กตนฺติ สกณฺฐานิ สตตหิ รตเนหิ ปุริยีสุ,

ปุณ^๑ อตตโน อามตปณณาการเนว กิร มหาชน^๒ ปุชชิตคณโต คมิสสตี,
กี ปน ภาเต เอตสส ตุมหาก^๓ สนตีกิ อากจณตสเสว อัย สกกาโร อูปชชตี, อุทาทุ อณญตถ คจณตสสาปี อูปชชตีตี.

“อานนท มม สนตีกิ อากจณตสสาปี อณญตถ คจณตสสาปี อูปชชเตว, อยณหิ อupasโก สทโร ปสนโน สมปนสนีโล,
เอวรูโป, ย^๑ ย^๒ ปเทส^๓ ภาชตี, ตตถ ตตเถวสส ลากสกกาโร นิพพตตีตี วตวา สตถา อิมิ ปกัณณกวกเค คาถมาท

“สทโร สีเลน สมปนโน ยโสโกสมปิโต
ย^๑ ย^๒ ปเทส^๓ ภาชตี ตตถ ตตเถว พุชิตตี.

อตถอ ปนสสา ตตเถว อาริภวิสสตี.

[บุรพกรรมของจิตตคฤหบดี]

เอว^๑ วุตเต, อานนทตเถโร จิตตสส ปุพพกมม^๒ ปุจฉิ.

อถสส สตถา กเถนโต อาท “อานนท อัย ปทุมุตตรสส ภควโต ปาทมุเล กตาทินิหารो กปสตสทสส^๑ เทวมนุสเสสุ สัทธิตวา
กสสพพุททกาเล มิคลุตทกกุลเอ นิพพตโต วุชฉิมินวาย

เอกทิวส^๒ เทเว วสสนเต มิคमारณตถาย สตตี อาทาย อรณญ^๓ คนตวา มิเค โอลเณนโต เอกสมิ^๔ อกตปพภาเร สีส^๕ ปารุปีตวา
เอก^๖ กิกขุ^๗ นิสินน^๘ ทิสวา “เอโก อโย สมณธมม^๙ โกรนโต นิสินโน ภวิสสตี, ภาตตมสส อาทริสสามีตี

เวเคน เคห^{๑๐} คนตวา เอกสมิ^{๑๑} อุทเธเน ทิโย อามตมส^{๑๒} ปจาเปตวา เอกสมิ^{๑๓} อุทเธเน ภาต^{๑๔} ปจาเปตวา

อณญเอ ปิณชจาริก^{๑๕} กิกขุ^{๑๖} ทิสวา เตสปี ปตเต อาทาย ปณญตตาสเน นิสิตาเปตวา กิกขุ^{๑๗} สมปาเทตวา

“อโยเย ปริวิสธาตี อณญ^{๑๘} อาณาเปตวา ต^{๑๙} ภาต^{๒๐} ปิฎเเก ปกัชิตตีวา อาทาย คจณโต

อนตรามคเค นานาปุปลาณี โอนิจินตวา ปตตปุณเณ กตวา เถรสส นิสินน^{๒๑} ภูฐาน^{๒๒} คนตวา

“ภาเต มย^{๒๓} หัง สงค^{๒๔} หัง กโรธาตี วตวา ปตตมาทาย” ภาตตสส ปุเรตวา เถรสส หตเถ ฐเปตวา เตหิ ปุเปเหหิ ปุช^{๒๕} กตวา

“ยถา เม อัย รสปีณชปาโต ปุพพปุชชาย สทธี จิตต^{๒๖} โตเสสิ,

เอว^{๒๗} นิพพตตนิพพตตภูฐาน^{๒๘} เณ ปณณาการสทสสานิ^{๒๙}” อากคนตวา มย^{๓๐} หัง จิตต^{๓๑} โตเสนต^{๓๒}, ปณจวณณก^{๓๓} สุมวสสญจ^{๓๔} วสสตุตี
ปตถน^{๓๕} ฐเปสิ.

โส ยาวชิว^๑ กุสล^๒ กตวา เทวโลเก นิพพตตี.

นิพพตตภูฐาน^๑ เณ ชานุมตเตน^๒ โอนินา^๓ ทิพพปุพพวสส^๔ วสสิ.

อิทานิปีสส^๑ ชาตทิวเส^๒ เจว^๓ อิช^๔ จ^๕ อากตสส^๖ ปุพพวสสวสสนญจ^๗ ปณณาการาภิหารो^๘ จ^๙ สตตหิ^{๑๐} รตเนหิ^{๑๑} สกภูปุรณญจ^{๑๒}
ตสเสว^{๑๓} กम्मสส^{๑๔} นิสสน^{๑๕} โทตี.

สุธรรมตเถรวตถุ.

๑ ส. ย. เอตถนตเร โส -อติ อตถิ. ม. โส ปุน.

๒ ส. ย. ปตต^๑ คเหตุวา.

๓ ส. ย. เอตถนตเร อาทาย -อติ อตถิ.

๑๕. วนวาสิติสตเถรวตถุ.

“อณฺญา หิ ลาภูปินฺสาติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เขตฺวเน วิหรนฺโต วนวาสิติสตเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรอนุเคราะห์พราหมณ์ผู้ยากจน]

เทสนา ราชคเห สมฺภูตฺตา.

สารีปุตฺตเถรสฺส กิร ปิตุ วังคนฺตพฺราหมณฺสฺส สหายโก มหาเสนพฺราหมโณ นาม^๑ ราชคเห วสติ.

สารีปุตฺตเถโร เอกทิวสํ ปิณฺขาย จรฺนโต ตสฺมี อนุกมฺปาย ตสฺส เคหทวารํ อคฺมาสิ.

โส ปน ปริกฺขิณฺวิภาโว ทลิตฺโท ชาโต.^๒

โส “มม ปุตฺโต มยฺหํ เคหทวารे ปิณฺขาย จริตุํ อาคโต ภวิสฺสติ, อหฺยจฺมฺหิ ทฺคฺคโต,
มม ปุตฺโต มยฺหํ ทฺคฺคตภาวํ น ชานาติ มณฺเญ, นตฺถิ เม โกจิ เทยฺยชฺมฺไมติ ตสฺส สมฺมุขา ภวิตุํ อสฺกโกณฺโต นิสฺสิยิ.

เถโรปิ อปรมฺปิ ทิวสํ อคฺมาสิ.

พฺราหมโณ ตเถว นิสฺสิยิ.

“กิญฺจิทฺเว ลภิตฺวา ทสฺสามิตี จินฺเตนฺโต นาลภิ.

อเถกทิวสํ เอกสฺมี พฺราหมณฺวาจเก ฤลฺลสาณฺเณน สทฺธิํ ปายาสปาตี ลภิตฺวา อาทาย เคหํ คนฺตวาว เถรํ อนุสฺสริ
“อิมํ ปิณฺขปาตํ มยา เถรสฺส ทาตุํ วมฺภูตฺตีติ.

เถโรปิ ตํขณฺณเญว ฆานํ สฺมาปชฺชิตฺวา สฺมาปตฺตีโต วมฺภูตฺตํ ตํ พฺราหมณฺํ ทิสฺวา

“พฺราหมโณ เทยฺยชฺมฺมํ ลภิตฺวา มม อาคมนํ ปจฺจาสิสฺสติ, มยา ตตฺถ คนฺตุํ วมฺภูตฺตีติ สงฺฆาภูมिํ ปารุปีตฺวา ปตฺตมาทาย
ตสฺส เคหทวารे จิตฺเมว อตฺตานํ ทสฺเสสิ.

พฺราหมณฺสฺส เถรํ ทิสฺวาว จิตฺตํ ปสฺสีทิ.

อถ นํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ปฏฺฐิสฺนถารํ กตฺวา อนฺโตเคเห นิสฺสีทาเปตฺวา ปายาสปาตี คเหตฺวา เถรสฺส ปตฺเต อากิริ.

เถโร อุปชฺฌมฺ ปรฺภิจฺฉิตฺวา หตฺถेเนน ปตฺตํ ปิทฺติ.

อถ นํ พฺราหมโณ “ภนฺเต เอกสฺส ปฏฺฐิวีสฺมตฺโตว อโย ปายาโส, ปรโลภสงฺคหํ เม กโรถ, มา อธิโลกสงฺคหํ,
นิรวเสสฺสเมว ทาตุกาโมมฺหิตฺติ สพฺพํ อากิริ.

เถโร ตตฺถเถว ปรฺภุณฺชิ.

๑ ส. ย. นาม -อติ นตฺถิ.

๒ ส. ม. ย. ชาโต -อติ นตฺถิ.

อถสส ภตตกิจจปริโยसानเน ตมปี สาณุกํ ทตวา วนทิตวา เอวมาท “ภนเต อหมปี ตุมเหติ ทิฏฐมมเมว ปาปุณเยยนติ.

เถโร “เอว โทตุ พราหมณาติ ตสส อนูโมทนี กตวา อฏฐายาสนา ปกุกมนโต อนุปุพเพน จาริกํ จรมาโน เขตวานิ อคมาสิ.

[พราหมณ์ยากจน ตายไปเกิดในกรุงสาวัตถี]

ทुकคตกาเล ทินนทานิ ปน อติวिय हासेत्ति पुराह्मणेपि तं तानि तत्त्वा पसनजितो सोमनस्सखातो
เถरे अमित्तसिनेहमासि.

โส เถเร सिनेहेनव गालं कत्वा सारथियं णेरसस उपगुणाककुले पृष्ठिस्नुठी कन्वहि.

त्तंขณะण्वेव पनस्स माता “कुञ्जियं मे कप्पो पत्तिगुणित्ति सामिगस्स आरोजेसि.

โส ตस्सा कप्पपरिहारं อहासि.

ตस्सा अज्जण्होत्तिसित्तोत्तอมพิลาथिपरिโกत्तं वขखेट्त्वा सुखेन कप्पं परिहरमानाय एवरूपे तोहणे उपपชชि
“ओहो वदाहं सारिपुत्तत्तเถरपुम्भानि पणज गिक्खुस्तानि निमनत्तत्त्वा केहे निसिथापेट्त्वा อस्मग्гинนชिरपायाสं तत्त्वा
सयम्पि कासावत्तทานि परिहित्त्वा सुवण्णसरकं आहाय आसनपरियन्ते निसिथित्त्वा
เอत्तत्तทานิ गिक्खุนิ อจ्जณ्हุत्तูปาयाสं परिणุญजेयन्ति.

ตस्सा กिर सो कासावत्तत्तपरिहनतोหणे कुञ्जियं पुत्तत्สส พุทฺธสาสเน ปพพชชาย पुपพनिमित्तं ओहसि.

อถสสา ญาคกา “ธมมิโก โน ธิตาย तोหणेติ
सारिपुत्तत्तเถเร สงฆत्तเถเร กตวา ปณจณนํ गिक्खुस्तानि अस्मग्гинनचिरपायासं अत्तसु.

सापि ऐकं कासावं निवासेत्त्वा ऐकं पारुपित्त्वा सुवण्णसरकं कहेत्त्वा आसनपरियन्ते निसिन्ना अज्जण्हुत्तูปायासं परिणुञ्जि.

तोहणे पृष्ठिपसस्सग्गि.

ตस्सा ยาว कप्पगुणाना अन्तरन्तरा गत्तमङ्कलेसुपि तस्मात्सज्जेयन् पुत्तं विचाटाय गत्तमङ्कलेसुपि
सारिपुत्तत्तเถरपुम्भानि पणจणนํ गिक्खुस्तानि ओपोत्तगम्भरुपायासमेव अत्तसु.

पुपपे^० गिरेस तारगेन पुराह्मण्णकाले तिनपयासस्स निसस्सतो.

खत्तमङ्कलत्तवसे पन तं तारकं पातो व नहापेट्त्वा मण्णत्तत्त्वा सिริसयेने सत्तहत्तस्सคम्मिगस्स गम्भलस्स उपुरि निपชชापेतु.

[ทารกบริจาคทาน]

โส ตตถ นิปนนโก ว เถโร ओलोकेत्त्वा “ओय मे पुपพजारीये, मया ऐत्तं निससय ओय सम्पत्ति लत्था,
मया अिमस्स ऐकं परिजจาคं कात्तुं वग्गत्तित्ति सिक्खापत्तकहन्तत्तयाये नียमानो तं गम्भलं जुण्हक्खुलिया वेरुत्त्वा ओक्कहेसि.

อถสส “องคฺลียา กมพโล ลคฺโคติ หริตุํ อวารภิสฺ.

โส ปโรทิต.

ญาคกา “อเปถ, มา ทารกั โรทาเปถาติ กมพเลเนว สทธี อานยีสุ.

โส เถร์ วนทนกาเล กมพลโต องคฺลีสึ อปกกทตฺติตวา กมพลํ เถรสฺส ปาทมฺหุเล ปาเตสึ.

อถ ญาคกา “ททเรน กุมารเรน อชานิตวา กตฺนติ อวตฺวา “ปุตฺเตน โน ทินฺนํ ปรีจตฺตเมว โทตฺ “ภนฺเตติ วตฺวา
“ภนฺเต สตสทฺสคฺขนิเกน กมพเลเนว ปุชาการกสฺส ตุมหากํ ทาสสฺส สึกขาปทานิ เทถาติ อาหํสึ.

“โก นามายํ ทารโกติ.

“ภนฺเต อยฺเยน สมานนามโกติ.

“ติสฺโส นามส ภวิสฺสตีติ.

เถโร กิร คิทธิกาเล อุปติสฺสมานโว นาม อโหสิ.

มาตาปิสฺส จินฺเตสิ “น มยา ปุตฺตสฺส อชมาสโย ภินฺทิตฺตโปติ.

เอวํ ทารกสฺส นามภรณมฺงคฺลํ กตฺวา ปุณฺ ตสฺส อหารปรีภคมฺงคฺเลปิ ปุณฺ ตสฺส กณฺณวิชณฺนมฺงคฺเลปิ ทุสฺสคฺคหณมฺงคฺเลปิ
จุฬากภณมฺงคฺเลปิ สารีปุตฺตเตเถรปมฺุชานํ ปญจันนํ ภิกฺขุสฺตานํ อปฺโปทกมฺรฺุบายาสเมว อหํสึ.

ทารโก วุฑฺฒิมฺนฺวาย สดฺตวสฺสึกกาเล มาตฺร์ อาท “อมมฺ เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามีติ.

สา “สารุ ตาต, ปุพฺเพวาทํ ‘น มยา ปุตฺตสฺส อชมาสโย ภินฺทิตฺตโปติ มนํ อกาสิ, ปพฺพช ปุตฺตกาติ เถร์ นิมนฺตาเปตฺวา
ตสฺส อาคตสฺส ภิกฺขุํ ทตฺวา “ภนฺเต ตุมหากํ ทาโส ‘ปพฺพชิสฺสามีติ วทตี, อิมํ อาทาย สายํ วิหารํ คมิสฺสามาติ
เถร์ อฺยโยเซตฺวา สายณฺหสมเย มหนฺเตน สกฺการสมฺมาเนน ปุตฺตมาทาย วิหารํ คนฺตฺวา เถรสฺส นิยฺยาเทสิ.

[การบวชทำได้ยาก]

เถโร เตน สทธี กเถสิ “ติสฺส ปพฺพชฺชา นาม ทุกฺกรา, อพฺภุณฺเหเน อตเถ สตี, สีตลํ ลภตี; สีตเลน อตเถ สตี, อพฺภุณฺหํ ลภตี,
ปพฺพชิตา นาม กิจฺเณ ชีวนฺตี, ตวญฺจ สุเชธิตฺติ.

“ภนฺเต อหํ ตุมฺเหทฺ วิตฺตนิยาเมน สพฺพํ กาคฺ์ สกฺขิสฺสามีติ.

[กัมมฐานที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ไม่เคยทรงละ]

เถโร “สารุติ วตฺวา ตสฺส ปฏฺิภูลมนฺสิการวเสน ตจฺปญฺจกมฺมฐานํ อัจจฺชิตฺวา ตํ ปพฺพาเชสิ.

สกลมฺปิ ทิ ทวตฺตีสาการํ กเถตุํ วฏฺฏตีเยว, สพฺพํ กเถตุํ อสกฺโกนฺเตน^๑ ตจฺปญฺจกํ กเถตพฺพเมว,
อิทํ ทิ กมฺมฐานํ สพฺพพฺพุธานํ อวิชิตฺตเมว.

เกสาทิสฺสฺ อเเกกโกฏฺฐาเส อรหตฺตปฺปตฺตานํ ภิกฺขุนมฺปิ ภิกฺขุณฺนํมฺปิ อฺุปาสกาณมฺปิ อฺุปาสีกาณมฺปิ ปรีจเฑโท นตฺถิ.

---

๑ สึ. ม. ยฺ. เอตถนฺตเร “ปน -อิตฺติ อตฺถิ.

อพยตดา ภิกขุ ปน ปพพาเซนดา อรหตตสส อุปนิสสย นาสเนติ ตสมา เถโร กมมภูฏาน อัจจิกขิตวา ว พพพาเซตวา
ทสสุ สีเลสุ ปติภูฏาเปสิ.

มาตาปิตโร ปุตตสส ปพพชิตสส สกการุ โกรณา สดตทา วิหาราเวว พุทฐปมฺขสส ภิกขุสงฆสส อปโปทกมฺรูปายาสเมว อทฺสุ.

ภิกขุปี “นิพทฺธ อปโปทกมฺรูปายาสํ ปริภุญชิตุํ น สกโกมาติ อุษมยีสฺสุ.

ตสสปี มาตาปิตโร สดตเม ทิวเส สายํ เคหํ อคมฺสุ.

สามเณโร อฏฐเม ทิวเส ภิกขุหิ สทฺธี ปิณฑาย ปาวิสฺสิ.

[สามเณรมีลาภมากเพราะผลทานในกาลก่อน]

สาวตถิวาสินํ “สามเณโร กิร อชฺช ปิณฑาย ปวิสฺสตี, สกการมสส กริสฺสามาติ ปญฺจหิ สาฎกสเดหิ จุมฺพิกฺกานี^๑” กตวา ปญฺจ
ปิณฑปาตสทานิ สชฺเซตวา อาทาย ปฏิปเถ ฐตฺวา อทฺสุ.

ปนทิวเส วิหารสส อุปวนํ อาคนตฺวา อทฺสุ.

เอวํ สามเณโร ทฺวิเหว ทิวเสหิ สาฎกสทสเสน สทฺธี ปิณฑปาตสทสสํ ลภิตฺวา ภิกขุสงฆสส ทาเปสิ.

พราหมณกาเล ทินฺนสส ฤลลสาฎกสส กิเรส นิสฺสนโท.

อถสส ภิกขุ “ปิณฑปาตทายกตฺสโสตี นามํ กรีสฺสุ.

ปุเนกทิวสํ สามเณโร สิตกาเล วิหารจาริกํ จรณโต ภิกขุ ตตถ ตตถ อคฺคิสาลาทีสุ วิสิพเพนเต ทิสฺวา อาท
“กึ ฆนเต วิสิพเพนตา นิสฺนตฺถาติ.

“สิตํ โน ปีเพติ^๒ สามเณราติ.

“ฆนเต สิตกาเล นาม กมฺพลํ ปารุปีตุํ วมฺภูตฺติ, โส หิ สิตํ ปฏิพาหิตุํ สมตโถติ.

“สามเณร ตวํ มหาปุณฺโณ กมฺพลํ ลเภยยาสิ, อมฺหากํ กุโต กมฺพลโถติ.

“เตนหิ ฆนเต กมฺพลตฺถิกา มยา สทฺธี อาคจฺฉนฺตฺติ สกทฺวิหาเร อาโรจาเปสิ.

ภิกขุ “สามเณเรณ สทฺธี คนตฺวา กมฺพลํ อาทริสฺสามาติ สดตฺวสสิกสามเณรํ นิสฺสาย สทสสมตฺตา ภิกขุ นิกฺขมฺีสฺสุ.

โส “เอตตฺกานํ ภิกขุณํ กุโต กมฺพลํ ลภิสฺสามีติ จิตตฺมปี อนุปฺปาเทตฺวา เต อาทาย นคราภิมฺโข ปายาสี.

สุทินฺนสส หิ ทานสส เอวรฺูป อานฺุภาโว โหติ.

โส พหิเนเรเวว ฆรปฏิปาภฺยิยา จรณโต ปญฺจ กมฺพลสทานิ ลภิตฺวา อนโตเนครํ ปาวิสฺสิ.

๑ ส. ย. จุมพุกานี.

๒ ส. ม. ย. ปีเพติ - อิติ นตฺถิ.

มนุสสา อีโต จีโต จ กมพลเอ อหารนติ.

เอโก ปน ปุริโส อาปนทวารณ คจฉนโต ปญจ กมพลสตานิ ปสาเรตวา นิสินฺนํ เอโก อาปณิกํ ทิสวา อาห
“อมฺโห เอโก สามเณโร กมพลे สํรณโต อาคจฉติ, ตว กมพลे ปฏิจฉาเทหิตี.

“กึ ปน โส ทินนเก คณหาติ, อุทาหุ อทินนเกติ.

“ทินนเก คณหาตีติ.

“เอวํ สนเต, สเจ อิจฉิสสามิ, ทสสามิ; โน เจ, น ทสสามิ, คจฉ ตวนติ อโยเชสิ.

[ลักษณะคนตระหนี่]

มจฉริโน ทิ อนุชพาลา, เอวํ ปเรสุ ทานํ ทพมานesu, มจฉรายิตวา อสทิสทานํ ทิสวา มจฉรายนโต กาโล วีย นิรเย นิพพตตนติ.

อาปณิกโก จินเตสิ “อโย ปุริโส อตตโน ฆมมตาย อาคจฉมาโน ‘ตว กมพลे ปฏิจฉาเทหิตี มํ อาห,
อหมิปี ‘สเจ โส ทินนํ คณหาติ, อหํ มม สนตํ สเจ อิจฉามิ, ทสสามิ; โน เจ, น ทสสามิตี อวจํ,
ทิฏฐํ ปน อเทนตสส, ลชชา อุปปชชติ, อตตโน สนตํ ปฏิจฉาเทนตสส, โทโส นตถิ,
อิเมสุ ปญจสุ กมพลสเตสุ เทว กมพลา สตสสคชนิกา, อิเม ปฏิจฉาเทตุํ วมุฏตีติ เทวปี กมพลे ทสาย ทสํ สมพนธิตวา เตสํ
อนตเร ปกขิปิตวา ปฏิจฉาเทสิ.

สามเณโรปี ภิกขุสทสเสน สหิธี ตํ ปเทสํ ปาปุณิ.

อาปณิกสส สามเณโร ทิสวาว ปุตตสิเนโห อุปปชชติ.

สกลสรโร สิเนเหน ปริปนฺณํ อโหสิ.

โส จินเตสิ “ติฏฐนฺตุ กมพลานิ, อิมํ ทิสวา ทพมสมปิ ทาตุํ ยุตตรูปนติ.

โส เต เทวปี กมพลे นีหริตวา สามเณรสส ปาทุมเล รุเปตวา วนทิตวา “ภนเต ตยา ทิฏฐธมมสส ภาคี อสสนติ อวจ.

โสปีสส “เอวํ โหตุติ อนุโมทนํ อกาสิ.

สามเณโร อนุโตนคเรปี ปญจ กมพลสตานิ ลภิ.

เอวํ เอกทิวเสเยว กมพลสทสสํ ลภิตวา ภิกขุสทสสส อทาสิ.

อถสส “กมพลทายกตีสโสติ นามํ กริสฺสุ.

เอวํ นามกรณทิวเส ทินนกมลโเล สตตวสสิกกาเล กมพลสทสสภาวํ ปาปุณิ.

[ให้ของน้อยแต่ได้ผลมาก]

พุทฺธสาสนํ ทิ รุเปตวา นตถณฺณํ ฐานํ ยตถ อปปิ ทินนํ พหุํ โหติ, พหุํ ทินนํ พหุตรํ.

เตนาท ภควา “ตถารุโปยั ภิกขเว ภิกขุสงฺฆเ, ยถารูปะ ภิกขุสงฺฆเ อปปิ ทินนั พหุ โหติ, พหุ ทินนั พหุตรนติ.

เอวံ สามเณโรปิ เอกสส กมฺพลสส นิสฺสนเทน สตตวสสิโก กมฺพลสสสํ ลภิ.

ตสส เซตวเน วิหรนตสส, อภิกขณั ญาติหารกา สนตีกั อาคนฺตวา กถาสลลาปั กโรนติ.

โส จินฺเตสิ “มยา อิช วสนฺเตน ญาติหารเกสุ อาคนฺตวา กถเนเตสุ, อกเถตูปิ น สกกา,
เอเตหิ สหึ กถาปฺปญฺเจน อตฺตโน ปติภูตฺตึ กาทุํ น สกกา, ยนฺนุนาหํ สตถุ สนตีกะ กมฺมภูฏานั อุกคเหตวา อรณฺญั ปวิเสยฺยนติ.

[ติสสามเณรออกป่าทำสมณธรรม]

โส สตถารุ อฺปสงฺกมิตวา วนทิตฺวา ยาว อรหตฺตา กมฺมภูฏานั กถาเปตวา อฺปชฺฌายั วนทิตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย
วิหารา นิกฺขมิตวา จินฺเตสิ “สเจ อาสนนฺนภูฏานเ วสิสฺสามิ, ญาตกา มํ ปกฺโกสิสฺสนตฺตี วิสตีโยชนสฺตมคคํ อคฺมาสิ.

อเถเกน คามทวารเณ คจฺฉนฺโต เอกั มหฺลลกปฺุริสํ ทิสฺวา ปุจฺฉิ
“กินฺนุ โข อฺปาสก อิมสฺมิ ปเทเส วสนฺตานิ อารณฺญกวิหารเ อตฺถิติ.

“อตฺถิ ฆนฺเตติ.

“เตนหิ เม มคคั อจิกฺขาติ.

มหฺลลกอฺปาสกสฺส ปน ตั ทิสฺวา ปุตฺตสิเนโห อฺทปาที.

อถสฺส ตตฺถเว ฐิตฺโต อนาจิกฺขิตฺวา “เอหิ ฆนฺเต อจิกฺขิสฺสามิ เตติ วตฺวา ตั คเหตฺวา ว อคฺมาสิ.

สามเณโร เตน สหึ คจฺฉนฺโต อนฺตรามคเค นานาปฺุปฺผลปฺฏิมนฺชิตเ ฉปฺปญฺจปฺปเทเส ทิสฺวา
“อัย อฺปาสก กิ ปเทโส นามาติ ปุจฺฉิ.

โสปิสฺส เตสํ นามานิ อจิกฺขนฺโต อารณฺญกวิหารั ปตฺวา “อิหํ ฆนฺเต ฉาสฺกภูฏานั, อิช วสาหิติ วตฺวา
“ฆนฺเต โก นาม ตวนฺติ นามั ปุจฺฉิตฺวา, “อหํ วนวาสิติสฺโส นาม อฺปาสกาติ วุตฺเต,
“เสว อมฺหากั คามะ ปิณฺชาย จริตฺตุ วฏฺฐตฺตีติ วตฺวา นินฺตติตฺวา อตฺตโน คามเมว คโต
“วนวาสิติสฺสเถโร นาม วิหารั อาคโต, ตสฺส ยาคฺคตฺตาทีนึ ปฏฺิยาเทถาติ มนุสฺसानั อารเเจสิ.

สามเณโร ปฐฺมเมว ติสฺโส นาม หุตฺวา

ตโต “ปิณฺชปาตทายกตฺิสฺโส กมฺพลทายกตฺิสฺโส วนวาสิติสฺโสติ อิมานิ ตีณิ นามานิ ลภิตฺวา
สตตวสสพฺภนฺตเร จตฺตาริ นามานิ ลภิ.

โส ปฺนทิวเส ปาโตว ตั คามั ปิณฺชาย ปาวิสสิ.

มนุสฺสา ภิกฺขั ทตฺวา วนทิสฺสุ.

สามเณโร “สุชิตา โหถ, ทุกฺขา มุจฺจถาติ อาห.

เอกมนุสฺโสปี ตสฺส ภิกฺขั ทตฺวา ปฺน เคหํ คนฺตุนา สกฺขิ.

สพเพ โอลเณตา ว อญฺฐิสฺส.

โสปี อตฺตโน ยาปนมตฺต คณฺหิ.

สกลคามวาสีโน ตสฺส ปาหฺมุเล อูเรน นิชฺชิตฺวา “ภนฺเต ตุมฺเหสุ อิมํ เตมาสํ อีธ วสนฺเตสุ,
มยํ ตีณิ สรณานิ คเหตฺวา ปญฺจสุ สีเลสุ ปติภฺจฺจาย มาสสฺส อญฺฐ อูโปสถกมมานิ กริสฺสาม, อีธ วสนฺตถาย โน ปฏฺิณฺญํ เทถาคี.

โส อุปการํ สลลฺกเขตฺวา เตสํ ปฏฺิณฺญํ ทตฺวา นิพฺพุตํ ตตฺถเว ปิณฺฑาย จริ.

วนฺทิตฺวานฺทิตกฺขณฺเ จ “สุชิตา โทถ, ทุกฺขา มุจฺจถาคี ปทฺทวยเมว กเถตฺวา ปกฺกามิ.

โส ตตฺถ ปจฺจมาสญฺจ ทุตฺติยมาสญฺจ วิดีนาเมตฺวา ตุตฺติยมาเส คจฺจนฺเต สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหฺตฺตํ ปาปฺณิ.

[อุปัชฌายะไปเยี่ยมสามเณร]

อถสฺส ปวารेतฺวา วุตฺถวสฺสกาเล อุปฺชฌายเ สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อาห “ภนฺเต ติสฺสสามเณรสฺส สนฺติกํ คจฺฉามิตี.

“คจฺฉ สารีปุตฺตาคี.

โส อตฺตโน ปริวารเ ปญฺจสเต ภิกฺขุ อาทาย ปกฺกมนฺโต “อาวุโส โมคฺคฺลลาน, อหํ ติสฺสสามเณรสฺส สนฺติกํ คจฺฉามิตี อาห.

โม่คฺคฺลลานตเถโร “อหฺมปิ อาวุโส คจฺฉิสฺสามิตี ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สหฺธิ นิกฺขมิ.

เอเตเนวฺปาเยน “มหากสฺสปตฺเถโร อนุรฺรทฺตเถโร อุปาลิตฺเถโร ปุณฺณตฺเถโรติ สพฺเพ มหาสาวกา
ปญฺจหิ ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สหฺธิ นิกฺขมฺิสฺสุ.

สพฺเพสมฺปิ^๑ มหาสาวกานํ ปริวารา^๒ จตฺตาทิสฺสภิกฺขุสฺสทสฺซานิ อเหตุสฺส.

เต วิสฺติโยชนสฺตํ มคฺคํ คนฺตฺวา โคจรคามํ สมฺปตฺเต สามเณรสฺส นิพฺพุตฺตปฏฺฐาโก อุปาสโก คามทฺวารเวยว ทิสฺวา
ปจฺจคฺคนฺตฺวา วนฺทิต.

อถ นํ สารีปุตฺตตฺเถโร ปุจฺฉิ “อตฺถิ นุ โข อุปาสก อิมสฺมิ ปเทเส อารญฺญกวิหาโรติ.

“อตฺถิ ภนฺเตติ.

“สภิกฺขุโกติ.

“สภิกฺขุโก ภนฺเตติ.

“โก นาม ตตฺถ วสฺตีติ.

“วนวาสิติสฺโส ภนฺเตติ.

---

๑ ส.ี. สพฺโพปิ.

๒ ส.ี. ย. ปริวาร.

“เตนทมิ มคคํ โน อาจิกขาติ.

“เก ตุมเห ฆนเตติ.

“มยํ สามเณรสส สนตีกํ อากตาคติ.

อุปาสโก เต โอลเถตวา ฆมมเสนาปตี อาที กตวา สพเพปิ มหาสาวเก สลขานี.

โส นีรนตริ ปิตียา ฆุญฐสรีโร หุตวา “ติญฐิต ตาว ฆนเตติ เวเคน คามํ ปวิสิตวา

“เอเต อยยา สาริปุตตเถโร อาที กตวา อสีติมมหาสาวกา อตตโน อตตโน ปรีวาเรหิ สทธี สามเณรสส สนตีกํ อากตา,
มณจปีฐจตถรณทีเปเตลาทีนิ คเหตุวา เวเคน นิกขมเถาติ อุคโฆเสสิ.

มณุสสา ตาวเทว มณจาทีนิ คเหตุวา เถรณํ ปทานุปทีกา หุตวา เถเรหิ สทธีเยว วิหารํ ปวิสีสุ.

สามเณโร ภิกขุสงฆํ สลขานิตวา กติปยานํ มหาเถรณํ ปตตจีวรานิ ปฏีกคเหตุวา วตตมกาลี.

ตสส เถรณํ วสนญฺฐานํ สวิทหนตสส ปตตจีวเร ปฏิสาเมตสเสว, สมนธกาโร ชาโต.

สาริปุตตเถโร อุปาสเก อาห “คจจถ อุปาสกา, ตุมหากํ อนธกาโร ชาโตติ.

“ฆนเต อชช ฆมมสสวนทิวโส, น มยํ คมัสสาม, ฆมมํ สุนิสสาม, อีโต ปุพเพ ฆมมสสวนมปิ โน นตถิติ.

“เตนทมิ สามเณร ทีปี ชาเลตวา ฆมมสสวนกาลํ อุคโฆเสหิติ.

โส ตถา อกาสิ.

อถ นํ เถโร อาห “ตีสส ตว อุปญฺฐากา ‘ฆมมํ โสตุกามมหาติ วทนติ, กเถหิ เตสํ ฆมมณติ.

อุปาสกา เอกปปหาเรเนว อุญฺฐาย

“ฆนเต อมหากํ อโย ‘สุชิตา โทถ, ทุกขา มุจจเถาติ อิมานี เทว ปทานี ฐูเปตวา อณฺญํ ฆมมกถํ น ชานาติ,
อมหากํ อณฺญํ ฆมมกถีกํ เทเถาติ วทีสุ.

สามเณโร ปน อรหตตํ ปตวาปี เนว เตสํ ฆมมกถํ กเถสิ.

[เหตุให้ถึงสุขและพ้นจากทุกข์]

ตทา ปน นํ อุปชฌายो “สามเณร กถํ ปน สุชิตา โทหนติ ทุกขา มุจจณติ, อิมสํ โน ทวินนํ ปทานํ อตถํ กเถหิติ อาห.

โส “สาธู ฆนเตติ จิตตวีชนี คเหตุวา ฆมมาสนํ อภิรุยห ปณจหิ นีกาเยหิ อตถณจ การณณจ อากทมิตวา

ฆนทสสํ วสสนโต จาตุทีปกมหาเมโฆ วีย ขนธธาตุอายุตนโพธิปักขยฆมเม วิภชนโต อรหตตนิญฺเฐน ฆมมกถํ กเถตวา

“ฆนเต เอวํ อรหตตปตตสส สฺขํ โทติ, อรหตตปตโตเยว ทุกขา มุจจติ,

เสสขนา ชาติทุกขาทีหิ เจว นีรยทุกขาทีหิ จ น ปริมุจจณตีติ อาห.

“สาธู สามเณร สุกถิตโต เต ปทภาโณ, อิทานี สรภาณํ ฆณหาหิติ.

โส สรภาณมปิ ภาณิ.

อรุณ อุกคจณเต, สามเณรสส อุกกุฐากมนุสสา เทว ภาคา อหสิ.

เอกจเจ “น วต โน อิตโต ปุพเพ เอวรูป กกชโโพ ทิฏฐูปุพโพ,
กถยทิ นาม เอวรูป ธรรมกถัง ชานนโต เอตตัง กาลัง มาตาปิตุภูฏาเน ฐตวา อุกกุฐหนตานิ มนุสสานัง เอกมปิ ธรรมปทัง น กเถสสิตี
กชณิสสิ.

เอกจเจ “ลาภา วต โน, เย มย เอวรูป ภาทนต์ कुณัง वा अकुणं वा अชानนतापि अकुण्ठहिमा,
อิทานि ปนสส สนติเก ธรรมัง โสตุ ลภिमहाตี तुสสิส.

สมมาสมพุทโธปี ตัง ทิวสํ ปจจุสสมเย โลกัง โอลเณโต วนวาสิติสสสส อุกกุฐาเก อตตโน ญาณชาลสส อนโต ปวิญญู ทิสวา
“กิณนุ โข ภวิสสตีตี อวชชนโต อิมมตถัง อูปาเรสิ “วนวาสิติสสสส อุกกุฐากา, เอกจเจ กุทธา, เอกจเจ ตุกุฐา,
มยทัง ปุตตสส ปน สามเณรสส กุทธา นiryคามิโน ภวิสสนตี, คนตพพเมว, ตตถ มया मयि कते,
सपपेपि ते सामेरे मेतज्जित्तं कत्वा तुक्खा मुज्जिससन्तीति.

เตปิ มนุสสา ภิกขุสงฆัง นิมนเตตวา คามัง คนตวา มนชปํ กारेตวา ยาคुकตตาทินี สมปาเทตวา आसनानि पण्णापेतवा
संखसस आकमं ओलोकेता निसिती.

ภิกขุปี สริรัปฏิชคคณं กत्वा ภิกขาจารเวลาย คามัง ปวิสस्ता สามเณรํ ปุจ्जิสสิ
“กั นุ ติสส อมहेहि สทธี คมิสสสิ อุทาทุ ปจฉาตี.

“म्म कमनवेลายमेव कमिससामी, कज्जถ तुमहे गान्तेति.

[พวกมนุษย์เลื่อมใสตีสสามเณร]

ภิกขุ ปตตจิวรรมาทาย ปาวิสสิ.

สตาธา เขตวนสมิเยว จิวรั ปารูปิตวา ปตตมาทาย เอกจิตตคกขณเนว คนตวา ภิกขุณํ ปุโรโต ฐิตเมว อตตานัง ทสเสสิ.

“สมมาสมพุทโธ อากโตตี สกลคामी สงขุภิตวา เอกโกลาหโล อโหสิ.

มนุสสา อุทคคจิตตา พุทธูปมุขัง ภิกขุสงฆัง นิสิตาเปตวา ยาคุํ ทตวา ขชชกั อทิส.

สามเณโร ภาเต อนิฏฐิตเตเยว อนโตคามัง ปาวิสสิ.

คามวาสีโน นีหริตวา ตสส สกจจัง ภิกขัง อทิส.

โส ยาปนมตตํ คเหตุวา สตุ สนติกั คนตวา ปตตํ อูปนาเมสิ.

สตาธา “อาหาร ติสสาตี หตถัง ปสาเรตวา ปตตํ คเหตุวา “ปสส สารีปุตต ตว สามเณรสส ปตตนตี เณรสส ทสเสสิ.

เถโร สตุ หตถโต ปตตํ คเหตุวา สามเณรสส ทตวา “คจ्ज, अततो पत्तग्गुणाने निसित्तिवा ภาตตकिज्जं กโรหิตี आह.

คามวาสีโน พุทธปุปุขิ ภิกขุสงฆ์ ปรีวิสิตวา สตถาริ อโนมทนิ ยาจิสฺ.

สตถา อโนมทนิ กโรนโต เอวมาท “ลาภา โว อุปาสกา เย ตุมहे อตตโน กุลุปกั สามเณริ นิสฺสาย
‘สาริปุตฺตโมคฺคฺคฺลลานํ กสฺสปนฺติ อสีติมหาสาวเก ทสฺสนาย ลภถ,
อหมปิ ตุมหากั กุลุปกเมว นิสฺสาย อาคโต, พุทฺททสฺสนมปิ โว อิมํ นิสฺสาเยว ลทฺธํ, ลาภา โว, สฺลทฺธํ โวติ.

มนุสฺสา จินฺตยีสฺ “อโห อมหากั ลาภา, พุทฺธานญฺเจว ภิกขุสงฺฆสฺส จ อวารณสมตฺถํ อมหากั ออยฺยํ ทสฺสนาย ลภาม,
เทยฺยธมฺมญฺจสฺส ทาทุํ ลภามาติ.

สามเณรสฺส กุทฺธมนุสฺสา ตฺสสึสฺ.

ตฺถุณฺณมนุสฺสา ภียโยโส มตฺตตาย ปสึทิสฺ.

อนโนมทนาวสานเ จ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺิสฺ.

สตถา อญฺญายาสนา ปกฺกามิ.

มนุสฺสา สตถาริ อญฺคนฺตวา วนทิตฺวา นินฺวตฺตีสฺ.

สตถา สามเณเรน สทฺธิ สมฺชฺเรน คจฺจนฺโต “สามเณร อຍံ ပတေၤ ၵေ ဂံး ဂံး, အံၤ ပတေၤ ၵေ ဂံး ဂံး
ပုပုပေ တေၤ အူပာၤပေၤ တေၤပေၤပေၤ ပုၤအံၤ အံၤ အံၤ.

สามเณโรပိ “ဂ္ဂုတေ အံၤ အိတဂ္ဂုနာမံ, အံၤ အိတဂ္ဂုနာမံ အိတဂ္ဂုနာမံ အိတဂ္ဂုနာမံ အံၤ အံၤ.

[น้ำตาของมนุษย์มากกว่าน้ำในมหาสมุทร]

สตถา ตสฺส วสนญฺญานํ คนฺตวา ปพฺพตฺตมตฺถกံ อภิรฺุทฺธิ.

ตตถ ฐิตานํ ปน มหาสมุทฺทโท ปญฺญาติ.

สตถา สามเณโร ปุจฺฉิ “ตีสฺส ปพฺพตฺตมตฺถเก ฐิตอ อิตฺ จิตฺ จ โอลเกตฺวา กิ ปสฺสสึติ.

“มหาสมุทฺทํ ฆนฺเตติ.

“สมุทฺทํ ทิสฺวา กิ จินฺเตสึติ.

“มม ทฺกฺขิตกาเล โรทฺนตสฺส จตฺุทฺธิ มหาสมุทฺทเทหิ อติเรกตฺเรณ อสฺสุนา ภาวิตพฺพนฺติ อิทํ ฆนฺเต จินฺเตสึนฺติ.

“สาธฺ สาทฺ ตีสฺส, เอเวมตฺ, เอเกกสฺส ทิ สตฺตสฺส ทฺกฺขิตกาเล ปคฺขริตออสฺสุ จตฺุทฺธิ มหาสมุทฺทเทหิ อติเรกตฺเรวาทิ.

อิทฺถจ ปน วตฺวา อิมํ คาทฺมาห

“จตฺุสฺ สฺมฺทฺทေสุ ชลံ ปรีตฺตกံ
ตโต พหุํ อสฺสุชฺลံ อนปฺปกံ
ทฺกฺเขน ญฺญุสฺส นรฺสฺส โสจโต

ก็การณา สมม ตูว์ ปมชชสีตี.

[สถานที่สัตว์เคยตายและไม่เคยตาย]

อด นั ปุน ปุจฉิ “ติสส กหัง วสสีตี.

“อิมสมิ ปพภาเร ภนเตติ.

“ตตถ ปน วสนโต ก็ จินเตสีตี.

“มยา มรณเตน อิมสมิ ฐาเน กตสส สรริณิกเขปสส ปริจเฉโท นตถิติ จินเตสี ภนเตติ.

“สาธู สาธู ติสส, เอเวเมตัง, อิมเส หิ สตตานิ ปฐวียัน นิปชชิตวา อมตภูฐานัน นาม นตถิติ วตวา
อิมิ ทุกนิปาเต อุปสาหกชาตัก^๑ กเถสิ.

“อุปสาหกนามานัน	สหสสานิ จตุททส
อสมิ ปเทเส ททตมานิ	นตถิ โลเก อนามตัง.
ยมหิ สจจญจ ฌมโม จ	อหิสา สญญโม ทโม
เอตทริยา เสวนติ	เอตัง โลเก อนามตุนติ

อิติ ปฐวียัน สรริณิกเขป กตวา มรณเตสุ, อมตปุพเพ ปเทเส มรณตา นาม นตถิ.

อานนทเถรเสทิสสา ปน อมตปุพเพ ปเทเส ปรีนิพพายุนติ.

[การปรินิพพานของพระอานนท]

อานนทเถโร กิร วิสวสสสตีกกาลเอ อายุสงขารัง โอลิเกนโต ปริกขีนภาวัง ญตวา “อิโต สตตเม ทิวเส ปรีนิพพายิสสามิตี
อาโรเจสิ.

ตัง ปวตตี สุตวา โรหิณินทिया อุภยตีรวาสีกะสุ มนุสเสสุ

โอริมตีรวาสีกา “มยัม เถรสส พหุการกา, อมหากัง สนตีกะ ปรีนิพพายิสสตีตี วทิสสุ.

ปาริมตีรวาสีกา “มยัม เถรสส พหุการกา อมหากัง สนตีกะ ปรีนิพพายิสสตีตี.

เถโร เตสั วจัน สุตวา “อุภยตีรวาสีโนปิ มยัม อุปการกา, ‘อิมะ นาม อุนุการาติ น สกกา วตตุ,

สจาทัง โอริมตีเร ปรีนิพพายิสสามิ, ปาริมตีรวาสีโน ชาตุคคหณตถัง เตหิ สทธี กลหัง กริสสนติ,

สเจ ปาริมตีเร ปรีนิพพายิสสามิ โอริมตีรวาสีโน ตถา กริสสนติ,

กลโท อุปชชมาโนปิ มัง นิสสาเยว อุปชชิสสตี, วุปสมมาโนปิ มัง นิสสาเยว วุปสมิสสตีตี จินเตตวา

“โอริมตีรวาสีโนปิ มยัม อุปการกา, ปาริมตีรวาสีโนปิ มยัม อุปการกา, อุนุการโก นาม นตถิ,

โอริมตีรวาสีโน โอริมตีเรเยว สนนิปตุนตุ, ปาริมตีรวาสีโน ปาริมตีเรเยวาติ อาห.

ตโต สดตเม ทิวเส มชฺเฌ นทียา สดตตาลปฺปมาเฌ อากาเส ปลลงเฌน นิสิตฺตวา มหาชนสฺส ธมฺมํ กเถตฺวา
“มม สรீรํ มชฺเฌ ภิชฺชิตฺตวา เอโก ภาโค โอริมตีเร ปตฺตฺ, เอโก ปาริมตีเรติ อธิญฺญาย ยถานิสินฺโน ว เตโฆธาคํ สฺมาปชฺชติ.

อคฺคิชาลา อญฺญหีสุ.

สรีรํ มชฺเฌ ภิชฺชิตฺตวา เอโก ภาโค โอริมตีเร ปติ, เอโก ปาริมตีเร.

มหาชนฺ ปรีเทวี.

ปฐฺวีอุทฺทริยนสทฺโท วีย อโรทนสทฺโท อโหสิ สดฺถุ ปรินิพฺพานเฌ อโรทนสทฺโทปี การุญฺญตโร.

มนุสฺสา จตฺตารุ มาเส โรทนตา ปรีเทวนตา

“สดฺถุ ปตฺตจิวรคฺคาทเก ติฏฺฐนฺเต, สดฺถุ ฐิตกาโล วีย โน อโหสิ, อิทานิ โน สดฺถา ปรินิพฺพุตฺติ วิปฺพลปนฺตา วิจรีสุ.

[พระศาสดาสอนทนายกับติสสสามเณร]

ปนฺ สดฺถา สามเณรํ ปุจฺฉิ “ติสฺส อิมสฺมี วนสฺนฺเต ที่ปีอาทินํ สทฺเท น ภายสีติ.

“น ภายมิ ภควา, อปิจ โข ปน เอเตสํ สทฺทํ สุตฺวา วนรติ นาม อุปฺปชฺชิตฺติ วตฺวา สญฺญิมตฺตาหิ คาทาหิ วนวณฺณํ นาม กเถสิ.

อถ นํ สดฺถา “ติสฺสาติ อามนฺเตสิ.

“กึ ภนฺเตติ.

“มยํ คจฺฉาม, ตวํ คมิสฺสสิ นีวตฺติสฺสสีติ.

“มยํ อุปฺชฌาเย มํ อาทาย คจฺฉนฺเต, คมิสฺสามิ; นีวตฺเตนฺเต, นีวตฺติสฺสามิ ภนฺเตติ.

สดฺถา ภิกฺขุสงฺฆเฌน สทฺธี ปกฺกามิ.

สามเณรสฺส ปน นีวตฺติตฺตฺเมว อชฺฉมาสโย.

เถโร ตํ ญตฺวา “ติสฺส สเจ นีวตฺติตฺตกาโม นีวตฺตาหิติ อาท.

โส สดฺถารณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ วนทิตฺตวา นีวตฺติ.

สดฺถา เขตฺวานเมว อคฺมาสิ.

[พวกภิกษุสรรเสริญสามเณร]

ภิกฺขุนํ ธมฺมสภายํ กถา อุทฺปาทิ “อโห วต ติสฺสสามเณโร ทฺกุกฺโร กโรติ,

ปฏฺิสนฺธิคฺคหฺนโต ปฏฺุญฺญายสฺส ญฺาตกา สดฺตสุ มงฺคเลสุ ปณฺจณฺนํ ภิกฺขุสฺตานํ อปฺโปทกมฺรฺุปายาสเมว อทฺสุ,

ปพฺพชิตฺกาเล อนฺโตวิหาเร พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สดฺต ทิวสานิ อปฺโปทกมฺรฺุปายาสเมว อทฺสุ,

ปพฺพชิตฺตวา อญฺญเม ทิวเส คามํ ปวิสฺนฺโต ทฺวีเหว ทิวเสหิ สาญฺกสฺหสฺเสน สทฺธี ปิณฺชปาตสฺหสฺสํ ลภิ,

---

ปุณณทิวาสํ กมพลสทสฺสํ ลภี, อิติสฺส อธิ วสนกาเล महालगसुकारो उपपञ्चि,
อิตานि เอวรूपं लगसुकारं ฉत्तेत्वा อरณ्यं ปวิสิต्वा มิสฺสกาหารน ยาเปติ, ทุकरकारो वत् सामनेरिति.

[ข้อปฏิบัติ ๒ อย่าง]

สตุถา आकनुत्वा “กาย नुत्त गिखवे ऐतृहि गद्य सनिसिनाति पुञ्जित्वा, “อิมาย นามาติ วุตเต,
“อาม गिखवे लागुपनिसा नामेसा अणुया, निपपानकामिनी प्तिपथा अणुया;
‘एवं लग् लसिसामिती हि आरण्यगातिरुत्तङ्कसमाधानवसेन लागुपनिसं रकणत्तसु गिखुणे जत्तारो अपाया विगुणवारायेव
तिगुणुत्ति,
निपपानकामिनिया पन प्तिपथाय उपपन्नं लगसुकारं पथाय अरण्यं पविसित्वा खण्णुत्त वयमनुत्त अरहतं कण्हति
अनुसन्धि खण्णुत्वा षम्मं तेसेनुत्त इमं काठमाह

“อณูยา ทิ लागुपนिसา	อณูยา นิพพานคามินี
เอวเมตํ อภินญาय	ภิกขุ พุทฺธสฺส สาวโก
สกาการ์ นางินนุเทยย	วิเวกมनुพฺรหฺเยติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อณูยา ทิ लागुपनिसाติ लागुपนिसา नामेसा अणुया एव, अणुया निपपानकामिनी प्तिपथा.

लागुपपथगेन हि गिखुना गोकं अकुसलकम्मं कातुं वग्गुत्ति. कायवङ्गातिनि गत्तपपानि โहन्ति.

यस्मिं हि काले कायवङ्गातिसु गिखुणि गोโรत्ति त्था लागो उपपञ्चति.

पायासपाणियं हि वङ्गं अत्ता अकुखमेव हत्तं ओत्ताเรत्ता अकुखिपत्तसु, हत्तं गกखित्तत्तโก व โหति,
वङ्गं गत्ता ओत्ताเรत्ता अकुखिपत्तसु, पन पायासपिण्हं अत्तरनुत्तอ निखम्मति,

एवं कायवङ्गातिनि कण्हกาเลयेव लगसुकारो उपपञ्चति, अयं अष्मिका लागुपनिसा.

“अपुत्तिसम्पथा जिवरठारणं पाहुसज्जं पविवारो अरण्यवासोति एवरूपेति पन कारणेहि उपपन्नो लागो षम्मिको नाम โหति.

निपपानकामिनीप्तिपत्तं पुเรนเตन पन गिखुना कायवङ्गातिनि पहात्तपपानि,
अननुत्तेन अननुत्ते विय अम्मकेन वम्मकेन विय अपุत्तिरेन वत्तिरेन विय गवित्तुं वग्गुत्ति असन्नेน अमायेन गवित्तुं वग्गुत्ति.

เอวเมตन्ติ एवं लागुपपาทनप्तिपत्तञ्ज निपपानकामिनीप्तिपत्तञ्ज ऐत्तं อणुत्ता สप्เพสํ สङ्खตาसङ्खत्तम्मมานं พุชฺฌนत्तเถน
พุทฺธสฺส สวณนत्เต ชาत्तเถน ओवाทานุสาสนี वा สวณนเถน สาวโก गिखु
अष्मिकं जत्तुपञ्जयसुकारं นางินนุเทยย तमेव षम्मिकं न प्तिगोसेय्य कायविवेगातिकं विवेकं अनुपฺรหये

ตตถ “कायविवेโกติ कायसु ऐกีกาโว, “จิต्तविवेโกติ อणुत्त समात्तติโย “अपुत्तिवेโกติ นิพพานं,

เตसु कायविवेโก कण्हकण्हिकं विन्तेति, जित्तविवेโก गिलेससङ्कण्हिकं विन्तेति, अपुत्तिवेโก सङ्खारसङ्कण्हिकं विन्तेति,
कायविवेโก जित्तविवेकसु पञ्जโย โหति, जित्तविवेโก अपुत्तिवेकसु पञ्जโย โหति.

วุดตมปี^๑ เจตํ กายวิเวโก จ วูปกภูฏกายานํ เนกขมมาริตานํ จิตตวิเวโก จ ปริสุทฺธจิตตานํ ปรมโฆทานปตฺตานํ อูปธิวิเวโก จ
นिरูปธิํ ปุคฺคลานํ วิสงฺขารคตฺตานนฺติ

อิมํ ติวริํ วิเวกํ พฺรหฺเมยฺย วทฺธเมยฺย อูปสมปชฺช วิหเรยฺยาตี อตฺถเ.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

วนวาสิติสสตุเถรวตถุ.

พาลวคฺคควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ปญฺจโม วคฺโค.
